

P E N
N O R W A Y

Türkiye İddianame Projesi

2025

Türkiye’de İfade Özgürlüğü Davalarındaki 11
İddianamenin İncelendiği, 2022–2024 Yılları
Arasında Gerçekleştirilen ve Medya Özgürlüğü
ile Hukukun Üstünlüğü Krizi Üzerine Makale
ve Röportajları da İçeren Çalışma.

©PEN Norveç, 2025

Bu kitapçık PEN Norveç tarafından hazırlanmıştır.

Co-editors: Caroline Stockford & Şerife Ceren Uysal

PEN Norveç Hakkında

PEN Norveç, kendini ifade özgürlüğünü savunmaya ve geliştirmeye adanmış ve ifade özgürlüğünü kullandığı için risk altında olan yahut hapsedilen yazar, gazeteci ve diğer kişileri destekleyen bağımsız bir kuruluştur. PEN Norveç'in hedefi herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olmasıdır.

PEN Norveç, 1921 yılında kurulan ve dünyanın en büyük yazar ve ifade özgürlüğü örgütü olan Uluslararası PEN'in (PEN International) bir parçasıdır.

İletişim bilgileri:

pen@norskpen.no

Sentralen, Øvre Slottsgate 3, 0157 Oslo, Norveç

www.norskpen.no Facebook: /NorskPEN Instagram: /norskpen

Bu rapora PEN Norveç'in sitesinden İngilizce ve Türkçe olarak çevrimiçi ulaşılabilir.

P E N
N O R W A Y

Türkiye İddianame Projesi

2025

Türkiye’de İfade Özgürlüğü Davalarındaki 11
İddianamenin İncelendiği, 2022–2024 Yılları
Arasında Gerçekleştirilen ve Medya Özgürlüğü
ile Hukukun Üstünlüğü Krizi Üzerine Makale
ve Röportajları da İçeren Çalışma.

İçindekiler:

Giriş

Jørgen Watne Frydnes 6

İddianame İnceleme Raporu: Cengiz Çandar

Barbara Spinelli..... 9

Türkiye İddianame Projesi: Sedef Kabaş

Ezio Menzione..... 17

İddianame İnceleme Raporu: Ekrem İmamoğlu

Tony Fisher..... 29

İddianame İnceleme Raporu: Şebnem Korur Fincancı

Helen Duffy..... 39

Kürt Basını Yargı Kısılacı Altında

Avukat Resul Temur ile Röportaj 61

İddianame İnceleme Raporu: Kürt Gazeteciler Yargılaması

Şerife Ceren Uysal..... 65

İddianame İnceleme Raporu: Dicle Müftüoğlu

Ezio Menzione..... 75

İddianame İnceleme Raporu: Abdurrahman Gök

Şerife Ceren Uysal..... 83

Türkiye’de Gazeteciler “Hedef Göstermek” ile Yargılanıyor

Makale, Şerife Ceren Uysal..... 97

İddianame İnceleme Raporu: Ayça Söylemez

Florian Bohsung..... 103

İddianame İnceleme Raporu: Fırat Can Arslan

Heidi Heggdal..... 113

İstanbul Barosu Tehdit Altında

İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi

Avukat Ezgi Şahin Yalvarıcı ile Söyleşi..... 121

İddianame İnceleme Raporu:

İstanbul Barosuna Bağlı 18 Avukat

Gerrit Jan Pulles & Veya Ayra Mandapat..... 127

İddianame İnceleme Raporu: Aryen Turan

Gerrit Jan Pulles & Laura Vroom..... 143

Gazetecilere yeni engel: “Dezenformasyon Yasası”

Makale..... 153

Etki Ajanlığı Düzenlemesi:

“Kitlesel Kriminalizasyona Giden Yol”

Makale, Burcu Karakaş 157

“Dört Duvar Arasına Uzanan Her Ses, Özgürlük İçin Güçlü Bir Yankıya Dönüşüyor”

KAOSGL.org’un tutuklu Genel Yayın Yönetmeni

Yıldız Tar ile söyleşi..... 161

Sonuç ve Öneriler..... 165

Yazarlar..... 168

Kısaltmalar 170

Giriş

Jørgen Watne Frydnes

Otuz yılı aşkın bir süredir ifade ve dil özgürlüğü haklarını tutarlı bir şekilde savunan PEN Norveç, tehditlerle ve hapis cezalarıyla karşı karşıya gelen yazarlara, gazetecilere ve sivil toplum figürlerine kararlı bir şekilde destek sunagelmıştır. Demokratik bir toplumun mihenk taşı olan ve ülkedeki adalet ile hukukun üstünlüğüne ilişkin bir barometre olma işlevi gören bu özgürlüklerin korunmasının temel bir gereklilik olduğuna yönelik köklü inancımız PEN Norveç'in bu kararlılığının temelinde yatmaktadır.

PEN Norveç'in Türkiye'deki faaliyetleri uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte, faaliyetlerimiz 2016'daki darbe girişimi ve onu izleyen Kanun Hükmünde Kararnameler döneminin ardından bilhassa yoğunlaşmıştır. PEN Norveç tüm bunlara yanıt olarak dava izleme faaliyetlerinin kapsamını önemli ölçüde genişletmiş, gazeteciler, yazarlar ve insan hakları savunucularına karşı açılan ifade özgürlüğü davalarıyla ilgili 200'den fazla duruşmayı gözlemlemiştir. PEN Norveç kısa bir süre sonra ceza yargılamalarının esas belgesi olan iddianamelerin en temel hukuka uygunluk standartlarını çoğu zaman karşılamakta yetersiz kaldığını gözlemlemiştir. Sonuç olarak, PEN Norveç bu kritik önemdeki yasal belgelerin sistematik olarak incelenmesi amacıyla 3030 yılında Türkiye İddianamesi Projesi'ni başlatmıştır.

Türkiye İddianame Projesi, PEN Norveç'in en önemli ve etkili girişimlerinden biri haline gelmiştir. Söz konusu proje Norveç, İngiltere, Avusturya, Hollanda, Almanya, İtalya ve Türkiye'den tanınmış hukukçu ve akademisyenlerin de sürece dahil edildiği sağlam bir metodolojiye sahiptir. Projede iddianameler Türkiye'de yürürlükte olan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) madde 6 ile BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nde belirtilen

uluslararası insan hakları standartlarına uygunluklarına göre değerlendiriliyor.

Projenin henüz ilk yılında yayımlanan 2020 yılı raporu, öne çıkan 12 iddianameyi incelemiş ve kaygı verici bulgular ortaya koymuştur. Proje kapsamında değerlendirmeye tabi tutulan iddianamelerde somut delillerin bulunmayışı ve konuyla ilgisiz, önyargı içeren bilgilerin varlığı bir süreklilik arz ederken, ilgisiz fezleke içeriklerinin olduğu gibi alınıp kopyalanması gibi rahatsız edici kayıtsızlıkta bir yaklaşıma rastlanıyordu. Bu son derece kusurlu iddianame süreci sadece sanıkların adil yargılanma haklarını tehlikeye atmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'nin hukuk sisteminin yargısal bütünlüğüne de temelden zarar vermiştir.

Ortaya çıkarılan bu olgular üzerine inşa edilen 2021 yılı raporu, ifade özgürlüğüne yönelik ihlalleri daha da ağırlaştıran, kendi içinde bağlantılı farklı yargı sorunlarını vurgulamaya yönelmiştir. Gazetecileri, avukatları, akademisyenleri ve belgesel film yapımcılarını ilgilendiren davaları odağına alan uzmanlarca gerçekleştirilen hukuki analizlerimiz, özellikle Kürt gazetecilerin, kadın medya çalışanlarının ve insan hakları savunucularının farklı deneyimlerine eğiliyordu. İfade özgürlüğünü kısıtlayan yeni yasal düzenlemeleri de inceleyerek, yasaların eleştirel sesleri susturmak için nasıl araçsallaştırıldığını canlı bir şekilde gösterdik. Projenin bulgularının büyük önem taşıdığı anlaşılmış, bulgular Türkiye'deki yüksek mahkemelerde kapsamlı biçimde alıntılanmış, Türkiye Anayasa Mahkemesi'ne ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurularda etkili olmuştur.

2022-2024 yılları arasındaki kapsamlı çalışmalarımızı kapsayan bu yeni basım, eleştirel incelememizi devam ettirirken derinleştirmektedir. Bu yeni basımda okurları önemli iddianamelere ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler, uzmanlarca gerçekleştirilen hukuki analizler ve bugün Türkiye'de ifade özgürlüğünün karşı karşıya olduğu acil sorunları aydınlatan araştırma makaleleri beklemektedir. Elinizdeki kitap, tematik olarak gazetecilere karşı devam eden davalar, Kürt gazetecilere yönelik sistematik baskıyı içeren davalar ile muhalefeti ve gazeteciliği suç haline getirmeyi amaçlayan tedirgin edici yeni düzenlemeleri incelemektedir. Ayrıca, sivil toplum örgütleri ve barolara yönelik hukuki saldırılar da vurgulanmaktadır ki bunlar yargı bağımsızlığına yönelik daha kapsamlı tehditlerin bir yansıması konumundadır.

Daha da önemlisi, proje adli yetersizliklerin belgelenmesinin ötesine geçen bir amaç taşımaktadır. Projeyle belirli eksiklikleri tespit ederek ve net, uygulanabilir öneriler sunarak anlamlı bir reformu teşvik etmeyi amaçlıyoruz. Bu öneriler arasında standartlaştırılmış bir iddianame şablonunun oluşturulması, deliller ile suçlama arasındaki bağlantının kurulması ve savcılar ile hakimlere kapsamlı eğitim programlarının sunulması sayılabilir. İddianamelerde suçlamayla ilgisiz delillerin kullanılmasını engelleyen yasal değişikliklerin yakın zaman önce kabul edilmiş olması, projemizin taşıdığı somut etkinin altını çizmektedir.

Misyonumuzun süregelen önemi ve aciliyeti, son dönemde yaşanan üzücü gelişmelerle daha da belirginleşmiştir. İstanbul

“

Elinizdeki kitap, tematik olarak gazetecilere karşı devam eden davalar, Kürt gazetecilere yönelik sistematik baskıyı içeren davalar ile muhalefeti ve gazeteciliği suç haline getirmeyi amaçlayan tedirgin edici yeni düzenlemeleri incelemektedir. Ayrıca, sivil toplum örgütleri ve barolara yönelik hukuki saldırılar da vurgulanmaktadır .

”

Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun tutuklanması ve İstanbul Barosu'nun özerkliğini tehdit eden dava, bugün Türkiye'de hukukun üstünlüğünün ne denli tehlikede olduğunu gösteren örneklerdir. Bu olaylar çalışmalarımızın taşıdığı kritik önemi bir kez daha teyit ederken, yargı bağımsızlığı ve adil yargılama konularında uluslararası inceleme ve savunuculuk faaliyetlerinin sürekli kılınmasına duyulan ihtiyacı da vurgulamaktadır.

PEN Norveç Direktörü olarak sarf ettiğimiz yoğun çabaları özetleyen bu kitabı okurlara sunmaktan büyük gurur duyuyorum. Elinizdeki yayın yalnızca titiz bir araştırma ile kılı kırk yaran bir hukuki analizin ürünü olmakla kalmıyor, aynı zamanda PEN Norveç'in insan hakları ve yargısal adalete verdiği desteğin sarsılmazlığının bir kanıtı olarak duruyor. Bu sayfalardan yükselen sesler bugün Türkiye'de adaletle -ya da onun endişe verici yokluğuyla- ilgili gerçekleri aydınlatma kararlılığımızın bir yansıması olup, bu seslerin acilen duyulması ve yanıtlanması elzemdir.

Bu iddialı girişimi mümkün kılan hukuk uzmanlarına, katkı sunanlara ve yerel ortaklardan oluşan özverili uluslararası ekibe, gösterdikleri titizlik ve profesyonellik ile bu çalışmanın hayata geçirilmesinde hayati bir rol oynayan çevirmenlerimize, tasarımcılarımıza, editörlerimize, kısacası tüm proje ekibimize derin şükranlarımızı sunarız. PEN Norveç, bu projenin güçlü bir yargı reformuna ilham vermeye devam etmesini ve böylelikle uluslararası adalet standartlarının güçlenerek demokratik kurumların direncinin arttırılmasını umuyor. Nihayetinde bu çalışmanın Türkiye halkının ifade özgürlüğü hakkını geri kazanmasına, adalet ve insan onurunun hakim olduğu bir geleceği güvence altına almasına katkı sunması bizim en büyük dileğimizdir.

Jørgen Watne Frydnes
Genel Sekreter, PEN Norveç

İddianame İnceleme Raporu: Cengiz Çandar

Barbara Spinelli

Deneyimli gazeteci ve köşe yazarı Cengiz Çandar, Türkiyeli genç bir kadının İŞİD'e karşı savaşırken ölümü üzerine yaptığı bir sosyal medya paylaşımı nedeniyle terör örgütü propagandası yapmakla yargılanmıştır. Yargılamanın sonunda Çandar hakkında 7 ay 15 gün hapis cezası verilmiş ve bu ceza 4.500 TL adli para cezasına çevrilmiştir.

İddianame İnceleme Raporu: Cengiz Çandar

Yazar: Barbara Spinelli

1. Giriş

Bu değerlendirme raporu PEN Norveç tarafından yürütülmekte olan Türkiye İddianame Projesi'nin bir parçasıdır. Bu hukuki rapor, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın gazeteci Osman Cengiz Çandar hakkında düzenlediği 26 Şubat 2018 tarihli, 2018/71818 soruşturma numaralı ve 2020/12491 esas numaralı iddianamesini Türkiye kanunları ve uluslararası insan hakları düzenlemeleri ışığında değerlendirerek söz konusu iddianamenin bu standartlara uyup uymadığını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Dava Osman Cengiz Çandar'ın Ayşe Deniz Karacagil'in ölümüne ilişkin yorumda bulunduğu tweet'i nedeniyle açılmıştır.

İki sayfadan oluşan iddianamede Osman Cengiz Çandar'a yöneltilen suçlama, Çandar'ın attığı söz konusu tweet ile Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 215/1, 218/1 ve 53/1-a maddelerini ihlal ederek suç ve suçluyu övdüğü biçimindedir.

Bu nedenle, kendisine karşı açılan davanın özü Çandar'ın ifade özgürlüğünü kullanmış olmasıdır.

Raporun 2. Bölümü davanın arka planına ilişkin kısa bir özet sunmaktadır. 3. Bölümde ise iddianamenin hukuki analizi yapılmaktadır. 3.2. Bölümde Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 170. maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 215. maddesi odağa alınarak iddianame Türkiye'nin iç hukukuna göre değerlendirilmiştir. 3.3. Bölümde iddianame uluslararası standartlar ışığında, özellikle de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6 ve 10. maddeleri ile Birleşmiş Milletler (BM) Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Sonuç bölümü olan 4. Bölümde iddianamenin kalitesinin iyileştirilmesi için neler yapılabileceğine ilişkin öneriler sunulmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti:

Türkiye'de gazetecilik yapan Cengiz Çandar deneyimli bir köşe yazarı, bir Orta Doğu uzmanıdır. Çandar, Türkiye'deki rejime muhalefeti nedeniyle 1971'deki askeri müdahalenin ardından Orta Doğu ve Avrupa'da yaşadıkten sonra 1976 yılında Vatan gazetesinde gazeteci olarak meslek hayatına başladı. Ortadoğu (Lübnan ve Filistin) ve Balkanlar (Bosna Hersek) uzmanı olan Çandar, Türk Haber Ajansı ve Türkiye'nin önde gelen gazeteleri Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah, Referans ve Güneş'te savaş muhabirliği yapmıştır. Ayrıca Radikal'de başyazarlık ve Al-Monitor'da köşe yazarlığı yapmış olan Çandar, 40 yıllık gazetecilik kariyerinde Türkiye'nin önde gelen Ortadoğu uzmanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Çandar 1991-1993 yılları arasında Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Dış Politika Özel Danışmanı olarak da görev yapmıştır. Yedi kitabın ve çeşitli kitaplarda çok sayıda bölümün yazarı olan Çandar, Journal of Democracy, Wilson Quarterly ve Journal of Palestine Studies gibi Amerika merkezli süreli yayınlara da katkıda bulunmuştur.

Çandar 30 Mayıs 2017'de kişisel twitter hesabından şu tweet'i atmıştır:

Kırmızı Fularlı kız, gezinin içimizi ısıtan en güzel gülüşlü meleği, Rakka önünde toprağa düşüp yıldızlara yükselerek içimizi yine yaktı.

Çandar'ın söz konusu tweet'inde ölümüne gönderme yaptığı Ayşe Deniz Karacagil Türkiye'de Gezi protestoları sırasında kırmızı bir fular taktığı için gözaltına alınmasının ardından tutuklanmış ve taktığı kırmızı fular Türkiye otoriteleri ve yargısı tarafından Karacagil'in terörist olarak damgalanmasına gerekçe gösterilmişti. Savcının hakkında 103 yıl hapis cezası istediği Karacagil 6 Şubat 2014'te serbest bırakıldı. 'Kırmızı Fularlı Kız' olarak anılan Ayşe Deniz Karacagil, serbest bırakılmasının ardından Rojava'da IŞİD'e karşı Uluslararası Özgürlük Taburu saflarında savaştı. Karacagil, Çandar'ın attığı tweet'ten bir gün önce, 29 Mayıs sabahı IŞİD tarafından katledilmişti.

Bu tweet'ten üç yıl sonra, 30 Haziran 2020 tarihinde Çandar hakkında bir sayfadan biraz uzun bir iddianame hazırlandı. İddianamede, Çandar'ın bu tweet'i ile suçu ve suçluyu övme suçunu işlediği iddia ediliyordu. İddianamede suçun işlendiği tarih olarak ise 2019 yılının yazıldığı görülüyordu. Ancak, tweet 2017'de atılmıştı.

İddianamede Çandar dışında aynı konuda tweet atan K.J. isimli bir başka şüpheli daha bulunmaktaydı.

İddianame İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi. 19 Ocak 2021 tarihinde görülen ilk duruşmada mahkeme heyeti savcının talebini kabul etmiş, Çandar'ın soruşturma sırasında yurtdışında ikamet etmekte oluşu nedeniyle gazetecinin ifadesinin istinabe yoluyla alınmasına hükmetmiştir. Görülen birkaç duruşmanın ardından 16 Haziran 2022 tarihindeki duruşmada Çandar'ın avukatı istinabe işlemlerinin tamamlanmasının beklenmesini talep etti. Mahkeme, Çandar'ın istinabe yoluyla ifadesinin alınmasının beklenmesine karar verdi. Mahkeme 29 Eylül 2022 tarihli duruşmada Çandar'ın derhal beraat ettirilmesi talebini reddederek istinabeye ilişkin belgelerin tamamlanması gerektiğine karar verdi. Dava hala devam etmektedir.

Kasım 2022'de mahkeme, Çandar'ın dosyası ile diğer sanığın dosyasının ayrılmasına karar verdi. Diğer sanık K. J. Aralık 2022'de görülen duruşmada 7 ay 15 gün hapis cezasına çarptırıldı. Çandar hakkındaki yargılama hala devam ediyor.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 İddianamenin İç Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

İddianame üç sayfadan oluşmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesi, savcılarının görevlerini ve bir iddianamede bulunması gereken unsurları düzenlemektedir. Sözü edilen 170. madde genelde bir ceza muhakemesinden özelde ise bir iddianameden beklenecek temel kriterleri açıkça ortaya koymaktadır. İlgili madde uyarınca iddianamelerde aranan kriterlerin uluslararası hukuka da uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan ilgili maddenin nitelikli ve titiz bir şekilde uygulanması halinde iyi bir iddianame hazırlanması pekâlâ mümkün olabilecektir.

Ne var ki, Çandar hakkında düzenlenen iddianameye ilişkin ilk izlenim, iddianamenin 170. madde kriterlerini karşılamadığı yönündedir. Ayrıca iddianamenin olgusal hatalar içerdiğini tespit etmek de mümkündür. Dolayısıyla daha detaylı bir incelemeye girişmeden de kişi iddianame savcısının kanunun gereklerini yerine getirmediği izlenimini edinmektedir.

İddianamenin ilk sayfasında davacı ve şüpheliler hakkında genel bilgiler verilmektedir. İddianamenin lafzı kısa ve özendir. Suç açıklanmadan yalnızca suçun adı verilmiştir. Suçun işlendiği gün, ay ve saat belirtilmeden yalnızca suçun işlendiği yıl (2019) ve yer verilmiştir. Soruşturma raporundan da anlaşılabileceği üzere suçun işlenme tarihi olarak verilen 2019 yılı da yanlıştır, çünkü suç konu tweet 30.05.2017 tarihinde atılmıştır. İddianame, sevk maddesine ve toplanan delillere 170. madde düzenlenmesine uygun bir şekilde yer vermektedir.

Bu genel bölümün ardından “Soruşturma evrakı incelendi” başlıklı, bir sayfadan az 6 paragraflık bir metin gelmekte ve iddianame savcının iki şüphelinin “eylemine uyan yukarıda yazılı sevk maddeleri uyarınca” cezalandırılması talebiyle sonlanmaktadır.

170. maddede usuli olarak düzenlendiği üzere, iddianame İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi’ne hitaben yazılmış ve düzenlenme tarihi olan 30.06.2020 belirtilerek İstanbul Cumhuriyet Savcısı tarafından elektronik olarak imzalanmıştır. Adli işlemlerin zaman çizelgesinde çok önemli bir rol oynamasına, dolayısıyla da açıkça gösterilmesi gerekmesine rağmen metin gövdesinin sonundaki yeri nedeniyle bahse konu tarih hızlıca fark edilebilecek bir nitelik taşımamaktadır. İsnat edilen suçların işlenme tarihi (30.05.2017) ile iddianamenin düzenlenme tarihi (30.06.2020) arasında üç yıldan uzun bir süre vardır. İddianamenin tüm dayanağı Güvenlik Şube Müdürlüğü’nün 26.02.2018 tarihli raporu, Siber Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü’nün araştırma raporu ve şüpheli K’nın ifadesidir. Dolayısıyla soruşturma aşamasının ve iddianamenin hazırlanmasının neden üç yılı aşkın bir süreye yayıldığı sorusu gündeme gelmektedir. CMK madde 160’a göre, savcılar suç işlendiği izlenimi veren koşullar hakkında haberdar edilir edilmez derhal soruşturma başlatmalıdır. İddianamenin soruşturma numarasının 2018/71818 olması, savcının süreci (Güvenlik Şube Müdürlüğü’nün 26.02.2018 tarihli raporuna dayanarak) 2018 yılında başlattığını düşündürmektedir. Bunun da ötesinde, savcılar olası bir suç hakkında haberdar edilir edilmez “kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek için işin gerçeğini araştırmak(la)” görevlidir. Olaylarla ilgili tüm gerekli delilleri toplamalı ve bu delillerin iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphe oluşturup oluşturmadığına karar vermelidirler.

“
AİHS madde 10
kapsamındaki ifade
özgürlüğü davalarında
AİHM’in verdiği ihlal
kararlarının sayısı
dikkate alındığında,
Türkiye Avrupa Konseyi
üye ülkeleri arasında
başı çekmektedir.”

Soruşturmanın son derece özenli bir yöntemle yürütülmesi iddianamenin düzenlenmesindeki gecikmeyi açıklayabilir ancak bu durumda iddianamenin soruşturma sürecindeki bu özeni yansıtan bir biçimde kaleme alınması gerekir. Savcının iddianameyi hazırlamasının neden bu kadar uzun sürdüğü kesin olarak bilinmemekle birlikte, iddianamenin yapısı ve biçimsel eksiklikleri, oldukça çalakalem bir şekilde düzenlendiğini göstermektedir.

İddianamede basit bir akıl yürütmeye başvurulmaktadır. A. D. Karacağil bir teröristtir, sosyal medyada Çandar tarafından övülmüştür, demek ki Çandar suçludur.

Ancak attığı tweet’inde Çandar, otoriteler tarafından yargı kararı olmaksızın terörist olarak kabul edilmesine rağmen yine de Türkiye’nin yakın tarihinin öne çıkan isimlerinden biri olan ‘kırmızı fularlı kız’ı anmakla yetinmektedir.

TCK’nın 215. maddesinde düzenlenen ‘suçu ve suçluyu övme’ fiilinin cezalandırılabilmesi için getirdiği koşullardan biri, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkmasıdır. Çandar’ın tweet’indeki sözlerin A.D. Karacağil’in eylemlerine yönelik herhangi bir övgü veya kamu düzenini tehlikeye atan bir eyleme doğrudan ya da dolaylı bir tahrik içermediği düşünüldüğünde, iddianamenin Türkiye’nin

halen mevcudiyetini sürdüren terör tehdidi altında bulunduğu için bu koşulun var sayılması gerektiğine yönelik gerekçelendirmesi tümüyle yetersiz ve son derece genel görünmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki tweet'in atıldığı 2017 yılından iddianamenin düzenlendiği 2020 yılına kadar Çandar'ın veya diğer şüphelinin tweetlerinde yer alan sözlerden dolayı herhangi bir şiddet eylemi de gerçekleşmemiştir. Çandar'ın taziye tweet'inin anılan kanun maddelerini nasıl ihlal ettiği savcı tarafından açıklanmadığı için kendisinin tweet'inin övgü amaçlı olup olmadığını yorumlamak okuyucuya kalmıştır. Tekrara düşme pahasına vurgulamak gerekir ki Çandar'ın sosyal medya paylaşımı genç bir kadının vefatından duyduğu üzüntünün ifade edilmesinden ibarettir. Şiddet veya şiddet içeren bir eylemi övmeksizin, ölüm karşısında hissedilen içten bir üzüntüyü ifade etmenin suç olarak tanımlanması endişe vericidir. Endişe verici olmasının yanında bu durumun akıllara Sofokles'in Antigone tragedyasını getirdiğini de belirtmekte yarar vardır.

Övme fiilinin kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlike oluşturması şartı, TCK'nın ilgili maddesinin metnine 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile eklenmiştir. Böylelikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla uyumlu bir yapı oluşturulması amaçlanmıştır.¹ Kanundaki bu değişikliğin ifade özgürlüğünü korumak için yapıldığı değerlendirildiğinde, savcının yasa koyucunun niyetlerini göz ardı edişi de düşündürücüdür.

Türkiye Anayasası düşünce ve kanaat özgürlüğü hakkını tanımaktadır. Anayasa'nın 25. maddesi aşağıdaki gibidir:

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Aynı zamanda ifade özgürlüğü hakkı da Anayasa'da tanınmaktadır. Gerçekten de Anayasa'nın 26. maddesine göre,

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar.

Bununla birlikte, aynı madde bir izin sistemine de imkân sağlamakta ve nihayetinde bu özgürlüklerin millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, milletin bütünlüğünün korunması gerekçeleriyle sınırlandırılabilmesini mümkün kılmaktadır.

İfade özgürlüğü ile düşünce ve kanaat özgürlüğü haklarının anayasal güvence altına alınmasına ve TCK 215. maddede yapılan yasal reforma rağmen, Türkiye'de birçok kişi hakkında sosyal medyadaki paylaşımları nedeniyle suçu övdükleri iddiasıyla son yıllarda çok sayıda dava açıldı ve birçok kişiye ceza verildi. Hangi ifadenin ifade özgürlüğü kapsamına girdiği, hangisinin bir suç ve/veya suçluyu övdüğü pek çok ceza soruşturmasında en çok tartışılan konudur.² Bu suçlardan yargılananların da neredeyse tamamının Çandar gibi muhalif yazar, gazeteci, akademisyen ve insan hakları aktivisti olduğuna dair eleştiriler de bulunmaktadır.

Çandar'ın avukatı Erselan Aktan, mahkemenin söz konusu sosyal medya paylaşımını değerlendirirken Çandar'ın bir gazeteci ve araştırmacı yazar olduğunun dikkate alınması, bu nedenle paylaşımının ifade ve basın özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Savunmasının devamında Avukat Aktan şunları söylemiştir:

TCK 215 suçunun unsurlarının oluşmadığı açıkça bellidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ifadelerin kendilerine has kapsam ve olgularla değerlendirilmesi gerektiği yönündeki kararları ve Anayasa Mahkemesinin benzer kararları düşünüldüğünde müvekkil hakkında mahkeme derhal beraat kararı vermeye ehildir.³

Bu noktada Çandar'ın avukatının yukarıdaki ifadelerine katılmamak mümkün değildir. Zira yukarıda da özetlendiği üzere, söz konusu iddianame Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesine uymamaktadır. Ancak bunun da ötesinde ortada bir suç yoktur.

Bu aşamada durumun vahametini aktarmak için bulguların özetlenmesi faydalı olabilir. Söz konusu iddianame öyledir ki 2017 yılındaki eylemin tarihi 2019 olarak yazılmıştır. Dahası, tüm iddianın tek bir tweet'e dayandırılmasına, yani aslında toplanacak hiçbir delil olmamasına rağmen, iddianamenin düzenlenmesi 3 yıl sürmüştür. İddianamede Çandar'ın eylemi olan, devletin terörist olarak gördüğü bir kişi hakkında tweet atmak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda yasanın ilgili maddesi de tanımlanmıştır. Fakat Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesine göre bir iddianamenin yapılması gereken en önemli işin yapılmasına gerek görülmemiştir. Hakkında suç isnadı olan kişinin söz konusu eylemi (yani attığı tweet'i) ilgili kanun maddesini nasıl ihlal etmiştir? İddianame bu soruya cevap vermemektedir. Sebep-sonuç ilişkisi içermeyen ve kanun maddesinin unsurlarını delillerle ilişkilendirmeyen bir iddianameyi iddianame olarak kabul etmek mümkün değildir. Böyle bir uygulamanın yaygınlaşması durumunda, toplumdaki bireylerin hukuki koruma altında özgürce konuşmasını beklemek imkansız hale gelir.

3 yılın sonunda yazılan bu kısa iddianamede, Çandar'ın cezalandırılması gerektiğini anlatırken savcının dile getirdiği yegâne olgu, kendisinin terörist olduğunu iddia ettiği kişinin sosyal medyada Çandar tarafından gündeme getirildiğidir. Ardından da Türkiye'nin terör tehdidi altında bulunduğunu söylemektedir. Bu akıl yürütme çok zayıftır ve maalesef hukuken kabul edilemezdir. Böyle bir iddiada bulunan savcının öncelikle söz konusu kişinin terör örgütü üyesi olduğuna dair kesinleşmiş bir mahkeme kararına başvurusu beklenir. Ancak yaşamını yitiren kadın hakkında böyle bir mahkeme kararının olup olmadığı iddianameden anlaşılamamaktadır. Diğer bir deyişle, yaşamını yitiren kadının terörist olduğuna savcının kendi başına mı karar verdiği yoksa söz konusu kadın hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararının mı olduğu iddianamenin içeriğinden anlaşılamamaktadır. Bu çok önemli bir eksiklikler.

Bir an için böyle bir eksikliğin bulunmadığını, örneğin ilgili kişinin terör örgütü üyeliğinden hüküm giydiğini varsaysak dahi, Çandar'ın sözleriyle bu kişiyi nasıl övdüğünü savcının açıklamasını bekliyoruz. Hiç şüphesiz, ilgili suçun bir unsuru olan yakın tehlikenin nasıl oluştuğu da açıklanmaya muhtaçtır. Oysa savcı bunların hiçbirini yerine getirmemektedir. İddianamenin özensiz dilinden anlaşıldığı kadarıyla Türkiye'nin terör tehdidi altında olması savcı için yeterli tehlike teşkil etmiştir.

Sonuç olarak, iddianamenin iç hukuku açıkça ihlal ettiğini belirtmek gerekir.

3.2 İddianamenin Uluslararası Standartlar Işığında Değerlendirilmesi

AİHS madde 6/3-a ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR) madde 14/3-a uyarınca herkes asgari olarak "kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek" hakkına sahiptir. Bu maddenin altında yatan amaç, sanıkların ilk duruşma gününden önce savunmalarını gereğince ve zamanında hazırlamalarına imkan sağlamaktır. Soruşturmanın olabildiğince hızlı yürütülmesi ve bulguların makul ve iyi tartışılmış bir iddianame ile sonuçlandırılması bir savcının birincil önceliği olmalıdır. Yargılamanın yavaş ilerlemesi ve Çandar'a yöneltilen suçlamanın kolaycı doğası uluslararası adil yargılanma standartlarına uygun değildir. Şüpheliler ve avukatlarının suçlamanın ne olduğunu anlamak ve savunmalarını hazırlamak için ekstra çaba sarf etmesi gerekmiş ve davaya açık bir dezavantajla başlamak durumunda kalmışlardır.

Soruşturma başladıktan sonra iddianamenin düzenlenmesinin iki yıl sürmesi Birleşmiş Milletler Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nin 12. ilkesinin de ihlali anlamına gelmektedir.

İddianamenin ikinci bölümünde, "dolayısıyla şüphelilerin atılı suçu işledikleri sonucuna varılmıştır" denilmektedir. Bu ifadeler, AİHS madde 6/2 ve ICCPR madde 14/2 tarafından güvence altına alınan masumiyet karinesi ilkesinin ihlal edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, bir savcının sanığın konumu ve çıkarlarını dikkate alarak her zaman tarafsız ve nesnel olması gerektiğini belirten Birleşmiş Milletler Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nin 13. ilkesinin de ihlali oluşmaktadır.

Birçok uluslararası kuruluş tarafından TCK 215. maddenin uygulamasının ifade özgürlüğüne ilişkin uluslararası standartlarda izin verilen kısıtlamaları sıklıkla aştığını belirtilmiştir.⁴

AIHS madde 10 kapsamındaki ifade özgürlüğü davalarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AIHM) verdiği ihlal kararlarının sayısı dikkate alındığında, Türkiye Avrupa Konseyi üye ülkeleri arasında başı çekmektedir.⁵

Bir önceki bölümde, Çandar davasında nasıl basit bir akıl yürütmenin kullanıldığı ve iddianamede Çandar'ın tweet'inin kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlike oluşturmasının Türkiye'nin halen terör tehdidi altında bulunmasıyla gerekçelendirildiği belirtilmişti. Çok benzer bir davada⁶ AIHM şu sonuca varmıştı:

Somut olayda ilgili mahkemenin yaptığı üzere, bir mahkûmiyeti aksi yönde bir argümana dayandırmak, kanunun aşırı geniş yorumlaması ve bu mahkemenin, kamuoyu tartışmasında barışçıl görüşlerin ifade edilmesini önleyen belirsiz suçlamalara karşı kanun koyucu tarafından öngörülen engeli aşması olarak değerlendirilmektedir. Mahkeme, Ceza Kanunu'nun 215. maddesinin böylesine geniş bir yorumunun, olayların meydana geldiği dönemde başvuran açısından öngörülebilir olmadığı kanısındadır.

Sonuç olarak başvuranın ifade özgürlüğü hakkını kullanmasına yönelik müdahale, Sözleşme'nin 10. maddesinde öngörülen kanunun nitelikli olması koşulunu karşılamamaktadır.

AIHM bir yandan kamusal tartışmalarda hükümete yönelik eleştiriler ile diğer yandan terör örgütlerinin şiddet eylemlerini haklı çıkarmak için öne sürdükleri gerekçeler arasında kafa karışıklığına yol açan bir ceza hukuku yorumunun, kamusal özgürlükleri tanıyan Türkiye iç hukukunun hükümleriyle ya da kişiyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan özgürlüklerin keyfi ihlallerine karşı koruyan Sözleşme hükümleriyle bağdaşmayacağına işaret etmiştir.

Mahkeme ayrıca, özellikle suçun ve suçlunun övülmesi olarak düşünülen ifadelerin suç olarak kabul edilmesi için ilgili ifadelerin kamu düzeni için açık ve yakın bir tehlike barındırması şartına bağlanmak suretiyle, TCK madde 215/1'in sanıklar aleyhine aşırı geniş bir şekilde yorumlanmasına karşı teminatlar öngördüğünü not etmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Çandar aleyhine düzenlenen iddianame Türkiye hukukunda öngörülen şekil şartlarını yerine getiriyormuş ve ortada yeterli suç şüphesi varmış gibi görünsün diye hazırlanmış bir belgedir. Ne var ki, iddianameye daha yakından bakıldığında, suçun işlendiği gün, ay ve saatin yazılmayışı ve fiil ile atılı suçun unsurları arasında gerekli bağlantının bulunmayışı gibi CMK 170. madde kapsamında ciddi usul ihlalleri tespit edilmektedir.

Atılan tweet'in içeriğinin kamu düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturacak nitelikte olmadığını, söz konusu fiilin

Sebep-sonuç ilişkisi içermeyen ve kanun maddesinin unsurlarını delillerle ilişkilendirmeyen bir iddianameyi iddianame olarak kabul etmek mümkün değildir. Böyle bir uygulamanın yaygınlaşması durumunda, toplumdaki bireylerin hukuki koruma altında özgürce konuşmasını beklemek imkansız hale gelir.

cezalandırılabilirliğine ilişkin iddianamedeki gerekçelendirmenin totolojik olduğunu ve dolayısıyla ortada bir gerekçelendirme de bulunmadığını tespit edebilmek için fazla analize de gerek yoktur.

Söz konusu suçun insan haklarına uygun olarak kovuşturulması konusunda savcılar için hazırlanacak açık yönergelerle birlikte TCK'nın 215. maddesinin istismar edilme potansiyeli azaltılabilirse de meşru olarak kovuşturulması gereken fiiller Ceza Kanunu'nun diğer maddelerinin kapsamı altına sokulabilir. Bu nedenle Uluslararası Af Örgütü, Ceza Kanunu'nun 215. maddesinin tamamen kaldırılmasını tavsiye etmektedir.⁷

Ancak bana göre, Çandar'ın tweet'i hakkında iddianame düzenlenmiş olması şu anki haliyle bile ağır bir ifade özgürlüğü ihlalidir. PEN Norveç'in 2020 ve 2021 yıllarında incelediği iddianamelere ilişkin raporlarda yer alan bulgular değerlendirildiğinde, savcıların insan hak ve özgürlüklerini merkeze alan bir yaklaşım benimsemesi gerektiği açıktır. Uluslararası mevzuat ve savcıların görev ve yükümlülüklerine ilişkin yönergeler bu gerekliliği sürekli olarak tekrarlamaktadır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için de ceza muhakemesi hukuku alanında verilecek eğitimin yanı sıra hak ve özgürlük odaklı bir eğitimin de şart olduğu görülmektedir.

Nihayetinde yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere, mevcut iddianame bir dizi uluslararası ve iç hukuk standardını ihlal etmekte, Türkiye'deki yargı süreçlerinin adillik ve şeffaflık güvenceleri konusunda bizi ciddi endişelerle baş başa bırakmaktadır.

Sonnotlar:

- 1 Devrim Aydın, "Praising Crime and Propoganda of Terrorism in Turkish Law", Journal of Law and Judicial System, 2(4), 2019, s. 1
- 2 Devrim Aydın, "Praising Crime and Propoganda of Terrorism in Turkish Law", Journal of Law and Judicial System, 2(4), 2019, p. 1.
- 3 See: <https://www.mlsaturkey.com/en/the-court-rejected-the-request-of-cengiz-candars-lawyer-for-immediate-acquittal/>
- 4 Turkey: Decriminalize dissent; Time to deliver on the right to freedom of expression. 27 Mart 2013 | Yayımlayan: Amnesty International, s.13. [Türkiye: İfade Özgürlüğünün Tam Zamanı]
- 5 https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2021_ENG.pdf
- 6 Yasin Özdemir / Türkiye (AIHM, Başvuru no. 14606/18).
- 7 Turkey: Decriminalize dissent; Time to deliver on the right to freedom of expression. 27 Mart 2013 | Yayımlayan: Amnesty International, s.14. [Türkiye: İfade Özgürlüğünün Tam Zamanı]

Türkiye İddianame Projesi: Sedef Kabaş

Ezio Menzione

Sedef Kabaş, 1997'den bu yana Türkiye'de çeşitli televizyon kanallarında çalışmış bir gazeteci ve televizyon sunucusudur. 2019 yılında bir televizyon yayınında yaptığı açıklamalar nedeniyle Cumhurbaşkanı'na hakaret suçlamasıyla yargılanmış ve 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılmış; ceza ertelenmiştir.

Türkiye İddianame Projesi: Sedef Kabaş

Yazar: Ezio Menzione

1. Giriş

Bu değerlendirme raporu, PEN Norveç tarafından gerçekleştirilen Türkiye İddianame Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Rapor, Sedef Kabaş aleyhine düzenlenmiş iddianamenin bir analizini sunmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

Sedef Kabaş, 1997'den beri Türkiye'deki çeşitli televizyon kanallarında çalışmakta olan bir gazeteci ve TV sunucusudur. 1968'de Londra'da doğan Kabaş, önce Türkiye'de ve ardından ABD'de eğitim görmüştür. Kabaş, ABD'de radyo-televizyon gazeteciliği bölümünden mezun olmuş, ardından da Türkiye'de aynı konuda uzmanlaşmıştır. 1992 yılında televizyon gazetecisi olarak başladığı kariyerinde aynı zamanda CNN muhabiri olarak Orta Doğu ve Balkanlar'daki çatışmaları haberleştirmiştir. Daha sonra 1997'de Türkiye'ye dönmüş ve buradaki kariyerine farklı yayıncılar için çalışarak başlamıştır. Bunlar arasında kendisine 1999 yılında Diyalog En Başarılı Sunucu Ödülü'nü kazandıran, Türkiye'nin tanınmış şahsiyetleriyle röportajlar yaptığı Portreler programı da bulunuyor. Kendisi, Türkiye'nin farklı üniversitelerinde gazetecilik dersleri vermiş, altı kitap yazmış ve kültür programları sunmuştur.

Kabaş, 2013 yılında Türkiye'de yaşanan yolsuzluk skandalıyla ilgili bazı yazıları ve paylaşımları nedeniyle 2015 yılında yargılanmış ancak tüm suçlamalardan beraat etmiştir.

Yine bir televizyon programındaki bazı beyanları nedeniyle kendisine karşı Cumhurbaşkanına hakaretten 2019 yılında dava açılmış ve 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılan Kabaş'ın cezası ertelenmiştir.

14 Ocak 2022 tarihinde Tele 1 adlı televizyon kanalındaki yayın sırasında Kabaş, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile hükümetin bazı bakanları hakkında eleştirel yorumlarda bulunmuş ve oldukça karmaşık bir konuşma içerisinde, "büyükbaş hayvan bir saraya girdiği zaman o kral olmaz o saray ahır olur" diyen popüler bir atasözünden alıntı yapmıştır.

Adalet Bakanı da dahil olmak derhal kendisini hedef alan eleştiriler yağmaya başlamış ve "haddini aşmakla", "nefreti kışkırtmakla" suçlanmış ve "mahkemede hesap vereceği" uyarısında bulunulmuştur.

Birkaç gün sonra, kendini bu kez daha açık ifade ederek, kendisine ait sosyal medya hesabında alıntılanan cümlelerin "Öküz saraya çıkınca kral olmaz. Ama saray ahır olur" biçiminde eski bir Çerkes atasözü olduğunu, ancak ayıp olur diye "öküz" ifadesini "büyükbaş hayvan" ile değiştirdiğini belirtmiştir.

22 Ocak günü saat gece 02.00'da, evine baskın düzenleyen güvenlik güçleri Kabaş'ı ifadesini almak üzere gözaltına almıştır. Ardından Kabaş, Cumhurbaşkanına hakaret ettiği iddiasıyla tutuklanarak Bakırköy Cezaevi'ne götürülmüştür.

Kendisine yöneltilen suçlama Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 299. maddesini (Cumhurbaşkanına hakaret) ihlal etmek olarak 11 Şubat tarihinde belirlenmiş ve Mahkeme üç gün sonra bu suçlamayı ileri süren iddianameyi kabul etmiştir. Davanın 11 Mart 2022'de görülen duruşmasında Kabaş, 2 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırılmış, ancak 49 gün tutukluluğunun ardından serbest bırakılmıştır.

Savunma avukatları tarafından Bölge Adliye Mahkemesi'ne yapılan istinaf başvurusu halen derdesttir.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 Cumhurbaşkanına Hakaret

3.1.1 Türkiye'de Cumhurbaşkanlığına Hakaret Düzenlemesi

Kabaş hakkında düzenlenen iddianame "Cumhurbaşkanına hakaret" (TCK md. 299) ve "kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret" (TCK md. 125/3-a) suçlarıyla ilgilidir.

TCK madde 299 şöyledir:

(1) Cumhurbaşkanına hakaret eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/35 md.) Suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır.

(3) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

Birinci maddede öngörülen haller (md. 299 - Cumhurbaşkanına hakaret) 1 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır ve kişinin alenen hakarete uğraması durumunda ceza altıda biri oranında artırılır. Kovuşturma re'sen başlatılır ancak bunun için Adalet Bakanı'nın izni gerekmektedir.

İkinci maddede (md. 125 – kamu görevlisine hakaret) öngörülen hallerde verilecek hapis cezası 3 ay ile 2 yıl arasında olup, kişinin görevinden dolayı hakarete uğraması halinde bu süre 1 yıldan az olamaz.

Bu inceleme, odağına "Cumhurbaşkanına hakaret" (md. 299) suçunu alacak olup "kamu görevlisine hakaret" suçu (md. 125) kısaca ele alınacaktır. 1961 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu iki suç da kapsamaktayken, birinci türden suçlar md. 158'den md. 299'a (devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar) kaydırılmış ve ikinci madde 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı kanunun 15. maddesiyle birlikte değiştirilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 299. maddeyi de kapsayan 3. Kısım'ı aynı zamanda çok tartışmalı 301. maddeyi de (30.04.2008 tarih ve 5759 sayılı kanunun 1. maddesiyle değiştirilmiştir) içermekte olup, söz konusu madde Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçunu cezalandırmaktadır. Esas açısından değerlendirildiğinde, 301. maddede eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının suç oluşturmayacağı açıkça belirtildiği görülebilmektedir. Ancak 299. maddede böyle bir istisna belirtilmez. Usul açısından değerlendirildiğinde, 299. madde kovuşturmanın başlatılmasını Adalet Bakanının iznine bağlarken, 301. madde soruşturmayı başlatmak için dahi böyle bir iznin gerekli olduğunu düzenlemektedir.

Cumhurbaşkanına hakaret suçlamasıyla açılmış bazı davaları incelemek insanı gayriihtiyari olarak gülümsetmektedir.

Bazı gazeteciler 2013 yılındaki yolsuzluk skandalı, Suriye'ye silah tedariki veya Suriyeli mültecilerin ülkeye girişine izin verilmesi gibi son derece önemli meselelerle ilgili olarak Hükümet'in eylemlerini eleştirdikleri için 299. madde uyarınca mahkum edilmiştir. Tüm bu meseleler, etraflarında kimi zaman sertleşebilen siyasi tartışmaların haklı olarak gelişebildiği ve ülke için hayati önem taşıyan meselelerdir.

- Birgün adlı gazetede görev yapan bir gazeteci, Erdoğan'a "hırsız ve katil" diye tepki göstererek "nefret ettiğin 35 milyonun içindeyiz" dediği için mahkum edildi.
- Muhalefet lideri, Erdoğan'a "diktatör bozuntusu" dediği için yargılandı.
- "Penguen" dergisinin çizerleri, Erdoğan'ın iktidara gelişini konu alan bazı karikatürleri nedeniyle mahkûm edildi.
- Yıllar sonra, bir muhalif siyasetçi aynı karikatürleri bir sosyal medya gönderisinde paylaştığı için hüküm giydi.
- Bir muhalif, Erdoğan'ın "Kürt ve kadın düşmanı" olduğunu söylediği için mahkûm edildi.
- Erdoğan'ı Cumhurbaşkanlığı köşkünün banyolarına taktırdığı altın kaplama musluklar nedeniyle eleştirenler dahi hüküm giydi.
- Cumhurbaşkanının eşinin büyük bir devlet ihalesi alan bir müteahhitlik şirketiyle olan bağlantılarının gazeteci Gökay Başcan tarafından ifşa edilmesinde olduğu üzere, yalnızca Cumhurbaşkanını değil, eşini hedef alan ifadelerde de 299. maddeye başvurulduğu görüldü.

Elbette bu liste daha da uzatılabilir ancak her yıl hakkında suç duyurusunda bulunulan, ceza davaları açılan, yargılamalar yapılan ve hükümler verilen binlerce örnek hakkında bilgi bulmak kolay değildir. Bunların tümünde, 299. madde siyasi muhaliflere (ister gazeteci olsun, ister muhalif siyasetçi ya da sıradan yurttaş, aynı zamanda hükümetin de başkanı olan Cumhurbaşkanını eleştirmeye cesaret eden herkese) karşı bir sopa olarak kullanılmaktadır.¹

3.1.2 Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu bağlamında Avrupa'daki Diğer Sistemler

Avrupa'daki hemen hemen tüm ceza sistemleri Cumhurbaşkanına ya da genel olarak Devlet Başkanına hakarete bulunan herkese karşı yaptırımlar öngörmektedir. "Majestelerini incitme" suçu (*lèse-majesté*) Roma döneminde çoktan düşünülmüştü ve ağır bir şekilde cezalandırılıyordu.

Ancak birçok ülkenin Anayasasında ifade özgürlüğünü güvence altına alan hükümler varken, bu türden suçların hala varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği sorusu akla gelmektedir.

Örnek olarak İtalyan Ceza Kanunu'nun 278. maddesi alınabilir. Söz konusu madde Cumhurbaşkanına *vilipendio* (hakaret) suçunu açıkça düzenler ve TCK madde 299 ile kıyaslandığında ondan da ağır olan bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasını öngörür. İtalyan kanunundaki bu madde suçun Cumhurbaşkanının "şerefine ve itibarına" yönelik işlenmesini, yani onun hem mesleki profiline hem de işgal ettiği makama yöneltilmesini gerektirir. Bununla birlikte, Hükümet Başkanının şerefine karşı işlenen herhangi bir suçu veya onun özgürlüğüne yönelik saldırıları cezalandıran maddeler çoktan (yani, Faşist hükümetin düşmesinden hemen sonra Eylül 1944'ten beri) yürürlükten kalkmıştır. Anayasa Mahkemesi içtihatları da (mezkur madde düşünce suçlarıyla ilgili olarak çeşitli seferler Anayasa Mahkemesi'ne taşınmıştır) dahil konuya ilişkin içtihadı bakıldığında, cezai sorumluluğun söz konusu olabilmesi için bildirilen olguların gerçeğe uygun olmaması, ayrıca eleştirinin aşırıya kaçan kelimelerle dile getirilmesi ve hepsinden önemlisi Devletin en üst makamını hedef almış olması, dolayısıyla Devletin bütünlüğüne zarar vermesi gerektiği açıktır.

Ne var ki, İtalya'da Cumhurbaşkanına hakaret suçunun yalnızca Kurumun itibarına yönelik hakaretler yönüyle söz konusu olması ve ancak nadiren gündeme getirilip yine çok nadiren uygulanması dikkate değerdir. Bunun uygulandığı iki örnek verilebilir:

- Kızıl Tugaylar tarafından öldürülen Sayın Aldo Moro'nun ölümünde, "mafya mesajları gönderen", "görevdeyken hiçbir şey yapmayan" Cumhurbaşkanı'nın ahlaki sorumluluğunun olduğu iddiası.
- Cumhurbaşkanı (göreve gelmeden önce) yargıç olarak terfi ettirilmiştir, çünkü "ondan istenen şey fakirleri olay çıkarmadan mahkum edivermesiydi" ve "gerçek bir Katolik değil, daha ziyade gerici, yobaz, iki yüzlülüğüyle nam salmış melek yüzlü bir şeytan, İsa'nın 'engerek yılanı soyundan' dediği iki yüzlülerdendir" iddiası.

İspanya Ceza Kanununda da düzenlenen bir suç olmasına rağmen, İspanya'da hiç kimse Kral'a hakaretle suçlanmamıştır. Yakın zamanda bazı bireysel örnekler yaşanmış ancak konu kimi sanatçılarla ilgili olduğu için tüm İspanyol aydınları derhal seferber olmuştur. Rapçi Valtory (Mallorcalıdır) bu suçla itham edilmiş ve monarşiye hakaret ettiği düşünülen bir şarkısı nedeniyle 3 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Şarkıcı cezadan kaçınmak için Belçika'ya sığınmış ve Belçika yargısı İspanya'nın iade talebini, şarkıcının sözlerinin ifade özgürlüğü kapsamında olduğunun altını çizen bir kararla reddetmiştir. Başka bir rapçi Pablo Hasél (Katalandır), Kral'a hakaretle suçlanarak 2 yıl 1 gün hapis cezasına çarptırılmış (bu ceza daha sonra 9 aya indirildi) ve şartlı tahliye olmaksızın tutuklanmıştır. Kamuoyu karşılaşılan bu durumlar karşısında Kral'a hakaret suçunun yürürlükten kaldırılmasını talep etmiştir.

Macaristan veya Çek Cumhuriyeti gibi diğer Avrupa sistemlerinde Cumhurbaşkanı'na hakaretle ilgili bir suç yoktur. Fransa'da yalnızca para cezası verilebilir. Hollanda'da kayıtlara geçen son dava 1960'lardadır ve benzer bir durum Belçika, Yunanistan, Portekiz, Romanya için de geçerlidir.

3.1.3 Türkiye'de Cumhurbaşkanı'na Hakaret Konulu İddianame, Dava ve Mahkumiyet Kararlarının Sayısı

İtalya'da veya diğer Avrupa ülkelerinde savcılıkların faaliyetinin dayandığı kriterler böyle olmakla birlikte, Türkiye'de savcılarının davranışlarını yönlendiren kriterler tamamen farklı gibi görünmektedir. Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olduğu ve hükümet başkanı olarak tüm yetkileri elinde topladığı 2014 yılından başlayarak sayılara bir göz atalım.

Her şey en başından belliydi: Cumhurbaşkanı Gül'ün yedi yıllık dönemi olan 2007'den 2014 yılına kadar 1359 soruşturma başlatılmış, ancak bunlardan sadece 545'ine dava açılmış ve kimse tutuklanmamıştır. Öte yandan Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığının daha ilk yedi ayında (Ağustos 2014 - Mart 2015) 236 kişi soruşturulmuş, bunlardan 105'i yargılanmış ve 8'i tutuklanmıştır. Ayrıca, ilgili soruşturma izninin alınabilmesi için Adalet Bakanı'na sunulan dava sayısı 2014 yılında 397 iken 2015 yılının ilk altı ayında 962'ye yükselmiştir. 2014 yılının tamamında sadece 107 davaya izin vermiş olan Adalet Bakanı 2015'in ilk altı ayında 486 davaya ilişkin izin vermiştir.²

O tarihten sonra adeta bir sel boşanmıştır. 2014 yılında Cumhurbaşkanı'na hakaretten 132 dava açılmışken 2015'te 7216,

“

Kabaş davasında, Savcı ulusal (Anayasa Mahkemesi) ve uluslararası (AİHM) içtihatlarını, Avrupa Konseyi tavsiyelerini ve Venedik Komisyonu görüşünü dikkate almamış, böylelikle şüpheli lehine olduğu durumlarda içtihat ve (yetkili) görüşler iddianamede dikkate alınmak zorundadır diyen CMK 170. maddeyi ihlal etmiştir.

”

2016'da 38 bin 254, 2017'de 20 bin 539, 2018'de 26 bin 115, 2019'da 36 bin 66 dava açılmış ve 6 yıllık bu süre boyunca hakaret suçu için toplam 160 bin soruşturma başlatılmıştır. Bunların 35 bin 507'sinde yargılama aşamasına geçilmiş (1107'si çocuk 38 bin 608 kişi yargılanmıştır), 12 bin 881 dava mahkumiyetle (3625 kişi) ve 5660 dava beraatla sonuçlanmıştır. Bu sayıların astronomik boyutlara vardığı aşikardır.³

3.1.4 Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Suçun Siyasi Amaçlara Hizmet Eder Hale Getirilmesi

O halde 2014'ten itibaren sayıların neden arttığını (ve pandeminin iki yıllık döneminde de bu sayılarda hiçbir düşüş yaşanmamıştır) kendimize sormalıyız.

Bunun iki başlıca nedeni vardır:

- 2017'de, aynı kişinin hem Cumhurbaşkanı, hem görece çoğunluğu elinde tutan partinin Başkanı ve Hükümet Başkanı olduğu başkanlık rejimine dayalı bir anayasal reform kabul edilmiştir. Öyle olmuştur ki artık iktidar partisiyle özdeşleşmeyen ve çoğunluğun siyasi çizgisini eleştiren herkes Cumhurbaşkanına hakaretten soruşturulma riski altındadır, zira makamlar tek kişinin elinde bir araya gelmektedir. Önceleri, parlamenter bir cumhuriyette Cumhurbaşkanı çok sınırlı yetkilere sahipken ve temelde tüm ulusu, tüm Devleti temsil ediyorken (ki belki de Devletin bu figür üzerinden korunması daha münasipti), şimdi iktidarın aynı kişide toplanması muazzam boyutlara varmış, bu nedenle de alınan eleştirinin miktarı çoğalmıştır.
- Devlet Başkanı, hükümet başkanı ve çoğunluğu elinde tutan partinin lideri olan kişi, muhalefeti ve herhangi bir eleştiriye susturmak için "Cumhurbaşkanına hakaret" suçunu açıkça iki tipik şekilde kullanmaktadır. Eleştiride bulunanları yargılayıp hapse atarak susturmak için ve eleştiri yapmak isteyip de sonuçlarından korktuğu için buna cesaret edemeyenlerin gözünü korkutmak için.

TCK 299. maddede ve onun "paralel" maddesi olan TCK madde 125'de (kamu görevlisine hakaret) öngörülen suçların hükümettekiler tarafından siyasi amaçlarla kullanılmaya ne denli müsait olduğunu 14 Aralık 2022 tarihinde yaşananlar açıkça göstermiştir. İstanbul Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, 2019 Mart'ındaki İstanbul yerel seçimlerini iptal edip üç ay sonra yeniden seçim yaptıran Yüksek Seçim Kurulu'na "ahmak" diyerek hakaret ettiği gerekçesiyle 2 yıl 7 ay hapis cezası almış, ek olarak kamu görevinden men edilmiştir. Ayrıca aynı olaylarla ilgili olarak İmamoğlu'nun da İçişleri Bakanı tarafından "ahmak" olarak nitelendirildiğini burada belirtmek gerekir. Ancak hepsinden önemlisi, kararın zamanlaması dikkat çekicidir. Kararın temyizde onanarak uygulanabilir hale getirilmesi durumunda, Erdoğan'ın en tehlikeli rakibi olarak kabul edilen İmamoğlu 2023 Haziran ayında yapılması beklenen cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılamayacaktır ki kararın zamanlaması bu açıdan birçok şüpheye yol açmaktadır. Ayrıca, hükmü verecek olan hakim duruşmadan kısa bir süre önce değiştirilmiş ve verilen cezaya hükmedilirken genellikle verilen yaklaşık 11 aylık cezadan uzaklaşarak, 125. maddede öngörülen çeşitli ağırlaştırıcı sebepler kullanılmıştır ki yasaya göre böyle hallerde mümkün olan ceza ertelemesine başvurulması imkansız hale getirilmiştir.

3.2 İddianamenin Yapısı:

İddianame iyi yazılmıştır. Kısadır ve bu nedenle anlaşılması kolaydır.

Soruşturma raporu incelemesi yalnızca suçun işlendiği iddia edilen cümleleri değil, Kabaş'ın televizyon yayınındaki konuşmasından yapılan uzun alıntılar ve kendisinin kimi sosyal medya paylaşımlarını da içermekte, böylelikle suçun işlendiği iddia edilen cümlelerin bağlamını da anlamaya imkan vermektedir.

İddianamede ifade özgürlüğü, haber verme ihtiyacı (gazetecilerin bilgi hakkı ve sorumluluğu), basın özgürlüğü ve TCK madde 299'un koruduğu hukuki yarar arasında bir dengenin gözetilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Sıklıkla çatışan bu çıkarlar, önce Avrupa hukuku ve ulusal hukuk içtihatları, ardından da (çok kısaca) Türkiye Anayasası'nın 25. ve 26. maddelerine atıfta bulunularak anayasa içtihatları ışığında incelenmektedir. Değerlendirme aynı zamanda sosyal medya dünyasını da dikkate almaktadır.

İddianamede eleştirilebilecek herhangi bir yön yok gibi görünmektedir. Ancak iddianamenin CMK 170. maddedeki tüm kriterlere uyduğundan, burada yer alan tüm yükümlülükleri yerine getirdiğinden emin miyiz?

3.3 İddianame ve Uluslararası Hukuk (AİHS)

Şubat 2022’de iddianameyi hazırlayan Cumhuriyet Savcısının, AİHM’in Kabaş’ın davasına çok benzeyen *Vedat Şorli / Türkiye* davasına ilişkin daha birkaç ay önce, yani Ekim 2021’de bir karar vermiş olduğundan habersiz olması mümkün değildir.⁴ 2017’de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde açılan davada Şorli, Facebook’ta biri 2014’de bir karikatürle, diğeri de 2016 yılında olmak üzere yaptığı, açıkça hiciv içeren iki paylaşım nedeniyle Cumhurbaşkanına hakaretten 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılmış, cezası 5 yıl ertelenmişti. İstinaf Mahkemesi Şorli’nin karara yaptığı itirazı reddedince Şorli Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuş, Mahkeme de 2019 yılında bu itirazı kabul edilemez bulmuştur. Bu suçtan tutuklu yargılanan Şorli 2 ay 2 gün tutuklu kalmıştır.

AİHM’in oybirliğiyle alınmış olan bu kararına mahkeme heyetindeki Türkiyeli yargıç Saadet Yüksel de katılıyor olsa gerektir.

İlgili karar şöyle demektedir:

1. TCK madde 299, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 10’u ihlal etmektedir.
2. Cumhurbaşkanı da herkes gibi hakaret suçunun (TCK md. 125) sağladığı korumadan yararlanır.
3. Cumhurbaşkanına hapis cezasını da gerektirecek daha üst seviyeli bir koruma sağlamak için herhangi bir neden bulunmamaktadır.
4. Tedbir amaçlı gözaltı ve hapis cezasının, bu ceza ertelenmiş bile olsa hüküm giyen kişinin ifade özgürlüğü üzerinde “caydırıcı” bir etkisi olmuştur.
5. Her halükarda, ifade özgürlüğü hakkını ilgilendiren konularda cezai işlemlere başvururken ölçülü bir şekilde davranılmalıyken söz konusu davada böyle olmamıştır.

Mahkeme ayrıca, aslında 2007 yılına dayanan ve aynı şekilde sonuçlanan bir emsal kararın da bulunduğunu ve dolayısıyla verilen kararı öncelediğini de kaydetmiştir.⁵ Türkiye bunu da dikkate almalı ve ona göre bir düzenleme yapmalıydı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını dikkate almakla övünen Savcının düzenlediği iddianamede tüm bunların izine rastlanmamaktadır.

Buraya bir şerh düşelim: Cumhurbaşkanına hakaret suçunun çok geniş, hukuka aykırı ve ilkesizce kullanılması yalnızca tüm bilgi araçları, gazeteciler, kanaat önderleri ve genel olarak da görüşlerini sosyal medyada ifade eden yurttaşlar üzerinde caydırıcı bir etki yapmakla kalmaz, her şeyden önce hapis cezasına çarptırılan ve cezasının infazı ertelenen kişileri 5 yıl boyunca susturmaya yarayan bir tıkaç işlevi de görür. Hüküm giymiş kişiye verilmek istenen etkili bir sinyaldir: Cumhurbaşkanının eylemlerini bir daha eleştirmeyi aklınızdan geçirmeyin, çünkü sadece mahkum edilmekle kalmaz, aynı zamanda bugün hüküm giymenize neden olan ifadeler için de ceza çekersiniz. Eklemek gerekir ki TCK madde 299’un ihlal edilmesi durumunda verilen standart ceza, infazı 5 yıllığına durdurulan bir yıldan az haptir ve Kabaş’a verilen ceza tam olarak budur.

Özünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi şu karara varmıştır:

Devlet, Hükümet ya da yürütme, yasama veya yargı erkine sahip herhangi bir Kurum medya tarafından eleştirilebilir. Bu tür Kurumlar, işgal ettikleri hakim konumları nedeniyle karalayıcı ve ofansif görüşlere karşı ceza kanunlarıyla korunmamalıdır. Bununla birlikte, söz konusu Kurumlara böyle bir koruma sağlanacak olursa, korumalar kısıtlayıcı bir biçimde kullanılmalı ve her koşulda bunların ifade özgürlüğünü sınırlamak için kullanılmasından kaçınılmalıdır. Bu Kurumları temsil eden bireyler çoğunlukla birey olarak korunur (iftira normlarına göre - e.n.).

Siyasi şahsiyetlerin itibarı diğer şahıslara kıyasla daha yüksek bir koruma altına alınmamalıdır... Uygulanacak istisnalar, bir kamu görevlisinin görevini layıkıyla yerine getirmesi için kesinlikle gerekli olmalıdır.

Nefret söylemi durumunda olduğu gibi, özellikle bir iftiranın ya da hakaretin diğer hakların da ciddi bir şekilde ihlal edilmesine yol açması nedeniyle orantılı bir cezayı kati bir şekilde gerektirecek ciddiyette olmadığı süreç, medyada gerçekleşen iftiralar ya da hakaretler hapis cezasıyla sonuçlanmamalıdır.

İyi bilinen ve (iddianameden 5 ay önce) açıklanmasının ardından üzerine çok sayıda yorum yapılan AİHM'in atıf yapılan bu kararını ne göz önünde bulunduran ne de bu karara atıf yapan Savcı, (hiçbiri de Türkiye ile ilgili olmayan) 8 ayrı AİHM kararına atıf yapmaktadır.

İddianameyi inceleyip karar verecek olan mahkeme, bunu sadece olguları inceleyerek değil, bilhassa hukuki meseleleri de inceleyerek yapmak zorundadır. En üst seviyedeki ulusal ve uluslararası içtihatların varlığına sessiz kalmak, var olmayan bir suçu veya Kanun'un düzenlemediği bir suç koşulunu icat etmeye benzer.

3.4 Avrupa Parlamentosu ve Venedik Komisyonu

Sözünü ettiğimiz AİHM kararı, Cumhurbaşkanına hakaret suçuna verilen hapis cezalarının kaldırılmasını öngören bir Avrupa Parlamentosu yönetmeliğine dayanmaktadır.

Bu karar, her şeyden evvel Avrupa Konseyi'nin Anayasa Hukuku alanında çalışan bağımsız uzmanlardan oluşan bir danışma kurulu olan Venedik Komisyonu tarafından ifade edilen görüşü içermektedir. Türkiye'nin (yanı sıra Azerbaycan'ın) iftira ve hakarete ilişkin iç hukukunu gözden geçirmede olduğu olgusundan hareketle, Venedik Komisyonu, TCK 216 (halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama), 299 (Cumhurbaşkanına hakaret), 301 (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama) ve 314 (silahlı örgüt) maddelerini ayrıntılı biçimde incelemiştir. Sonuncusu hariç tüm bu suçlar "fikir suçları" olarak nitelendirilebilir. Venedik Komisyonu 2016 tarihinde sunduğu bir görüşte,⁶ bu türden tüm normların mevcut lafızları veya uygulamaları açısından Avrupa standartlarına uymadığını tespit etmiştir.

Özellikle, Cumhurbaşkanına hakaret suçu bağlamında, Venedik Komisyonu aşağıdaki tespitlerde bulunmuştur:

299. madde (Cumhurbaşkanına Hakaret) ile ilgili olarak hiçbir ilerleme kaydedilememiştir ve maddenin kullanılması esaslı bir şekilde artmıştır. "Sözü geçen madde devletlerin cumhurbaşkanına hakareti ya tümüyle suç olmaktan çıkarmaları veya yalnızca çok ciddi sözlü saldırılarla sınırlandırmaları ve ayrıca yaptırımları hapsi içermeyecek kısıtlı cezalarla sınırlandırmaları yönündeki son dönemlerde ortaya çıkan Avrupa konsensusunu hiçbir şekilde karşılamamaktadır." Bu maddenin aşırı ve giderek artan kullanımı karşısında, Komisyon, Türkiye bağlamında daha fazla ifade özgürlüğü ihlali yaşanmaması için yegâne çözüm yolunun maddenin tümüyle ilgası olduğunu ve hakarete ilişkin genel düzenlemenin buradaki koşulları karşılayabileceğini düşünmektedir.

Venedik Komisyonu'nun 2016 tarihli belgesinin yalnızca bir görüş

olduğu doğrudur, ancak belge gelecekteki AİHM ve Avrupa Parlamentosu Konseyi kararları için bir iz oluşturmakta olup, gerçekten de AİHM'in 2021 yılında verdiği kararlar Komisyonun görüşüne bütünüyle uygun düşmektedir.

Bu iddianame örneğinde olduğu gibi, kendi ülkesinde bile artık büyük ölçüde miadını doldurmuş olan faşist ve otoriter yasalarını dayanak alarak yazan, İtalya'daki rejimin ve faşist mevzuatın büyük savunucusu Vincenzo Manzini'ye (iddianamenin altınca sayfasında) atıf yapacak denli kapsamlı bir içtihat ve doktrin değerlendirmesi yapılacaksa, Venedik Komisyonu'nun görüşlerinin de atlanmaması yerinde olacaktır.

Venedik Komisyonu görüşünün bir diğer paragrafının daha altını çizmek faydalı olabilir.⁷ (ancak tartışma 299. maddeyle de ilgilidir) Komisyon Cumhurbaşkanına hakaret etmiş bir kişiye karşı TCK 301. maddeye dayalı olarak soruşturma başlatmak için Adalet Bakanı'nın izninin gerekmesinin yargı bağımsızlığına ve kuvvetler ayrılığına aykırı olduğunu, yürütme erkinin yargı erkine müdahalesi anlamına geldiğini, bu iznin siyasi tercihlerin, hatta keyfi kovuşturmalara imkan veren siyasi bir intikamın ifadesine dönüşme riski taşıdığını kaydetmiştir.

3.5 İddianame ve İç Hukuk: Anayasa Mahkemesi

Kabaş hakkında iddianame düzenleyen Savcı, iddianamenin düzenlenmesinden önce, Eylül 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından verilen üç kararı da dikkate almamıştır.⁸

Anayasa Mahkemesi *Diren Taşkıran* kararında hakim in ifade özgürlüğü ile Devlet Başkanına yönelik olası hakaret arasındaki dengeyi nasıl gözetmesi gerektiğini açıklarken, dikkate alınması şart olan birkaç kriter ortaya koymaktadır:

- i. *Uyuşmazlığa konu ifadelerin maddi olgu mu yoksa değer yargısı mı oluşturduğu. [AİHM'in ifade özgürlüğü içtihadında olgusal iddialar ile değer yargıları arasında yapılan ve Anayasa Mahkemesinin de kendi kıyasını dayandığı ayrımın genel bir değerlendirmesi için bkz: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesine ilişkin Rehber (s. 38-40).]*
- ii. *İfadelerin kim tarafından dile getirildiği.*
- iii. *Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları, katlanması gereken, kabul edilebilir eleştiri sınırlarının sade bir vatandaş ile karşılaştırıldığında daha geniş olup olmadığı.*
- iv. *İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamuoyu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı.*
- v. *Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı.*
- vi. *Müştekinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı.*
- vii. *İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi.*
- viii. *Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvuru üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı.*

Anayasa Mahkemesi'nin incelediği bu üç davanın hakimleri yukarıdaki kriterleri dikkate almadığı için Anayasa Mahkemesi ortaya koyduğu kriterlere uygun yeni bir yargılama yapılması talebiyle üç mahkumiyet kararını iptal etmiştir.

Sözü edilen bu üç dava içinde en ilginç olanı Şaban Sevinç davasıdır zira kendisi kabul etmese de dava cumhurbaşkanlığı sistemi sorununu dikkate almaktadır. Bu konunun ilk kez ele alınıyor oluşu nedeniyle kesinlikle büyük önem taşıdığını kabul etmek gerekir.

Başvurucu TCK madde 299'un Devlet Başkanının siyasi arenada tarafsız bir figür iken yürürlüğe girdiğini, ancak 2017 yılındaki anayasa referandumunun ardından Cumhurbaşkanlığı makamının yürütmenin başı ve (Cumhurbaşkanı Erdoğan örneğinde olduğu gibi) çoğunluğu elinde tutan partinin lideri makamlarıyla üst üste bindiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle, Cumhurbaşkanı artık siyasi arenada üçüncü ve (en azından prensipte) tarafsız bir figür olmaktan çıkmış ve artık ulusun bütününe değil, -çoğunluğu da olsa- daha ziyade yalnızca bir parçasını temsil eder hale gelmiştir.

Bu nedenle diğer herhangi bir politikacı gibi Cumhurbaşkanı da eleştiriye (buna hicvi de eklemek gerekir) tabi olacaktır ve bu tür eleştiri biçimlerinin sınırlanması, bir demokrasideki özgür ifadeyi sınırlamak anlamına gelecektir.

Belirtildiği gibi, Şaban Sevinç kararında Anayasa Mahkemesi bu yaklaşımı reddetmiş ve Cumhurbaşkanının (bir kamu figürü olarak) eleştirilere sıradan vatandaşlardan daha hoşgörülü olmak zorunda olduğu halde, yasa koyucunun takdir yetkisini kullanarak onun koruma düzeyini arttırdığı, halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanına karşı gerçekleştirilen hakaret suçunun milletin birliğini temsil eden Cumhurbaşkanlığının sembolik önemine karşı da gerçekleştirilmiş sayılabileceği açıklamasını yapmıştır.⁹

Böyle bir gerekçelendirme karşısında pek çok itirazda bulunmak mümkündür. Bunların en bariz olanından başlamak uygun düşecektir. Tüm milleti temsil eden birine (öyle olduğu varsayılarak, ki değil) karşı edilen hakaret ile bir partinin politikasını savunan kişiye (mevcut durumda, Türkiye Cumhurbaşkanı böyledir) edilen basit bir hakaret arasındaki ayırım noktasının hangisi olduğuna nasıl karar verilecektir? Unutulmamalıdır ki, söz konusu olan bir ceza yasasının uygulanması olduğundan, bunun ceza hukuku yasalarının uygulanmasına yön veren kanunilik kriterlerine uygun bir biçimde açık ve net olması gerekir. Hakimin sanığın suçlu olup olmadığına karar vermesini sağlayacak böyle somut bir netlik kendisine sunulmadığından, bu yasa da uygulanabilir olmaktan çıkacaktır.

Cumhurbaşkanına hakareten açılan davaların sayısının 2016-2017 yılından başlayarak, yani Cumhurbaşkanlığı makamı ile hükümetin başı makamını aynı kişide toplayan 2017 yılındaki cumhurbaşkanlığı anayasa reformundan beri tırmanışa geçtiği göz ardı edilemez. Öyle olmuştur ki yalnızca kapsamı Cumhurbaşkanına hakaret vakalarıyla sınırlı olan TCK madde 299, hükümetin başı olan kişiye yönelik eleştiri ve hiciv vakalarına da uygulanır olmuş ve normun kendisi belirsizleşerek haksız yere bulanıklaştırılmıştır. Venedik Komisyonu'nun da bu noktada ifade ettiği üzere söz konusu norm tadil edip değiştirilemez, artık ilga edilmesi gerekecektir.

Aslında yukarıda alıntıladığımız görüşünde Venedik Komisyonu¹⁰ Anayasa'nın 90/5 maddesi uyarınca AİHM'in Türkiye hukuk sisteminin ayrılmaz bir parçası olduğunu, Türkiye hukuk sisteminin hem mahkemelerinin hem de savcılarının Sözleşme'yi ve AİHM kararlarını doğrudan iç hukuka aktarma görevinin bulunduğunu ileri sürmektedir.

CMK md. 170/5'i unutmayalım: İddianame düzenlenirken, *"iddianamenin sonuç kısmında şüpheli aleyhine olan hususlarla birlikte lehine olan hususlara da yer verilmesi"* gereklidir.

Kabaş davasında, Savcı ulusal (Anayasa Mahkemesi) ve uluslararası (AİHM) içtihatlarını, Avrupa Konseyi tavsiyelerini ve Venedik Komisyonu görüşünü dikkate almamış, böylelikle şüpheli lehine olduğu durumlarda içtihat ve (yetkili) görüşler iddianamede dikkate alınmak zorundadır diyen CMK 170. maddeyi ihlal etmiştir. Savcı bunu yapabilecek durumda ise ve gerek gördüyse bunlara itiraz etmeye de çalışabilir, ancak bunlar tamamen ve bir çırpıda göz ardı edilemez.

İddianameyi inceleyip karar verecek olan mahkeme, bunu sadece olguları inceleyerek değil, bilhassa hukuki meseleleri de inceleyerek yapmak zorundadır. En üst seviyedeki ulusal ve uluslararası içtihatların varlığına sessiz kalmak, var olmayan bir suç veya Kanun'un düzenlemediği bir suç koşulunu icat etmeye benzer.

Savcı hakikaten de şu konuda "hileye başvurmuştur":

- Savcı, Cumhurbaşkanına hakaret davalarının sayısından bahsetmemiştir ki, bu da kendi başına,

Kabaş'ın davası için karar vermekle görevlendirilen yargıç tarafından göz ardı edilemeyecek endişe verici bir bağlam oluşturmaktadır.

Kabaş'ın davasını yılda birkaç davadan mürekkep bir bağlama yerleştirmek ile binlerce davadan oluşan bir bağlama yerleştirmek arasında açık bir fark vardır. AİHS madde 10 ile Anayasa'nın 25 ve 26. maddeleri ihlal edilerek ve yalnızca siyasi muhalefeti susturmak amacıyla çeşitli kisveler altında ve hukuk dışı şekilde kovuşturulan binlerce benzer dava dikkate alınmaksızın olguları değerlendirmek mümkün olmayacaktır.

- Savcı fiili unsurları bildirirken, popüler bir atasözünü kullanmanın sadece siyasi eleştiri unsuru olmayıp, daha ziyade bir hiciv unsuru olduğunu kaydetmemiş veya bunun altını çizmemiştir; ve her zaman olduğu gibi, hiciv sadece bir muhalefetin ifadesi olmakla kalmaz, aynı zamanda "kaba" ve bayağı unsurlardan da beslenir.

Kabaş'ın ifade ettiği pozisyon için durum böyle değildir. Kabaş'ın pozisyonu bir Çerkes atasözünü aktarmış olmasının yanı sıra, dilinin doğruluğu ve "ölçülülüğü" kuralları çerçevesinde tamamen meşrudur. Ancak ölçülülük kriterlerinin ötesine geçilmiş olsaydı bile, bu durum belirli sınırlar içinde haklı ve meşru olacaktı zira, sözü edilen durum yalnızca bir eleştiri değil aynı zamanda bir hiciv örneğidir.

İddianamenin bütünü, özellikle de Kabaş'ın konuşmasının geniş olarak aktarıldığı kısmını okumakta yarar vardır.

Gerçekten de burada kendisinin niyeti Erdoğan'ı kullandığı (lafını esirgemeyen, siyasi muhaliflerini gerçek bir düşman olarak niteleyen) üsluptan dolayı eleştirmektir. Kabaş burada çok karmaşık ve incelikli bir argüman kullanmaktadır.

Cumhurbaşkanının üslubunu eleştiren gazetecinin kullandığı, genel itibarıyla temkinli ve ölçülü üslubu ağır bir hapis cezasıyla cezalandırma niyetinin kendisi paradoksaldır.

Kabaş'ın sözleri muhtemelen Erdoğan'ı rahatsız etmiş olacak ki Erdoğan kendisi aleyhine suç duyurusunda bulunarak tepki göstermiş, kovuşturmanın başlatılması talebini sunmaya istekli bir savcıcı (kolaylıkla) buluvermiş ve kovuşturma izni vermeye istekli bir Adalet Bakanını (daha da kolay bir şekilde) bulmuştur.

4. Sonuç ve Öneriler

Vardığımız sonuçlar öncelikle Türkiye siyasi otoritesine yöneliktir.

- Siyasi otorite AİHM içtihadına uygun olarak müdahale etmeli ve a) en azından 299. maddeyi değiştirerek Cumhurbaşkanına yönelik hakaret iddialarının yalnızca en ciddi olanlarını para cezasıyla cezalandıracak şekilde düzenlemelidir; b) Cumhurbaşkanına açık ve net hakaret iddialarını tespit ederek, bunu hakaretin Hükümet Başkanına veya çoğunluğu elinde tutan partinin liderine yöneltildiği durumlardan belirgin bir şekilde ayırmalıdır;
- Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonu tarafından ifade edilen görüşlere uygun olarak, siyasi otorite 299. maddeyi yürürlükten kaldırarak bu maddedeki önermeyi TCK 125. maddeye (hakaret), kamuda makam sahibi olanlara (özelde de Cumhurbaşkanına) daha yüksek bir koruma sağlamadan taşıyabilir.

Savcıya da bazı öneriler sunulmalıdır:

- 299. maddenin hem iç hukuktaki (Anayasa) hem de uluslararası hukuktaki (AİHS) meşruiyetinin şüphe götürür olduğu düşünüldüğünde, savcılık bu maddenin ifade özgürlüğüyle açıkça çeliştiğini akıl tutarak 299. maddeyi kullanırken son derece itidalli bir tutum sergilemelidir.

- Özellikle siyasi hiciv hakkının kullanıldığı beyanların tabiatı itibarıyla siyasi iktidara muhalefetin ifadesi olduğu, basit siyasi eleştiriden ziyade daha üzeri örtük olsalar da daha kaba biçimlere bürünebilecekleri dikkate alındığında böyle bir itidal daha da zorunlu hale gelmektedir.

Konuya ilişkin son davalara atıfta bulunulurken kişinin kendi teziyle çelişen davaları -hele ki bu davalar konuyla daha ilgili ve daha yakın tarihli ise- anmaması meşru değildir. Bu açıktan hileye başvurmak demektir ve zaten CMK 170. maddeyle yasaklanmıştır.

Sonnotlar:

- 1 Bu davalara, Venedik Komisyonu'nun 15 Mart 2016'da yayınlanan 831/2015 sayılı Görüşünde açıkça atıfta bulunmaktadır.
- 2 Adalet Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, 17 Mayıs 2015.
- 3 Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne dayanan Türkiye İnsan Hakları İzleme Örgütü. Cumhurbaşkanlığı, Adalet Bakanlığı tarafından sağlanan verilere itiraz etmişse de bunlar Bakanlığın kendisi ve en yetkili gözlemciler tarafından onaylanmıştır.
- 4 Vedat Şorli / Türkiye, Başvuru no. 42048/19, AİHM 313 (2021) 19 Ekim 2021.
- 5 Artun ve Günever / Türkiye (No. 755510/01, §31, 26 Haziran 2007).
- 6 Venedik Komisyonu, Görüş No. 831/2015, 15 Mart 2016.
- 7 Venedik Komisyonu, a.g.y. § 91.
- 8 Sözü edilen davalar şunlardır: Diren Taşkiran, B. No.: 2017/26466, 26 Mayıs 2021; Saban Sevinç (2), B. No.: 2016/36777, 26 Mayıs 2021; Yaşar Gökoğlu, B. No.: 2017/6162, 8 Haziran 2021).
- 9 §33 Şaban Sevinç a.g.k..
- 10 Venedik Komisyonu, a.g.y. § 93

İddianame İnceleme Raporu: Ekrem İmamoğlu

Tony Fisher

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, İstanbul seçimlerinin iptal edilmesini eleştirdiği bir konuşmada kullandığı ifadeler nedeniyle seçimi iptal eden Yüksek Seçim Kurulu üyelerine hakaret etmek suçlaması ile yargılanmış ve 2 yıl 7 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Karar istinaf incelemesindedir.

İddianame İnceleme Raporu: Ekrem İmamoğlu

Yazar: Tony Fisher

1. Giriş

PEN Norveç'in yürüttüğü Türkiye İddianame Projesi'nin bir parçası olarak Tony Fisher tarafından yazılan bu hukuki rapor sanık Ekrem İmamoğlu davasında düzenlenen iddianamenin bir değerlendirmesini sunmaktadır.

Ekrem İmamoğlu 1970 yılında doğdu. Lisans derecesini İstanbul Üniversitesi İşletme Bölümü'nden aldı. Lisans eğitiminin ardından aynı üniversitede İnsan Kaynakları Yönetimi Yüksek Lisans eğitimi aldı.

İmamoğlu daha sonra aile şirketi için çalışmaya başladı. Ardından grup şirketlerinin yönetimini üstlendi; konut ve kentsel planlama projelerini yürüttü. Resmi biyografisine göre, bu projeleri yürütürken yerel meselelerden kaynaklanan çok sayıda sorunla karşılaştı ve bunun sonucunda siyasete girmeye karar verdi.

İmamoğlu, 2009 yılında ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) katıldı ve Beylikdüzü İlçe Örgütü'nün üyesi oldu. O yıl yapılan yerel seçimlerde Beylikdüzü İlçe Başkanlığı'na aday oldu ve partinin seçim kampanyasına etkin olarak katıldı. Yerel seçimlerin ardından CHP İlçe Başkanı seçildi.

Beş yıllık ilçe başkanlığının ardından, 2013 yılında ön seçimle partisinin Beylikdüzü Belediye Başkan adayı gösterildi. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde Beylikdüzü Belediye Başkanı seçildi.

Ardından CHP, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Sayın İmamoğlu'nu İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na (İBB) aday gösterdi. İmamoğlu, yüzde 48.82'lik oy oranıyla İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçildi. Bu, 30 yılı aşkın bir süredir İstanbul'da herhangi bir Belediye Başkanının ulaştığı en yüksek oy oranıydı.

Ancak iktidar partisinin itirazları sonucu İmamoğlu'nun belediye başkanlığının 18. gününde Yüksek Seçim Kurulu (YSK), daha önceki içtihatlarına aykırı bulunan bir kararla İmamoğlu'na verdiği mazbatayı iptal etti. YSK, seçimlerin 23 Haziran 2019 tarihinde tekrarlanmasına karar verdi.

İmamoğlu, 23 Haziran 2019'da 31 Mart'a göre çok daha büyük bir başarıyla yüzde 54,2'lik bir oy desteğiyle yeniden İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçildi.

2. Olay Örgüsünün Özeti

Ekrem İmamoğlu, 31 Mart 2019 tarihinde yapılan yerel seçimlerde yaklaşık 13.000 oy farkla İBB Başkanı seçildi.

6 Mayıs 2019 tarihinde YSK, 4'e karşı 7 oyla seçimi iptal ettiğini açıkladı. Kurul, 4 üyesinin muhalefet şerhinin de yer aldığı 250 sayfalık gerekçeli kararında, "sandık kurulu başkanlarının kanun hükmüne aykırı olarak belirlenmesi"ni "sonuca müessir olay ve haller" olarak tanımlamış ve seçimin iptaline gerekçe göstermiştir. YSK Başkanı Sadi Güven ile üyeler Cengiz Topaktaş, Kürşat Hamurcu ve Yunus Aykın çoğunluğun görüşüne karşı oy kullandı.

İmamoğlu 23 Haziran 2019'da tekrarlanan seçimi bu kez yaklaşık 800.000 oy farkla kazandı.

Ekrem İmamoğlu, 30 Ekim 2019 tarihinde Fransa'nın Strazburg kentinde düzenlenen Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'ne İBB Başkanı sıfatıyla katıldı.

İmamoğlu kongrede yaptığı konuşmada, seçim sürecinde kamu kaynaklarının iktidar lehine sınırsız kullanıldığını, toplumu bölen kutuplaştıran bir dilin benimsendiğini söyledi. Ayrıca Cumhurbaşkanı ve kabine üyelerinin seçim yasalarını dikkate almayan eylem ve uygulamalar sergilediğini ve devletin haber ajansı olan Anadolu Ajansı'nın seçim sonuçlarını manipüle etmeye çalıştığını belirtti. Hükümetin 31 Mart'ta kaybettiği seçimi YSK kararıyla iptal ettirerek kazanmak istediğini de sözlerine ekledi.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 4 Kasım 2019 tarihinde yaptığı açıklamada, "Avrupa Parlamentosu'na gidip, Türkiye'yi şikayet eden **ahmağa** söylüyorum. Bunun bedelini bu millet sana ödecek. Bu kadar ucuz mu bu işler." dedi.

Aynı gün Soylu'nun sözlerinin kendisine hatırlatılması üzerine gazetecilere açıklama yapan İmamoğlu, "31 Mart'ta seçimi iptal edenler ve dünyada, Avrupa'da onların gözünde nereye düştüğümüz noktasında, o olan şeylere, biten şeylere baktığımızda, tam da işte 31 Mart'ta seçimi iptal edenler **ahmaktır**..." dedi.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından 15 Kasım 2019 tarihinde yapılan suç duyurusu üzerine İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatıldı ve soruşturmanın ardından İmamoğlu aleyhine dava açıldı.

İstanbul Anadolu 7. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen davanın Ocak ayındaki ara duruşmasına katılan İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu kendisini şu sözlerle savundu:

"Öncelikle burada verilen demeç bir soru üzerine verilen demeçtir. Sorunun temeli İçişleri Bakanı'nın şahsıma yönelik açıklamalarında 'Ahmak' kelimesini kullanmasıdır. Söz konusu cevabım bu sorunun üzerine olmuştur, dolayısıyla bana kullanılan bu 'Ahmak' kelimesine karşılık olarak kullanılmış bu 'Ahmak' kelimesidir ve muhatabı da Sayın İçişleri Bakanı'dır." Dolayısıyla asla YSK'yı veya üyelerini herhangi birisini muhatap alarak böyle bir beyanda bulunmadım.

Seçimin iptal etmesine yönelik bütün siyasi aktörler, hükümeti temsil eden siyasi kimlikler ve herkes bu konuda beyanda bulundular. YSK'nın ne yaptığı ya da ne kararlar verdiği benim sözümün muhatabı değildir, benim irademi kendi ifadem tanımlar, iptal edenler ibaresinden ettirenleri kastettim."

İmamoğlu Aralık 2022'de Yüksek Seçim Kurulu üyelerine hakaret gerekçesiyle iki yıl yedi ay on beş gün hapis cezasına çarptırıldı.

2.1 Yargı Sürecinin Zaman Çizelgesi

31 Mart 2019: İstanbul yerel seçimleri. İmamoğlu yaklaşık 13.000 oy farkla İBB Başkanı seçildi.

6 Mayıs 2019: YSK seçimi iptal etti.

23 Haziran 2019: Seçim tekrarlandı ve İmamoğlu bir kez daha ve bu kez yaklaşık 800.000 oy farkla İBB Başkanı seçildi.

30 Ekim 2019: Fransa'nın Strazburg kentinde düzenlenen Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'ne katıldı ve hükümeti eleştirdi.

4 Kasım 2019: Bir açıklama yapan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, İmamoğlu'na **ahmak** dedi.

4 Kasım 2019: Soylu'nun sözlerinin hatırlatılması üzerine gazetecilere açıklama yapan İmamoğlu, "31 Mart'ta seçimi iptal edenler ve dünyada, Avrupa'da onların gözünde nereye düştüğümüz noktasında, o olan şeylere, biten şeylere baktığımızda, tam da işte 31 Mart' ta seçimi iptal edenler ahmaktır..." dedi.

15 Kasım 2019: YSK, İmamoğlu hakkında 4 Kasım 2019 tarihli açıklamasıyla ilgili suç duyurusunda bulundu.

27 Mayıs 2021: İddianame düzenlendi.

9 Kasım 2021: İlk duruşma gerçekleşti. İmamoğlu, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olarak çalışma programı nedeniyle duruşmaya katılamadı. Avukatları, İmamoğlu'nun savunmasının müsait olduğu bir zamanda alınmasını talep etti.

10 Ocak 2022: İmamoğlu adliyeye giderek savunmasını yaptı. Dava, esas hakkındaki mütalaasını hazırlaması için savcıya gönderildi.

1 Haziran 2022: İkinci duruşma görüldü. Duruşma öncesinde İmamoğlu'nun avukatları reddi hakim talebinde bulundu. Duruşmada İmamoğlu'nun YSK üyelerine yönelik herhangi bir söyleminin olmadığına dair uzman görüşünü içeren ek bir rapor sunuldu. Savunma ekibi ayrıca mahkemeden tanıklarının dinlenmesini talep etti. Mahkeme heyeti reddi hâkim talebini reddederek, raporun incelenmesi için dosyanın savcılığa gönderilmesine karar verdi ve duruşmayı erteledi.

21 Eylül 2022: Üçüncü duruşma görüldü. Duruşma öncesinde savunma ekibi, Süleyman Soylu ve İmamoğlu'nun konuşmalarını içeren bir DVD sunarak DVD'nin incelenmesini talep etti. Mahkeme heyeti savunma ekibinin talebini kabul ederek duruşmayı erteledi.

11 Kasım 2022: Mahkeme tanıkları dinledi. Ardından mahkeme savcıya esas hakkındaki mütalaasını sunması için söz verdi. İmamoğlu'nun avukatları tüm delillerin toplanmadığını belirterek itiraz etti ve reddi hakim talebinde bulundu. Mahkeme, bu talebin davayı uzatmaya yönelik olduğuna hükmederek talebi reddetti. Davaya ilişkin mütalaada savcı, İmamoğlu'nun "Kurul halinde çalışan kamu görevlilerine karşı görevlerinden dolayı alenen zincirleme hakaret" suçundan 4 yıl 1 aya kadar hapis cezasına çarptırılmasını istedi.

14 Aralık 2022: Son duruşma görüldü. Mahkeme, savcının mütalaasını açıklamasından sonra yeniden tanıklar dinlendiği için savcıdan tekrar mütalaa istedi. Savcı önceki mütalaasını tekrarladı. İmamoğlu Aralık 2022'de Yüksek Seçim Kurulu üyelerine hakaret gerekçesiyle iki yıl yedi ay on beş gün

İmamoğlu Aralık

2022'de Yüksek Seçim Kurulu üyelerine hakaret gerekçesiyle iki yıl yedi ay on beş gün hapis cezasına çarptırıldı. Mahkeme ayrıca, mahkumiyet kararının temyizde onanması halinde İmamoğlu'nun alacağı hapis cezası boyunca seçimle gelinen siyasi görevlerden ve diğer faaliyetlerden men edilmesine karar verdi. Savunmanın Bölge İstinaf Mahkemesi'ne yaptığı temyiz başvurusu halen derdesttir.

hapis cezasına çarptırıldı. Mahkeme ayrıca, mahkumiyet kararının temyizde onanması halinde İmamoğlu'nun alacağı hapis cezası boyunca seçimle gelinen siyasi görevlerden ve diğer faaliyetlerden men edilmesine karar verdi. Savunmanın Bölge İstinaf Mahkemesi'ne yaptığı temyiz başvurusu halen derdesttir.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 İddianamenin Özeti ve Değerlendirilmesi

Bu davanın alışılmadık derecede kısa olan iddianamesi olguları aşağıdaki ifadelerle aktarmaktadır:

“Suç tarihi olan 4 Kasım 2019 Pazartesi günü itibarıyla İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olan şüpheli Ekrem İmamoğlu' nun Üsküdar Fethipaşa Korusunda basın mensuplarına yaptığı açıklamalar sırasında “31 Mart' ta seçimi iptal edenler ve dünyada, Avrupa' da onların gözünde nereye düştüğümüz noktasında, o olan şeylere, biten şeylere baktığımızda, tam da işte 31 Mart' ta seçimi iptal edenler ahmadır...” şeklindeki söylemle Yüksek Seçim Kurulu üyelerine alenen hakaret ettiği, zira söylem içeriğinde yer alan “ahmak” şeklindeki ibarenin Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal” (www.sozluk.gov.tr sorgulama çıktısı dosya içerisine alınmıştır) anlamlarını taşımakla kurul üyelerinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edecek nitelikte olduğu, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin 6 Mayıs 2019 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal edildiği nazara alındığında söylemin kamu görevlisi olan ve kurul halinde çalışan mağdurlara yönelik olduğu hususunda tereddüt bulunmadığı, dolayısıyla şüphelinin üzerine atılı suç işlediği, yine her ne kadar şüphelinin suç tarihi itibarıyla İstanbul Belediye Başkanı görevini yürütmekte olduğu görülmekte ise de soruşturma konusu eylemin şüphelinin kişisel suç olarak değerlendirilmesinde zaruret bulunduğu, bu kanaatin yüksek yargı içtihatlarıyla da desteklendiği, binaenaleyh Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 2008/19328 Esas 2008/20739 Karar sayılı içtihadında iş bu soruşturmaya benzer nitelikteki bir olaya ilişkin olarak basın toplantısında üçüncü şahsa hakaret eden bir büyükşehir belediye başkanının eyleminin görevli ilgili olmadığını, 4483 sayılı kanun hükümlerinin uygulanamayacağı, soruşturma iznine ihtiyaç duyulmaksızın genel hükümlere göre soruşturma yürütülmesi gerektiğinin belirtildiği, dolayısıyla toplanan deliller ve izah olunan tüm dosya kapsamına göre şüphelinin üzerine atılı suç işlediği ve hakkında kamu davası açmak için gereken yeterli şüphe seviyesine ulaşıldığı ANLAŞILMIŞTIR.”

İddianame, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 125. maddesinin kapsamına giren bir suçun işlendiğini belirtmektedir. TCK 125/1. maddede ilgili suçun sınırları aşağıdaki ifadelerle belirlenmektedir:

Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç yıldan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.

İddianame, 125/1. maddeye ek olarak Türk Ceza Kanunu'nun şu maddelerine atıfta bulunmaktadır: Madde 125/2-1, madde 125/3-a,4,5, madde 43/2-1 ve madde 53. madde 125'in ek hükümleri cezalandırma ile ilgilidir ve bir kurul üyesine karşı işlenmesi halinde suç ilgili komitenin tüm üyelerine karşı işlenmiş gibi değerlendirir. 43. madde, tek bir suçun işlenmesinin (herhalde kurulun her bir üyesine karşı) zincirleme suç işlenmesi olarak değerlendirilmesini sağlamak için eklenmiştir. 53. madde ise, 125. madde uyarınca gerçekleşecek bir mahkumiyetin Sayın İmamoğlu'nu “Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten” yoksun bırakacağı için eklenmiştir. 53. madde kapsamında başka yasaklar da bulunmaktadır, ancak bunlar Sayın İmamoğlu'nun davasıyla en ilgili olanlardır ve bu yasakların yalnızca derhal infaz edilen hapis cezaları için geçerli olduğu ve ertelenmiş cezalar için geçerli olmadığı unutulmamalıdır.

İddianame kısadır ve savcının temin ettiği anlaşılan yegane deliller, yukarıda aktarılan karşılıklı yorumların bir kaydı ile İmamoğlu'nun kendisinin verdiği ve söz konusu ifadenin muhatabının Seçim Kurulu üyeleri olduğunu reddettiği, yalnızca öncelikle İmamoğlu'na "ahmak" diyen bakan olduğunu belirttiği ifadesidir.

3.2 Konuya İlişkin İç Hukuk Düzenlemeleri

Bir kovuşturmanın başlatılmasına ilişkin usul gereklilikleri Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 170. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler şüphelinin, savunma avukatının, mağdur ve şikayette bulunanın kimliğinin gösterilmesi gibi unsurları içermektedir. Bu davadaki şikayetçiler "Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı"dır. İddianame birçok açıdan 170. maddeye uygun görünmektedir. Ne var ki, madde 170/5 "*iddianamenin sonuç kısmında şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür*" şartını da aramaktadır. Söz konusu iddianamedeyse davanın şüpheli lehine herhangi bir hususundan bahsedilmemekte, hatta şüphelinin yaptığı yorumun muhatabının Seçim Kurulu üyeleri olduğunu reddettiği beyanının eldeki tek beyana dayalı delil olduğundan dahi söz edilmemektedir. Sayın İmamoğlu'nun basın sorumlusu Murat Ongun'un ve sözlerinin Sayın Soylu tarafından yapılan yorumlara yanıt niteliğinde olduğunu doğrulayan bir başka yardımcısının ifadelerinin de duruşma sırasında mahkeme tarafından dinlendiği anlaşılmaktadır.

CMK madde 170/2'ye göre bir iddianamenin düzenlenebilmesi için soruşturma evresi sonunda toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli bir şüphe oluşturması gerekmektedir. TCK madde 125, sanığın "*sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırdığına*" dair kanıt bulunmasını gerektirmektedir. Sanığın kullandığı sözün muhatabının Seçim Kurulu üyeleri olmadığı yönündeki beyanı Savcı tarafından kabul edilebilir bulunmamış olsa bile (mahkeme de daha sonra Sayın Ongun'un ve ifade veren diğer yardımcının ifadelerini kabul etmemiş olsa dahi), "ahmak" teriminin kullanılmasının 125. madde kapsamında "hakaret" teşkil edip etmediğine dair erken bir aşamada bazı değerlendirmelerin yapılması gerekirdi. Ahmak kelimesi, kesinlikle aşağılayıcı olmasına rağmen, genellikle küfür olarak kabul edilmeyen bir isimdir (bu durum İngilizce dili için kesinlikle geçerlidir). Eleştirel bir sözcüktür ancak normalde cezai yaptırım gerektirecek ölçüde hakaret olarak kabul edilmez.

3.3 İlgili Uluslararası Standartlar

3.3.1 İfade Özgürlüğü

Somut dava, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) madde 10 kapsamında korunan özgürlük haklarına ilişkin temel meseleleri gündeme getirmektedir.

Genel bir ilke olarak ifade özgürlüğünün kullanılmasına getirilecek herhangi bir kısıtlamanın "gerekliliği" ikna edici bir şekilde ortaya konulmalıdır (Sürek ve Özdemir / Türkiye [BD], para. 57,¹ Dilipak / Türkiye, para. 63)². Mahkeme ulusal makamların kısıtlamayı gerekçelendirmek için öne sürdüğü sebeplerin "ilgili ve yeterli" olup olmadığını tespit etmelidir (Barthold / Almanya, para. 55,³ Lingens / Avusturya, para. 40)⁴.

Mahkeme tutarlı bir şekilde AİHS madde 10/2'nin siyasi beyanlara ya da tartışmalara (Brailier / Fransa, para. 41)⁵ yahut kamuyu ilgilendiren konularda yapılacak tartışmalara (Sürek / Türkiye (no. 1) [BD], para. 61; Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July / Fransa [BD], para. 46⁶; Wingrove / Birleşik Krallık, para. 58)⁷ sınırlama getirilmesine imkan vermediğini ifade etmiştir.

Mahkemelerin yaklaşımını mevcut davanın olgularına uyguladığımızda, kamu görevlilerine yönelik gayrimeşru saldırıları engellemeye yönelik cezai bir yaptırımın, hukukun üstünlüğünün korunmasıyla bağlantılı görevler yerine getiren memurları korumak gibi meşru bir amaç güttüğü açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, 125. madde ile ihdas edilen suçun böyle bir amacın gerçekleştirilmesi için orantılı bir yol olup olmadığı ayrı bir konudur. Başlı başına "saldırı" teşkil etmeyen ancak iki siyasetçi arasında kamu yararını ilgilendiren bir konunun tartışıldığı siyasi bir diyalogun parçası olan münferit davranışlar için söz konusu yasada uzun hapis cezaları öngörülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), çeşitli vesilelerle siyasetçiler ve

gazeteciler arasındaki kamusal tartışmayı bastırma etkisi yapan ulusal kuralları değerlendirmek durumunda kalmıştır. Oberschlick / Avusturya (no. 2)⁸ davasının 1 Temmuz 1997 tarihli kararında Bay Oberschlick, Forum adlı bir yayında yayımladığı makalenin başlığında ve ana metninde Bay Haider'i "Trottel" (Avusturya Almancasında "ahmak" anlamına gelir.) olarak nitelendirerek hakaret ettiği gerekçesiyle mahkum edilmiştir. Bölge Mahkemesi, kelimenin kendisinin hakaret içerdiği ve sadece kullanılmasının dahi verilen mahkumiyeti haklı çıkarmak için کافی olduğu kanaatinde. Viyana İstinaf Mahkemesi, makaleyi, Bay Haider'in konuşmasını ve bu konuşmaya ilişkin yorumları okumamış olan okuyucuların, bu kelimeyi Bay Haider'in söyledikleriyle değil, kendi şahsıyla ilişkilendireceğinden hareketle, söz konusu kelimenin makalenin başlığında da yer almasının kelimeyi hakaret haline getirdiği görüşüne varmıştır. Bu görüşe katılmayan AİHM bu bağlamda, Mahkeme'ye sunulan yargı kararlarının, başvuranın makalesi ve makalenin yazıldığı koşullar da dahil olmak üzere, davanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Tıpkı İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun Sayın İmamoğlu'nun Avrupa Konseyi'ndeki sözlerini tarif ederken yaptığı yorum gibi, söz konusu makale de provokatif olma kastıyla yazılmıştı. Mahkeme'ye göre "bir siyasetçiye kamuoyu önünde Trottel [ahmak] demenin onu rencide edebileceği" doğrudu, ancak "işbu davada, bu kelime Bay Haider tarafından bile bile uyandırılan infial ile orantısız görünmemektedir." Mahkeme, Bay Oberschlick'in ifade özgürlüğünü kullanmasına yönelik müdahalenin neden gerekli olduğunun gösterilmediğine ve mahkum edilmesinin madde 10'un ihlali olduğuna karar vermiştir (kararın 35. paragrafı).

Benzer bir durum Bodrozic / Sırbistan 32550/05⁹ davasında yaşanmış, adı "JP" olarak kısaltılan bir konuşmacının nüfusunun %35'i Sırp olmayan çok-etnikli bir bölge olan Voyvodina'daki ulusal azınlıkların varlığı ve tarihi hakkında devlet televizyonunda yaptığı polemik açıklamaları tanımlamak için başvuranın kullandığı ifadeler, onun mahkum edilmesine gerekçe yapılmıştır. JP adlı kişi bölge nüfusunun tamamının "sömürgeci" olduğunu ve "o bölgede hiç Hırvat bulunmadığını" iddia etmiştir. Başvuran ise JP'yi "ahmak", "faşist" ve "faşist hareketin bir üyesi" olarak tanımlamıştır. Mahkeme, "AİHS madde 10/2'nin, kamu yararını ilgilendiren konulardaki tartışmalara sınırlama getirilmesine imkan vermediğini (bkz. Nilsen ve Johnsen / Norveç [BD], no. 23118/93, § 46, AİHS 1999-VIII)" onaylamış ve "*Bu bağlamda Mahkeme, mevcut davadaki tartışmanın açıkça kamu yararını ilgilendirdiğini ve devam eden bir siyasi tartışmanın konusu olduğunu gözlemlemektedir*" demiştir (Kararın 55. paragrafı). Her ne kadar başvuran, özellikle kamuoyu önünde söylendiğinde genellikle saldırgan olarak değerlendirilebilecek sert sözler kullanmış olsa da, "*ifadeleri, provokatif bir röportaja tepki olarak ve bölgesi ile bir bütün olarak ülkenin demokratik gelişimi için genel çıkarı ilgilendiren bir konuda yaşanan serbest bir tartışma bağlamında kullanılmıştır.*" Madde 10 yalnızca memnuniyetle karşılanan veya zararsız görülen değil, aynı zamanda şok edici veya rahatsız edici olan bilgi ve fikirleri de korumaktadır. Mahkeme, "*müdahalenin orantılılığını değerlendirirken, uygulanan cezaların niteliğinin ve ağırlığının da dikkate alınması gereken faktörler olduğunu*" yinelemiştir. (A.g.k., para. 58). Bu davada, başvurana, ödenmemesi halinde 75 gün hapis cezasıyla

“

Ahmak kelimesi, kesinlikle aşağılayıcı olmasına rağmen, genellikle küfür olarak kabul edilmeyen bir isimdir (bu durum İngilizce dili için kesinlikle geçerlidir). Eleştirel bir sözcüktür ancak normalde cezai yaptırım gerektirecek ölçüde hakaret olarak kabul edilmez

”

değiştirilebilecek bir para cezası verilmiştir. İncelenen mevcut davada ise, iki yılı aşkın bir süre hapis cezası verilmiştir. Mahkeme, Bodrozic davasında başvuranın madde 10 kapsamındaki haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. Gerçekçi bir analiz, madde 10 kapsamındaki haklara yönelik ihlalin Sayın İmamoğlu'nun davasında çok daha ciddi olduğunu göstermektedir.

3.3.2 Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı hem AİHS madde 5 ve 6 hem de Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR) madde 9 ve 14 tarafından koruma altına alınmıştır. Türkiye her iki belgeye de imza atmıştır.

Sanıkların savunma yapma hakkı adil yargılanma hakkının temel bir bileşenidir. Bir sanığın etkili bir savunma yapabilmesi, hem savcılığın sunduğu delillere etkili bir şekilde itiraz edebilmesine hem de kendi savunmasında olumlu deliller ileri sürebilmesine bağlıdır. Uluslararası insan hakları organları olguların ve delillerin değerlendirmesinde genellikle ulusal mahkemelerin konuya ilişkin değerlendirmelerini dikkate alacaktır, ancak böyle bir değerlendirmenin sanığın savunma hazırlama hakkının inkarı anlamına geldiği istisnai durumlar da vardır. Sayın İmamoğlu'nun yorumlarının muhatabının İçişleri Bakanı olduğuna dair beyanı ve bu beyanın sözlü ifade veren iki tanık tarafından doğrulanması, İmamoğlu'nun yaptığı yorumlar hakkında karar veren hakimler tarafından tamamen göz ardı edilmiş gibi görünmektedir. Görünüşe göre savcılığın elindeki delil ise yapılan yorumların bir kaydından ibarettir. Bu nedenle, Sayın İmamoğlu'nun söz konusu kelimeleri kullanırkenki niyetinin ne olduğuna ilişkin gerçekçi bir değerlendirme, ancak kendisinin verdiği ifadeye ve Savcı ya da Sayın İmamoğlu tarafından sunulan aleyhteki ya da lehteki delillere dayandırılabilir. Savcının bu konuda herhangi bir delil sunmadığı görülmektedir. Mammadov / Azerbaycan (No.2) (Başvuru no. 919/15¹⁰) davasında AİHM, Azerbaycanlı bir muhalif şahsın mahkum edilmesinin *"hatalı ya da saptırılmış delillere dayandığı"*, *"kendisinin konuya ilişkin itirazlarının yeterince ele alınmadığı"* ve *"[J]ehine olan delillerin sistematik bir biçimde ya yeterli gerekçe sunulmadan ya da açıkça makul sayılamayacak bir biçimde reddedildiği"* gerekçesiyle onun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Mahkeme, sanığı mahkum etmek için kullanılan delillerin kabul edilme, incelenme ve/veya değerlendirilme biçiminde ciddi eksiklikler olduğuna ve bu durumun da yargılamanın adil olmamasına yol açtığına karar vermiştir. Mevcut davada Sayın İmamoğlu'nun maruz kaldığı muamelenin benzerliği göz önünde bulundurulduğunda, kararın AİHM'e sunulması halinde yargılamanın adil olmadığına hükmedilmesi güçlü bir olasılıktır.

AİHS madde 6 bağlamındaki kurumsal ve usule ilişkin gereklilikler ışığında Türkiye'deki ceza adaleti sisteminin eksikliklerinin tam bir değerlendirmesini yapmak bu raporun kapsamı dışında kalmaktadır. Sözü edilen bu eksikliklere ilişkin eleştiriler akademisyenler, barolar, STK'lar ve uluslararası kurumlar tarafından uzun yıllardır dillendirilmektedir.

3.3.3 Savcının Yargılama Sürecindeki Tarafsızlığı ve Adillliği: BM Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi

İddianamenin ve yargılamanın yürütülme biçiminin adil yargılanma ilke ve usullerine uyup uymadığı tartışılırken, savcıların hukukun üstünlüğünü savunmadaki rolünü özetleyen BM Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'ne (BM İlkeleri) değinmek zorunludur.

Yönergenin 2/b ilkesi savcıların "görev yaptıkları makamın gerektirdiği idealler, ahlaki ödevler ile anayasada ve yasalarda sanıklar ile mağdurların haklarını korumak için getirilen hükümler, ulusal ve uluslararası hukuk tarafından tanınmış insan hakları ve temel özgürlükler konusunda gerekli eğitim ve öğretimi" almış olmasını gerektirir.

12. ilke savcıların görevlerini insan haklarının yanında, insan onurunu koruyacak "adil, tutarlı ve süratli bir biçimde" gerçekleştirmeleri gerektiğini belirtmektedir. 13/a ilkesi savcıların görevlerini ayrımcılık yapmaksızın tarafsız bir şekilde yürütmeleri gerektiğini ve 13/b ilkesi ise savcıların "kamu yararını koruması, objektif bir biçimde hareket etmesi, zanlının ve mağdurun durumunu gereği gibi dikkate alması ve zanlının yararına veya zararına olup olmadığına bakmaksızın, ilgili her türlü duruma dikkat etmesi" gerektiğini belirtmektedir.

Yukarıda vurgulandığı üzere, savcının bu davada kendi görevini dengesiz bir biçimde ele aldığı göz önünde bulundurulduğunda, BM İlkeleri kapsamındaki görevlerini yerine getirdiği şüpheli görünmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

4.1 Sonuç

Sözü edilen davanın iddianamesine ilişkin olarak eldeki raporda altı çizilen bu eksiklikler ve kusurlar, geride bıraktığımız on yıl içinde Türkiye'deki birçok davada mevcut olan eksiklik ve kusurları yansıtmaktadır.

Bu ve diğer davalardaki savcılarının yetkinlik seviyesinin bariz biçimde düşük oluşu, iddianame düzenlenmesine ilişkin ulusal ve uluslararası kural ve ilkelere riayet etmeyişleri açıkça endişe vericidir.

İddianamede açıklanan olgular ne kovuşturmanın kendisini ne de müdafinin kendisine isnat edilen suçlardan hüküm giymesini haklı çıkarmaktadır.

Verilen ceza ağırdır ve onanması halinde Sayın İmamoğlu'nun belediye başkanlığı görevine devam etmesini veya diğer siyasi makamlara aday olmasını engelleyecek bir etkiye sahip olacaktır. İşlendiği iddia edilen suçla orantısızdır.

4.2 Öneriler

Her şeyden evvel İmamoğlu hakkındaki mahkumiyet kararının bozulması gerektiği açıktır. Bu kararın güvenilir ya da ikna edici olmadığı, savcının rolüne, sanığın adil yargılanmaya erişimine ilişkin hem ulusal hem de uluslararası kurallar ve yükümlülükler uygun olmayan bir kovuşturma ve yargılamanın sonucu olarak verildiği ortadadır. Söz konusu kovuşturmalar Türkiye'nin AİHS madde 10 kapsamındaki yükümlülüklerini de açıkça ihlal etmiştir.

Birinci Uluslararası Adil Yargılanma Günü 14 Haziran 2021 tarihinde gerçekleşti ve dünyanın dört bir yanından hukukçuları, baroları ve insan hakları örgütlerini bir araya getirerek dikkatleri Türkiye'deki (ve hukukun üstünlüğünün, adil yargılanma haklarının tehlike altında olduğu diğer ülkelerdeki) her geçen gün daha kötüye giden adil yargılanma hakkı ihlallerine çekti. 90'dan fazla baro, çeşitli yargıç birlikleri, STK'lar ve diğer insan hakları örgütleri Uluslararası Adil Yargılanma Günü münasebetiyle ortak bir açıklama yaparak Türkiye'yi adalet sistemindeki aksaklıkları gidermek için bir dizi önlem almaya çağırdı. Tüm ceza soruşturmalarında ve kovuşturmalarında masumiyet karinesi ilkesinin güvence altına alınarak gözetilmesi çağrısı ile Türkiye'nin her düzeydeki ceza mahkemesinde yapılan ceza yargılamalarında AİHS madde 6 ve ICCPR madde 14'te yer alan adil yargılanma haklarına saygı gösterilmesinin sağlanması talebi bunlardan bazılarıydı. Türkiye sorunun varlığını kabullenip harekete geçerek ülkeyi hukukun üstünlüğüne, adil yargılama da dahil temel hak ve özgürlüklere bütünüyle saygı duyulan bir konuma taşımak için bu taleplere yanıt verme sürecini başlatmalıdır.

Sonnotlar:

- 1 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58278%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58278%22]})
- 2 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-157399%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-157399%22]})
- 3 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22\%22CASE%20OF%20BARTHOLD%20v.%20GERMANY%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-57431%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20BARTHOLD%20v.%20GERMANY%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57431%22]})
- 4 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22\%22CASE%20OF%20LINGENS%20v.%20AUSTRIA%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-57523%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20LINGENS%20v.%20AUSTRIA%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-57523%22]})
- 5 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73200> (yalnızca Fransızcası mevcuttur)
- 6 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82846>
- 7 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58080>
- 8 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22oberschlick%20v%20](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22oberschlick%20v%20)
- 9 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%2232550/05%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-93159%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%2232550/05%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-93159%22]})
- 10 [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22919/15%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-178631%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22919/15%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-178631%22]})

İddianame İnceleme Raporu: Şebnem Korur Fincancı

Helen Duffy

Adli tıp uzmanı ve insan hakları savunucusu Prof. Dr. Şebnem Korur Fincancı, katıldığı bir röportajda kendisine sorulan soru üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri'nin sınır ötesi operasyonlar sırasında kimyasal silah kullandığı iddiasında doğruluk payı olabileceğini söylemesi nedeniyle terör örgütü propagandası yaptığı iddiası ile tutuklanmış ve 2 yıl 8 ay 15 gün hapis cezası almıştır.

İddianame İnceleme Raporu: Şebnem Korur Fincancı

Yazar: Helen Duffy

Giriş

Bu rapor, Rasime Şebnem Korur Fincancı hakkında 09.11.2022 tarihinde düzenlenen 2022/8895 numaralı iddianameye ilişkin inceleme ve değerlendirmeleri içermektedir. Dr. Fincancı Türkiye’de tıp uzmanı ve insan hakları savunucusudur. Daha önce Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Başkanı (ve şu anda yönetim kurulu üyesi) ve iddianamede belirtildiği gibi halen Türk Tabipler Birliği Başkanıdır. Fincancı, aynı zamanda İstanbul Üniversitesi’nde öğretim üyesidir.

İddianameye göre; 19 Ekim 2022 tarihinde Dr. Fincancı Medya Haber TV’ye bir röportaj vermiştir. Röportajın popüler bir akşam haber bülteni kapsamında canlı olarak yayımlandığı belirtilmektedir. Kendisinden, Türk ordusunun Kuzey Irak’ta kimyasal silah kullandığı iddialarına dayanak gösterilen bir video hakkında yorum yapması istenmiştir. İddianamede, videoyu izledikten sonra Fincancı’nın sunucunun sorularına yanıt olarak “toksik, kimyasal ve zehirli gazların kullanıldığı ve buna ilişkin iddiaların insan hakları standartları doğrultusunda araştırılması gerektiği” yönünde görüş bildirdiği iddia edilmektedir. Bu tür röportajlarda normal olduğu üzere Fincancı’nın mesleki unvanına isminin altında yer verilmiştir. İddianamede, röportaj sırasında Medya Haber TV tarafından söz konusu kimyasal silahlarla öldürüldüğü iddia edilen kişilerin görüntülerinin gösterildiği ve bu kişilerin ölen PKK üyeleri olduğu, alt yazılarda ise bu kişilerden “katledilenler” ve “gerillalar” olarak bahsedildiği belirtilmektedir.

Bu temelde Dr. Fincancı, Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 53, 58/9 ve 63. maddeleri ile Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 325/1. maddesi çerçevesinde Terörle Mücadele Kanunu’nun (TMK) 7/2. maddesi uyarınca terör örgütü lehine propaganda yapmakla suçlanmaktadır.

Aşağıda ayrıntılı olarak belirtilip açıklanacağı üzere; benim değerlendirmeme göre bu iddianame çok sayıda, son derece ciddi insan hakları sorununu gündeme getirmektedir ve ilk bakışta Türkiye için bağlayıcı olan uluslararası insan hakları hukuku standartlarıyla bağdaşmamaktadır. Bu sorunlar arasında özellikle ifade özgürlüğünün, kanunilik ilkesinin (nullum crimen sine lege) ve adil yargılanma standartlarının - ceza hukukunun katı ve öngörülebilir bir şekilde uygulanması ilkesi ve suçlamaların ayrıntılı olarak bildirilmesi hakları da dâhil olmak üzere - ihlali yer almaktadır. Kanımca Şebnem Korur Fincancı hakkında Türkiye’nin kimyasal silah kullandığı iddiaları ile ilgili bahsi geçen televizyon röportajı üzerine kovuşturmaya geçilmesi, savcılık makamının bağımsızlığına ilişkin ciddi sorulara yol açacak düzeyde cezai sürecin suiistimali ve uluslararası insan hakları hukukunun ihlali sonuçlarını kaçınılmaz olarak doğurmaktadır.

İnceleme sırasıyla aşağıdaki temel insan hakları sorunlarını ele almaktadır:

1. Bölüm, *nullum crimen sine lege* ilkesi ve suçlamadan haberdar edilmeye ilişkin adil yargılama standartları ile ilgili endişeleri ele almaktadır.

- İlk olarak suçlamanın olgusal temeli, iddianamede yer aldığı şekliyle ve söz konusu

kanun kapsamında ele alındığında, *sanığa* yüklenen fiil ve kast olgusunun, isnat edilen suç (terör propagandası yapmak) bağlamında nasıl bireysel sorumluluk doğurabileceğini belirlemede temel bir başarısızlık olduğunu ortaya koymaktadır. Daha basit bir ifadeyle; iddianame, kanunda tanımlandığı şekliyle isnat edilen suçun unsurlarına ilişkin Fincancı'nın sorumluluğunu açıkça ortaya koymamaktadır.

- İkinci olarak, propaganda suçunun kapsamı, açıklık ve belirginlikten yoksun olması ve özellikle de bu suçun yargılama kapsamında kovuşturulmasının öngörülemezliği, kanunilik ilkesi açısından ek endişeler doğurmaktadır.

2. Bölüm, uluslararası standartlar kapsamında (özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi kapsamında) iddianamenin ve sanığın kovuşturulmasının ifade özgürlüğü kurallarına (AİHS md. 10 ve ICCPR md. 19) uygunluğuna ilişkin sorunları ele almaktadır. İfade özgürlüğünün sınırlanabileceği ve istisnai durumlarda suç kapsamına alınabileceği kabul edilirken, uluslararası standartlar, ifadenin suç kapsamına alınabilmesine ilişkin kanunilik kriterlerini de belirler. İnceleme konusu yargılamanın konusunu oluşturan ifadenin içeriği, bağlamı ve etkisine ilişkin eksiklikler kamu yararı kapsamında korunan bir ifade örneğini teşkil etmekte, bu davanın bütün olgu ve koşulları ile birlikte ifade özgürlüğü standartları ile örtüşmediğini ortaya koymaktadır.

3. Bölüm hukuka uygunluk konusunda ek endişelere işaret etmektedir.

- i) Özel Hayata Saygı Hakkı (AİHS md. 8);
- ii) Ceza kovuşturmalarının kötüye kullanılmasına ilişkin endişeler (AİHS md. 18);
- iii) İnsan hakları savunucularının ve akademik özgürlüğün korunmasına ilişkin ilgili diğer uluslararası standartlar;
- iv) AİHS'in devletlere yüklediği soruşturma yükümlülüğü

4. Bölüm, atıf yapılan delillerin hukuka uygunluğu, delil toplama süreci ve savcılık makamının bağımsızlığına ilişkin soruların altını çizerek sona ermektedir.

Bu değerlendirmenin odağı ve bu değerlendirmeyi kaleme alan yazarın uzmanlığı uluslararası standartlara özgülenmiş olduğundan, bu raporda iddianamenin Türkiye iç hukuku ve usul hukukuna uygunluğu konusunda sınırlı sayıda gözlem ve soruya yer verilecektir.

Bölüm 1: Fincancı İddianamesinin Ceza Hukukunun Temel İlkelerine, *Nullum Crimen Sine Lege* (Kanunilik) İlkesine ve Adil Yargılanma Prensiplerine Aykırılığı

a) Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği, Açıklık ve Belirlilik İlkelerine İlişkin Uluslararası Standartlar Kapsamında İddianamenin İncelenmesi

Bu bölüm, inceleme konusu iddianame ile ihlal edilmiş olan ceza hukukuna ilişkin temel uluslararası gereklilikleri kısaca ortaya koymaktadır. İlgili gerekliliklerin inceleme konusu iddianamede yer verilen olgularla ilişkisi izleyen bölümlerde kurulacaktır.

a-1) Nullum Crimen Sine Lege – Hukuki Belirlilik İlkesi ve Uygulamanın Öngörülebilirliği

Geriye yürümezlik, belirlilik, kesinlik ve öngörülebilirlik temel “hukukun üstünlüğü” kısıtlamaları ile uyumlu olan herhangi bir ceza kanununun ön koşullarını oluşturur. Bu AİHS ve ICCPR de dâhil olmak üzere insan hakları hukuku kapsamında “nullum crimen sine lege” ilkesinde yansımaları bulunmaktadır.¹ Türk Ceza Kanunu’nun 2. maddesinde şu ifadeler yer verilir: *Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.*² Bu madde

Türkiye iç hukukunda *nullum crimen sine lege* ilkelerini düzenlemektedir.

Bu ilke; yasaların, bireylerin davranışlarını yasaya uygun hale getirmeleri için kendilerinden beklenen gereklilikler konusunda bilgilendirilmelerini sağlayacak açıklıkta ve yeterli kesinlikte formüle edilmesini gerektirir.³ Birey, ilgili hükmün lafzından ve gerekirse mahkemelerin yorumu ve hukuki tavsiye yardımıyla, hangi fiil ve ihmallerinin cezai sorumluluk⁴ doğuracağını bilebilmelidir ki, davranışlarını yasaya göre düzenleyebilsin.⁵ Suç sayılan ve ceza öngörülen fiiller yasalarca geniş tanımlandığında, masumiyet karinesi, ispat külfetine ilişkin kurallar, cezai sürecin adilliği gibi diğer önemli güvencelerin uygulanmasını da etkileyebilecek şekilde bir hukukun üstünlüğü problemi ortaya çıkabilir.

Ayrıca *nullum crimen* kuralının merkezinde yer alan öngörülebilirlik kriteri kanunun uygulanmasının da, yani incelediğimiz vakada yargılamaya geçilmesinin de öngörülebilir olması gerekir.⁶ Suçun kapsamı ve uygulanmasının öngörülemezliği ile ilgili kaygılara aşağıda yer verilmiştir.

a-2) Kısıtlayıcı Yorum ve Uygulama

Uluslararası ceza ve insan hakları hukukuna da yansıyan hukuk devleti ilkesi gereğince, temel olarak ceza hukuku katı bir şekilde uygulanmalı ve kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanmalıdır.⁷ AİHM, ceza kanununun kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanması ve uygulanması gerektiğini, kıyas yoluyla yorumlanamayacağını ve herhangi bir belirsizliğin sanık lehine çözülmesi gerektiğini belirtmektedir.⁸ Örneğin terörizmle ilişkili, terör propagandası yahut teröre teşvik gibi suçların tanımlarının belirlilikten uzak ve suiistimale açık olmasını eleştiren çok sayıda içtihat ve uluslararası mahkeme kararı tarafından açıklıkla ortaya konulduğu üzere;⁹ suçun unsurları ve ceza hukukunun uygulanmasının her somut olayda yerel mahkemelerce titiz bir incelemeye konu edilmesi elzemdir. Aşağıda yer alan 2. Bölüm, inceleme konusu bu davada isnat edilen suçun ve uygulamasının öngörülemezliğinin bu prensiple nasıl çeliştiğini açıklamaktadır.

a-3) Suçun Maddi ve Manevi Unsurları Aracılığı ile Belirlenen Sorumluluğun Şahsiliği

İddianame, suç teşkil ettiği iddia edilen fiilin niteliği ve şüphelinin kastı gibi temel konularda önemli ölçüde belirlilikten yoksundur. Suç ve ceza kolektif olamaz. *Bireysel* sorumluluğa dayanmaları gerekir. Ayrıca bunlar, bireyin kusurlu davranışı ve suç kastı ile gerekçelendirilmeli, orantılı olmalı ve bu durum açıklıkla ortaya konulmalıdır.

- **Fiil – Tehlike yahut zarara yol açmalı:** Ceza hukukunun düşünceleri cezalandıramayacağı, ancak sadece sanığın suç teşkil eden davranışlarını cezalandırabileceği temel bir prensiptir.¹⁰ Görüş ve düşünce açıklamak, yasa ile korunan bir alanda zarara yol açması ya da en azından sonucunda bir suç işlenebilmesi yönünde gerçek bir risk teşkil etmesi ve bu suçları işleme yahut bu suçlara iştirak etme kastı taşıması gibi istisnai durumlarda cezalandırılabilir.¹¹ Bu davada; bireyin davranışı ile oluşan zarar yahut en azından oluşan tehlike arasında makul derecede yakın bir bağlantı, suçlamalar açısından aşırı derecede muğlaktır.
- **Suç işleme kastı:** Kast ceza hukukunda cezai sorumluluğun temelini teşkil eder. Daha spesifik olarak, konu edilen fiil bir ifade ise ve suçlama bu ifadenin bir şekilde terörizme teşvik ettiği yönünde ise uluslararası standartlar “çifte kast şartı”nın karşılanması gerektiğini ileri sürer. Failin suç teşkil eden ifadede bulunma kastı ve bunun bir veya daha fazla terör suçunun işlenmesine yol açması kastı. Bu davada suç kastına yönelik iddia ve delil yokluğu aşağıda ele alınacaktır.

a-4) Suçlamalara Dair Ayrıntılı Bilgilendirme

Adil yargılanma kriterlerine geri dönersek, hukukun üstünlüğü ilkesi ile yönetilen her devlet açısından geçerli olan en temel usuli güvencelerden biri, şüphelinin açık ve kesin bir şekilde kendisine yöneltilen suçlamanın olgusal temellerine ilişkin olarak bilgilendirilmesidir. Bu güvence AİHS md. 6/3 ve ICCPR md. 14/3’de açıkça belirtildiği üzere; kendisine suç isnat edilen herkes, suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar

edilme (...) hakkına sahiptir.¹² Savunmanın hazırlanabilmesi, adil bir yargılamanın yapılabilmesi ve masumiyet karinesine saygı gösterilmesi, doğal olarak suçlamaların ve dayanaklarının açık ve net bir şekilde bildirilmesine bağlıdır. Deliller gibi bazı detayların duruşmadan önce paylaşılması yeterli görülebilse de, uluslararası uygulama, suçlamalarla ilgili bilgilendirilme hakkının daha ilk aşamada doğduğunu ve bu hakkın kişiye yöneltilen herhangi bir suç isnadının meşruluğunun güvencesi olduğunu kabul etmektedir.¹³

Türkiye’de yürürlükteki Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170/4. maddesi; “*iddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır*” demektir.¹⁴ Yani, iç hukuka uygun olabilmek için de savcılık makamı, iddianamede Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesindeki düzenlemelerle ilişkili olguları spesifik, açık ve öngörülebilir şekilde ileri sürmek zorundadır. Şüphelinin isnat edilen suçlardan sorumlu olduğu iddiasının temeline ilişkin belirgin bir açıklık bulunmaması, mevcut iddianamede temel bir kusur teşkil etmektedir.

b) İddianamede Belirtilen Olgular ve Yasa

b-1) İddianamede Isnat Edilen Suç

İddianame birinci sayfada yer alan sevk maddeleri, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunundan maddelerin yanı sıra Terörle Mücadele Kanunu’nun 7/2. maddesine atıf yapmaktadır. Ancak ilgili yasa maddelerinin içeriği iddianame içeriğinde yer almamaktadır.

Araştırma ortaya koymuştur ki, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7/2. maddesi kapsamında düzenlenen ve bu davada uygulanan “Terör Örgütü Propagandası” suçu şu şekilde tanımlanmıştır:

“Terör örgütünün; cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”¹⁵

Bu tanımın 30 Nisan 2013 tarihinde Yasada yapılan değişiklikle getirildiğini¹⁶ ve yukarıda altı çizilen unsurların bu değişiklikle md. 7/2’ye eklendiğini belirtmek gerekmektedir. Bu değişikliğin sonucu, propaganda suçunu bir terör örgütünün şiddet yöntemine başvurmayı meşrulaştıran, öven yahut teşvik eden ifadelerle sınırlandırmak olmuştur. Kanun maddesindeki bu değişikliğin amacının suçun kapsamını AİHM standartları ile uyumlu hale getirmek ve ifade özgürlüğünün geniş şekilde sınırlandırılmasının önüne geçmek olması dikkat çekicidir. Bu nedenle TMK md. 7/2, AİHM tarafından anlaşıldığı şekliyle ifade özgürlüğü ilkelerine uygun olarak, yukarıda belirtildiği üzere, uluslararası insan hakları kuralları ile tutarlı ve yasa koyucunun amacına uygun şekilde uygulanmalıdır.

Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin üç kümülatif unsuru bulunmaktadır: (1) Birey bir terör örgütünün lehine propaganda yapmalıdır; (2) Bu propaganda terör örgütünün yöntemlerini meşrulaştırmak yahut bunlara göz yummak zorundadır; (3) özellikle bu göz yumulan yöntemler cebir, şiddet ve tehdit içermelidir.

b-2) İddia Edilen Olgular

İddianamede yer alan iddialar muğlaktır, tekrara düşen ve döngüsel bir şekilde sunulmuştur. Birçok ifadenin suçlamalarla ilgisi en iyi ihtimalle belirsizdir. Ancak, iddianamede yer alan iddiaların aşağıdaki gibi olduğu açıktır:

- Dr Fincancı belirli bir medya kuruluşuna röportaj vermiştir. (bu medya kuruluşunun PKK (Kürdistan İşçi Partisi) destekçisi olduğu iddia edilmektedir);
- Dr Fincancı’ya PKK üyelerinin kimyasal silahlarla öldürüldüğü bir video gösterilmiş ve kendisi buna yanıt olarak toksik gazların kullanıldığını ve bu durumun “Minnesota Protokolü kapsamında araştırılması gerektiğini”¹⁷ belirtmiştir.

- Dr. Fincancı'nın görüşlerini sunduğu esnada medya kuruluşunun yaşamını kaybeden PKK üyelerinin görüntülerini ekrana getirdiği ve bu kişileri "gerilla" olarak nitelediği ve aynı esnada Dr. Fincancı'nın unvanının da ekranda yer aldığı iddia edilmektedir.

Öncelikli bir sorun olarak iddianamede Dr. Fincancı'nın söz konusu fiilinin niçin "terör propagandası yapma" suçunun unsurlarını karşıladığını net bir şekilde belirtilmemesi dikkat çekicidir. Nitekim aşağıda belirtildiği üzere, iddianamede sunulan olgular iç hukukta bu suçun tanımında yer alan unsurlarla örtüşmüyor gibi görünmektedir.

Dr. Fincancı'nın ifadelerinde, yasanın açıkça gerektirdiği üzere, bahsi geçen örgütün "şiddet, cebir ve tehdit" eylemlerine atıfta bulunduğu yahut bunları olumladığına ilişkin bir iddia yahut delil sunulmamıştır.

İfadelerinin bir terör örgütünün yöntemlerini nasıl "meşrulaştırdığına" yahut "olumladığına" / göz yumduğuna" (veya meşrulaştırma ya da olumlama amaçladığına) ilişkin hiçbir kanıt bulunmamaktadır.

- Dr. Fincancı'nın katıldığı tartışma PKK'nin şiddet ya da cebir eylemleri veya yöntemleriyle ilgili değildir. Dikkat çekici bir şekilde, iddia edilen olgular, PKK veya yöntemleri hakkında yorum yaptığı görüşünü desteklememekte, hatta PKK'nin şiddetinden hiçbir şekilde bahsetmemekte veya bununla ilgili hiçbir şey söylememektedir. Yorumlarında Türkiye'nin tutumuna ve kimyasal silah kullanmış olması iddialarına değindiği ve devletin kimyasal silah kullandığına ilişkin kendisi tarafından ciddi bulunan iddiaların soruşturulması çağrısı yaptığı tartışmasızdır. Devletin yürüttüğü operasyonun terörist olduğu iddia edilen kişilere karşı yürütülmüş olması, Dr. Fincancı'nın ileri sürdüğü şekliyle bir soruşturma yürütülüp yürütülmeyeceği ile ilgili değildir (bkz. aşağıdaki 3. Bölüm). Fincancı tarafından Türkiye'nin kullandığı yöntemlere ilişkin yapılmış yorumların, PKK yöntemlerine ilişkin ifadelere dönüştürülmesi düşünülemez.
- Söz konusu ifadenin şiddeti teşvik ettiğine, böyle bir şiddet tehlikesi veya yakın riski yarattığına dair herhangi bir iddia veya kanıt bulunmamaktadır.
- Konuşmanın şiddeti teşvik etme amacı taşıdığına veya nefret söylemi içerdiğine dair herhangi bir kanıt veya iddia bulunmamaktadır (bkz. aşağıdaki 2. Bölüm).
- Şüphelinin röportaj yaparak propagandayı nasıl "yaymış" sayıldığına dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. İddianamede, kendisi ile yapılan röportaj sırasında medya kuruluşu tarafından kullanılan görüntü ve dil ile Dr. Fincancı'nın unvanına yer verilmesine çok sayıda atıf bulunmaktadır. Ancak iddianamede katılımcının mı yoksa medya kuruluşunun mu "propaganda" yaptığı ve bu propagandanın nasıl yapıldığı açıkça belirtilmemektedir (Olgular göz önüne alındığında arka plandaki görüntülerin yahut açıklamaların herhangi bir durumda bu tür bir propaganda teşkil edebileceğinin kabulü oldukça şüphelidir.). Aynı şekilde, sadece röportaj vermenin Dr. Fincancı'nın propaganda "yaydığı" suçlamasına nasıl makul bir temel teşkil edebileceği de son derece belirsizdir. İddianamede bunu aydınlatmaya yönelik suçun kapsamına ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

İddianamenin genel bir özelliği iddia edilen olguların *şüpheliden öte medya kuruluşunun fiillerine odaklanmasıdır*. İddia edilen fiillerin büyük bir kısmı Dr. Fincancı'nın fiilleri ile değil, PKK ile ilişkisine yapılan muğlak atıflar da dâhil olmak üzere medya kuruluşunun yapısı ve fiilleri ile ilgilidir. (Ancak bununla birlikte yayın organının yasaklı bir kuruluş olduğu açıkça belirtilmemiştir. Ki böyle olsa dahi bu durumun iddia edildiği gibi şüphelinin cezai sorumluluğunun temelini oluşturmayacağı belirtilmelidir.) Medya kuruluşu ile ilişkilendirilen olgu ve isnatların geniş bir kısmı kullanılan görüntüler ve dil olup, bunların hiçbiri şüphelinin fiilleri veya kastı ile bağlantılandırılmamıştır. İddianamede yer yer, Dr. Fincancı'nın onlarla konuştuğu, yorum ve unvanının onlar tarafından "kullanıldığı" belirtilmekte, ancak bu durumun isnat edilen suçun maddi ve manevi unsurları ile örtüştüğüne ilişkin herhangi bir dayanak bulunmamaktadır.

Şüphelinin *kastı* açıkça belirlenmediği gibi hiçbir şekilde kanıtlandırılmamıştır. İddianamenin

temel ceza hukuku ilkeleri ile çelişen bir şekilde bilgi yerine varsayımlara dayandığı görülmektedir. Dr. Fincancı'nın kimyasal silahlara ilişkin beyanı ve bu bağlamda bir soruşturma yürütülmesi gerektiğine ilişkin çağrısı ile "PKK silahlı terör örgütü üyelerinin silahlı eylemlerinin meşru gösterilmeye çalışıldığı" (parag. 9) ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir algı yaratacak şekilde tasvir edildiği (parag. 11) ve terör örgütü üyelerini gerillalar katledildi diye lanse ederek nötralize ettiği iddia edilmektedir. Bu kapsamda, suç kastına ilişkin bu örtülü iddiaların varsayımlara dayandığı ve delille desteklenmediği görülmektedir. Daha da ötesi, yukarıda da belirtildiği üzere, bu iddialar şüpheliden bağımsız bir şekilde medya kuruluşunun tutum ve fiillerine işaret etmektedir.

Bunlar, bu davadaki isnat yüklem pratiğinin önceki bölümde çerçevesi çizilen ilkeleri ihlal ettiğine ilişkin ciddi endişelere yol açmaktadır. Şüphelinin uluslararası insan hakları hukuku ve ceza hukuku ilkeleri uyarınca meşru bir soruşturma ile karşı karşıya olduğunu ortaya koyabilecek şekilde suç teşkil eden fiili ve şüphelinin kastına ilişkin açık bir tespit bulunmamaktadır. (Mesleki görüşün ifade edilmesinin kriminalizasyonuna ilişkin ek kaygılar 2. Bölümde ele alınmıştır.)

Son olarak, iddianamenin birçok bölümünde delille desteklenen muhakemenin yerini olgulara ilişkin varsayımların aldığı görülmüştür. Bunun örneklerinden biri, şüphelinin röportaj sırasında ekrana yansıtılan görüntüleri ve ekrandaki yazıları görebildiği iddiasıdır. Kimyasal silahlarla öldürülen kişilerin arka planda görüntülerinin yer alması veya "gerilla" olarak tanımlanmaları, Fincancı'nın yorumlarına suç niteliği kazandırmayacağı gibi, kendisinin ekrandan bakarak bu görüntüleri gördüğü iddiası da desteksiz ve olgusal olarak şüphelidir.

Aynı şekilde, şüpheliye yönelik eleştiriler de isnat edilen suçlardan kopuk bir şekilde ileri sürülmektedir. Örneğin, şüphelinin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin "doğrulanmamış" faaliyetleri hakkında yorum yaptığı, unvanını Türk Devletini olumsuz göstermek ve böylece PKK'yi "meşrulaştırmak" için "kullandığı" iddiaları muğlâk, önyargılı ve Türk hukukundaki suçların unsurlarını yansıtmamaktadır. Bu durum, iddianame yazım sürecinin meşruiyetine ve 4. Bölümde yer verilen soruşturma makamlarının bağımsızlığına ilişkin endişeleri daha da artırmaktadır.

c) Kanun Ve Türkiye'deki Uygulaması: Terörle Mücadele Kanunu (Kanun No: 3713) Md. 7/2 Kapsamında Düzenlenen Propaganda Suçunun Unsurları

c-1) Isnat Edilen Suçların Muğlaklığı ve Genişliği

Nullum crimen sine lege ilkesi tarafından getirilen kısıtlamalar (ve aşağıda 2. Bölüm'de açıklandığı üzere ifade özgürlüğüne izin verilebilir müdahale için 'kanunla öngörülmeye' ölçütü), ceza hukukunda açıklık, kesinlik ve öngörülebilirliği gerektirir. Şüpheliye yöneltilen suçlar gereğinden fazla muğlâk oldukları ve mevcut vakada soruşturulmaları ve cezalandırılmaları öngörülebilir olmadığı için yasal gereklilikleri karşılamamaktadırlar. Mevcut davada da görüldüğü üzere, bu suçların kapsamı ve açıklığı konusunda bir belirsizlik söz konusudur – kamu yararını ilgilendiren konularda mesleki görüş bildirmenin hangi noktada "propaganda" teşkil edeceği ve bu suçun maddi ve manevi unsurlarının neler olduğu gibi ceza hukuku ile ilgili endişelerin çeşitli boyutları aşağıda ele alınmıştır.

c-2) Zarar Verdiği yahut Tehlike Yarattığı İddia Edilmeyen Fiiler: Birey ile Suçlar Arasındaki Bağlantının Zayıflığı

Yukarıda da belirtildiği üzere, ceza hukuku genelde bireyin suç teşkil eden fiilinden kaynaklanan bir zarara ya da istisnai olarak fiilin yarattığı zarar tehlikesi yahut riskine tepki verir. İfade suçlarının soruşturulabilmesi için, en azından söz konusu söylem ile gerçek ve amaçlanan zarar riski arasında açık bir bağlantı olması gerekir.¹⁸ Aksine, kişinin ifadesi ile ortaya çıktığı iddia edilen zarar veya risk arasında makul bir ilişki yoksa kurulan ilişki bireysel sorumluluğu haklı çıkarmak için çok soyut olacaktır. Örneğin teröre teşvik suçunun geniş bir şekilde tanımlandığı Avrupa Konseyi Konvansiyonu'nda dahi bir ifadenin suç sayılabilmesi için onun "suç işlenmesine yol açabilecek bir tehlikeye yol açması" şartı açıkça tanımlanmıştır. Avrupa Birliği (AB) Direktifi ise ifadenin "bir terör eyleminin işleneceğine dair açık bir tehlikeye neden olması" gerektiğini belirterek bu şartı güçlendirmiştir.¹⁹

Aynı gereklilikler iç hukukta terörle bağlantılı suçlar için de geçerli olup, soruşturulan kişi ile neden olunan - ya da en azından riske atılan - zarar arasındaki bağlantının makul bir ilişki içinde kurulması gerekmektedir. Cezai sorumluluğun ve cezanın bireysel (kolektif değil) doğası gereği, bireyler, fikirlerin başkaları üzerindeki potansiyel etkisinden²⁰ ya da başkaları tarafından yaratılabilecek risklerden kaynaklanabilecek spekülasyonlu suçlar nedeniyle değil, ancak yalnızca “kendisine yarattığı zarar ya da riskten ötürü” cezalandırılabilir.

Terör örgütü için propaganda yapma suçunun bir tehlike suçu olarak kabul edilmesi, (net olarak tanımlanmamış olan) propaganda fiilini, zararın gerçekleşip gerçekleşmemesine bakılmaksızın suç kapsamına alırken, ifade ile zarar veya risk arasında bulunması gereken yakın nedensellik bağına aykırılık teşkil edebilir. İfadeye getirilen kısıtlamaların gerekliliği ve ceza hukukuna başvurmanın meşruiyetinin değerlendirilmesinde AİHM içtihadıyla (aşağıda) ortaya konan kilit husus, suç sayılan ifadenin neden olduğu gerçek ve potansiyel tehliktir. Nitekim AİHM²¹, BM İnsan Hakları Komiserliği, Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu ve OAS İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, gereklilik kriterinin ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamaları haklı çıkarmak için “ifade ile şiddet arasında doğrudan ve yakın bir bağlantı” gerektirdiğini belirten uluslararası standartlara vurgu yapmaktadır²².

Buna rağmen, TMK md. 7/2, ortaya çıkan zarara yahut suça konu edilen ifadeye bağlı olarak bir ya da birden fazla suçun işlenebileceğine dair gerçek bir tehlikeye herhangi bir atıfta bulunmamaktadır. “Gerçek bir tehlike” yahut “makul bir zarar riski” şartı aranmaksızın herhangi bir politik ifade kolay bir şekilde TMK md. 7/2 kapsamında yasaklanan ifadeler içerisinde kabul edilebilir. Bu durum, bu davada olduğu gibi şüpheli/sanık ile nihai zarar olan terör eylemleri arasındaki makul bağlantının zayıflığı da dâhil olmak üzere, ceza hukukunun temelini oluşturan bireysel sorumluluk ilkesini tehlikeye atan birçok endişeyi beraberinde getirmektedir. Özellikle incelenen bu iddianamede şüphelinin davranışından kaynaklanan zararın veya tehlikenin niteliğine değinilmemiştir.

Burada kaçınılmaz olarak ne tür bir caydırıcılığın amaçlandığına dair sorular ortaya çıkmaktadır. Normal koşullarda ceza hukuku, ceza tehdidi yahut ceza uygulaması yoluyla korunan değerlere zarar verici davranışları caydırmayı amaçlar. Ancak gerçek ya da potansiyel olarak herhangi bir tür zarar ile açık bir bağlantı olmadığı durumda yetkili makamların soruşturma yoluyla neyi caydırmaya çalıştığına ilişkin verilebilecek tek makul yanıt devlet eleştirisiidir. Bu konu ile ilgili temel sorunlar 4. Bölümde ele alınmıştır.

Cezai zarara yol açmak için aranan “kast” konusunda da benzer endişeler ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, failerin suç işleme kastları ile orantılı cezalandırılmalarını sağlamak için dikkatli olunması gerekmektedir. Burada hem a) kişinin ilgili ifade de bulunma kastı hem de b) bu ifade ile belirli sonuçlar doğurma kastının bulunması gerekir. Bu durum, örneğin, “kasıt” ve “zarar verme riski” ifadelerine atıf yapan Avrupa Konseyi Konvansiyonu ve AB Direktifi’nde yansımaları bulmuştur. Şu aşamada sadece failin ifadesi ile haklı gösterme, övme veya kışkırtma fiillerine kasıtlı olarak katılmasını propaganda suçu kapsamında düzenleyen TMK md. 7/2’ye bu şartlar (*kast ve zarar verme riski*) dâhil edilmediği koşulda, md. 7/2’de düzenlenen suçun unsurlarının, ceza hukukunun temel ilkelerinden kasta ve fiile dayalı suç ve cezanın şahsiliği ilkesi ile örtüşmediği görülmektedir.

c-3) Türkiye’de TMK md. 7/2’nin Uygulanması ve Yorumlanmasına Yönelik Uluslararası Eleştiriler

Son yıllarda, Türkiye’de ifade özgürlüğü ve örgütlenme hakkının anti-terör yasaları eliyle kriminalizasyonu ve bu yolla uluslararası insan hakları standartlarının ve hukukun üstünlüğünün ihlal edilmesine yönelik çok geniş eleştiriler yapılmıştır.²³ Özellikle AİHM tarafından, “yasadışı bir örgüte üye olmamakla birlikte yardım etmek” veya “bir terör örgütünün propagandasını yapmak” kavramları da dâhil olmak üzere, bu tür yasaların geniş ve kapsamlı yorumlanmasının “öngörülebilirlik” ilkesine aykırı olduğu ve ifade veya toplanma özgürlüğü haklarına orantısız bir şekilde müdahale ettiği yönündeki endişeler yıllardır dile getirilmektedir.²⁴ Oldukça geniş olan terör suçlarının delillerin son derece zayıf olduğu bir bağlamda uygulanmasının, kanunilik ve ceza hukuku ilkeleri açısından temel bir sorun teşkil ettiğinin vurgulanmış olması dikkate değerdir.²⁵

Bu sorunlar özellikle Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesiyle ilgili olarak ortaya çıkmıştır; örneğin Belge v. Türkiye davasında AİHM, TMK md. 7/2'de düzenlenen suçun ve bu suçun yerel mahkeme tarafından yorumlanmasının açıklıktan yoksun olduğunu tespit etmiştir.²⁶

Yukarıda değinildiği üzere, şiddet yöntemleri ile bağlantı kurulmasını gerektiren yasa değişiklikleri özellikle bu sorunların aşılabilmesi için gerçekleştirilmiştir. Ancak, Bakanlar Komitesi, TMK md. 7/2'nin "hala çok geniş ve 'beyanın sınırlarının' ne olduğunu tanımlayamadığı ve kasıt olgusunu ele almadığı" kaygılarını ifade etmiştir.²⁷ Mevcut dava, ilgili değişikliklere bağlı kalınmadığını ve kesinlikle AİHM'in öngördüğü üzere şüpheli lehine yorumlanmadığını ortaya koymaktadır.

Özet olarak, iddianame hem kanunun hem de özellikle bu davadaki uygulamasının nullum crimen sine lege ilkesi ile uyumsuzluğu nedeniyle problematiktir. İddianame, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin tüm unsurlarını açık ve öngörülebilir bir şekilde karşılayacak şekilde bireyin fiil ve kastına dayanan olgusal iddiaları ortaya koyamamakta ve bu şekilde uluslararası insan hakları hukukunun gerekliliklerini de karşılayamamaktadır..

Bölüm 2: İfade Özgürlüğü (İfadenin Kriminalizasyonu ve AİHS md. 10)

İddianame, ceza soruşturmasının şüphelinin Medya Haber TV tarafından kendisi ile yapılan ve bir televizyon kanalında yayımlanan röportaj kapsamında (devlet tarafından kimyasal silah kullanıldığı iddialarına ilişkin) görüşlerini beyan ettiği ifadelerine dayandığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, iddianamenin AİHS'in 10. maddesi ve ICCPR'nin 19. maddesi kapsamında ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları temsil ettiği konusunda hiçbir şüphe veya ihtilaf bulunmamaktadır.

Başlangıçta, terörizmin önlenmesinin, AİHM'in "Beslan okul kuşatması" davasında hatırlattığı gibi, Devletlerin kendi yetki alanları dâhilindeki haklara saygı gösterilmesini "sağlama" yönündeki pozitif insan hakları yükümlülüklerinin bir parçası olduğu hatırlatılabilir.²⁸ Devletler güvenliği korumak ve terörizmi önlenmek için tedbir alma hakkına sahip olmakla kalmayıp, bazı durumlarda bu tedbirleri almakla yükümlüdür. Ve uluslararası insan hakları hukuku ayrımcılığa, düşmanlığa veya şiddete teşvik (ICCPR md. 20/2), savaş propagandası (ICCPR md. 20/3), ırkçı nefret (CERD) veya nefret söylemini teşvik eden ulusal, ırksal ve dini nefretin savunulmasını yasaklar.²⁹ Şiddet içeren terör eylemlerine doğrudan teşvik de dâhil olmak üzere bir dizi durumda önleyici tedbirler alınması gerekmektedir.

Ancak, bu yapılırken ifade özgürlüğünün katı bir şekilde korunması zorunludur. İfade özgürlüğü aynı zamanda AİHS tarafından sağlıklı işleyen bir demokrasi için hayati bir toplumsal değer³⁰ ve düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı da dâhil olmak üzere 'bütün insan haklarının kullanılmasını' güvence altına almak için bir ön koşul³¹ olarak kabul edilmektedir.

“

Bu tür yasaların geniş ve kapsamlı yorumlanmasının “öngörülebilirlik” ilkesine aykırı olduğu ve ifade veya toplanma özgürlüğü haklarına orantısız bir şekilde müdahale ettiği yönündeki endişeler yıllardır dile getirilmektedir.

”

Bu hak, Türkiye tarafından onaylanan ve iç hukuka dâhil edilen uluslararası insan hakları sözleşmelerinde güvence altına alınan temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu insan hakları sözleşmelerinin hükümleri ile iç hukuk düzenlemeleri arasında bir çatışma olduğu koşulda Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca birincisi ikincisine üstün gelir.³²

AİHS md. 10'da tanımlanan hak "kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü, haber ve görüş alma ile verme özgürlüğünü de kapsar".³³ AİHM sıklıkla bu hakkın sadece hoş giden görüşleri değil ama aynı zamanda "devlete veya toplumun bir kısmına ters gelen, şok edici ya da rahatsız edici" görüşleri de kapsadığını vurgulamaktadır.³⁴ AİHM'in de belirttiği üzere, bunlar çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık görüşlülüğünün gereğidir ve bunlar olmaksızın "demokratik bir toplumdan" söz edilemez.³⁵

Bu nedenle, ifade özgürlüğü hakkı açıkça mutlak olmamakla birlikte, herhangi bir kısıtlama sözleşmelerin kendisinde yer alan izin verilebilir kısıtlamaları düzenleyen kriterlere uygun olmalıdır.³⁶ Bu, söz konusu kısıtlamaların açıkça öngörülebilir bir kanunla düzenlenmesini, meşru bir amaç gütmelerini ve bu amaç için gerekli ve orantılı olmasını gerektirir.³⁷ Mevcut davada kısıtlamalara izin verilebilirliği değerlendirirken, kriterin geniş bir dengeleme kriteri değil, kısıtlamaların kesin bir şekilde gerekçelendirilmesi gerektiğine ilişkin kriter olduğu hatırlanmalıdır.³⁸

Kısıtlamaya izin verilip verilmeyeceğini değerlendirirken AİHM "suçlanan ifadelerin **içeriği** ve yapıldıkları **bağlam** da dâhil olmak üzere bir **bütünlük** içerisinde" holistik bir yaklaşım benimsemektedir.³⁹ Bununla birlikte AİHM içtihadı izin verilen kısıtlamalara ilişkin Türkiye aleyhine ve bir kısmı özellikle TMK md. 7/2'nin yorumu ve uygulanmasına ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere ek parametreler de belirlemiştir.

Benim değerlendirmem, aşağıda belirtilen temelde, Dr. Fincancı'nın iddianamede belirtilen ifadelerinin ve röportajının, ifade özgürlüğünün soruşturulmasına izin verilmesi için gerekli olan kriterleri karşılamadığı yönündedir. Aksine, Mahkeme içtihadının birçok boyutu mevcut fiilin kesin olarak korunduğunu ve Sözleşme kapsamında düşünce açıklamaları için kabul edilebilir cezai yaptırım parametrelerinin dışında kaldığını açıkça ortaya koymaktadır.

a) İnsan Hakları Hukuku Kapsamında İfade Özgürlüğünü Düzenleyen Kısıtlayıcı İlkeler

a-1) Kısıtlamalar ve Ceza Hukuku Kanunla Açıkça Düzenlenmemiştir

"Kanunla öngörülme" kriteri, ihtilaf konusu tedbirin iç hukukta yasal bir dayanağı olmasını ve kanunun "vatandaşın davranışlarını düzenlemesine ve belirli bir eylemin yol açabileceği sonuçları koşullara göre makul bir ölçüde öngörmesine olanak tanıyacak yeterli kesinlikte formüle edilmiş olmasını"⁴⁰ garanti altına alır. AİHM, kanunun nitelik kriterinin, kanunun ilgili kişiler tarafından erişilebilir ve etkilerinin öngörülebilir olmasını gerektirdiğine atıf yapar.⁴¹ *İmret-Türkiye* kararında (No:2) Mahkeme, cezai sorumluluğun dayanağını oluşturan bir kuralın yeterli netlikte formüle edilmesi gerektiğini ve kamu mercilerinin keyfi müdahalelerine ve hak kısıtlamalarının geniş bir şekilde uygulanmasına karşı bir koruma tedbiri sağlaması gerektiğini belirtir.⁴² Bu bağlamda, gerek ceza maddeleri gerekse onların uygulanmasının yasal takdir yetkisinin keyfi kullanımına yeterli bir koruma sağlayacak şekilde açık, kesin ve öngörülebilir olması gerekmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğünün Korunmasında Rehber İlkeler kapsamında "üye devletler, kriz zamanlarında ifade ve haber alma özgürlüğüne kısıtlamalar getirirken muğlak terimler kullanmamalıdır. Şiddete teşvik ve kamu düzeninin bozulması kavramları açık ve yeterince tanımlanmalıdır."⁴³ Aynı şekilde İnsan Hakları Komitesi de terörizmi "övmek", "yüceltmek" veya "meşru göstermek" suçlarının ifade özgürlüğüne gereksiz yahut orantısız müdahaleye yol açmamak için açık bir şekilde tanımlanması gerektiğini vurgular.⁴⁴

Öngörülebilirlik kriteri ve ceza hukuku bağlamında özellikle gerekli olan katı yaklaşım, *nullum crimen sine lege* (yukarıda tanımlanmıştır) temel ilkesini yansıtmaktadır. "Propaganda" suçu bağlamında Türkiye iç hukukunun kapsamı ve açıklığına ilişkin süregelen kaygılar ve özellikle bu görüşler dizisinin belirtilen bu suçlama altında soruşturulmasının öngörülebilir olmadığı yukarıda belirtilmiştir.

a-2) İddia Makamı Meşru bir Amaç Gündüyor mu?

Suçun önlenmesi ve ulusal güvenlik yahut kamu düzeninin korunması belirli durumlarda ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını haklı kılabilir meşru amaçlar oluşturabilir. Bu kategoriler geniş olmakla birlikte, açık uçlu ya da belirsiz değildir. Her ne kadar meşru amaç kriteri AİHM'in karar verirken sıklıkla üzerinde durduğu bir kriter olmasa da, terörizm ve teröre teşvik yasalarının aşırıya kaçmasına ve gizli amaçlar için kötüye kullanılmasına karşı koruma sağlamak için Türk mahkemeleri tarafından dikkatle değerlendirilmesi gereken önemli bir kriterdir.⁴⁵

İddianameye bakıldığında, burada söz konusu olan kısıtlamanın sözleşmelerde belirtilen ulusal güvenlik veya kamu düzeni amaçlarına uygun olduğu şüphelidir. Devlet aleyhine söz konusu olan iddialarla ilgili soruşturmaya çağrı yapan bir beyan kendi başına ulusal güvenliği yahut kamu düzenini tehdit edemez. Yukarıda da açıklandığı üzere bu tür bir tehlike yahut risk de zaten isnat edilmemiş yahut ortaya konulmamıştır. İddianame içeriğinde, söz konusu röportajın Türkiye devletinin itibarının zedelenmesinde oynamış olabileceği role yapılan vurgu göz önünde bulundurulduğunda, "devletin" çıkarlarının korunmasının, hele hele devletin eleştirilerden korunmasının, insan hakları sözleşmelerinde tanınan meşru bir amaç olmadığı tekrar hatırlanmalıdır.⁴⁶

Mevcut davada meşru bir amaç yok gibi görünmektedir. Ancak, bu tür bir meşru amacın olduğu varsayılrsa dahi buradaki kilit soru – çok sayıda AİHM içtihadında da belirtildiği üzere – genellikle bir sonraki kriter, yani cezai kovuşturmanın gerekliliği ve orantıllığı olacaktır.

a-3) Kısıtlamalar – Özellikle Cezai Yargılamada – Her Durumda Kesin Şekilde Gerekli ve Orantılı Olmak Zorundadır

İfade özgürlüğüne getirilen her nevi kısıtlama, tüm olgular ışığında – acil bir toplumsal ihtiyacın giderilmesi - "gerekli" ve tanımlanmış meşru amaçlarla orantılı olmalıdır.⁴⁷

Gereklilik kriteri basit bir "dengeleme" kriteri olarak yanlış anlaşılmamalıdır zira "seçim birbiriyle çatışan iki ilke arasında değil, dar yorumlanması gereken bir dizi istisnaya tabi olan ifade özgürlüğü ilkesi arasındadır".⁴⁸ Buna bağlı olarak, bir ihtilaf ortaya çıktığında, ifade üzerindeki herhangi bir kısıtlamanın izin verilebilir olduğunun ispat yükü devlete ait olacaktır.⁴⁹ Eğer bir ifade ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu gerekçesi ile kısıtlanmaktaysa, burada bahsi geçen tehlike soyut yahut varsayımsal olamaz. Ancak incelenen bu davada, iddianamede herhangi bir zarar ya da tehlikeden söz edilmemektedir. Ancak Amerikalılar Arası ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemelerinin içtihadı, ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın haklı olabilmesi⁵⁰ için, örneğin demokratik bir toplumda kamu düzenine yönelik en azından "makul bir ciddi rahatsızlık riskinin"⁵¹ söz konusu olması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. AİHM içtihadı ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını haklı çıkaracak "acil bir toplumsal ihtiyaç" olup olmadığı değerlendirilmesinde sıklıkla "ulusal güvenlik ya da kamu düzeni üzerindeki etkiyi", "potansiyel etkiyi" ya da "açık ve yakın tehlikeyi"⁵² sorgular.

İfade özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın gerekli olup olmadığına karar verirken, insan hakları mahkemeleri ve organları her bir vakanın kendine özgü olguları ve bağlamı ışığında durumu vaka bazlı değerlendirir.⁵³ AİHM, yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığını, söz konusu ifadelerin içeriği ve bağlamını da kapsayacak şekilde bir bütün olarak incelemektedir.⁵⁴

Cezai yargılama genellikle ultimo ratio'nun (son çare) istisnai bir tedbiri olarak tanımlanır ve kullanımının gerekli ve söz konusu ifade ile orantılı olduğunu haklı çıkarmak için daha kapsamlı değerlendirmeler gerektirir. AİHM, 10. madde ile ilgili birçok davada, cezai mahkûmiyetin kesinlikle gerekçelendirilmesi gereken ciddi bir yaptırım olduğunu belirtmiştir.⁵⁵ Bu bağlamda AİHM, "hükümetin işgal ettiği hâkim konumun, eleştirilere yanıt olarak cezai takibata başvurma konusunda itidalli davranmasını gerekli kıldığını" belirtmiştir.⁵⁶

İçtihat incelendiğinde, AİHM'in, kovuşturma da dâhil olmak üzere kısıtlamaların, belirli bir bağlamda konuşmanın içeriğine dayalı olarak gereklilik ve orantılılık kriterine göre gerekçelendirilip gerekçelendirilmediğini değerlendirmesiyle ilgili olan aşağıdaki faktörler ve ilkeler ortaya çıkmaktadır.

b) İçerik ve Bağlam – Şiddete yahut Nefrete Teşvik Ediyor mu?

AİHM'in müdahalenin gerekliliğine ilişkin değerlendirmesi tipik olarak, konuşmanın içeriğinin, belirli bir bağlamda, şiddeti teşvik edip etmediği veya "şiddete çağırıp çağırmadığı" veya "nefrete teşvik" oluşturup oluşturmadığı veya nefret söylemi anlamına gelip gelmediği etrafında dönmektedir.⁵⁷ Bu nedenle, korunan ifadenin geçemeyeceği kırmızı çizgi, ifadenin şiddet, silahlı ayaklanma veya isyan çağrısı içermesi veya şiddeti artıracak ya da fiziksel bütünlüğü tehlikeye atacak bir nefret aşılmasıdır.⁵⁸

AİHM önündeki önemli sayıda Türkiye'ye ilişkin dava da dâhil olmak üzere insan hakları mahkemeleri içtihadının geniş bir kısmı,⁵⁹ ve 1624 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı⁶⁰ da dâhil olmak üzere yaygın uluslararası uygulama, Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi⁶¹ ve AB Terörizmle Mücadele Direktifi⁶² gibi bölgesel belirlenmiş standartlar terörizme teşvik veya tahrikin istisnai durumlarda suç sayılabileceğini belirtmektedir. Ancak, bu standartlar aynı zamanda bir ifadenin yargılanmasının yasallığının belirli katı kısıtlamalara bağlı olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır. Yukarıda ceza hukukunun temel ilkelerinden olan bireysel sorumlulukla ilişkili olarak açıklandığı üzere, söz konusu ifade ile zarar arasında yakın bir ilişki veya en azından söz konusu ifadede doğan bir tehlike ya da risk olmalıdır. Bu bağlamda BM Genel Sekreteri, 1624 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararında yer alan teşvik suçunun nasıl yorumlanması ve sınırlandırılması gerektiğini vurgulamıştır: *[Y]asalar yalnızca doğrudan terörizmi teşvik eden, yani bir suçun işlenmesini doğrudan teşvik eden, cezai eylemle sonuçlanması amaçlanan ve cezai eylemle sonuçlanması muhtemel olan ifadelerin cezai yargılamaya tabi tutulmasına izin vermelidir (vurgu eklenmiştir).*⁶³

Uluslararası insan hakları kuralları, buradaki kilit hususun yine ifade ile şiddete teşvik arasındaki yakın ilişki olduğunu ve bunun örneğin belirli grupları veya onların davalarını destekleyici olarak kabul edilen ifadelerden ayırt edilmesi gerektiğini öne sürmektedir. AİHM içtihadı da, neyin şiddete teşvik teşkil ettiği konusunda katı bir yaklaşımı desteklemekte ve aslında bu davayla da ilgili olarak hangi ifadelerin bu tür bir teşvik oluşturmayacağı konusunda rehberlik sağlamaktadır. Bu bağlamda Mahkeme, "yasaklanmış bir örgütün amaçları çerçevesinde uzlaşmazlık mesajının verilmesinin şiddete yahut nefrete teşvik ile karıştırılamayacağını" belirtir.⁶⁴ Kısıtlamalar, "direniş", "mücadele" ya da "kurtuluş" gib kimli kelimelerin kullanımından yahut "devlet terörü" ya da "soykırım" gibi suçlamaların dile getirilmesinden daha fazlasını gerektirir.⁶⁵ Aynı şekilde şiddete teşvik içermeksizin bir "terör örgütünün" liderine yönelik destek ifade etmek de yeterli değildir.⁶⁶

AİHM ayrıca gerek illegal bir örgütün üyesinin beyanlarının yayımlanmasının⁶⁷ gerekse hükümet politikalarının sert bir şekilde kamusal eleştiriye tabi tutulmasının⁶⁸ ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını kendi başına haklı çıkaramayacağını belirtir.

Devletlere, hiçbiri bu davada bahsi geçen ifadeyle ilgili olmayan belirli bağlamlarda daha geniş bir serbestlik tanınmaktadır.⁶⁹ Mahkeme, terör örgütlerinin saldırılarının hemen ardından⁷⁰ veya yoğun bir şiddet geçmişi olan bölgelerde bu tür gruplar tarafından gerçekleştirilen silahlı şiddet eylemleriyle ilgili olarak ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalara daha fazla tolerans göstermiştir.⁷¹

Temel soru hâlâ, adil bir şekilde yorumlandığında ve yakın ya da daha geniş bir bağlamda ele alındığında, ifadelerin doğrudan ya da dolaylı olarak şiddet, nefret ya da hoşgörüsüzlük çağrısı olarak görülüp görülemeyeceği sorusudur.⁷² Şiddete ya da nefrete çağırının yokluğu durumunda, terörün ya da huzursuzluğun nedenlerini ya da kaynağını tartışan yahut alışılmışın dışında veya inşası için şiddet çağrısı yapmaksızın şeriatın savunulması gibi antidemokratik görüşleri içeren ifadeler⁷³ md. 10 kapsamındaki korumadan yararlanır.

Bu bağlamda, Dr Fincancı herhangi bir şekilde şiddete teşvik etmediği gibi iddianamede yer verilen ifadeler de PKK ya da başka bir grubun şiddet eylemleri ile ilgili olmadığı veya bu eylemleri destekleyen bir içerik barındırmadığı için şiddete teşvik olarak yorumlanamaz. Mahkeme'nin sürekli olarak açıklığa kavuşturduğu üzere, yetkililerin davranışlarını eleştirdiği düşünülebilecek ve bu davranışlara karşılık şiddete teşvik içermeyen ifadelerin kısıtlama veya yargılamaya tabi tutulamayacağı daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır.⁷⁴

b-1) Bilginin Kaynağı Değil, İçeriği Önemlidir ve Belirli Grupların Gerçekten Desteklenmesi (Yahut Eylemin Destek Olarak Algılanması) Yetersizdir

AIHM, ifadenin içeriğini kaynağından ayırmıştır; öyle ki, (şiddeti savunmayan) ifadelerin yayınlanmasına getirilen kısıtlamalar, bunların yasaklı bir örgüt tarafından veya bu örgüt aracılığıyla yapıldığı gerekçesiyle haklı gösterilemez.⁷⁵ Yani medya kuruluşu yasaklı bir organizasyon olsa idi dahi (ki iddianamede bu tür bir iddia söz konusu değildir), buradaki temel soru tartışma konusu ifadenin doğası ve belirli bir bağlamda şiddeti yahut nefreti savunup savunmadığı olacaktır.

Aynı zamanda Mahkeme'nin, bireyler tarafından ifade edilen görüşlerin *yasadışı bir örgüt tarafından desteklenmesi veya paylaşılmasının* da kısıtlamanın haklılığı için yeterli olmadığı yönündeki tespiti de mevcut davayla potansiyel olarak ilgilidir. Hem eski hem de mevcut Avrupa İnsan Hakları Komiserleri Hammarberg ve Muižnieks tarafından da belirtildiği üzere bir görüşün ifade edilmesinin yasadışı bir örgütün amaçları ya da talimatları ile örtüşüp örtüşmemesi yol gösterici bir kriter olamaz.⁷⁶ Benzer şekilde *Erkizia Almandoz-İspanya* davasında AIHM, bir kişinin ölen bir ETA üyesi için düzenlenen bir yürüyüşte konuşma yaptığı için mahkum edildiği davada, tartışılan konunun genel bir kamusal tartışma konusu olması (aşağıda belirtildiği üzere mahkemenin kısıtlama için çok az bir marj olduğunu belirttiği bir alan) ve verilen cezanın koşullar göz önüne alındığında aşırı olması nedeniyle 10. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.⁷⁷

b-2) Kamu Yararına ve Kamusal Tartışma Konularına İlişkin İfadeler

Siyasi söylemler veya kamuyu ilgilendiren bir konuyla ilgili ifadeler özel koruma altındadır. Bu durumda, iddianame Dr. Fincancı'nın kamu yararını ilgilendiren bir konuda, yani Devlet görevlileri tarafından olası kimyasal silah kullanımı hakkında özgürce konuşma hakkını ihlal ediyor olarak görülebilir. Kimyasal silah kullanımının hukuksuzluğu ve bundan doğacak kaygı, kurbanların doğası ile yahut onların iddia edildiği üzere PKK üyesi olup olmaması ile ilgili değildir. Bu konu, hükümetin ifade özgürlüğünü kısıtlayabilmesi için alanının çok sınırlı olduğu kamuoyunu ilgilendiren önemli bir konu olmaya devam etmektedir.

Aralarında uluslararası aktörler ve medyanın⁷⁸ da bulunduğu çok sayıda öznenin benzer endişeleri dile getirmiş ve soruşturma çağrısında bulunmuş olması, soruşturma talebinin meşruiyetini ve bu davada ifadenin suç sayılması için makul bir dayanak bulunmadığını ortaya koymaktadır.

AIHS, bu davada olduğu üzere insan haklarının korunmasını da içeren bir şekilde politik ifadenin çok yüksek düzeyde korumayı gerektirdiğini açıkça belirtmektedir⁷⁹. Bununla ilgili bir başka dava, bir avukat ve siyasetçi olan başvurusunun bir basın toplantısı sırasında Türkiye'nin 1915 yılındaki eylemlerinin soykırım olduğunu ve Türkiye'nin bununla yüzleşmesi ve bu konuda açık bir tartışma yürütmesi gerektiğini ifade ettiği Güçlü-Türkiye davasıdır. Mahkeme, Sayın Güçlü'nün ifadesinin açıkça kamu yararını ilgilendiren bir soruna ilişkin bir tartışmayla ilgili olduğunu ve bu tür görüşlerin ifade edilmesinin; kamu makamlarının görüşleriyle örtüşme ve bazılarını rahatsız etse veya şok etse dahi, tartışmanın tanımı gereği farklı bakış açılarının ifade edilmesini de içerdiğini ve bunun 10. madde kapsamında korunması gerektiğini tespit etmiştir⁸⁰. Bu nedenle, Türkiye makamları Dr. Fincancı tarafından yapılan açıklamalara katılmasalar dahi, AIHS'in 10. maddesi ile güvence altına alınan kendini ifade etme hakkı doğrultusunda bu ifadelere yüksek düzeyde koruma sağlanmalı ve bunlar suç sayılmamalıdır.

Aynı şekilde AIHM, demokratik bir toplumda medya özgürlüğünün önemini vurgulamış, aşırılık yanlısı fikirleri destekleyen grupların bile kendilerini barışçıl bir şekilde ifade edebilecekleri yollar bulabilmeleri ve kamuoyunun bunlardan haberdar edilmesi gerektiğini kabul etmiştir.⁸¹ Dr. Fincancı tarafından yapılan suçlamaya konu açıklamalar, demokratik bir araç olarak kullanıldığı ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ileri sürülebilecek popüler bir akşam programında yapılmıştır.

Mahkeme ayrıca, ifadelerin yapıldığı anki bağlam ve yöntem ile ifadelerin etkisine ilişkin sonuçlara da yakından dikkat etmektedir. Gündüz-Türkiye davasında⁸², açıklamaların çoğulcu bir televizyon tartışması sırasında yapılmış olması, olası bir negatif etkiyi hafifletmiştir. Bu durum,

seçim broşürlerinde göçmen karşıtı ifadelerin yer aldığı ve Mahkeme'nin "dini, etnik veya kültürel önyargılara dayalı nefreti körükleyen siyasi söylemin demokratik devletlerde sosyal barış ve siyasi istikrar için bir tehdit olduğunu" belirttiği Féret ile karşılaştırılabilir.⁸³ Bahsedilen ilk dava Dr. Fincancı'nın iddianamesiyle doğrudan ilgilidir; zira kimyasal silah kullanımı ve bağımsız bir soruşturmanın gerekliliğine ilişkin açıklamalar sadece kamuoyunu ilgilendiren konular olmakla kalmamış, aynı zamanda ihtiyatlı ve akademik bir uzman üslubuyla ve kamuya açık bir televizyon kanalında yapılmıştır.

Dr Fincancı'nın açıklamaları nefrete, şiddete yahut hoşgörüsüzlüğe bir çağrı olarak görülemez. Buradaki ifadeler, mahkemenin kısıtlamalara izin verdiği davalarla - örneğin başvuranın "Biji Serok Apo, HPG cepheye misillemeye" dediği Taşdemir-Türkiye davası gibi - keskin bir tezat teşkil etmektedir. Bu örnekte AİHM, sloganların içeriği ve bağlamının şiddete katılım ile bağlantılı olduğunu tespit etmiştir. Mevcut iddianamede ise aksine içerik ve bağlamın AİHM'in bugüne kadarki içtihadı⁸⁴ ışığında ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamaları makul bir şekilde haklı gösteremez.

b-3) Kamusallaşmış Bilgilere İlişkin Açıklamalar

Ayrıca, iddianame bilginin şüpheli tarafından kamuya açık hale getirildiğini iddia etmemekte, bunun yerine önceden var olan raporlara ilişkin yorumlarla ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu durum, *Handyside* davasında, Mahkeme'nin 10. maddenin ihlal edildiği sonucuna varırken yaptığı değerlendirmenin bir parçası olarak, hikâyelerin hâlihazırda kamuya sunulmuş olmasıyla ilgilidir. Dr. Fincancı'nın Türkiye'nin Kimyasal Silahlar Konvansiyonu'nu ihlal ederek kimyasal silah kullandığı şüphesine ilişkin beyanları, daha önce başkaca bağımsız raporlar ve ana akım medya kuruluşlarınınca dile getirilmiştir.⁸⁵ Açıklanan görüş hem hâlihazırda kamuya mal olmuş hem de kamu yararını ilgilendiren bir konuya ilişkin bilgilere dairdir.

AİHM kriterleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye makamlarının Dr. Fincancı'nın açıklamalarının neden erişilebilir açık yasalarda tanımlandığı şekilde propaganda yayma anlamına geldiğini ve ceza hukuku yoluyla yapılan bu ciddi müdahalenin demokratik bir toplumda neden kesinlikle gerekli ve aynı zamanda orantılı olduğunu yeterince ortaya koyamadığını belirtmek önemlidir.

Bölüm 3: Fincancı Yargılamasındaki Cezai Suçlamaların Hukuka Uygunluğu ile İlgili Uluslararası Standartlar

Bu bölüm, daha kısa bir şekilde, incelenen iddianamede belirtilen temelde bir kovuşturmanın sürmesi halinde ortaya çıkabilecek ek ihlallere dikkat çekmektedir.

a) Madde 18'in İhlali Bağlamında Örtük Amaç Barındıran bir Kovuşturma mı?

AİHM, yakında zamanda Türkiye aleyhine çok sayıda dosyada, muhalefetin bastırılması ya da aşırı kriminalizasyonu yoluyla devlet gücünün kötüye kullanılması tespiti ile 18. maddeyi uygulamıştır. Bu konuların her ikisi de mevcut davada dikkate alınmayı hak etmektedir.

AİHM, "[bir] başvuranın hak veya özgürlüğünün kısıtlanmasının gizli bir amaç için uygulandığı" durumlarda, "ilgili davaya özgü olguların bir araya getirilmesiyle"⁸⁶ 18. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Birden fazla amacın söz konusu olduğu durumlarda, Mahkeme kararını baskın amaca dayandıracaktır.⁸⁷

Rasul Jafarov-Azerbaycan ve Aliyev-Azerbaycan davalarında, koşulların bütünü Mahkemeyi her iki dosyada da "uygulanan önlemlerin gerçek nedeninin başvurunun insan hakları alanındaki aktiitelerinin cezalandırılması ve sindirilmesi"⁸⁸ olduğu sonucuna götürmüştür. Bu davalar ve yakın tarihli *Selahattin Demirtaş - Türkiye* (No 2) davasında, Mahkeme her koşulda böyle bir gizli amaca işaret edebilecek çeşitli göstergelere veya faktörlere işaret etmiştir. Bunlar arasında, "insan hakları savunucularına yönelik daha geniş bir baskı politikası" yürütüldüğünü gösteren kanıtlar,

“STK (sivil toplum kuruluşu) faaliyetleri ve finansmanına yönelik giderek sertleşen ve kısıtlayıcı yasal düzenlemelerin genel bağlamı” ve özellikle ceza hukuku tedbirleri kullanılarak muhalefetin bastırılmasına yönelik uygulamalarla ve yargı bağımsızlığının olmamasıyla ilgili kanıtlar yer almaktadır.⁸⁹ Yakın zamanda Kavala-Türkiye davasında AİHM Büyük Daire, 18. maddeye aykırı şekilde, Kavala’ya karşı uygulanan tedbirlerin “kendisini susturmak” ve “insan hakları savunucularının çalışmaları üzerinde caydırıcı bir etki yaratmak” amacı ile uygulandığını “makul şüphenin ötesinde” tespit ettiğini belirtmiştir.⁹⁰

Bu haliyle devlet, muhalefeti bastırmak, insan hakları savunucularını doğrudan veya caydırıcı etki yoluyla susturmak için terörizme teşvik ve kışkırtma suçlamalarını kullandığında, bu durum 18. maddeye aykırı olacaktır.⁹¹

b) Özel Hayata Saygı Hakkının İhlali (AİHS md. 8)

İddianame, Dr. Fincancı’nın AİHS md. 8 kapsamında korunan özel ve profesyonel hayata saygı hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale olarak görülebilir. AİHM özel hayatın korunmasının, mesleki deneyimle ilgili konularda uzman görüşleri vermek de dâhil olmak üzere, kişinin mesleki gelişim hakkını ve mesleğini icra hakkını da kapsadığına karar vermiştir.⁹² Mahkeme, bunun “profesyonel veya mesleki nitelikteki”⁹³ ilişkileri ve profesyonel yaşam ile 8. maddenin diğer temel unsurları olan kişisel, sosyal ve entelektüel özerklik, kimlik ve kişisel gelişim arasındaki etkileşimi içerdiğini kabul etmektedir.⁹⁴ Benzer şekilde Mahkeme, “bir bireyin hangi faaliyetlerinin profesyonel veya mesleki yaşamının bir parçasını oluşturduğunu ve hangilerinin oluşturmadığını açıkça ayırt etmenin her zaman mümkün olmadığına” karar vermiştir. “Bu nedenle, özellikle serbest meslek icra eden bir kişi söz konusu olduğunda, bu bağlamda yaptığı iş, bazı durumlarda hangi sıfatla hareket ettiğini bilmeyi imkânsız hale getirecek derecede hayatının ayrılmaz bir parçasını oluşturabilir”.⁹⁵

Hükümet, Dr. Fincancı’yı bir tıp uzmanı, bir profesör ve bir insan hakları savunucusu olarak mesleğini icra ettiği için cezalandırmaya çalıştığından, iddianame bu hakkı ihlal etmektedir. Fincancı’nın suçlu bulunmasına dayanak olarak röportaj sırasında mesleki unvanını kullanmasının gösterilmesi, bu konuda ciddi olan şüpheleri daha da artırmaktadır.

c) Akademik Özgürlük

Buna bağlı olarak, Dr. Fincancı bir akademisyen ve araştırmacı olarak akademik özgürlüğünü serbestçe kullanabilmelidir. Akademik özgürlüğün önemi giderek genişleyen bölgesel ve küresel hukuk ve uygulamalarla tanınmaktadır. Uluslararası sözleşmeler⁹⁶, AİHM⁹⁷ ve diğer⁹⁸ mahkemelerin içtihadı ve esnek hukuk kuralları (Avrupa Konseyi’ninkiler de dâhil)⁹⁹, akademik özgürlüğü ve onu destekleyen temel ilkeleri benimsemektedir.

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi açıkça “akademik özgürlüğe saygı gösterilmelidir” demektedir.¹⁰⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “(...) bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma (yapma)” özgürlüğünü tanımaktadır.¹⁰¹ Mahkeme, “akademisyenlerin araştırma yapma ve bulgularını yayınlama özgürlüğüne getirilen her türlü kısıtlamanın dikkatli bir şekilde incelenmesi” gerektiğini belirtmiştir.¹⁰²

d) İnsan Hakları Savunucuları İçin Elverişli Bir Ortamın Sağlanması İhtiyacı

Suçlamaya konu ifadenin niteliği ve şüphelinin konumu, yargılamanın devletin insan hakları savunucuları için “elverişli bir ortam” yaratma sorumluluğuna uyup uymadığı konusunda da soru işaretleri yaratmaktadır. Uluslararası ve bölgesel insan hakları örgütleri,¹⁰³ insan hakları savunucularının haksız yere tutuklu yargılanmaları ve soruşturulmaları da dâhil olmak üzere “yargısal taciz”¹⁰⁴ olarak nitelenen bir muameleye maruz kaldıkları konusunda endişelerini¹⁰⁵ dile getirmişlerdir. BM İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, ceza hukukunun ifade özgürlüğü üzerinde, “sivil toplum alanının daraltılması” ve “Türkiye’nin demokrasi yolundaki radikal gerilemesi” üzerindeki etkisine ilişkin endişelerini dile getirenler arasında yer alıyor.¹⁰⁶

AİHM, insan hakları savunucularının “kamusal gözlemci” (public watchdog) rolü olduğunu defalarca vurgulamış ve sivil toplum üzerinde „yargılanma korkusu ile sivil toplumun insan

haklarını savunma ve güçlendirme çalışmalarından vazgeçmesine yol açabilecek¹⁰⁷ bir caydırıcılık etkisi olabileceğinden insan hakları savunucularına karşı uygulanacak tedbirlerin¹⁰⁸ en sıkı şekilde denetlenmesi çağrısını yapmıştır. “Devletlerin, hükümeti eleştirenlerin, sivil toplum aktivistlerinin ve insan hakları savunucularının keyfi tutuklama ve gözaltılara karşı korunmasına odaklanması gerektiği” ve bu hassas gruplara karşı “misilleme amaçlı kovuşturmaların ve ceza hukukunun suiistimalinin ortadan kaldırılmasını sağlamak” için tedbirler alması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁹

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi¹¹⁰ ve Bakanlar Komitesi’nin Avrupa Konseyi İnsan Hakları Savunucularının Korunması ve Aktivitelerinin Desteklenmesinin Güçlendirilmesi Eylem Planına ilişkin bildirgesi ile Avrupa Parlamentosu’nun ardıl kararlarının¹¹¹ tamamı benzer bir şekilde devletleri insan hakları savunucularının çalışmalarına “olanak sağlamaya” ya da “elverişli ortamı yaratmaya” çağırmaktadır.¹¹²

İnsan hakları savunucularının cezai soruşturma ve kovuşturma, tutuklama gibi müdahale biçimlerinin özellikle sorunlu ve baskıcı olduğu Bildirge’de ve AGİT Kılavuz İlkeleri gibi diğer standartlar da yer bulmuştur. AGİT Kılavuz İlkeleri’nde öngörüldüğü üzere insan hakları savunucuları “*yersiz yasal ve idari kovuşturmalarla veya idari ve adli yetkinin başka şekillerde kötüye kullanılmasıyla yargısal tacize veya kriminalize edilmeye, keyfi gözaltı ve tutuklamaya maruz bırakılmamalıdır.*”¹¹³

Birleşmiş Milletler Evrensel Olarak Tanınan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Teşvik Edilmesi ve Korunmasında Bireylerin, Grupların ve Toplumsal Organlarının Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi¹¹⁴ insan haklarını teşvik etme ve koruma talep etme hakkını güvence altına alır.¹¹⁵ Özellikle 8. maddede, bireylerin hükümeti eleştirme ve insan haklarını engelleyen veya sekteye uğratan davranışlara dikkat çekme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir¹¹⁶ (bu durum, eleştiri amacıyla ifadeye izin veren yasa değişikliği ile TMK 7/2’de de yansıtılmaktadır). Madde 9/3 bireylerin hükümete şikâyetle bulunma haklarını korurken,¹¹⁷ madde 12 bireylerin insan haklarını ihlal eden hükümet eylemlerine barışçıl bir şekilde tepki göstermeleri veya karşı çıkmaları halinde ulusal hukuk kapsamında korunmalarını gerektirmektedir.¹¹⁸

Türkiye’nin Şebnem Korur Fincancı’yı yargılaması, insan haklarının savunulması için elverişli bir ortam yaratmak, olası insan hakları ihlallerine yönelik eleştiri hakkını korumak bir yana, devleti eleştirdiği ve insan haklarının korunmasına yönelik önerilerde bulunduğu için onu açıkça mahkûm etmektedir. İddia edilen bir insan hakları ihlalinin soruşturulması için hükümete çağrıda bulunma hakkı, aşağıda belirtildiği üzere, başkalarının insan haklarının korunmasının temel bir boyutudur.

e) AİHS Kapsamında Soruşturma Yükümlülüğü

Devleti, Sözleşme kapsamında tanımlanan yükümlülükleri yerine getirmeye çağırdığı için bir kişinin yargılanması AİHS’e aykırıdır. Kimyasal silah kullanımı sonucunda ortaya çıkanlar da dâhil olmak üzere ciddi yaşam hakkı ihlallerinin araştırılması yükümlülüğü de bunlardan biridir.

AİHS kapsamında Devletler, devlet yetkililerinin güç kullanımı sonucunda ortaya çıkan ve hukuksuz olduğu iddia edilen ölümler hakkında soruşturma yürütmekle yükümlüdür.¹¹⁹ Bu yükümlülük, konunun Devlet görevlilerinin bilgisi dâhilinde olduğu anda devreye girer ve bu durumda yetkililer, yakın akrabalar veya diğer sivil toplum aktörleri tarafından resmi bir talepte bulunulmasına gerek olmaksızın, soruşturmayı re’sen yürütmelidir.¹²⁰ Dr. Fincancı bu bağlamda devletin bağımsız bir soruşturma yürütme sorumluluğuna işaret etmiştir. Ceza hukukunun kısıtlanmasını gerektiren ve ifade özgürlüğünün ceza hukuku yoluyla kısıtlanmasında kesin bir gereklilik ve orantılılığı gerektiren yukarıda çerçevesi çizilmiş AİHM hükümleri, aynı Sözleşme kapsamındaki bu yükümlülükler ışığında yorumlanmalıdır.

Bölüm 4: Yargılama ile ilgili Diğer Sorunlar

Son olarak öne çıkan bir dizi endişe de yargılamanın bağımsızlığı ile ilgilidir. Soruşturma ve kovuşturmalarının bağımsız ve tarafsız yürütülmesi ilkesi aynı zamanda hukukun üstünlüğünün

temel bir şarttır. Terör Suçları Soruşturma Bürosu Başsavcısı tarafından hazırlanan bu iddianame, soruşturmanın Milli Savunma Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ihbar niteliğinde suç duyurusu yapıldığına atıfta bulunmakta (iddianame s.1), bu da soruşturma ve kovuşturma kararlarının bu gereklilikleri (bağımsızlık ve tarafsızlık) karşılayıp karşılamadığına dair soru işaretleri doğurmaktadır.

Bu inceleme boyunca atıfta bulunulan iddianamenin tonu ve içeriği birçok açıdan bu konuda ciddi şüpheler uyandırmaktadır. Fincancı, uluslararası insan hakları hukuku standartlarına aykırı olarak, Savunma Bakanlığı'nın eylemlerini eleştirdiği için Savunma Bakanlığı'nın talebiyle kovuşturulmaktadır.

İddianamede; soruşturma başlatılması için çağrıda bulunmanın ve bu yolla “ülkenin bölünmez bütünlüğünü savunmak ve korumakla görevli silahlı kuvvetleri yasadışı bir eylem içindeymiş gibi göstermenin” suç teşkil eden bir davranış olduğunun öne sürülmesi ve silahlı kuvvetlerin faaliyetlerinin “Türk silahlı kuvvetlerinin meşru müdafaa kapsamındaki yasal faaliyetleri (...)” olduğu sonucuna varılması örnek olarak verilebilir.

Buna karşılık, “etkisiz hale getirilmiş teröristlere” atıfta bulunulması ve “katliam” teriminin kullanılmasına itiraz edilmesi, bir ceza iddianamesine uygun olmayan değer yüklü yorumlara ve siyasallaştırılmış söyleme katkıda bulunmaktadır.

Benzer endişeler, iddianamede suçlamalarla ilgisi şüpheli olan önyargılı delillerin yer almasından da kaynaklanmaktadır. İddianamede sanığın “önceki sosyal medya paylaşımlarına” atıfta bulunmaktadır. İddianamede bu sosyal medya paylaşımlarının ne söylediğine ve Dr. Fincancı'yı suçlamaya yönelik kararda bunlara ne kadar ağırlık verildiğine ilişkin başka bir bilgi bulunmamaktadır. Önceki ifadelerinin veya davranışlarının, suçlamayla ilgileri açıklığa kavuşturulmadan, yargılanmasını gerektirdikleri iması önyargı içermektedir. Şüphelinin “olay yerinde” bulunmadan bir video hakkında yorum yaptığı için eleştirilmesi ve bir uzman olarak verdiği sonuçların bu şekilde yok sayılmasının suçlamayla ilişkisi şüphe uyandırıcıdır.

Savcının Dr. Fincancı'nın dijital materyallerine el koymasına ve inceleme sonucunun “yargılama aşamasında dosyaya eklenebileceğine” atıfta bulunulması, savcılık tarafından yürütülen olası bir “zarf atma” eylemi konusunda şüpheye yol açmaktadır. İddianamedeki iddialar Dr. Fincancı'nın ifadesine ve video röportajında Türk Tabipler Birliği'ndeki unvanını kullanmasına ilişkinse, sosyal medya paylaşımlarının veya el konulan dijital materyallerin savcılığın dosyası ile nasıl bir ilgisi olduğu açık değildir. Bu durum aynı zamanda, özellikle iddianamede yer almayan ek suçlamaların daha sonraki bir aşamada eklenmesi halinde, yeterli bir savunmanın hazırlanmasını engelleyebileceği için adil yargılama hakkına ilişkin endişeleri de beraberinde getirmektedir.¹²¹

Uluslararası Savcılar Birliği tarafından 1999 yılında kabul edilen Mesleki Sorumluluk Standartları ve Savcıların Temel Görev ve Hakları Bildirisi, savcılarının bir ceza soruşturmasını ancak hem güvenilir hem de yargılamada kabul edilebilir olduğuna makul ölçüde inanılan kanıtlara dayanması halinde sürdürmeleri gerektiğini belirtmektedir.¹²² Bu vakada savcılığın ilgili standartlara uygun davranmadığı görülmektedir.

İddia edilen suçlar, iddianamede belirtilen olgusal temel ve atıfta bulunulan deliller, suç işlendiğine dair makul şüphe oluşturmak için açıkça yetersizdir. İddianame, bu haliyle, bu raporda ayrıntılı olarak açıklanan Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülükleriyle açıkça uyumsuzdur.

Sonnotlar:

- 1 AİHS md. 7; Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi md. 15; Ashworth ve Zedner, Suçları Önleyici Adalet Sistemi (OUP, 2014), sf. 113-114.
- 2 Türk Ceza Kanunu, md 2.
- 3 The Sunday Times-United Kingdom (No. 1), Başvuru no. 6538/74 (1979) § 49.
- 4 Cantoni-France, Başvuru No. 17862/91
- 5 Venedik Komisyonu, Hukukun Üstünlüğü Raporu, 2011.
- 6 Garzon-Spain UNHRC (2021).
- 7 Bkz örn. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü, md. 22/2
- 8 Sahin Aplay-Turkey, Başvuru No. 16538/17, (2018). para. 116. Ayrıca Bak. örn. AİHM Capeau-Belgium (Başvuru no. 42914/98), 13 Ocak 2005, para. 25; Jeremy McBride, İnsan Hakları ve Ceza Usulü: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları (Council of Europe Publishing, 2009), p. 184. www.echr.coe.int/documents/pub_coe_criminal_procedure_2009_eng.pdf
- 9 Bkz. örn. Duffy ve Pitcher, 'Dolaylı Olarak Terörizmi Teşvik Etmek? İfade Suçları ve Hukukun Sınırları' in Benjamin J Goold and Liora Lazarus, Güvenlik ve İnsan Hakları
- 10 Roma Hukuku prensibi cogitationis poenam nemo patitur; "kimse düşüncesi nedeniyle cezalandırılmaz" şeklinde çevrilebilir. Justinian's Digest (48.19.18).
- 11 Duffy ve Pitcher, 'Dolaylı Olarak Terörizmi Teşvik Etmek? İfade Suçları ve Hukukun Sınırları' in Benjamin J Goold and Liora Lazarus, Güvenlik ve İnsan Hakları, supra.
- 12 AİHM md. 6/3 ve ICCPR md. 14/3 aynı şekilde that "Herkes itham edildiği suçla ilgili olarak, tam bir eşitlik içinde, aşağıdaki asgari garantilere sahip olacaktır: a) Kendisine, en kısa zamanda ve anlayacağı bir dilde, aleyhindeki iddianın niteliği ve nedenleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi..."
- 13 Bkz Örn Prosecutor-Kupreskic AJ, para. 114: Temyiz Dairesi, genel olarak, bir iddianamenin, birincil suçlama aracı olarak, Savcılık davasının temel yönlerini yeterli ayrıntıyla ortaya koyması gerektiğini belirtmektedir. Eğer bunu yapmazsa, önemli bir kusurdan muzdarip olur. Bkz genel olarak para 88-114. <https://www.icty.org/x/cases/kupreskic/acjug/en/>
- 14 https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/tur/2005/turkish_criminal_procedure_code_html/2014_Criminal_Procedure_Code.pdf
- 15 Terörle Mücadele Kanunu, md. 7
- 16 Türkiye'de yürürlükte olan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu md. 7/2, 30 Nisan 2013 tarihinde 6459 sayılı yasa ile hükümlerinin AİHS ile daha uyumlu hale gelmesi amacıyla değişikliğe uğradı. Md. 7/2'ye ilişkin değişiklik getiren 6459 sayılı kanunun gerekçe metnine göre, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, şiddete başvurmayı teşvik eden herhangi bir ifade içermeyen veya silahlı isyana tahrik niteliği taşımayan açıklamaları nedeniyle kişilerin Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında cezalandırılmasının ifade özgürlüğüne aykırı olduğuna karar vermiştir. Suça bazı nitelikler ekleyen değişiklik, suçun kapsamının "AİHS standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi" amacıyla yapılmıştır." (Madde 6).
- 17 Minnesota Protokolü md 27.
- 18 Duffy ve Pitcher, 'Dolaylı Olarak Terörizmi Teşvik Etmek? İfade Suçları ve Hukukun Sınırları' in Benjamin J Goold and Liora Lazarus, Güvenlik ve İnsan Hakları, sayfa: 374 - 377
- 19 AP, Terörizmle mücadeleyle ilişkin 2002/475/JHA sayılı Çerçeve Kararı'nı tadil eden Konsey Çerçeve Kararı Teklifi, Doc. COM 2007 0650 (6 Kasım 2007), p.450.
- 20 Ashworth and Zedner, Suçu Önleyici Adalet Sistemi (OUP, 2014), p. 112.
- 21 Çamyar ve Berktaş - Turkey, No. 41959/02, 15 Şubat 2011, para.42. Gül ve Diğerleri-Turkey, No. 4870/02, 8 Haziran 2010, para.42
- 22 Honduras Ceza Kanunu hakkında 23 Şubat 2017 tarihli Ortak Basın Açıklaması: <http://www.oas.org/en/iachr/expression/showarticle.asp?artID=1054&ID=1>; Ayrıca 2016 yılında İfade Özgürlüğü Raportörleri tarafından kabul edilen İfade Özgürlüğü ve Şiddet İçeren Aşırıcılıkla Mücadele Ortak Deklarasyonu için bkz: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=19915&LangID=E>; Ulusal Güvenlik, İfade Özgürlüğü ve Bilgiye Erişim Hakkında Johannesburg İlkeleri ('Johannesburg İlkeleri'), BM Belgeleri E/CN.4/1996/39.
- 23 Bkz. örneğin Venedik Komisyonu, Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314. Maddelerine ilişkin Görüş, CDL-AD(2016)002, 15 Mart 2016, para. 106; Komite tarafından 106. oturumunda (15 Ekim - 2 Kasım 2012) kabul edilen Türkiye'nin ilk raporuna ilişkin sonuç gözlemleri, para.16; CommDH(2017)5, (not 82) para. 124; BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörünün Türkiye'ye yaptığı ziyarete ilişkin raporu, A/HRC/35/22/Add.3, kabul tarihi 7 Haziran 2017; Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks'in Türkiye'de İfade ve Medya Özgürlüğü Memorandumu, 15 Şubat 2017; ve burada atıfta bulunulan AİHM içtihadı.
- 24 Konuyla ilgili AİHM davaları arasında Yılmaz ve Kılıç-Türkiye (68514/01); Gül ve diğerleri-Türkiye (4870/02); Gülcü-Türkiye; Işıklı-Türkiye no. 41226/09, 14.11.2017; İmret-Türkiye (No. 2), No. 57316/10, 10 Temmuz 2018.
- 25 Ekin Derneği-Fransa, No. 39288/98, 2001, para. 46; Kızılyaprak-Türkiye, no: 27528/95 para. 25; Faruk Temel, no. 16853/05, 1 Şubat 2011, para. 61-62; Öner ve Türk-Türkiye, no. 51962/12, para 24; Özgür Gündem v. Türkiye, no: 23144/93, para 60.
- 26 Belge-Türkiye, No: 50171/09, 06 Aralık 2016, para.29.

- 27 Bakanlar Komitesi, Öner ve Türk/Türkiye Bildirimi, başvuru no. 51962/12
- 28 AİHM, Tagayeva ve Diğerleri-Russia (Başvuru no. 26562/07), 13 Nisan 2017. Rusya, tanımlanabilir terörizm tehditlerini önleyemediği (ve bunlara yeterince karşılık veremediği) için ihlalde bulunmuştur. Diğer haklarla çatışabilen pozitif yükümlülüklerin kapsamı ve niteliği konusundaki tartışmalar hakkında bkz. Liora Lazarus, "Olumlu Yükümlülükler ve Ceza Adaleti: Koruma ya da Zorlama Görevleri?" (OUP, 2012) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2214508
- 29 AİHM'in nefret söylemi içtihadına ilişkin bilgi notu https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf adresinde bulunabilir. Nefret söyleminin dar bir kategori olduğunu ya da olması gerektiğini ve istismara da açık olabileceği unutulmamalıdır. Bkz. örneğin Nils Muižnieks, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, «Türkiye'de ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğüne ilişkin memorandum» «Doc Comm DH (2017)5 15 Şubat 2017, paras. 119-120, çoğunluğun dini görüşlerine hakaret ettiği düşünülen kişilere karşı alınan tedbirleri haklı göstermek için Türkiye tarafından nefret söylemi gerekçesinin kötüye kullanıldığını bildirmektedir.
- 30 AİHM, Handyside-Birleşik Krallık (Başvuru no. 5493/72), 7 Aralık 1976, para. 49: "İfade özgürlüğü, [demokratik] bir toplumun temel dayanaklarından birini, ilerlemenin ve her insanın gelişmesinin temel koşullarından birini oluşturur."
- 31 BM İnsan Hakları Konseyi Genel Görüş no. 34 (2011), para. 2; Boyle & Shah, Moeckli, Shah & Sivakumaran (eds), Uluslararası İnsan Hakları Hukuku (2. baskı OUP 2014), p. 217.
- 32 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası md. 90: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."
- 33 AİHM md. 10.
- 34 Handyside-Birleşik Krallık, Başvuru no. 5493/72 (1976) § 49.
- 35 Age; ve AİHM, Gündüz-Türkiye (Başvuru no. 35071/97), 4 Aralık 2003, para. 40 ve 51.
- 36 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi md. 19, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi md. 19, AİHS md. 10, ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi Md. 13 ile Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu md. 9.
- 37 Örneğin, AİHS md. 10/2 müdahalenin 'yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumsa gerekli, ulusal güvenliğin, Toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin yararına, suç işkenmesinin önlenmesi, yahut kamu düzeninin sağlanması, veya sağlığının ve ahlakın korunması amaçlarına yönelik olması"gerektiğini açıkça düzenler.
- 38 Ceylan-Türkiye, No. 23556/94), 8 July 1999, para. 32; Zana-Türkiye (Başvuru no. 69/1996/688/880), 25 Kasım 1997, para. 51.
- 39 Sürek-Türkiye (no. 1), no. 26682/95, para 58; Özgür Gündem-Türkiye, no: 23144/93, para 57
- 40 Öztürk-Türkiye [GC], no. 22479/93, para. 54..
- 41 Imret-Türkiye (no.2), (Başvuru no: 57316/10), 10 Temmuz 2018, para.42.
- 42 age, para.53; Malone-Birleşik Krallık, Başvuru No. 8691/79, 2 Ağustos 1984, par. 67.
- 43 Venedik Komisyonu, Terörle Mücadele ve İnsan Hakları Raporu, Çalışma no. 500/2008, CDLAD (2010)022, 05 Temmuz 2010.
- 44 İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/GC/34, Genel Yorum 34, 12 Eylül 2011, para. 46.
- 45 Perinçek v. İsviçre, No. 27510/08, 15 Ekim 2015, para.145; İzmir Savas Karsitlari Derneği v. Türkiye, No. 46257/99, 2 Mart 2006, para.35.
- 46 Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği, Türkiye'de İfade Özgürlüğü ve Medya Özgürlüğü Memorandumu, CommDH (2017)5, 15 Şubat 2017.
- 47 Handyside-Birleşik Krallık (n 5) para. 49.
- 48 Sunday Times- Birleşik Krallık (no. 1) (A Serisi, no. 30), 29 Mart 1979, para. 65.
- 49 UNGA, Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Korunması ve Teşvik Edilmesi, 6 Eylül 2016, UN Doc. A/71/373, para. 9 – BM İnsan Hakları Komiserliği Genel Görüş No: 34 alıntısı (2011), para. 27 ve 21.
- 50 örn Zana-Türkiye, No. 18954/91, 25 Kasım 1997; Surek-Türkiye (No.1), No. 26682/95, 8 July 1999; Surek- Türkiye (No.3) No. 24735/94, 8 Temmuz 1999; Medya FM, Şener, Turk Reha Radyo ve İletişim A.Ş.-Türkiye
- 51 Inter-Am. C.H.R., Francisco Uson RamirezVenezülla, 20 Kasım 2009. Dosya No: 577-05, Rapor No. 36/06, Inter-Am. C.H.R., OEA/Ser.L/V/II.127 Doc. 4 rev. 1 (2007), para 89.
- 52 Gül ve Diğerleri-Türkiye, No. 4870/02, 8 Haziran 2010, para.42.
- 53 yasal standartlar kaçınılmaz olarak belirli olaylarla bir şekilde iç içe geçmektedir. Bir örnek için Leroy v. Fransa davasına bakınız, No. 36109/03, 2 Ekim 2008, para. 3-8.
- 54 Ceylan-Türkiye (n 12), para. 32.
- 55 Lehideux ve Isorni-Fransa, no. 24662/94
- 56 age
- 57 Örn: Halis Doğan-Türkiye (no. 2), (Application no. 71984/01), 25 Temmuz 2006; AİHM; Fatullayev v Azerbaycan, (Başvuru no. 40984/07), 22 Nisan 2010; Sener-Türkiye; Özgür Gündem-Türkiye (Başvuru no. 23144/93) 16 Mart 2000, AİHM, Raporlar 2000-III; ve Sürek-Türkiye (no. 2) (Başvuru no. 24); Müdür Duman-Türkiye, No 15450/03, 6 Ekim 2015. Gözel ve Özer-Türkiye, No. 43453/04, 6 Temmuz 2010, para 56, 60.
- 58 Sürek-Türkiye (No.1), No. 26682/95, 8 Temmuz 1999.
- 59 örn. AİHM, Halis Doğan-Türkiye (no. 2) (Başvuru no. 71984/01), 25 Temmuz 2006;;

Özgür Gündem-Türkiye (Başvuru no. 23144/93), 16 Mart 2000; and Sürek-Türkiye (no. 2) (Başvuru no. 24); Müdür Duman-Türkiye (Başvuru No 15450/03) 6 Ekim 2015.

60 BM Güvenlik Konseyi Kararı 1624 (2005), UN Doc. S/43S/1624 (2005), para. 1 ve 3.

61 16 Mayıs 2005'de yürürlüğe girmiştir. See: <https://rm.coe.int/168008371c>

62 2002/475/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararının yerini alan ve 2005/671/JHA sayılı Konsey Kararını tadil eden terörle mücadeleyle ilişkin 15 Mart 2017 tarihli ve (AB) 2017/541 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi. Bkz: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017L0541&from=EN>

63 BM Genel Kurulu, "Terörizmle mücadele ederken insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması: Genel Sekreter Raporu" (28 Ağustos 2008), UN Doc. A/63 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, İnsan Hakları, Terörizm ve Terörle Mücadele Hakkında Bilgi Notu (no. 32)

64 Sürek ve Özdemir-Türkiye, No: 23927/94 ve 24277/94), 8 Temmuz 1999, para. 61.; Erdoğan-Türkiye, No. 25723/94), 15 Haziran 2000, AİHM, Raporlar 2000-VI ve Ceylan-Türkiye, No. 23556/94, 8 Temmuz 1999.

65 Ceylan-Türkiye, (n 12), para 34

66 AİHM, Yalçunkaya ve Diğerleri-Türkiye, 24 Haziran 2014, (Fransızca) para 34; Terör örgütü olarak kabul edilen bir örgütün liderine yönelik 'saygı işareti'nin ifade edilmesinin - şiddete teşvik veya şiddet içeren faaliyetlerin desteklenmesi söz konusu olmaksızın - cezai kovuşturmaya tabi tutulması, ifade özgürlüğüne yönelik haksız bir sınırlama teşkil etmiştir.

67 Gözel ve Özer - Türkiye, 6 Temmuz 2010

68 Belek- Türkiye, 20 Kasım 2012; Demirel ve Ateş - Türkiye, 12 Nisan 2007.

69 Sürek ve Özdemir-Türkiye , No. 23927/94 ve 24277/94

70 Örneğin, Lehideux ve Isorni/Fransa davasında Mahkeme, bir Fransız Nazi işbirlikçisi hakkında bir methiyede söylenen sözlerle atıfta bulunarak, "bu tür sözlerin kırk yıl sonra, on ya da yirmi yıl öncesiyle aynı ciddiyetle ele alınmasının uygun olmadığına" karar vermiştir. AİHM, Lehideux ve Isorni / Fransa, No. 55/1997/839/1045, 23 Eylül 1998, para 55.

71 Leroy-Fransa davasında, karikatürün ulusal güvenlik tehditlerine karşı özellikle hassas bir bölge olan Bask bölgesindeki bir yayında yer alması, ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak değerlendirilmesinde bir faktör olmuştur. Zana-Türkiye REF. Benzer şekilde, Purcell ve Diğerleri-İrlanda, Kabul Edilebilirlik Kararı, (Başvuru No 15404/89) 16 Nisan 1991

72 Incal-Türkiye, no.22678/93

73 Gündüz-Türkiye, No. 35071/97, 4 Aralık 2003.

74 Gerger-Türkiye [GC], no. 24919/94, 8 Temmuz 1999, para.50.; Şener-Türkiye, No. 26680/95, 18 Temmuz 2000.

75 AİHM, Belek ve Velioğlu-Türkiye, Başvuru no, 44227/04) 6 October 2015; Gözel ve Özer-Türkiye, No 43453/04 and 31098/05, 6 July 2010.

76 Thomas Hammarberg'ün raporu, CommDH (2012)2, para.70; Nils Muižnieks'in memorandumı (no.55)

77 Erkizia Almandoz-İspanya, Başvuru no. 5869/17 (2021) §§ 44-50.

78 Bkz. örneğin Nükleer Savaşın Önlenmesi için Uluslararası Hekimler (IPPNW) Raporu: https://www.ippnw.de/commonFiles/bilder/Frieden/2022_IPPNW_Report_on_possible_Turkish_CWC_violations_in_Northern_Iraq.pdf ; Hava Savaşları için bkz: <https://airwars.org/civilian-casualties/ti070-september-4-2021/>; Christian Peacemaker Teams; Münih Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nün 1999 saldırısına ilişkin analizi (orijinal analize ulaşılamıyor ancak IPPNW Raporu'nun 5. sayfasıyla destekleniyor)

79 BM İnsan Hakları Komiserliği Genel Yorum 34; Wille-Liechtenstein, Başvuru No. 28396/95, para. 61; Kula-Türkiye, Başvuru. No. 20233/06, para. 47.

80 Güçlü-Türkiye (Başvuru no. 27690/03), 10 Şubat 2009 paras 33-42.

81 Şener-Türkiye, para.41; Jersild v. Denmark (No. 15890/89), 23 Eylül 1994, para. 31.

82 Gündüz-Türkiye, no. 35071/97, §§43-44.

83 Féret-Belçika, no. 15615/07

84 Taşdemir-Türkiye (Başvuru no. 38841/07), 2010.

85 IPPNW, "Türkiye Kimyasal Silah Konvansiyonunu İhlal Ediyor mu?" 2022.

86 Ilgar Mammadov-Azerbaycan, Başvuru. No. 15172/13, 22 Mayıs 2014, para. 142.

87 Merabishvili-Gürcistan [GC], Başvuru. No. 72508/13, 28 Kasım 2017, para. 291 ve 309.

88 age para. 162.

89 AİHM, Selahattin Demirtaş-Türkiye (No. 2),(n22); Rasul Jafarov Azerbaycan, 69981/14, 17 Mart 2016, para. 159-162; Aliyev-Azerbaycan, (n34), para. 206-2

90 Kavala-Türkiye, para. 232

91 AİHS'in 18. Maddesi "Haklara getirilen kısıtlamaların kullanımına ilişkin sınırlama "Sözleşme'de belirtilen hak ve özgürlüklere getirilmesine izin verilen kısıtlamalar, öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz." hükmünü içermektedir."

92 Bkz örneğin, Antovic ve Mirkovic-Karadağ, Başvuru. no. 70838/13 (2017) § 42.

93 C.-Belçika, Başvuru. no. 21794/93 (1996) § 25.

C.-Belçika, Başvuru No. 21794/93, 7 Ağustos 1996, para 25. Ayrıca bkz Niemietz-Almanyanya, Başvuru No 13710/88, 16 Aralık 1992, para. 29. Mahkeme ayrıca FNASS ve Diğerleri-Fransa, Başvuru No. 48151/11 ve 77769/13, 18 Ocak 2018, para. 153'te "özel sosyal yaşam" hakkını tanımlamıştır. "İnsanların çoğunluğu, çalışma hayatları boyunca, dış dünya ile ilişkiler geliştirmek için en büyük olmasa da önemli bir fırsata

- sahip olurlar.”; Bărbulescu-Romanya, Başvuru No. 61496/08, 5 Eylül 2017, para. 71; Niemietz-Almanya, Başvuru No. 13710/88, 16 Aralık 1992, para. 29.
- 94 Bkz örn. Fernández Martínez-İspanya, Başvuru No. 56030/07, 12 Haziran 2014, para. 126; A.-M.V-Finlandiya, Başvuru No. 53251/13, 23 Mart 2017, para. 76; ECommHR, Brüggemann ve Scheuten-Almanya, Başvuru. No. 6959/75, 12 Temmuz 1977, para. 55.
- 95 Niemietz-Almanya, 1992, para. 29.
- 96 Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi md. 15/3 (ICESCR) ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (AB Şartı) madde 13/2
- 97 AİHS 10. Madde kapsamında akademik özgürlük için bkz. Örn: Sorguç-Türkiye, Başvuru. No. 17089/03, 23 Haziran 2009; Mustafa Erdoğan-Türkiye, Başvuru. No. 346/04 ve 39779/04, 27 Mayıs 2014; Hasan Yazıcı-Türkiye, Başvuru No. 40877/07, 15 Nisan 2014; akademisyenlere giriş izni verilmemesi üzerine Cox-Türkiye, Başvuru. No. 2933/03, 20 Mayıs 2010.
- 98 IACHR, Ricardo Israel Zipper-Şili, 10 Kasım 2009, <http://cidh.oas.org/annual-rep/2009sp/Chile12470.sp.htm>. See also AfCHPR, Good- Botsvana Cumhuriyeti, Comm. No. 313/05, 26 Mayıs 2010, para. 196-200.
- 99 Örn. Akademik özgürlük ve üniversitelerin otonomluğu konusunda kamu otoritelerinin sorumluluğu konusunda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kararı: Rec- CM/Rec(2012)7, 20 Haziran 2012; akademik özgürlük ve üniversitelerin otonomluğu konusunda PACE Rec. 1762 (2006), 26 Eylül 2007; Magna Charta Universitatum, 18 Eylül 1988; Yükseköğretim Kurumlarının Akademik Özgürlüğü ve Özerkliği Bildirgesi (“Lima Bildirgesi”), 10 Eylül 1988; UNESCO Rec. Yükseköğretim Öğretim Personelinin Statüsüne İlişkin Avrupa Parlamentosu Kararı, 11 Kasım 1997; Avrupa Birliği’nin (AB) Dış Faaliyetlerinde Akademik Özgürlüğün Savunulması Hakkında Avrupa Parlamentosu Kararı (2018/2117(INI)), 29 Kasım 2018; UNESCO 21. Yüzyıl için Yükseköğretim Dünya Deklarasyonu: Vizyon ve Eylem, 9 Ekim 1998; UNESCO Rec. on Science and Scientific Researchers 2017; IACHR, Akademik Özgürlük ve Üniversite Otonomisi konusunda Amerikalılar Arası Prensipler “).
- 100 Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı Madde13/2, 26 Ekim 2012; ABAD, C-66/18, Komisyon v Macaristan, 6 Ekim 2020 tarihli karar, para. 225: “bu özgürlüğün akademik veya bilimsel araştırmalarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda akademisyenlerin görüş ve düşüncelerini özgürce ifade etme özgürlüğünü de kapsadığını” belirtmiştir.
- 101 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası md. 27. Uygulanmama konusundaki endişeler için bkz. örneğin, Risk Altındaki Akademisyenler’in Ocak 2020’de yapılacak Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi 35. Oturumu Türkiye Evrensel Periyodik İnceleme Üçüncü Döngüsüne Sunumu; Ayşe Çağlar, ‘Darbe üstüne Darbe: Akademik Özgürlüğe Saldırı
- 102 Aksu-Türkiye, 2012, para 71; bkz ayrıca Mustafa Erdoğan-Türkiye, 2014, para. 40; Amerikalılar Arası İlkeler, Giriş; BM İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, 2020, paras. 16 ve 24..
- 103 Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesi, 2018 Komisyon Türkiye Raporu, 26 Şubat 2019, s. 8. para. 9, http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0091_EN.pdf; Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, Mehmet Osman Kavala v. Türkiye davasında Üçüncü Taraf Müdahalesi 20 Aralık 2018, para. 5-17, <https://rm.coe.int/third-party-intervention-before-the-european-court-of-human-rights-cas/1680906e27..>
- 104 Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg, Türkiye’de adalet yönetimi raporu, CommDH(2012)2 s.9; ve 5 yıl akabinde: Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks, Türkiye’de ifade ve medya özgürlüğüne ilişkin memorandum, CommDH(2017)5, para.46; ayrıca bkz. terörizmle mücadele ederken insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin BM Özel Raportörü (BM Terörizm Özel Raportörü), E/CN.4/2006/98, para. 14; AK Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu), Türk Ceza Kanunu’nun 216, 299, 301 ve 314. Maddelerine ilişkin Görüş, CDL-AD(2016)002, 11-12 Mart 2016.Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, CommDH(2017)5, Bölüm II.
- 105 Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, AB’de insan hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı zorluklar, Ocak 2018, s. 8 ve 49..
- 106 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörünün Türkiye’ye yaptığı ziyarete ilişkin raporu, A/HRC/35/22/Add.3 2017, para 7.
- 107 Aliyev-Azerbaycan, (n34), para. 213, 223.
- 108 Sdružení Jihočeské Matky-Çek Cumhuriyeti, Başvuru No. 19101/03, 10 Temmuz 2006; Táraság a Szabadságjogokért-Macaristan, Başvuru No: 37374/05, 14 Nisan 2009; Magyar Helsinki Bizottság-Macaristan [GC], Başvuru No: 18030/11, 8 Kasım 2016
- 109 age., para. 226.
- 110 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu [Üçüncü Komite raporu üzerine (A/53/625/Add.2)] 53/144, Evrensel Olarak Tanınan İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Teşvik Etme ve Koruma Konusunda Bireylerin, Grupların ve Toplumsal Organların Hak ve Sorumluluklarına Dair Bildirge
- 111 AKPM Kararı, Karar 2225 (n24) (2018)..
- 112 AK Bakanlar Komitesi, İnsan hakları savunucularının korunmasını iyileştirmek ve faaliyetlerini teşvik etmek için AK eylemine ilişkin Bakanlar Komitesi Deklarasyonu, 6 Şubat 2008, Madde 2
- 113 AGİT Rehberi , (n33), para. 23.
- 114 Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Teşvik Edilmesi ve

Korunmasında Bireylerin, Grupların ve Toplum Organlarının Hak ve Sorumluluklarına İlişkin Bildirge, UN Doc. A/RES/53/144 (8 Mart 1999).

115 age. md. 1.

116 age. md. 8.

117 age. md. 9/3-a.

118 age. md. 12/3.

119 Örn, Hugh Jordan-Birleşik Krallık, Başvuru no. 24746/94 (2001) §105.

120 Bkz age.

121 Bkz Öcalan-Türkiye, Başvuru no. 46221/99 (2005) § 140.

122 Uluslararası Savcılar Birliği, Mesleki Sorumluluk Standartları ve Savcıların Temel Görev ve Hakları Beyanı (1999) § 4.1(d), şu adresten erişilebilir: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/IAP-Standards-of-professional-responsibility-duties-rights-prosecutors-instruments-1999-eng.pdf>

Kürt Basını Yargı Kısılacı Altında

Avukat Resul Temur ile Röportaj

Arkaplan

PEN Norveç olarak, Kürt gazetecilerin ve medya kuruluşlarının avukatlığını üstlenen Av. Resul Temur ile Türkiye’de ifade özgürlüğünü, Kürt basınına yönelik baskı ve ayrımcılığı ve Kürtçe savunma hakkını konuştuk. Temur, gazeteci Dicle Müftüoğlu, Diyarbakır’da 20 gazetecinin yargılandığı dava ve Abdurrahman Gök davası gibi PEN Norveç’in incelediği ve takip ettiği birçok davada halen savunma avukatlığı görevini sürdürmektedir. .

Bize kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz?

Marmara Üniversitesi hukuk fakültesi mezunuyum ve 14 yıldır Diyarbakır Barosuna bağlı serbest çalışan bir avukat olarak politik ceza dosyaları ve Kürt basın çalışanlarının dosyalarını takip ediyorum.

Müvekkillerinizin büyük çoğunluğunun Kürt medya kuruluşlarından ve Kürt basın emekçilerinden oluştuğunu biliyoruz. Bu bir tercih miydi? Neden basın ve ifade özgürlüğü alanında uzmanlaşmaya karar verdiniz?

Mesleğe Diyarbakır ilinde başladım. Mesleğe başladıktan birkaç ay sonra Kürt basınında çalışan bir arkadaşımın bana getirdiği bir dosya üzerinde çalışmaya başladım. Devamında bana, çalıştığı Azadiya Welat gazetesinin avukatlığını yapıp yapamayacağını sordu. Büyük bir onurla kabul ettim. Azadiya Welat gazetesinin işlerini takip ederken çalışma tarzım ve işime olan bağlılığım diğer Kürt basın çalışanlarının ilgisini çekti ve kendi basın kurumlarının ve kendileriyle çalışan gazetecilerin dosyalarını takip etmem için birlikte çalışmayı önerdiler. Böyle böyle Diyarbakır merkez olmak üzere çeşitli illerde Kürt basın kurumlarının ve büyük oranda Kürt gazetecilerinin avukatlığını üstlenmeye başladım. Kürt gazetecilerinin dosyalarını takip etmekten gerçekten onur duyuyorum.

Peki Kürt medya kuruluşları ve basın emekçilerinin bugünkü durumunu biraz anlatabilir misin? Türkiye’de Kürt gazetecilerin diğer meslektaşlarına oranla daha fazla yargısal tacizle karşı karşıya olduğuna ilişkin bir izlenim söz konusu. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Savunmanlığını yaptığım gazeteciler Kürt kimliklerinden

“

Türkiye’de Kürt olarak herhangi bir şekilde hayatın içerisinde olmak istediğinizde Devlet sizden ilk önce Kürt kimliğinizi ve kimliğinize bağlı taleplerinizi terk etmenizi istiyor.

”

kaynaklı sistematik biçimde örgüt üyesi olmaktan kaynaklı soruşturuluyor ve birçok gazeteci yine bu sebeple cezalandırılıyor. Türkiye’de Kürt olarak herhangi bir şekilde hayatın içerisinde olmak istediğinizde Devlet sizden ilk önce Kürt kimliğinizi ve kimliğinize bağlı taleplerinizi terk etmenizi istiyor. Taleplerinizi ve kimliğinizi terk etmeniz durumunda devletin Kürt’ü olarak yolunuza devam edebiliyorsunuz. Kürt basını kendisinden talep edilen bu kimlik arınmasını kabul etmiyor. İliştirilmiş gazetecilik yerine “özgür basın” çizgisinde ısrarcı olması nedeniyle sistematik olarak gazetecilik faaliyetleri kriminalize ediliyor ve sürekli olarak “gazeteci olmadıkları, örgütsel faaliyet yürüttükleri” iddialarıyla karşı karşıya kalıyorlar. Kendi toplumlarında kendilerine dair olan haber ve gelişmeleri yazdıkları ve takip ettikleri için Kürdistan İşçi Partisi’ne (PKK) özgülendikleri iddiasıyla karşı karşıya kalıyorlar. Haberlerde kullandıkları dil, editoryal tercihleri, röportaj yaptıkları Kürt siyasetçiler, çalıştıkları ajans ve gazeteler, gazetecilerin kendi aralarındaki iletişimi bile suçlama nedeni olabiliyor.

Müvekkilleriniz olan gazeteciler daha çok hangi suçlamalarla karşılaşılıyor? Örnek verebilir misiniz? Yine basın ve medya kuruluşları finansal baskılardan da şikayetçi. Bu konuda da görüşlerinizi alabilir miyiz?

Kimliklerinden kaynaklı geliştirilen örgüt üyeliği suçlaması ile yaptıkları haberlerin konusu ve haberlerde kullandıkları dilden kaynaklı örgüt propagandası yaptıkları iddiası ile yargılamalar en sık karşılaştıklarımız. Örneğin milletvekillerinin İmralı hapisanesinde uygulanan tecrite ilişkin yaptıkları bir basın açıklamasını yayımlamak / haberleştirmek, ya da herhangi bir eylemde açılan Öcalan¹ posterini haberin görselinde kullanmak bile cezalandırma gerekçesi haline getirilebiliyor. Yakın zamanda Ankara ilinde Kürt basınında çalışan 8 gazeteci sadece bir gizli tanık beyanı dayanak alınarak 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırıldılar. Gizli tanık ifadesinde Mezopotamya ve Jinnews ajansında çalışan gazetecilerin örgüt adına hareket ettiklerini iddia etti ve buna ilişkin tek bir olaya atıf yapmadı ya da herhangi bir somut delil sunmadı. Hatta duruşmada gizli tanık dinlenirken bir avukat arkadaşımız devlet adına çalışıp çalışmadığını sordu bu tanığa. Ve gizli tanık devlet adına çalıştığını belirtti. Mahkeme başkanı bunun üzerine soruyu gizli tanığa yeniden sordu ve gizli tanık da “evet” diyerek teyit etti.

Gizli tanığın söz konusu soyut beyanları ile çalıştıkları ajanslarda çıkan haberleri yan yana koyarak kendilerince gizli tanık beyanlarını temellendirmiş oldular. Oysa cezalandırdıkları tek şey gazetecilerin çalıştıkları mecra ve esasında gazetecilik faaliyetinin kendisiydi. Yine yakın tarihte, Ocak 2025’de gazeteci Sofya Alağaç’ın yargılandığı mahkemede ortaya çıkan tablo çarpıcıydı. Alağaç, eski sahibi ve sorumlu yazi işleri müdürü olduğu Jinnews ajansında çıkan haberlerden 104 tanesi ile suçlandı ve bu haberler dayanak alınarak örgüt üyeliği kapsamında cezalandırıldı. Oysa Sofya Alağaçın sahibi olduğu dönemde söz konusu ajansta toplamda 144.605 haber yayımlanmıştı.

Peki müvekkilleriniz arasında kitapları toplatılan yazarlar da var mı? Türkiye’de kitap toplatmaları ve yasakları konusunda tabloyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Diyarbakır merkezli yayıncılık yapan Aram yayınlarının da avukatlığını yapıyorum. Şu ana kadar tespit edebildiğimiz yayınevinin 144 kitabı hakkında toplatma kararı verilmiş durumda. Bunların büyük bir kısmına ilişkin Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunduk fakat 2016 yılından bu yana tek bir başvurumuz bile sonuçlandırılmadı. Kitaplar hakkındaki yasak kararları Basın Kanunu madde 25 kapsamında satışın ve dağıtımın yasaklanması ile el koyma kararı şeklinde veriliyor. Genellikle kitaplarda örgüt propagandası yapıldığı iddiası ile veriliyor toplatma kararları. Hiçbir kararda kitabın hangi bölümündeki ifadelerini propagandaya konu olduğu belirtilmiyor. Kitapların yasaklanmasına ilişkin herhangi bir yetkili mahkeme sınırlaması bulunmamakta. Bu yüzden herhangi bir ilin ya da ilçenin savcısının talebi üzerine herhangi bir soruşturma da olmadan sulh ceza hakimliği yasaklama kararı verebiliyor. Oysa Basın Kanunu kitaplara ilişkin yasaklama kararının ancak kitaba yönelik bir soruşturma kapsamında verilebileceğini düzenliyor. Yine hak düşürücü süre açısından bir kısıtlama olmadığı için kitap basıldıktan yıllar sonra dahi kitap hakkında yasaklama kararı verebiliyorlar. Oysa kitaplar matbaadan çıktığı an birer örneği matbaanın bulunduğu yerdeki basın savcılığına teslim ediliyor. Buna rağmen süre ve yetki sınırı olmadığından isteyen istediği yer ve zamanda istediği kitabı yasaklayabiliyor.

Biraz da soruşturma ve kovuşturma aşamasında müvekkillerinizin Kürtçe anadilde savunma yapıp yapamadıklarını sormak istiyoruz. Bu konuda neler yaşıyor, örnek verebilir misiniz?

Kürt basınında yargılanan gazeteciler ve politik dosyalardaki yargılamalarda tutuklu olan gazetecilerin ağırlıklı olarak tercih ettikleri savunma dili Kürtçe dili. Bu aynı zamanda aslında bir kimlik beyanı ve direniş biçimidir aslında. Bazı gazeteci yargılamalarında özellikle dışarıdan destek ve dayanışma için gelenlerin de mahkemede yapılan gazetecilik gazetecilik savunusunu anlayabilmeleri için savunmalar Türkçe dilinde de yapılmaktadır. Kürtçe savunma konusunda yaşanan en temel sorunlardan bir tanesi bazı mahkemelerin Kürtçe savunma hakkını sadece ilk ve son duruşma ile sınırlandırması. Diğer bir sorun ise tercüman ücretinin yargılama sonunda kişinin ceza alması durumunda savunma yapan kişi tarafından ödenmesi sorunudur. Bu durum anadilde savunma yapma tercihinin cezalandıran bir durumdur. Tercüme kaliteleri de ayrıca bir probleme dönüşmektedir.

Sizin de zaman zaman çeşitli ceza soruşturmaları ile karşı karşıya kaldığınızı biliyoruz. Biraz bunları açabilir misiniz? Müvekkillerinizle birlikte gözaltına alınmıştınız sanıyoruz bir kez. Bu durumlar sizi ve savunduğunuz gazetecileri etkilemiyor mu?

En son 2023 yılında hiç tanımadığım ve kendisinin de beni tanımadığından emin olduğum bir açık tanık beyanı ile gözaltına alındım. Temel iddiası gazetecilerin davalarını örgüt adına takip ettiğim yönündeydi Sabahın erken saatlerinde hem evim hem de avukatlık ofisim basıldı ve her ikisinde de arama yapıldı. Bürodaki bütün dava dosyalarım, bilgisayarım, cep telefonuma ve evdeki tüm dijital eşyalarımıza el konuldu. 4 gün gözaltında kaldıktan sonra yurt dışına çıkış yasağı ve imza vermem şartı ile serbest bırakıldım. Bırakıldıktan bir gün sonra büroya döndüğümde dosyalarımı takip edebilmemi sağlayacak hiçbir belge, cihaz, materyal yoktu elimde. Bu durum hem beni hem de savunduğum insanları olumsuz etkiledi. Aynı operasyonda yaklaşık 15 müvekkilim de benimle birlikte gözaltındaydı. Aynı dosyanın şüphelisi olmam sebebi ile uzun bir süre gazetecilerin ve diğer müvekkillerimin dosyalarını takip edemedim. Yani mesleğimi yapamadım, ama aynı zamanda müvekkillerimin de savunma hakkı fiilen kısıtlanmış oldu. Daha sonra onların dosyaları tefrik edilip davaları ayrılarak açılınca tekrar avukatları olarak onları temsil edebildim.

Türkiye İddianame Projesi kapsamında sizin avukatlığını yürüttüğünüz çok sayıda davanın iddianamesini Avrupa'nın farklı ülkelerinden meslektaşlarımız inceledi. Dicle Müftüoğlu, Diyarbakır'da süregelen toplu gazeteci yargılaması gibi. Bu iddianame raporlarının gazetecilerin haklarının korunmasına ve sizin mesleki faaliyetlerinize bir katkısı oluyor mu?

Türkiye'deki politik yargılamalarda olağan bir tekrar hali bulunmakta. Her seferinde ileri sürülen benzer iddialar savunmaları da birbiri ile benzer hale getirmekte. Dolayısıyla bu durum mahkemelerin zaten dinlemedikleri avukatları daha fazla yok saydıkları bir ortam yaratmaktadır. Tam da bu noktada PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında hazırlanan uzman görüşleri mahkeme heyetinin dikkatini tekrar savunma avukatına yönlendiriyor. Hem hazırlanan görüş hem de avukatın savunmaları bu anlamda dikkat çekici bir hal almaya başlıyor. Sürekli aynı yargılamaların içinde olmamız sebebi ile bazı hukuksuzlukları olağan karşılama tehlikesi ile karşı karşıya kalıyoruz. İddianame projesi bu anlamda yargılamaları kanıksamamış hukukçuların bakış açısı ile olağan hale gelen bir hukuksuz işlemi dahi sorgulatmaya başlıyor. Bu anlamda farklı bir bakış açısını yanımızda görmek bizim açımızdan çok değerli. Mahkemeler avukatların savunmalarını dahi gerekçeli kararda kolay kolay tartışmadıkları için iddianame değerlendirmelerini de gerekçeli kararlarında tartışmıyorlar maalesef. Fakat önemli olan hem hukukçu olarak bizim farklı bakış açılarından güç almamız hem de yargılanan gazetecilerin savunmalarına sunulan destek ile güç bulmalarıdır. Elbette yargılamaların sonucunu önemsiyoruz fakat yargılama sonucu kadar savunmada durduğumuz noktayı da önemsiyoruz. İddianame projesi kapsamında hazırlanan değerlendirmeler durduğumuz yere güç veriyor.

Sizce Türkiye'deki iddianamelerin kalitesi nasıl? Savunmayı inşa ederken iddianameler nedeniyle siz ya da müvekkilleriniz gazeteciler zorluk çekiyor musunuz? Sizce iddianameler ile ilgili en büyük sorun nedir?

Türkiye'de savcılar hukuki anlamda oynamaları gereken rolü oynama kaygısı içinde değiller. Bu

sebeple bir olayın aydınlatılması kaygısından ziyade kolluğun taleplerine hizmet eder durumdalar. Örneğin CMK madde 160 savcılar açısından lehe ve aleyhe delil toplama yetkisini düzenlemesine rağmen bugüne kadar herhangi bir savcının Kürt gazeteciler ya da politik anlamda soruşturulanlar lehine tek bir delil topladığına ya da lehe yorum yaptığına rastlamadık. Bu durum kolluğun hazırladığı dosya özeti olan fezlekenin olduğu gibi iddianameye dönüşmesine neden olmakta. Bazen yüzlerce sayfa iddianame hazırlanıyor fakat müvekkil ile ilgili kısmı sadece iddianamenin sonundaki bir iki sayfadan ibaret oluyor. Geriye kalan kısmı iddianameyi hazırlayan savcının bile okumadan kopyaladığı bir örgüt tarihçesi oluyor. Bu durum iddianameyi belirsiz ve anlaşılabilir bir hale getiriyor. Oysa savunma belirli, açık ve net iddialar üzerine inşa edilir. Bu denli belirsiz ve kendini tekrarlayan iddianameler savunmanın sınırını da belirsizleştiriyor.

PEN Norveç ailesine ve uluslararası kamuoyuna vermek istediğiniz bir mesaj var mı?

Türkiye'deki politik yargılamalardaki temel amaç yargılananın sesini kısmak hatta yargılananın düşüncelerini ifade etmesini tamamen engellemektir. Yargılananların da çoğu kez reaksiyonu aidiyet hissettikleri kimliğe vurgu yaparak, karşı karşıya oldukları yargılamanın anlamsızlığını ortaya koymaktır. Bu tür yargılamalarda haksız yere sanık olan kişileri güçlü kılan gelişmelerden biri dışarıdan duyulur ve görünür olabilmektir. PEN Norveç ve benzer şekilde bu yargılamaları takip eden ulusal ve uluslararası kuruluş ve kişiler bu anlamda kapalı kapılar ardındaki yargılamayı görünür hale getirmektedir. Kanımca bu haksızlığa uğrayanın kendini güçlü hissedebilmesini sağlayan çok önemli bir dayanışma. Bu sebeple yaptığınız çalışmalara, duruşma gözlemciliği de dahil çok değer verdiğimizizi tekrarlamak istiyorum. Özellikle hukuki mütalaa yazımları ile hem bizlere hem de dosyaya farklı bir bakış açısı getirmenizi çok değerli buluyoruz.

Sonnotlar:

- 1 PEN Norveç'in notu: Abdullah Öcalan, 1999 yılında Türkiye istihbarat güçleri tarafından kaçırılan ve o tarihten beri İmralı Cezaevi adasında tutulan, Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) tanınmış siyasi ve ideolojik lideridir. Abdullah Öcalan'ın ailesi ve avukatları ile yıllarca görüşmesine izin verilmezken Ekim 2024 yılında yıllar sonra bir akrabasının ziyaretine izin verilmiştir. Ardından 2025 ile birlikte Milliyetçi Hareket Partisi liderinin mecliste yaptığı bir konuşmanın akabinde Türkiye'de yeniden bir barış süreci başladığı duyurulmuştur. 27 Şubat 2025'de Öcalan'ın hapisneden yazdığı bir açıklama kendisini ziyarete gelen delegasyon aracılığı ile kamuoyuna duyurulmuş ve Öcalan, barış ihtiyacı vurgusu yaparak Kürdistan İşçi Partisi'ne silah bırakma ve kendini feshetme çağrısında bulunmuştur.

İddianame İnceleme Raporu: Kürt Gazeteciler Yargılaması

Şerife Ceren Uysal

18 Kürt gazeteci, haber ajanslarında yaptıkları haberler gerekçe gösterilerek PKK üyeliğiyle suçlanmış ve uzun süre tutuklu yargılanmışlardır. Yargılama sırasında sanık gazeteci sayısı 20'ye çıkmıştır. Yargılama hala devam etmektedir.

İddianame İnceleme Raporu:

Kürt Gazeteciler Yargılaması

Yazar: Şerife Ceren Uysal

1. Giriş:

Bu rapor 24.03.2023 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı Ahmet Şahin tarafından 18 Kürt basın emekçisi aleyhine düzenlenmiş 2022/3879 Soruşturma ve 2023/923 İddianame numaralı 728 sayfalık iddianameye odaklanmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti:

İddianameye giden süreç 8 Haziran 2022 tarihinde 21 basın emekçisinin evlerine düzenlenen polis baskını ile başladı. Gazetecilerin evlerinin yanı sıra Pel Yapım, Piya Yapım, Ari Yapım ve JinNews'in Yenisehir ilçesindeki merkez bürosuna da baskın düzenlendi. Baskınlarda çok sayıda ekipmana ve dijital materyale el konuldu. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü logosunun altında çekilen fotoğrafta, gazetecilere ait kamera, fotoğraf makinesi, harici bellek gibi eşyalar örgütsel materyal olarak sergilendi. Gözaltı süreleri uzatılan gazeteciler 8 gün boyunca Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde tutuldu. Bu sürecin sonunda 15 gazeteci hakkında tutuklu yargılama kararı verildi.

İddianame, operasyonun üzerinden 9 ay geçtikten sonra düzenlendi ve tutuklu gazeteciler 9 ay boyunca aleyhlerindeki suçlama ve suçlamaya dayanak delillerden haberdar olamadılar. Temmuz 2023'te, yani tutuklandıktan 13 ay sonra görülen ilk duruşma sonunda tutuklu gazeteciler gazeteciler adli kontrol uygulanarak serbest bırakıldılar.

Bugün yargılama hala devam ediyor ve PEN Norveç olarak yargılamayı takip ediyoruz.¹ Soruşturma aşamasının ilk gününden başlayarak çok sayıda hak ihlali ile gündeme gelen bu yargılamanın iddianamesinin yürürlükte olan iç hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku kapsamında incelenmesinin Türkiye'de özellikle Kürt basını üzerinde yoğunlaşan baskıcı örüntünün açığa çıkması yönüyle önemli bir arşiv niteliği taşıyacağını umuyoruz.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi:

Toplamda 728 sayfa olan bu iddianamenin özetinin çıkartılması bazı zorluklar içermektedir. İleride açıklanacağı üzere öncelikli olarak bu zorluk; iddianamenin suçlama, şüpheli veya fiille ilgisi olmayan çok sayıda detay ve tekrar içermesinden kaynaklanmaktadır. Zira bu tür bir iddianame karşısında savunma yapabilmek için kişinin öncelikle kendisinin neyle suçlandığını bunca ilişkisiz bilgi yığını arasında ayıklayarak bulması gereklidir. Bu ilk tespitle bile iddianamenin esasında savunma hakkının etkin kullanımını zorlaştıracak düzeyde ilgisiz içeriğe sahip olduğu ileri sürülebilir.

Şüpheli sayısının çok olduğu iddianameler açısından normal olduğu üzere, iddianame 7. sayfanın başına kadar kimlik bilgileri ile ilerlemektedir. Bu bölümde CMK md. 170/3 kapsamında düzenlenmiş bir iddianamede yer alması beklenen bilgilere yer verildiği görülmektedir.

Deliller başlığı tüm şüpheliler için açılmış ve burada şu alt başlıklara yer verilmiştir:

1-Görüntü Tespiti, 2-Şüpheli İfadesi, 3-Yüz Tanıma Sistem Raporu, 4-Araştırma Evrakları², 5-Adli Sicil Raporu İle Tüm Dosya Kapsamı

İddianamenin bu bölümünde bütün sanıkların Ceza Kanunu (TCK md. 314/2) ve Terörle Mücadele Kanunu (TMK md. 5/1) kapsamında aynı sevk maddeleri üzerinden terör örgütü üyesi olmakla suçlandığı görülmektedir.

İddianamenin 7. sayfasında şüphelilere ilişkin kimlik bilgilerini izleyen bölüme savcılık makamınca FİHRİST adı verilmiş olup, 7 sayfa süren bu bölüm iddianame açısından bir “içindekiler” bölümü olarak kaleme alınmıştır.

Bu bölüm iddianamenin sayfa sayısı göz önüne alındığında faydalı olduğu söylenebilir. . Zira inceleme aşamasında şüpheli, delil ve fiiller arasındaki değerlendirmelerin iddianamenin hangi bölümünde başlayacağını anlamayı kolaylaştırmaktadır.

İddianamenin ilk bölümü, gazetecilerin üyesi olduğu iddia edilen örgüte ilişkin özet olarak bilgi sunmakta; “Soruşturmanın Başlangıcı ve Şirketler Hakkında Araştırma” başlığını taşıyan kısım iddianamede ikinci bölüm olarak yer almaktadır. İkinci bölümde sayfalarca üyelik isnadı yapılan örgütün medya yapılanması anlatıldıktan sonra Sterk TV ve Medya Haber TV’nin ortaklık yapısı, fon kaynakları gibi hususlarla birlikte haber kanallarının program içerikleri incelenmiştir. Bu bölümde ilgili kanalların bazı içeriklerinin Savcı tarafından “örgütsel içerik” olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Şüphelilere isnat edilen deliller başlığına ise ancak iddianamenin 346. sayfasında geçilebildiği; şüpheliler ile olay örgüsü arasında ilişki kurma çabasının ancak iddianamenin yarısına gelindiğinde başladığı görülmektedir.

684. sayfa ile birlikte ise şüpheliler için daha önce listelenmiş delillerin her şüpheli yönünden değerlendirilmesi yapılmıştır. Aşağıda açıklanacağı üzere inceleme sonucunda bu değerlendirmelerin yanı ve hukuken tartışmalı olduğu sonucuna varılmışsa da, şekli anlamda CMK md. 170’in gereklerinin yerine getirildiği ni söylemek mümkündür. Ancak içerik ve içeriği belirleyen akıl yürütme nedeniyle, iddianamenin birçok yönüyle CMK 160 ve 170. maddelerinin dikkate alınmaksızın yazıldığını belirtmek gerekir.

3.1 İddianamenin (ve Soruşturmanın) CMK md. 160 Kapsamında Değerlendirilmesi:

CMK’nın 160. maddesi Cumhuriyet savcısının görevlerini düzenlemektedir. İlgili düzenlemeye göre savcılar ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmaya başlamakla yükümlüdür. Yani her şeyden önce soruşturmaya geçilebilmesi için bir başlangıç şüphesi söz konusu olması gerekmektedir.

Ancak 18 Kürt gazeteci aleyhine düzenlenen iddianame incelendiğinde, soruşturma savcısının “Kürt haber ajanslarına içerik üreten Kürt gazeteciler ayrımsız örgüt üyesidir” varsayımı dışında bir şüphe nedeni olmadığı görülmektedir.

Savcı önce ortaya “soruşturmaya konu şirketler” diye bir başlık atarak “Pel Yapım Prodüksüyon, Ari Yapım Prodüksüyon ve Piya Yapım Prodüksüyon isimli şirketlerin, STERK TV ve MEDYA HABER isimli örgüte müzahir yayın organlarına içerik ürettiklerini” belirtmektedir. Ardından da iddianamede bahsi geçen şirket ve yayın organlarının terör örgütünün “organları” olduğu kabulü ile bu yayın organlarında çalışan yahut içerik üreten gazetecilerin terörist olduğu çıkarımı yapılmıştır.. Ancak örneğin iddianamede bahsi geçen şirketler arasında iş hukuku yahut ticaret hukukunun

“

18 Kürt gazeteci aleyhine düzenlenen iddianame incelendiğinde, soruşturma savcısının “Kürt haber ajanslarına içerik üreten Kürt gazeteciler ayrımsız örgüt üyesidir” varsayımı dışında bir şüphe nedeni olmadığı görülmektedir.

”

konusu olabilecek bazı tespitlere yer verilirken ceza hukukunu ilgilendiren konular teğet geçilmektedir. Tüm iddianameden anlaşıldığı kadarıyla; savcının tüm bu varsayımları, yalnızca arka arkaya Terörle Mücadele Birimleri tarafından ifadeye “davet edilmiş” gizli ya da açık tanıklar tarafından verilmiş beyanlarla desteklenebilmiştir. A Şirketi ile örgüt ilişkisini dillendiren ya da bir gazeteciye üyelik isnadını yönelten kişiler, sadece gün aşırı şekilde dinlenmiş bu tanıklardır. Ancak belirtilmesi gereken önemli ve dikkat çekici husus şudur; suçlamada bulunan gizli tanıkların ifadeleri soruşturma başladıktan sonra alınmıştır. Yani CMK m. 160’da tanımlanan başlangıç şüphesinin kaynağı olmaları teknik olarak mümkün değildir. Dosya şüphelileri ile örgüt arasında bu tanıkların beyanları dışında başkaca bir ilişki de olmadığına göre, gazetecilere yönelik bir soruşturma yürütülmesinin esasında bu tanıkların ifadelerinin alındığı tarihe kadar anlaşılır bir gerekçesi bulunmamaktadır. Bu tanıkların büyük kısmının ifadesi Aralık 2022’de alınmış, ancak gazetecilerin tutuklu yargılanması ile sonuçlanan polis operasyonu ise Haziran 2022’de gerçekleşmiştir. Kısacası iddianameyi düzenleyen soruşturma savcısının, delilden sanığa gitmek yerine, sanıktan delile gitmeyi tercih ettiğini söylemek mümkündür.

3.2 CMK md. 170/1 Kapsamında İddianamenin Değerlendirilmesi:

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında yazılan raporlarda genellikle CMK md. 170/1’e yönelik bir incelemeye gerek duyulmamıştır. CMK md. 170/1; “Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir” demektir. Yani altında savcının imzasını içererek işleme alınmış her iddianame, kural olarak CMK m. 170/1’e uygun kabul edilecektir. Bununla birlikte bu iddianamede göze çarpan önemli bir detay, CMK m. 170/1 kapsamında ayrıca bir değerlendirme yapmayı da zorunlu kılmıştır. İddianamede soruşturma kapsamında yürütülen işlemler anlatılırken 51 kez “TEM Şube Müdürlüğümüz”, 10 kez ise sadece “şubemiz” ifadesi özne olarak kullanılmıştır. Örneğin:

- İddianame syf. 210: “Yapılan değerlendirmede; ... şahsın şubemiz arşiv kayıtlarında iki adet kaydının bulunduğu”

Ancak bu aynı cümle savcı tarafından kurulmuş olsa idi, şu şekilde kurulması gerekecekti:

-“Yapılan değerlendirmede; ... şahsın Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi arşiv kayıtlarında iki adet kaydının bulunduğu”

İddianame içerisinde toplamda 61 yerde “tespit ve değerlendirmenin” ilgili Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü’ne (TEM) ait olduğunu açıkça ve tartışmasız ortaya koyan cümleler bulunmaktadır. Ayrıca bu cümlelerin hiçbiri alıntılanmamış, aksine tamamı iddianamenin akışının bir parçası olarak yer almıştır. Örneğin;

- İddianame syf. 351: “(...) bahse konu işyerinde çalıştığını beyan eden Hamit AKBAL detaylı bilgi almak için TEM Şube Müdürlüğümüze çağrıldığında;” (Bu cümle “şüphelinin adının

geçtiği ifade tutanakları” başlığı altında yer almaktadır).

- İddianame syf. 490: *“yapılan sorgulamada şahsın UYAP kaydının bulunmadığı, şube müdürlüğümüzce yapılmış herhangi bir adli tahkikatın olmadığı anlaşıldığı,”*

Kısacası, iddianamede çok sayıda bölümün fezlekeden doğrudan kopyalanıp yapıştırıldığı ve iddianamenin esasını Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü’nün hazırladığı fezlekenin oluşturduğu şüpheye yer vermeyecek kesinlikle tespit edilebilmektedir. Bu haliyle ilgili iddianamenin CMK md. 170/1’in gereğini sadece şeklen karşıladığı, ancak iddianamenin Savcı eliyle hazırlanmadığı yönünde kuvvetli bir şüphenin söz konusu olduğu belirtilmelidir.

3.3 CMK md. 170/4 Bağlamı İle İddianamenin Değerlendirilmesi:

İddianamenin, Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan fezlekeden kopyalanıp yapıştırılmış olduğu, iddianameye CMK md. 170/4 bağlamında bakıldığında da anlaşılabilmektedir. Bilindiği üzere CMK’da yakın zamanda yapılan bir düzenleme sonucunda artık yüklenen suçu oluşturan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere iddianamede yer verilemeyeceği kuraldır. Ancak iddianamenin bütünü bu düzenlemeden tamamen bihaber olduğunu ortaya koymaktadır. Yüzlerce sayfayı bulan örgüte ilişkin anlatılar, şüphelilerin isimleri dahi geçmeyen örgüt içi yazışma olduğu iddia edilen içerikler, şirketlere ilişkin ticaret sicil kayıtları, dosya şüphelisi dahi olmayan kişilere ilişkin ayrıntılı anlatımlar, tam da Türkiye’de alışkanlık haline gelmiş bu tür iddianame yazımlarının önüne geçilmek için yapılan CMK md. 170/4 kapsamındaki düzenlemenin, pratikte dikkate alınmadığını ortaya koyması açısından ayrıca çarpıcıdır.

3.4 Masumiyet Karinesi ve Özel Hayata Saygı Hakkının İhlali:

CMK md. 170/4 bağlamında iddianamede dikkat çeken bir hususun ayrıca ele alınması gerekmektedir. İddianame, bu soruşturmada şüpheli olmayan bir başka gazetecinin ismine, açık kimlik bilgilerini de içeren bir şekilde tam 30 kez yer vermiştir. Masumiyet karinesi ve özel hayata saygı prensibi gereği bu raporda ilgili gazetecinin ismi kullanılmayacaktır.

İddianame bu gazetecinin sadece kimliğini, özel yaşamını ve mesleki faaliyetlerini ifşa etmekle kalmamış, ayrıca kendisinden ısrarla, tam 30 kez şüpheli olarak bahsetmiştir.. Bu durum bir kez daha bir iddianameden öte polis fezlekesi okunduğu hissini güçlendirmektedir.

İlgili gazetecinin ismi 30 kez kullanılmayıp, isminin önünde her seferinde şüpheli sıfatına yer verilmeseydi, bu bir maddi hata olarak düşünülebilirdi. Ancak iddianamenin, soruşturma kapsamı dışında olan bir gazetecinin gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gerekse Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından korunan özel hayatına saygı ve masumiyet karinesinden yararlanma haklarını ihlal etmekteki ısrarı, maddi hatadan çok daha öte bir soruna işaret etmektedir. CMK md. 160 vd. maddeleri uyarınca bir ceza soruşturmasını yürütme yetkisi münhasıran C. savcısında olmasına rağmen, soruşturmanın tamamen kolluk güçlerinin yönlendirmesi ve hatta bizzat kolluk tarafından yürütülmesine izin verilmesi, özetle kolluğun insafına terk edilmesi açısından oldukça çarpıcıdır. Bu bağlamda md. 170/4’ün gereği hiçbir şekilde yerine getirilmediği gibi, üstüne üstlük iddianame ile soruşturma kapsamında yer almayan bir başka gazetecinin AİHS ve Anayasa tarafından korunan haklarının açıkça ihlal edildiğinin altını çizmek gereklidir.

3.5 Bu İddianamede CMK md. 170/2 Gereği Yeterli Şüpheden Söz Edilebilir Mi?

İddianamenin 346. sayfasının başlığı şu şekildedir: *“Şüphelilerin Üzerine Atılı Suç ve Eylemler”*. Her bir şüpheli için aynı ara başlıklar açılmış ve hemen hemen benzer tespitler yapıldığı anlaşılmıştır. Ama elbette kameramanlık gibi meslekleri ifa eden basın emekçileri ile program içeriği üreten basın emekçilerinin delil ve değerlendirme bölümlerinde belirli farklılıklara rastlanmaktadır. Rapor sınırında sadece iddianamede ilk iki sırada yer alan şüpheli gazeteciler yönünden inceleme yapılmıştır. Şüpheli Abdurrahman Öncü kameramandır. Diğer şüpheli Aziz Oruç ise Sokağın Sesi isimli bir programın sunucusudur. İddianamenin “yeterli şüphe” olgusunu dikkate alıp almadığına ilişkin değerlendirme bu iki basın emekçisine ilişkin delil ve tespitler üzerinden yapılacaktır.

Öncelikle iddianame Abdurrahman Öncü'nün sigorta kayıtlarını incelemiş ve kendisinin iddianameye konu şirketlerdeki çalışma kayıtları tespit edilmiştir. Bu şirketler Türkiye'de yürürlükte olan hukuka göre kurulmuş ve hala kaydı açık şirketlerdir. Ancak savcı, bu şirketlerde bırakın haber içeriği üretmeyi, kameraman olarak çalışmayı dahi örgüt üyeliği delili olarak kabul etmektedir. Diğer şüpheli Aziz Oruç'un şirket kaydına rastlanmamıştır.

Ardından iddianame Öncü yönünden çok ilginç bir cümleye yer vermektedir. *"Yapım şirketlerinde yapılan aramada şüpheliye ait doğrudan isminin geçtiği delil ele geçirilmediği, ancak şüphelinin kameraman olarak faaliyet yürütmesi nedeniyle yapım ajanslarında üretilen tüm içeriklere iştiraki olduğu..."* Cümleyi basitleştirecek olursak özetle söylenmek istenen şudur. *"Şüpheli ile ilgili bir delil ele geçirilemese de bu şirkette kameraman olmak bir suçtur."* Bir ülkenin yasalarına göre kurulmuş ve hakkında terör örgütü birimi olduğuna ilişkin herhangi bir mahkeme hükmü olmayan bir şirkette çalışan kişilerin örgüt üyesi kabul edilebilmeleri abesle iştirakdir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu ya da herhangi bir iç hukuk mevzuatında suç olarak tanımlanmamış bir fiilden dolayı kişinin bu şekilde suçlanması, en basit tabiriyle kanunilik ilkesini açıkça yok saymaktır.

İddianamenin delil değerlendirmesi bölümünde her iki şüpheli yönünden de aslında lehe değerlendirilmesi gereken tespitler söz konusudur. Örneğin Öncü yönünden iddianame, *"örgütün basın merkezi olduğunu ileri sürdüğü birimden şüpheliye doğrudan gönderilen bir talimata rastlanmadığını, şüphelinin adının herhangi bir talimatta ya da raporda geçmediğini, şüphelinin katıldığı örgütsel bir eylem ya da etkinliğe rastlanmadığını, şüphelinin suç unsuru içeren bir demecine rastlanmadığını"* açıkça belirtmiştir. Ayrıca şüphelinin evinde yapılan aramada el konulan hard disk, laptop gibi elektronik cihazlarda da suç unsuruna rastlanmadığı belirtilmiş, ancak bir takım fotoğraflar ya da videoların içeriklerinin *"suç unsuru taşıyabileceği"* belirtilmiştir. Son olarak şüpheli hakkında açık kaynak araştırması da yapıldığı ve yine suç fiiline rastlanmadığı belirtilmiştir.

Aziz Oruç yönünden de iddianame *"TAPE kaydı olmadığını, açık arşiv taramasında suç unsuruna rastlanmadığını, şirketlerde yapılan aramalarda kendisi hakkında bir belge ya da bilgi olmadığını"* belirtmiştir. Tablo buyken Oruç ve Öncü'nün bir yıldan fazla tutuklu kalmaları ve halen yargılanmalarının hukuki dayanağı ve kendilerine örgüt üyeliği suçlaması yönlendirilmesine yol açan "deliller"in incelenmesi daha önemli bir hale gelmektedir. Zira savcının CMK md. 170/5'in gereği olarak lehe delilleri değerlendirmede ve salt aleyhe olduğunu kabul ettiği deliller üzerinden hareket ettiği ortadadır.

Öncü açısından aleyhe kabul edilebilecek delillere bakıldığında; şüphelinin iki telefon konuşma kaydına atıf yapıldığı görülmektedir. Bunların birinde bir programın kayıtlarının server'a yüklenmesi, diğerinde ise yazılması gereken bir yazının yazılıp yazılmadığı, yani doğrudan gazetecilik faaliyeti kapsamında - yorum dahi içermeyen - telefon konuşmaları olduğu içerikten anlaşılabilmektedir. Kısacası mesleki nedenlerle yapılması olağan olan bu konuşma içerikleri Öncü'nün lehine yorumlanması gerekirken, iddianamede aleyhine delil olarak değerlendirilmiştir.

Öncü aleyhine diğer deliller ise birer gün arayla Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'ne gittiği anlaşılan şirket eski çalışanı iki kişi ve bir gizli tanığın beyanlarında Öncü'nün adının geçmesi ve Öncü ile dosyadaki diğer şüpheliler arasında zaman zaman telefon görüşmesi gerçekleşmiş olmasıdır. Kısacası örnek olarak aldığımız ve ilk duruşmaya kadar tutuklu yargılanmış Öncü hakkındaki tüm deliller bu kadardır. Savcı ne Öncü'nün talimat aldığını doğrulamış, ne suç unsuru içeren bir demecine, yahut telefon konuşmasına kamusal eylemine rastlamış, ne evinde örgütsel ilişkiyi ispatlamaya yarar bir kanıt bulabilmiştir.

Özetlemek gerekirse, soruşturma savcısını Öncü'nün örgüt üyesi olduğu konusunda bir iddianame düzenleyip tutuklu yargılanmasını mahkemeden talep edecek kadar şüphelendiren "deliller" sırasıyla şu şekildedir:

- *"O şirket örgütündü, bu kişi de orada kameramandı"* diyen tanık beyanları,
- Öncünün başka meslektaşları ile yaptığı telefon konuşmaları.

Aziz Oruç yönünden ise, iddianame Oruç'un sokak röportajları kapsamında sorduğu sorular ve

bu sorulara verilen yanıtlar üzerinden sayfalarca içerik analizi yapılmış ve lehe deliller tamamen gözardı edilmiştir. Zaten Oruç'un iddianamede de yer alan Savcılık ifadesi incelendiğinde kendisine sorulan soruların tamamının yaptığı sokak röportajları yahut Mezapotamya Haber Ajansı'nda yayınlanan yazılı röportajları ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Savcı Öncü yönünden, "X şirketinin çalışanları teröristtir" varsayımı ile ilerlerken, Oruç yönünden, "bu röportajları talimatla yapmıştır" varsayımından yola çıkarak bir kanaate ulaşmıştır.

TCK'nın 314. maddesinde düzenlenen terör örgütü üyeliği suçlaması, daha önce çok sık AİHM ve AYM incelemelerine, Venedik Komisyonu raporlarına, Yargıtay kararlarına konu olmuş bir madde olduğundan esasında bu delilleri arka arkaya okuyan herhangi bir hukukçu söz konusu gazetecilere örgüt üyeliği suçlamasının yöneltilmesinin dayanağı olmadığını anında belirtecektir. Ancak iddianame çok daha farklı bir sonuca varmış, üstelik söz konusu her iki gazeteci de bir yıldan uzunca bir süre tutuklu yargılanmıştır.

İddianamenin burada özetlenen delillere ilişkin değerlendirmesi 691. sayfada başlamaktadır. İddianamenin Öncü için değerlendirmesinin - tabiri caizse - can alıcı cümlesi şudur:

"(...) şüphelinin de aynı iş yerinde çalıştığı dolayısıyla bu organizasyonu bilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde (...) "

Ancak bu cümlede geçen "organizasyonun" ne olduğu iddianamede ikna edici ve delillendirilmiş bir şekilde anlatılmamaktadır. Bir an savcının iddia ettiği gibi bir organizasyonun gerçek olduğu varsayılsa dahi Öncü yönünden ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine tamamen aykırı davranıldığı görülmektedir. İddianame savcısı, şüphelinin sorumluluğuna gidebilmek için şüpheliye ilişkin olguları ispatlaması gerektiğini dikkate almamış, ve bir şirketin herhangi bir suç işleme amacıyla kurulduğu bir durum söz konusu olduğunda, bu şirkette iş sözleşmesi ile çalışan her bir kişinin suçlanabileceği gibi [savcının ifadesine atıfla] hayatın olağan akışına aykırı bir önermeye tutunmuştur.

Oruç yönünden ise iddianamenin değerlendirme kısmı temelde Oruç'un yaptığı sokak röportajlarına odaklanmaktadır ve yukarıda da belirtildiği gibi bu röportajların talimatla yapıldığını iddia etmektedir. İddianamedeki tam ifade şu şekildedir:

"(...) bu kapsamda yapım şirketinde üretilen/çekilen program olan Sokağın Sesi isimli programın sunucusunun şüpheli Aziz ORUÇ olduğu, programın formatının sokak röportajı şeklinde olduğu, program formatında şüphelinin sokakta vatandaş ile soru sorarak röportaj yaptığı, ancak izah edileceği üzere gerek sorulan soruların gerekse konuların tamamen örgütsel içerikte olduğu (...) "

İddianamede sayılan ve örgütsel içerikli olduğu belirtilen sokak röportajı konularına bakıldığında ise ekonomik kriz, hasta tutsakların durumu, 21 Şubat Dünya Anadil Günü kapsamında Kürtçe dili üzerindeki baskılar, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları gibi konular olduğu görülmektedir.

Bu noktada TCK md. 314'ün unsurlarını hatırlamakta fayda görmekteyiz: Öncelikle suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi zorunludur. Yani bu suçun kast unsuru olmadan işlenemeyeceğini belirtmek gerekir. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir. Bu durumda savcının, öncelikle gazetecinin bilerek ve isteyerek bir suç fiili içerisinde olduğunu ortaya koyması gerekir. Aksi halde kast unsurundan söz edilemez. Savcının Öncü yönünden ileri sürdüğü "orada sigortalı çalışıyor ve üstelik kameramansa zaten yapılan işi hem istiyor hem biliyor" önermesi ile kast unsurunun ortaya konulamayacağı açıktır.

Aslında Anayasa Mahkemesi 18.01.2022 karar tarihli gazeteci Cemil Uğur başvurusunun 39. paragrafında bu iddianamenin de neden aslında yazılmaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Cemil Uğur'un kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar veren AYM kararındaki ifade şu şekildedir:

"Dosyadaki unsurlar ışığında başvuru, özü itibarıyla PKK/KCK terör örgütünün basın

yapılanması içinde yer alarak örgütün propagandası niteliğinde haberler yapmakla suçlanmaktadır. Ancak soruşturma dosyasında başvuruçuyu PKK/KCK terör örgütüyle ilişkilendiren bir delil sunulmamıştır. Tutuklama kararında da böyle bir ilişkinin varlığı ortaya konulamamıştır. Tutuklama kararında başvuruçunun çalıştığı ajansta örgütsel yayınların yapıldığı ileri sürülmüş ise de başvuruçuya atfedilebilir bir haberden bahsedilmemiştir. Böyle bir ajansta çalışma olgusunun başvuruçunun yapmış olduğu haberlerin içeriği dikkate alınmadan tek başına terörle bağlantılı bir suçlama bakımından kuvvetli suç belirtisi oluşturduğu söylenemeyecektir. Öte yandan soruşturma makamları başvuruçunun PKK terör örgütünün talimatıyla haber yaptığını ileri sürebilecek herhangi bir özel bulgu veya bilgiyi de gösterememiştir. Başvuruçunun görev yaptığı haber ajansının Van'daki bir çalışanı olduğu, ajansta yapılan tüm haberlerden sorumlu tutulamayacağı açıktır.”³

4. Sonuç ve Öneriler:

Bu hali ile iddianamenin durumu şu şekilde özetlenebilir:

- İddianame, şüpheliler arasında olmayan bir başka gazetecinin özel hayatına saygı hakkını ihlal etmiş ve masumiyet karinesine aykırı bir şekilde kaleme alınmıştır .
- İddianame, şüpheliler lehine onlarca delili görmezden gelmiş, değerlendirme dışı bırakmıştır.
- İddianame, şüpheliler ile örgütün ilişkisini en düşük düzeyde dahi ortaya koyan bir delil içermemektedir.
- İddianamenin birçok yerinin kolluk fezlekesinden doğrudan kopyalanıp yapıştırıldığını ortaya koyan bir dizi bulgu söz konusudur.
- İddianamenin bir kısım şüpheli yönünden temel argümanı, örgütle ilişkisi olduğu kabul edilen ajans ve şirketlerde çalışmanın örgüt üyeliğine ilişkin kuvvetli şüphe için yeterli olduğu yönündedir. Doğrudan program yapan yahut haber yazan gazeteciler yönünden ise iddianame talimatla hareket ettikleri varsayımını yeterli görmüştür.

Açıkkçası, bu yukarıdaki liste, başka bazı olgular düşünülerek tekrar ve tekrar okunmalıdır: 1) Bu iddianamede şüpheli olarak belirtilen gazeteciler bir yıldan uzun bir süre boyunca tutuklu yargılanmıştır. 2) Türkiye’de her yıl benzer haber ajanslarında çalışan Kürt basın emekçilerini hedef alan onlarca polis operasyonu, gözaltı işlemi ve tutuklama işlemi gerçekleşmektedir. Örneğin, RSF, 2022’nin ilk yarısında tutuklanan Kürt gazetecilerin sayısını 25 olarak açıklamıştır.⁴

AİHM’in yerleşik içtihatlarında da belirtildiği üzere; iddianame cezai süreçte çok önemli bir rol oynamaktadır. Zira iddianamenin tebliğ edildiği andan itibaren sanık, kendisine yöneltilen suçlamaların olgusal ve hukuki temelini yazılı olarak resmen öğrenmiş olmaktadır.⁵ Bu proje kapsamında kaleme alınan raporlarda defalarca altı çizildiği üzere halihazırda CMK gereklerini yerine getirmeyen bir iddianamenin AİHS md. 6 kapsamındaki hakları ihlal etmesi zaten kaçınılmazdır. Niteliksiz bir iddianamenin masumiyet karinesi ve savunma hakkı başta olmak üzere çok sayıda temel hak ve özgürlüğü zedelediğini tespit etmek gerekmektedir.

Yapılan inceleme bu iddianamenin temel sorununun yeterli şüpheyi oluşturacak delil olmamasına rağmen iddianame düzenlemekteki ısrardan ileri geldiğini ortaya koymaktadır. Bu uzun iddianame içerisinde bir kez dahi ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, haber alma hakkı kavramlarının geçmemesi özellikle ilgi çekicidir. Yine savcı tarafından TCK m. 314/2’nin unsurları tartışılmamış, iddianamede bir kez dahi Yargıtay içtihadı, Anayasa Mahkemesi yahut Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılması gereği de hissedilmemiştir. Kısacası bir sürü ilgisiz detayla dolu olan iddianamede olmayan tek şey hukuki argümandır. Bu nedenle sorun bir kez daha şüphelileri cezalandırmaya yönelik delille desteklenmiş bir şüpheden de ileri gelmeyen siyasi motivasyon ile temel hak ve özgürlüklerin hiçe sayılmasıdır.

AIHM tarafından AIHS 18. maddeye ilişkin hazırlanan rehberde, “gizli amaç” (*ulterior purpose*) kavramı şu şekilde açıklanmıştır:

*“Gizli amaç, Sözleşme’nin ilgili hükmünde öngörülme-
yen ve yetkililer tarafından beyan edilenden (veya bağlamdan
makul bir şekilde çıkarılabilecek olandan) farklı bir
amaçtır.*

*Art niyet kavramı “kötü niyet” kavramıyla ilişkilidir, ancak
her durumda eşdeğer olmaları gerekmez.”⁶*

*Mahkeme, Yüksek Sözleşmeci Devletlerin ulusal
makamlarının iyi niyetle hareket ettiğine dair genel bir
çürütülebilir varsayım uygulamaktan ve incelemesini
kötü niyetin kanıtlanmasına odaklamaktan oluşan önceki
yaklaşımından uzaklaşmıştır. Bunun yerine, gizli bir
amacın ve dolayısıyla yetkinin kötüye kullanılmasının
varlığının veya yokluğunun objektif bir değerlendirmesini
amaçlamaktadır.*

Aynı rehberde Mahkemenin AIHS md. 18 ihlallerini
değerlendirirken ağırlık vereceği hususlar şu şekilde ifade
edilmiştir:

*“İlk olarak, yetkililerin belirli bir bireyi veya grubu hedef
alan eylemlerine azami önem atfedip atfetmedikleri; ve
belirli bir vakanın davalı Devlet tarafından gücün kötüye
kullanımına ilişkin yerleşik bir modele ait olup olmadığı.”⁷*

Hükümet yetkililerinin hak örgütleri tarafından ilan edilen
tutuklu gazeteci sayısını ısrarla yalanladığı ve her seferinde
“onlar gazeteci değil” yahut “gazetecilik yüzünden içeride değiller”
argümanını kullandığı bilinmektedir.. Hatta, bu iddianamenin
konusu gazeteciler Temmuz 2023’de ilk kez hakim karşısına
çıktıkları esnada Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yaşanan bir
tartışmada söz alan AKP milletvekili Murat Alparslan’ın sözleri
Kürt basın ve basın emekçilerine yaklaşımın çarpıcı bir özeti
niteliğindedir.. Alparslan gazetecilerin sunum ve program
yaptıkları televizyonların örgüt propagandası yaptığını, örgütün
eylemlerini meşrulaştırdığını belirttikten sonra şu şekilde devam
etmiştir:

*“Hulasa hiçbir basın mensubu kendi görevini yapıyor
olmaktan dolayı içeride tutuklu değildir. Biz bugün ‘tutuklu
gazeteci’ diye ifade edilen pek çok kişinin sırt çantasında
fotoğraf makinesi yerine keleş çıktı.”⁸*

Kürt basın ve yayın organlarının, internet sitelerinin defalarca
kapatıldığı bilinen bir gerçektir. Bugün Türkiye’de Kürt basın
yayın organlarında çalışıp herhangi bir cezai işleme maruz
kalmamış bir gazeteci olup olmadığına yönelik bir araştırma
yapılsa, Kürt basın emekçilerine yönelik sistematik bir yargısal
taciz olduğu gerçeğinin açığa çıkması kuvvetle muhtemeldir. .
Basın özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü ve haber alma hakkını
ihlal eden bu patern on yıllardır aynı şekilde devam etmektedir.

Özetle, Türkiye’de yıllara yayılan yargı pratiği, Kürt basınına ve
Kürt gazetecilere yönelik uygulamaların hukuki taciz düzeyine

“

Yapılan inceleme bu
iddianamenin temel
sorununun yeterli
şüpheyi oluşturacak
delil olmamasına
rağmen iddianame
düzenlemekteki ısrardan
ileri geldiğini ortaya
koymaktadır. Bu uzun
iddianame içerisinde bir
kez dahi ifade özgürlüğü,
basın özgürlüğü, haber
alma hakkı kavramlarının
geçmemesi özellikle ilgi
çekicidir.

”

ulaştığı ve ifade ve basın özgürlüğünün ihlali pahasına Kürt basınının susturulmak istendiği izlenimini ciddi şekilde güçlendirmektedir. Bu hali ile daha önce birçok raporda kendine yer bulan temel bir tespit bu iddianame yönüyle de geçerlidir. Bu iddianamenin hiçbir şekilde kaleme alınmaması gerekirdi. Zira iddianame kanunilik ilkesini, masumiyet karinesini, basın özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü, özel hayata saygı ilkesini ve hatta gereksiz uzun, dağınık anlatım ve bir polis fezlekesinden kopyalanıp yapıştırıldığı görülen suçlamalar ile savunma hakkı ve adil yargılanma hakkını açıkça ihlal etmektedir.

Diğer yandan savcının lehe delilleri değerlendirmemekteki ısrarı ve aynı zamanda suçun unsurlarını tartışmaktan kaçınması da iddianamenin “soruşturmada ulaşılan sonuçtan” bağımsız olarak hazırlandığını ortaya koymaktadır.

Bu nedenle kanaatimizce iddianamenin daha iyi yazılabilmesi yönünde CMK’ya da atıfla yapılabilecek öneriler, hukuki anlamda “olması gerekene” işaret etmek dışında bu iddianame yönünden çok da bir anlam taşımamaktadır. Zira açık ki; öncelikle bu iddianamenin yazılmasının gerisinde yatan Kürt basın ve yayın alanını susturmaya yönelik siyasi motivasyonun değişmesi gerekmektedir.

Sonnotlar:

- 1 İlk duruşmaya ilişkin PEN Norveç’in duruşma raporu: PEN Norway observes Kurdish media case - PEN Norway (norskpen.no)
- 2 İfadeler iddianameden doğrudan alıntılanmıştır
- 3 İlgili kararın tamamına erişmek için: T.C. Anayasa Mahkemesi
- 4 Turkey: 25 journalists imprisoned in half a year | RSF
- 5 AIHM, Kamasinski/Avusturya, 1989, § 79
- 6 Guide on Article 18 - Limitation on use of restrictions on rights (coe.int) (parag. 29, 30, 31)
- 7 Guide on Article 18 - Limitation on use of restrictions on rights (coe.int), parag. 45
- 8 Meclis’te Kürt gazeteciler tartışması: Aranan keleş bulunamadı – Yeni Yaşam Gazetesi | Yeni Yaşam (yeniyasamgazetesi5.com)

İddianame İnceleme Raporu: Dicle Müftüoğlu

Ezio Menzione

Mezopotamya Ajansı'nda çalışan Dicle Müftüoğlu, 2023 yılında Free Press Unlimited tarafından En Dirençli Gazeteci seçilmiş bir Kürt gazetecidir. Daha önce yargılandığı yıllara ait faaliyetler yeniden delil gösterilerek PKK üyeliği ve yöneticiliğiyle yargılanmış ve uzun bir tutukluluğun ardından beraat etmiştir.

İddianame İnceleme Raporu: Dicle Müftüoğlu

Yazar: Ezio Menzione

1. Giriş

Bu çalışma 06.09.2023 tarihinde Ankara Cumhuriyet Savcısı Nuri Şahan tarafından gazeteci Dicle Müftüoğlu aleyhine düzenlenmiş 2023/182342 soruşturma ve 2023/5664 iddianame numaralı iddianameye odaklanmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

Dicle Müftüoğlu (bundan sonra DM olarak anılacaktır) 1984 yılında Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde doğdu. Kendisi 2008'den bu yana bazıları Kanun Hükmünde Kararnamelerle kapatılan farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde gazeteci, editör ve muhabir olarak çalışıyor. Halen Kürtçe-Türkçe haber ajansı Mezopotamya için çalışmakta olup 2023 yılında Free Press Unlimited tarafından En Dirençli Gazeteci seçilmiştir.

DM söz konusu iddianameden önce de gazetecilik faaliyetleri nedeniyle yargılanmıştı. Özellikle 2017-2018 yıllarında Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı ve hakkında TMK 6/4 maddesi gereği yani terör örgütünün cebir şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek şekilde yayın yapma eylemini işlediği sabit olduğu gerekçesi ile 20.820-TL para cezasına çarptırıldığı anlaşılmaktadır. Bu ceza hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Bu dava DM'nin mevcut yargılaması ile doğrudan ilişkilidir. Zira ilgili yargılamaya konu iddianamede DM'ye yöneltilen ilk suçlama terör örgütü üyeliğidir. Yani yargılamanın tamamı üyelik suçlaması üzerinden sürmüştü. Ardından DM'den ek savunma istenerek hakkında hüküm TMK md. 6/4 üzerinden kuruldu. Yani 2018 yılında DM hakkında incelemeye konu iddianamenin kapsadığı tarih aralığı için zaten bir terör örgütü üyeliği yargılaması yapılmıştı.

DM'nin bugün süregelen yargılaması da oldukça kafa karıştırıcı bir geçmişe sahiptir, çünkü öncesinde Ankara Mahkemesi'ne gönderilen aynı içerikli iki iddianame bulunmaktadır. Ankara'daki mahkemenin davaya bakmayı reddetmesinin ardından dava bu kez Diyarbakır Mahkemesi'nde açılmıştır. Bu dava, beşi gazeteci olan ve Ankara'da mahkeme kararıyla tutuklanan on dokuz kişiyle ilgili bir başka davayla da örtüşmektedir. Bu kişilerden biri olan DM 3 Mayıs 2023'te tutuklandı. Nihayet Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ne taşınan davanın Şubat 2024'te görülen üçüncü duruşmasında, yargılama boyunca yurtdışına seyahat yasağı getirilen DM serbest bırakıldı. Kökenleri tartışmaya açık olduğundan, tek bir dava yerine davalardan söz etmenin daha uygun düşeceği bu yargılamalar, Haziran 2022 ve Nisan 2023'te açıldı. Hayli karmaşık olan bu yargılama öncesi süreç boyunca ve şu anda aleyhindeki davada DM'ye yöneltilen suçlamalar daima "terör örgütü kurmak ve yönetmek", "terör örgütü üyeliği" ve "terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etmek" olmuştur (TCK md. 314/1, 314/2, TCK md. 58, 63, 54 ve TMK md. 3 ile 5).

DM süreç boyunca her zaman çok sakin bir tavır sergilemiş, polis tarafından kendisine yöneltilen

tüm soruları yanıtlamış, suçlamayla ilgili tüm hususlara açıklık getirmiş ve bunların yalnızca gazetecilik mesleğiyle ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Sadece bir kez mahkeme önünde metanetini yitirerek bütün gücüyle “Gazetecilik suç değildir!” diye haykırmıştır. Dava devam etmektedir ve bir sonraki duruşmanın Ekim 2024’te yapılması planlanmaktadır.¹

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

Analize konu iddianame (no. 2023/5664) Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının imzasını taşıyan 43 sayfalık son derece uzun bir belgedir. Tüm belge neredeyse tamamen PKK örgütünün organlarının, özellikle de kültür ve medya organlarının anlatımına hasredilmiştir. Bu anlatımlar üç kez tekrarlanmıştır, çünkü soruşturma sırasında ifade veren, biri gizli ikisi normal üç tanık bulunmaktadır. Anlatımlar her zaman aynı kurguyla ve çoğu zaman aynı cümleler ve kelimelerle tekrar etmektedir. Burada DM’nin adını son üç sayfada görmekteyiz. Biri gizli diğeri değil iki tanık DM’den söz ederken, üçüncü tanık hiç bahsetmemektedir.

DM, 2014 yılında bir ay boyunca PKK ‘kadrolarına’² verilen bir eğitime katılmakla olmakla suçlanıyor. DM’nin adını zikreden iki tanıktan biri şunu eklemektedir: “*Sonraki dönem faaliyet alanları ve akıbeti hakkında bilgim yoktur.*” Diyarbakır basın komitesinin merkez ofisinde Mezopotamya Haber Ajansı için çalışan DM, ajanslara haftalık olarak dağıtılan, çoğunlukla kadınları ele alan makaleler yazdı. Savcılık daha sonra GSM numaralarının HTS verilerine bakmış, buradan şüpheli kişilerle toplam 1068 gelen ve giden arama yaptığını tespit etmiştir. Aramaların ne zaman yapıldığı iddianamede belirtilmediği gibi çağrılarının içeriğine de -tabii ki- atıfta bulunulmamıştır. Savcılık, DM’nin örgüt üyeleriyle toplam 335 kez telefon görüşmesi yaptığını belirtmektedir. Soruşturmada şüphelinin 2017 yılında Kuzey Irak’a iki kez üst üste giriş çıkış yaptığını ilişkin kaydının bulunduğu belirtiliyor. Örgütün kadro okulunun bulunduğu belirtilen Kandil kasabası Kuzey Irak’tadır.

Soruşturmada ayrıca DM’nin silahlı terör örgütüne üyelikle yargılanan bazı kişilerle para alışverişinde bulunduğu iddia ediliyor.

İddianame şu sonuca varıyor:

“Dicle Müftüoğlu isimli şüpheli hakkında tespit edilen deliller bir bütün olarak ele alındığında şüphelinin PKK/KCK silahlı terör örgütünün İdeolojik Alan Merkezi içerisinde terör örgütünün ideolojisi ve talimatları doğrultusunda aktif olarak sosyal yaşantısını da kendisine kılıf olarak kullanarak gizliliğe riayet ederek faaliyet yürüttüğü, şüphelinin tespit edilen örgütsel faaliyetleri dosya kapsamındaki delillerle şüpheyi mahal bırakmayacak açık ve net bir şekilde ortaya konmuş, bu hali ile şüphelinin tespit edilen faaliyetlerinin terör örgütü üyeliği faaliyetini açacak kapsamda olması nedeniyle şüphelinin örgüt içerisinde inisiyatif ve sorumluluk aldığı ve terör örgütü yöneticisi olduğu anlaşılmıştır”

Şunu hatırlayalım:

- Soruşturmada belirtilen tek tarih 2014 (DM’nin kampta eğitime katıldığı varsayılan tarih) ve 2017 (DM’nin Kuzey Irak’a gittiği varsayılan tarih) yıllarıdır;
- Kendisinin yaptığı iddia edilen çok sayıda telefon görüşmesinin içeriğini ve süresini bilmiyoruz;
- Yapıldığı iddia edilen para alışverişinin miktarını ve kiminle yapıldığını bilmiyoruz.

3.1 İç Hukuk Işığında İddianameye Yönelik Eleştiriler

Savcının DM hakkında düzenlediği iddianameyi değerlendirirken, öncelikle Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) md. 170’i dikkatli bir şekilde okumakla işe başlamalıyız, zira bu maddenin amacı bir iddianamenin geçerli sayılması ve şeklen veya esasen hükümsüz kalmaması için içermesi gereken unsurları ortaya koymaktır.

Burada bizi ilgilendiren husus, söz konusu maddenin 5. fıkrasıdır: “İddianamenin sonuç kısmında şüpheli aleyhine olan hususlarla birlikte lehine olan hususlara da yer verilmesi”.

Burada ‘hususlar’ derken ne kastediyoruz?

Ondan evvel, Türkçedeki ‘hususlar’ terimi ile kastedilen nedir?

Burada referansımız, eski ve yeni Ceza Kanunlarının İngilizce tercümelerini yayına hazırlayan ve ‘hususlar’ terimini ‘issues’ olarak çevirmeyi tercih eden Venedik Komisyonu’dur. Kavram İngilizcedeki “matters” kelimesiyle de ifade edilebilirdi (Google Translate tarafından önerilen, daha basit bir çeviri) ve cümlelerin anlamı değişmezdi. Yine İngilizcedeki “conclusions”, “results”, “points under discussion”, “questions” ya da “problems” kavramları da kullanılabilirdi. Bunların hepsi, ‘issues’ kavramının matrisine atıfta bulunan eşanlamlı kelimelerdir ve belirli bir soruna ilişkin yapılan bir araştırmanın sonucu, neticesi anlamına gelirler.

‘Hususlar’ kelimesi ile amaçlanan şey, araştırmanın arkasında bir mesele (issue) olduğunu ve araştırmanın tam aksi sonuçlara da varabileceğini vurgulamaktır. Bu davada, varılan sonuçlar savcılığın ulaşmak istediklerinden farklı olmuştur, çünkü sonuçlar şüphelinin pozisyonunu (masumiyet iddiasını) destekler biçimdedir.

‘Uysurlar’ terimi de kullanılabilirdi (kişinin lehine olan uysurlar anlamında), ancak bu kez de tamamlanan araştırmaya ve araştırmanın belirsizliğine yapılan gönderme bu denli net olmazdı (her araştırma ontolojik olarak olası birden fazla çözüm etrafında döner).

CMK md. 170/5’in iddianamenin sonuç kısmında savcıya şüphelinin lehine olan uysurları da ileri sürüp göz önünde bulundurma görevini vermesi tesadüf değildir. Unutulmamalıdır ki iddianame, savcının şüpheliye karşı bir dava açılıp açılmayacağına karar verecek olan mahkemeye sunmak istediği bir mütalaadır (ve aynı zamanda bir özettir). Bu nedenle, böyle bir belgenin şüphelinin lehine olan uysurları da içermekten başka şans yoktur. Aksi türde bir yaklaşım mahkemeyi zorla bir çözüme doğru yönlendirmek olur ki bu hukuk kültürünün iki temel noktasını ihlal etmek anlamına gelir: İddia ve savunma makamı arasında bulunması gereken diyalektik ile mahkemenin yargılama kararını verirken, cezai sorumluluğun bulunmadığına kesin olarak tanıklık eden tek bir uysurun dahi bulunmaması gerektiğini söyleyen usul ekonomisi. Şurası kesindir ki, ‘hususlar’ terimiyle kastedilen şey, kurulan suçlamaya aykırı olsalar bile savcının kesinlikle dahil etmekle yükümlü olduğu maddi gerçekler (örneğin suçun işlendiği sırada başka bir yerde olunduğunun ispatı, teknik bir analiz, bir uzman görüşü, vb.) değildir sadece. Hususlar aynı zamanda hukuki olgular, mantıksal argümanları, gerekçeli sonuçları kapsar.

Burada bizi ilgilendiren her şeyden evvel hukuki olgulardır. Hukuki olgulardan kastımız basit ya da karmaşık olsunlar önceki olaylar ya da halihazırda alınmış olan yargı kararlarıdır. Kısacası mevcut şüpheliyi geçmişte etkilemiş olan ve elbette suçlama üzerinde de bazı yansımaları bulunan her türlü hukuki ve yargısal unsurdur.

Şüphesiz savcının varacağı sonuçlar, çifte bir iddianamenin ya da daha net ifade etmek gerekirse mükerrer bir iddianamenin düzenlendiği olgusunu dışarıda bırakamazdı. Latince ve bugün kullanılan hukuk dilinde buna *ne bis in idem* denilmektedir. Belirli olaylar nedeniyle yargılanan (hatta kesinleşmiş bir hükümle mahkum edilmiş olan) bir kişi hakkında aynı olaylardan yola çıkılarak yeni ve farklı, ya da çok da farklı olmayan bir iddianame hazırlanamayacağını ifade eden durumudur bu. Roma Hukukundan ödünç alınan ve yüzyıllar boyunca sürdürülmüş, bütün hukuk sistemleri tarafından da her zaman tanınmış bir mekanizmadır.

Aynı suç kapsamında iki ayrı iddianame -yani kişinin halihazırda yargılandığı eski iddianame ile tekrar yargılanacağı yeni iddianame- düzenlenmesinin neden yasaklı bir hipotez olduğu sezgisel olarak da fark edilebilir. Diğer yandan, olayların aynı olduğu ancak bunların hukuki niteliklerinin (isnat edilen suçun) değiştirildiği hipotez de aynı şekilde yasaklanmıştır. Esasen ceza mahkemesinde sanıklar olayların kendisinden sorumlu tutulurlar, olayların ceza kanunundaki konumlarından değil. Devletin bu tür olaylarla ilgili cezalandırma yetkisi de sanıklar bu olaylardan dolayı yargılandıklarında sona erer.

Öyle olur ki kişinin geçmişte sorumlu tutulduğu olaylar, başka olaylarla birleşir ve bu yeni olaylar da aynı biçimde, hatta çok daha ciddi bir suçlu işaret edecek şekilde nitelendirilebilir. Yine de bu olayların gerçekten yeni ve ilk yargılamanın dayandığı olaylardan farklı olması şart olup, yeni iddianamede mutlak bir kesinlikle bu şekilde (yeni ve farklı) belirtilmeleri gerekmektedir.

DM'nin hukuki sürecini analiz ederek bu argümanı temellendirmeye çalışalım.

DM'nin hukuki sürecini analiz ederek bu argümanı temellendirmeye çalışalım. DM zaten daha önce terör örgütü üyeliği suçlaması ile yargılanmıştı. Bu önceki yargılama da iş bu iddianamenin odaklandığı tarih aralığına odaklanmaktaydı. Bu davaya bakan yargıçların, DM'nin fiillerin "terör örgütü üyeliği" suçuyla bütünleşebileceği hipotezini değerlendirdiklerini, ancak daha sonra bunu dışarıda bırakarak TMK 6/4 hükmü üzerinden hüküm kurduklarını da ekleyelim.

DM ile ilgili olan ve propaganda suçuna işaret eden yeni (sözlü ya da yazılı) ifadelerle karşılaşan savcı, yeni tekil olaylar ortaya çıkabileceği için bir yargılama talep edebilirdi. Olaylar yeni veya farklı ancak aynı tür veya nitelikte olsaydı bile, "propaganda" yerine "terör örgütü üyeliği" suçundan yargılanmayı talep etmek daha zor olurdu; "terör örgütü yöneticiliği" suçundan yargılama talebini gerekçelendirmek daha da zor olurdu, zira önceki yargılamada aynı nitelikteki olayların sadece "propaganda" suçuna özgü kabul edilmesi söz konusudur.

DM hakkındaki önceki yargılamayı akılda tutarak sorulması gereken soru şudur: Bu iddianame 2018 sonrasını kapsayan farklı olaylarla mı ilgilidir; yoksa aynı olayların bu kez farklı ve hukuka aykırı düşen bir şekilde yeniden değerlendirilmesinden mi ibarettir?

Tanıkların ifadelerinin uzun bir geçmişe dayanan olaylarla ilgili olduğuna şüphe yoktur. DM'nin adını veren her iki tanık da (yani Gökalp ve gizli tanık) onun PKK'nın kadro okulunda oynadığı rolü vurgularken 2014 yılının belirli bir ayına atıfta bulunmaktadır. Bu zaman dilimi önceki iki davanın kapsadığı ve dolayısıyla DM'nin yargılandığı ilk davada dikkate alınan bir husus olup, burada DM'nin terör örgütü üyesi olduğu iddiası reddedilmiştir.

Büyük ölçüde emin olarak söyleyebiliriz ki burada bir *ne bis in idem* ya da *double jeopardy* durumu ile karşı karşıyayız: kimse aynı olaylardan dolayı ikinci kez (bırakın hüküm giymeyi) yargılanamaz.

Yine de böyle bir sonuca ancak yargı sürecinden geçilerek varılacağı ileri sürülebilir. Biz de bunun doğru olduğunu söylemiyoruz, fakat her halükarda savcının görevi mahkemeye sunulan bu konunun en azından büyük bir bölümünün önceki yargılamalarda zaten dikkate alınmış olduğundan iddianamede bahsederek, yeterli kanıt bulunması halinde yargılama yapıp yapılmayacağına karar verilmesine yardımcı olmaktır.

Ancak savcı bunu yapmamıştır ve biz bunun bilinçli bir tercih olduğuna inanıyoruz: Mahkemeyi yanıltmak, aldatmak amacıyla, *ne bis in idem* olasılığı kadar önemli bir durum hakkında sessiz kalmıştır.

Bu noktada sessiz kalmak, iddianamenin düzenlenmesinde savcıya yüklenen görevlerin ihlal edildiği anlamına gelmektedir; zira bu, sanığın hayli lehine olabilecek bir unsur hakkında sessiz kalmak demektir. Böyle bir ihlalle birlikte iddianame yok hükmünde olacaktır.

CMK md. 170/3/i ayrıca iddianamenin "*yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimini*" içermesi gerektiğini belirtmektedir.

İncelemekte olduğumuz iddianame, DM'nin PKK 'kadroları' için düzenlenen bir eğitime katıldığı iddia edilen 2014 yazına yalnızca zamansal bir atıf içermektedir.

Diğer tüm ihtilaflı olaylar ve kanıtlar zamansal bir referans içermemektedir.

- a) DM'nin PKK için çalışmak üzere Irak sınırını geçtiği zamana dair genel ifadeler ("2017'de") dışında hiçbir bilgi verilmemiştir;

- b) DM'nin PKK'ya yardım etmek için ne zaman para aktardığına dair hiçbir bilgi verilmemiştir;
- c) DM'nin PKK mensubu olduğundan şüphelenilen kişileri ne zaman aradığı veya bu kişilerle ne zaman mesajlaştığı ("yüzlerce") belirtilmemiştir.

Telefon ve mesajların yanı sıra yurtdışı seyahatlerinin de DM'nin gazeteci olarak yaptığı işlerle gerekelendirilebileceği gerçeğini bir kenara bırakalım. Burada bizi ilgilendiren nokta, suçlama unsurlarının herhangi bir zamansal çerçeveye yerleştirilmemiş oluşunun DM'nin kendisini savunmasını son derece zorlaştırmasıdır. Önceki bölümde incelediğimiz gibi, bazı olaylar ve kanıtlar, DM'nin durumuna ilişkin önceki kararlarda zaten dikkate alınmış olabilir ve bu kararlar DM'nin terör örgütüne üye olduğunu zaten reddetmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, diğer ceza hukuku sistemlerinde de olduğu gibi Türk Hukuku tarafından da yasaklanan *mükerrer yargılama* meydana gelecektir.

DM'nin sınırın ötesine yaptığı iddia edilen seyahatlerinin tarihleri kesin olarak belirtilmezse kendini savunması imkansızlaşır, zira savcının onun birkaç aylık süre boyunca ülkeyi terk etmediğini kanıtlamasını istemesi mümkün değildir. Aslında, savcılık DM'nin ülkeyi yasadışı yollardan terk ettiğini ve belgelerinde herhangi bir sınır geçişinin bu yüzden görünmediğini ima etmektedir.

Son olarak, dinlemeye takılan hiçbir telefon görüşmesi ya da ele geçirilen (gönderilmiş ya da alınmış) bir mesaj bulunmadığından bunların içeriklerini bilmiyoruz. Ancak, bunları bir zaman sırasına koymak en azından bu ilişkilerin sürekliliğine ya da düzensiz oluşuna işaret ederek DM'nin PKK'ya üye olduğu iddiasını bir zaman çerçevesi içine yerleştirebilirdi. Böylece bu fiillerin DM'ye ilişkin olarak verilen önceki mahkeme kararları tarafından zaten dikkate alınıp alınmadığını ve sonuç olarak bir mükerrer yargılama ile karşı karşıya olup olmadığımızı anlamamıza izin verebilirdi.

Kısacası, şüphelilere yönelik suçlamanın bir zaman çerçevesine oturtulması, şüphelilerin kendilerini savunabilmeleri ve suçlamaların tutarlılığını anlayabilmeleri için çok önemlidir. Özellikle de söz konusu suç anlık olarak işlenmiş bir suç değil de, söz konusu davada olduğu gibi uzun süreli bir suç ise.

Bir iddianamenin geçerli sayılabilesinin ön koşulunun ihtilaflı olayların zamanının belirtilmesi olduğu ilgili hükümde (md. 170/3/i) boşuna öngörülmemiştir, bu bilgiler olmaksızın iddianame yok hükmünde olacaktır³.

Burada Venedik Komisyonu'nun Türkiye'yi kınadığını hatırlatmakta fayda vardır, zira Komisyon'a göre Türkiye somut ve doğrulanabilir unsurlarla desteklenmeyen çok muğlak suçlamalara dayanarak terörizm suçlamalarının getirilmesine ve ceza verilmesine izin vermekte, bunu da 'terörizm' ile ne kastedildiğini açıkça tanımlamayan, dolayısıyla ceza hukukunda daimi bir şart olan bağlayıcılıktan yoksun bir mevzuat çerçevesinde yapmaktadır.⁴

Buna karşın, DM'nin mevcut davasında, atılı suçun taşıdığı belirsizlik, (yurt dışına çıkış, telefon ve kişisel temaslar gibi) delillerin zamansal olarak bir araya getirilmemesi ve son olarak DM'yle ilgili ifade veren iki tanıktan birinin gizli tanık olmasıyla daha da artmaktadır. Belirsizlik ve doğrulanamazlık bu iddianamenin karakteristik unsurlarıdır.

CMK'nın gizli tanıkların kullanılmasına izin verdiği doğru olmakla birlikte (CMK md. 170/3/e), bu yalnızca tanığın kimliğinin açıklanmasının tehlike oluşturabileceği durumlar için geçerlidir. Dolayısıyla, usul kanununun kendisi gizli tanıkların kullanılmasına ilişkin olarak zaten net sınırlar koymaktadır. Modern hukukun tüm ilkelerine aykırı olan ve başka hiçbir hukuk sisteminde bulunmayan bir kuraldır bu. Anayasaya aykırı olduğu ve yalnızca en uç noktada başvurulması gerektiği için esasında var olmaması gereken bir kuraldır. Oysa Türkiye'de gizli tanıkların ne kadar sık kullanıldığını çok iyi biliyoruz.

DM davasında bu durum daha da ciddidir. Üstelik bunun nedeni yalnızca yukarıda belirtilen nedenler (belirsizliğin belirsizliği beslemesi) ya da adını bildiğimiz diğer tanığın, aynı cümleler ve kelimeler de dahil olmak üzere, gizli tanığın kullandığıyla tamamen aynı anlatı yapısını kullanması (öyle ki iki tanığın birbirini model aldığı, hatta aynı kişi olabilecekleri akla gelmektedir) değildir.

Bu iki tanık ilk olarak 2020 yılında yürütülen bir soruşturmada (2020/5580) dinlenmiş ve aynı soruşturmada DM'ye atıfta bulunmayan başka bir isimsiz tanık da dinlenmiştir.

3.2 AİHM ve Venedik Komisyonu Kapsamında İddianamenin Değerlendirilmesi

15 Mart 2016 tarihli bir raporda (Görüş No. 831/2015), Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu) TCK md. 314'e ve kanunun diğer tartışmalı maddelerine odaklanmıştır. İlgili madde TCK md. 220 ile birlikte incelenmiştir, çünkü bu madde terör niteliği taşımayan ancak yine de yasadışı olan ilgili örgütlenme vakalarını ele almaktadır. Getirilen suçlamalarda bu iki madde bazen birlikte anılmakta ve uygulanmaktadır.⁵

Venedik Komisyonu'nun (md. 220 ile birlikte uygulandığında daha da ciddi hale gelen) md. 314'e yönelttiği temel eleştiri onun "muğlaklığı" olmuştur. 2013 yılında Terörle Mücadele Kanunu'nun getirdiği yeni lafzın ardından bile TCK'da bir 'terörizm' tanımı bulunmamaktadır. Herhangi bir tanıma ya da en azından gerçekte görülen davaları kapsamı içine alacak bir çerçeve tanıma da rastlamıyoruz. İnsan Hakları İzleme Örgütü bu konuda, *"Bu hukuki çerçeve silahlı bir PKK savaşçısıyla sivil bir gösterici arasında hiçbir ayırım yapmamaktadır,"* demiştir. Savcılar 2016 yılından beri artık bu iki maddeyi yükledikleri suçlarda birlikte kullanmamaktadır. Gerçekten de DM md. 220 ile suçlanmamıştır. Ne var ki iddianame md. 314'e dayanarak bir suçlama yaparken yine de md. 220'nin lafzını kullanmıştır ("bilerek ve isteyerek yardım veya yataklık"). Venedik Komisyonu'nun tavsiyesi, TCK md. 220'nin 6 ve 7. fıkralarında öngörüldüğünün aksine, terör örgütü üyesi olmayan hiç kimsenin terör örgütü üyeliğinden mahkum edilmemesidir.

Ancak kafa karışıklığı hala mümkündür, dolayısıyla kendimize bunun nedenini sormalıyız. Venedik Komisyonu'nun da ifade ettiği üzere, bunun nedeni, Türkiye'deki yasa koyucunun hem AİHM⁶ hem de (zaman zaman) Yargıtay tarafından uzun yıllardır kullanılan "terör örgütü üyesi" tanımını reddedegelmiş olmasıdır. Bu tanıma göre bir kişinin "terör örgütü üyesi" olarak tanımlanabilmesi için aynı ideolojiyi paylaşması yeterli olmayıp, sanığa atfedilebilecek eylemlerin *"sürekliliği, çeşitliliği ve yoğunluğu itibarıyla"* silahlı bir örgütle *"organik ilişki"* içinde bulunduğunu veya eylemlerin *"örgütün hiyerarşik yapısı"* içinde bilinçli ve kasıtlı olarak gerçekleştirildiğini gösteren kanıtlar gerekmektedir. Venedik Komisyonu, bu kuralın katı bir şekilde uygulanması gerektiğini belirtmektedir.

Bu kuralların hiçbirinin uygulanmadığı DM iddianamesi, daha önce de gördüğümüz gibi çok sayıdaki terörizm iddianamelerinin en muğlak olanıdır. Bu durum savcılarının somut ve kesin bir delil olmaksızın md. 314'ü ileri sürmeye nasıl alışkın olduklarını göstermektedir. Dahası, md. 314'e dayanarak muğlak bir iddianame düzenleyip, md. 314'ün kabul görmediği durumlarda da md. 220'nin 6 ve 7. fıkralarına doğru geri çekilmeye hazırdırlar.

4. Sonuç ve Öneriler

DM iddianamesinin neden uygunsuz ve hatta bazı açılardan yok hükmünde olduğunu ayrıntılı olarak ortaya koyduk. Özetleyecek olursak:

- DM iddianamesi bir *ne bis in idem* durumu teşkil ettiği için **yok hükmündedir**. DM halihazırda iki başka davada daha yargılanmış ve bu iddianamede sözü edilen aynı olaylardan dolayı mahkum edilmiştir, ancak ilgili kararlarda terör örgütü üyesi olduğu iddiası reddedilmiştir;
- DM iddianamesi, suçların işlendiği zamana ilişkin herhangi bir zamansal referans içermediği için **yok hükmündedir**. İddianamedeki tek zamansal referans 2014 yazına ilişkindir, ancak DM bu olaylardan dolayı zaten yargılanmıştır (*ne bis in idem*);
- DM iddianamesi büyük ölçüde **gizli bir tanığın** ifadelerine dayanmaktadır, ancak savcının yazdığı metinde bu tanığın neden gizli kalması gerektiği açıklanmamaktadır. Dahası, böylesine önemli bir belgenin doğrulanmamış ve doğrulanması mümkün olmayan bir tanığa dayandırılması, iddia makamının belirgin bir zayıflığına işaret etmektedir.

Bu bağlamda kendimizi aşağıdaki tavsiyeleri getirmek mecburiyetinde hissediyoruz:

1) Türkiye'deki yasa koyucusunun gizli tanık müessesesini kaldırmasını öneriyoruz çünkü tamamen anayasaya aykırı olan bu müessese Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde genel hatları ortaya konan sistemle de uyuşmamaktadır.

2) Savcılık temsilcisinin iddianameleri hazırlarken,

a) Şüpheli aleyhine getirilen tüm olayların zamanını (gün, ay, yıl, süre olarak) belirtmesini;

b) Mahkemenin durumdan haberdar olabilmesi için, şüphelinin geçmişte geçirdiği yargılamaları ve aldığı mahkumiyet veya beraat kararlarını açıkça belirtmesini, böylece mahkemeye bir *ne bis in idem* durumu ile karşı karşıya olup olmadığını, yani atılı suçun mahkemede daha önce yargılanıp yargılanmadığını hemen değerlendirebilme imkanı sağlamasını öneriyoruz

Sonnotlar:

- 1 DM ve avukatı Sayın RESUL TEMUR ile 13 Haziran 2024 tarihinde davanın son duruşmasında görüştüm. Çok sakin olan DM birçok sorumu hevesle yanıtladı. Savunmaları esas olarak *ne bis in idem* (aynı suçtan mükerrer yargılama yapılamayacağı) prensibi üzerine yoğunlaşmaktadır, ancak DM'nin davranışlarına ilişkin olarak savcının ileri sürdüklerinin dışında açıklamalar yapmaktan ve doğru olmayan, hiç olmamış şeyleri inkar etmekten de çekinmemektedirler.
- 2 Örgütte belirli bir süre eğitim alan ve daha sonra lider olarak faaliyet yürütsün diye farklı kamplara/şehirlere gönderilen kişilere "kadro" denilmektedir.
- 3 <https://bianet.org/haber/eight-kurdish-journalists-sentenced-in-terror-case-297089>, erişim tarihi: 03/07/24
2 Temmuz 2024 tarihinde, Mezopotamya ajansında çalışan sekiz Kürt gazeteci, terör örgütü üyesi oldukları gerekçesiyle 6 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Diğer üç kişi beraat etmiştir. 2022 yılına uzanan suçlamalar çok muğlaktır ve müdafilere göre belgeli delillere değil, yeterince desteklenmemiş ifadelerin yorumlanmasına dayanmaktadır yalnızca.
- 4 <https://bianet.org/haber/kurdish-journalists-sadik-topaloglu-arrested-on-charge-he-already-received-sentence-for-297625> erişim tarihi: 19/07/2024
DM'ninkine çok benzer bir durum da (yine DM gibi) Mezopotamya Ajansı'nda çalışan Kürt gazeteci Sadık Topaloğlu'nun durumudur: 2019'da iki tanığın ifadesine dayanılarak zaten tutuklanmış olan Topaloğlu, aynı ifadelerle 18.07.24 tarihinde ikinci kez tutuklanmış ve 2022 yılında, henüz kesinleşmemiş bir kararla "terör örgütü üyeliği" (PKK) suçlarından 6 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Topaloğlu davasında, *ne bis in idem* DM davasındakinden daha açık ve daha baskındır, çünkü ilk davadaki iddianame ikinci davadakiyle aynıdır ("terörist örgütü üyeliği"): İddianamede atıfta bulunulan yargılamanın bir terör yargılaması olduğunu ve Türk Ceza Kanunu'nun bir terörizm tanımı yapmadığını göz önünde bulundurmalıyız. Öyle ki, hem Venedik Komisyonu hem de AİHM mevcut yasal çerçeveyi (her ceza sisteminin zorunlu bir şartı olan) gerekli bağlayıcılıktan yoksun olduğu için kınamış, mevzuatın ancak nadir durumlarda ve gerekli önlemler alınarak uygulanması çağrısında bulunmuştur.
- 5 İki maddenin birlikte kullanılmasına ilişkin olarak, bkz. AİHM, Gülcü / Türkiye, Başvuru No: 17526/2019, 19 Ocak 2016 tarihli karar.
- 6 Aynı doğrultudaki diğer pek çok kararın yanı sıra, yakın tarihli bir AİHM kararına da değinmek yerinde olacaktır. AİHS Madde 7'nin ihlaline ilişkin Parmak & Bakır / Türkiye kararı şöyle demektedir: "3713 sayılı Kanun'un değiştirilmiş 1. maddesinin ifadesine göre, bir ideoloji türünün taraftarı olma, bir ideolojiye ilgi kazandırmak amacıyla başkalarıyla görüş paylaşma veya onlarla bir araya gelme eylemi, terörizm olarak nitelendirilmeye yeterli değildir." Parmak & Bakır kararında AİHM, Venedik Komisyonu'nun daha önce belirtmiş olduğu hususları ifade etmiştir.

İddianame İnceleme Raporu: Abdurrahman Gök

Şerife Ceren Uysal

Gazeteci Abdurrahman Gök, Newroz'da polis tarafından vurulan Kemal Kurkut'un ölümünü görüntüleyip yayımlamasının akabinde bir dizi cezai süreçle karşı karşıya kalmıştır. Yargılamanın sonucunda terör örgütü propagandası yapmaktan hakkında 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezasına hükmedilmiştir. Yargıtay incelemesi sürmektedir.

İddianame İnceleme Raporu: Abdurrahman Gök

Yazar: Şerife Ceren Uysal

1. Giriş:

Bu çalışma 24.09.2020 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı Ahmet Şahin tarafından gazeteci Abdurrahman Gök aleyhine düzenlenmiş 2020/40374 soruşturma ve 2020/2303 iddianame numaralı 21 sayfalık iddianameye odaklanmaktadır.

2020 ve 2021 yılları arasında PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi kapsamında gazeteci ve sivil toplum aktörleri aleyhine düzenlenmiş 22 iddianame incelenmiştir. Kaleme alınan iddianame inceleme raporlarının tamamı, ilgili iddianamelerin gerek iç hukuk gerekse uluslararası hukuk standartları ile örtüşmediği konusunda net tespitler içermektedir. Bu tespitler farklı ağırlık noktalarına sahiptir. Kimi iddianamelerde bu tür bir hukuki metinde olması gereken neden sonuç ilişkisinin yokluğu öne çıkarken, kiminde siyasi motivasyonun her türlü hukuki argümanın yerini aldığı görülmektedir. Bazı iddianamelerin ise Türkiye'de iddianame yazımına ilişkin ana kuralları belirleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 170. maddesinin salt teknik gerekliliklerinin dahi yerine getirilemediği tespit edilmiş, maddi hata içeren yapıları ile bu iddianameler oldukça başarısız bulunmuştur.¹

Gazeteci Abdurrahman Gök aleyhine düzenlenen iddianame ise belirli yönleriyle daha önce incelenen 22 iddianameden ayrılmaktadır. Her ne kadar iddianameye bütünüyle bakıldığında hukuki gerekleri yerine getiren, başarılı bir iddianameden söz edilemese de, en azından daha önce incelenen iddianamelerden farklı olarak delil değerlendirmesi içerdiği görülmektedir. Bir iddianame hakkında delil değerlendirmesi içerdiği için olumlu cümle kurulması Türkiye'de iddianamelerin niteliğinin ne kadar düşük olduğunu ortaya koyan başka bir veri olarak kayıt altına alınmalıdır.

2. Olay Örgüsünün Özeti:

Abdurrahman Gök 2002 yılında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde okumaya başlayan ve 2004 yılında henüz öğrenci iken mesleğe başlayan bir gazetecidir. 2004 yılında Dicle Haber Ajansı'nda (DİHA) muhabir, editör, bölgesel haber direktörü gibi farklı pozisyonlarda çalışmaya başlayan Gök, ayrıca Irak, İran, Suriye gibi ülkelerde savaş muhabiri olarak da çalışmıştır. Gök bugün hala Mezopotamya Ajansı'nda editör olarak çalışmalarını sürdürüyor. Gazeteciliğinin yanı sıra Gök, Sınır ve Ölüm belgeseli ile de tanınıyor.

Gök hakkında hapis cezası verilmesi ile sonuçlanan yargısal süreç aslında 2017 yılı Diyarbakır Newroz'u ile başlamış. 21 Mart 2017'de Diyarbakır'daki Newroz kutlamalarına katılan 23 yaşındaki Kemal Kurkut, güvenlik güçleri tarafından herkesin gözü önünde silahla vurularak öldürülmüştü. O sırada Newroz etkinliklerini izlemek için alanda olan gazeteci Gök, Kurkut'un öldürülme anını

28 fotoğraf karesi ile belgelemiştir. Türkiye’de hemen herkesin hafızalarında olan o fotoğraflar Gök’e Metin Göktepe Gazetecilik Ödülleri kapsamında jüri özel ödülünü kazandırırken, kendisi hakkında 2017’den bu yana süregelen bir ceza soruşturması silsilesini de başlatmış görünüyor. Ancak fotoğrafların başka bir işlevi daha oluyor. Kurkut’un vurulmasının akabinde Kurkut’un canlı bomba şüphelisi olduğu belirtilen Valilik açıklamaları ile Gök’ün çektiği fotoğraflar örtüşmüyor. Zira Kurkut’un fotoğraflarda üstü çıplak şekilde koştuğu görülüyor. Yani fotoğraflar esasında bir yargısız infazın delili niteliğini taşıyor.

Gök, 29 Mart 2017’de çağrı üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı’na giderek Kurkut’un ölümü hakkında yürütülen soruşturma kapsamında tanık sıfatıyla ifadesini veriyor ve Kurkut’un yaşamının son 50 saniyesini belgeleyen söz konusu 28 fotoğrafı dosyaya ibraz ediyor.

Kurkut’un ölümü ve akabinde başlayan hukuki süreç çok daha geniş bir tartışma ve değerlendirmeyi hak ediyor. Ancak bu rapor kapsamında Kurkut’un ölümü ile ilgili yargılanan polis görevlisinin beraat ettiğini, ancak Gök’ün gazetecilik faaliyetlerinin bir bütün olarak yargılamaya konu edildiğini belirtmekle yetinelim. Şöyle ki birkaç hafta sonra Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Gök hakkında bir ihbar olduğu gerekçesi ile bir ceza soruşturması başlatıyor. Bu soruşturma kapsamında 20 Nisan 2017 tarihinde Gök’ün evi basılıyor, ifadesi alınıyor ancak akabinde kovuşturmaya yer olmadığına karar veriliyor.

Birkaç ay sonra bu kez Gök’ün Birleşmiş Milletler’in Cizre bodrumları üzerine yayımladığı raporla ilgili bir twitter paylaşımı soruşturmaya konu ediliyor. Rapor, Cizre’de devam eden sokağa çıkma yasağı sırasında bir bodruma sığınan Kürt sivillerin Türk güvenlik güçleri tarafından diri diri yakıldığı iddiasına odaklanıyordu. Ve bu raporla ilgili paylaşımlar soruşturma konusu oldu ve bir kez daha Gök hakkında takipsizlik kararı verildi.

Soruşturmaların ardı arkası kesilmiyor. Bir süre sonra Gök yeniden ifadeye çağırılıyor. Bu kez soruşturmanın 2012 ila 2014 yılları arasında telefonun dinlenmesi üzerine açıldığı anlaşıyor. Kendisine başka gazetecilerle paylaştığı haberler, telefon görüşmeleri ve kaleme aldığı haberler üzerine bir dizi soru sorulduktan sonra bu dosyada da takipsizlik kararı veriliyor.

9 Ekim 2018 tarihinde bir kez daha Gök’ün evi basılıyor ve gözaltına alınıyor. Gök ile birlikte farklı haber ajanslarında görev yapmakta olan gazeteciler Semiha Alankuş, Lezgin Akdeniz, Mehmet Akdoğan, Cihan Solmaz ve Esra Solin Dal da gözaltına alınıyor. Gök, savcılık ifadesinin ardından 3 günün sonunda serbest bırakılıyor. 24.09.2020 tarihinde ise 09 Ekim 2018 tarihli bu gözaltı sürecinin bir devamı olarak bu raporun konusu olan iddianame açıklanıyor. İddianamede Gök, terör örgütü propagandası yapmak ve terör örgütü üyesi olmakla suçlanıyor.

İddianamenin Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabulü üzerine ilk duruşma 23 Şubat 2021 tarihinde görülüyor. Gök hakkında yurtdışı çıkış yasağı kaldırılırken Türkiye’de alışık olunduğu üzere gizli tanığın duruşmada değil ama celse arasında dinlenmesine karar veriliyor. 3 Haziran’da Mahkeme dosya kapsamının sübuta erdiği kanaat getirmiş olacak ki dosyayı esas hakkında mütalaasını hazırlamak üzere savcıya gönderiyor.

30 Eylül’de görülen duruşmada mahkeme heyeti değişiyor. Cumhuriyet Savcısı, Gök’ün 18 Ocak 2017 ile 1 Kasım 2018’de sosyal medya hesabından paylaştığı fotoğraflarda örgüt propagandası yapıldığını ileri sürerek, mahkemenin bu paylaşımlar hakkında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı’na suç duyurusunda bulunmasını talep ediyor. Nihayetinde Mahkeme suç duyurusunda bulunuyor ve bu iki fotoğraf üzerinden de dava açılıyor. Bu yeni dava 20 Ocak 2022 tarihli duruşmada süregelen dava ile birleştiriliyor. Savcı mütalaası ise 31 Mart 2022 tarihli duruşmada açıklanıyor. Savcı örgüt üyeliği suçlaması yönüyle Gök’ün beraatini talep ederken, zincirleme terör örgütü propagandası yapmak suçlaması yönüyle ise cezalandırılmasını talep ediyor.

30 Haziran’da görülen karar duruşmasında Mahkeme, gazeteci Gök’ün silahlı terör örgütü üyesi olmak suçunu işlediğinin sabit olmadığı gerekçesiyle bu suç yönünden beraatine karar verirken zincirleme şekilde örgüt propagandası yapmak suçunun sabit olduğunu belirterek hakkında 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezasına hükmediyor. Gerekçeli kararda Gök’ün savunmalarına “suçtan

kurtulmaya yönelik olduğu için itibar edilmediği" ifadesi ise Türkiye hukuk tarihinde yıllarca anımsanacak.

Gök'ün dosyası 12 Ocak 2023 tarihinde istinafça onandı. Avukatları Yargıtay'a başvuracaklarını açıkladılar.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi:

3.1 İddianamenin Özeti:

Bu raporu okuyanlar tarafından anlaşılabilir olması açısından öncelikle iddianamenin yapısı ve içeriğinden kısaca bahsetmek gerekiyor. İddianame herhangi bir sistematığa dayanmamakla birlikte çeşitli arabaşlıklar içeriyor. Bu tercih en azından içeriğin anlaşılır şekilde takibini kolaylaştırıyor.

İlk 11 sayfa Gök'e herhangi bir atıf yapmaksızın Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) yapılanmasına ilişkin genel bilgiler vermekle yetiniyor. Bu bölümdeki arabaşlıklar sırasıyla şu şekilde:

- KCK/TM (Kürdistan Demokratik Topluluğu² / Türkiye Masası),
- KCK Sözleşmesi,
- KCK Yapılanmasındaki Yapısal Değişiklikler,
- KCK Örgütlenme Sistematığı Üst Yönetimi,
- KCK Genel Başkanlık Konseyi,
- KCK Sistematığında Parça Örgütlenmeleri,
- KCK/ Türkiye (Demokratik Toplum Konfederalizmi),
- KCK / TM (Kürdistan Demokratik Topluluğu / Türkiye Masası),
- İdeolojik Alan Merkezi Basın Komitesi,
- Meya-Der (Mezopotamya Yakınlarını Kaybedenler Derneği),
- Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Dayanışma Derneği,

Elbette bir kişiye isnat edilen suçlar arasında terör örgütü üyeliği olduğu yerde iddianamelerin bahsi geçen örgütün yapılanmasına ilişkin bilgi içermeleri olağandır. Ancak bu bilgilerin suçlanan kişi ile bir bağı olması gerekir. Açıktır ki, bir örgütün medya yapılanması olması, şüphelinin de gazeteci olması şüpheli ile örgüt arasında bir ilişki olduğu anlamına gelmeyecektir. Gök hakkında bir iddianamede Meya-Der, Tutuklu Hükümlü Aileleri Dayanışma Derneği ve benzeri bir kısım alt yapılanma olduğu iddia edilen kuruma dair aktarımların neden yer aldığı ise iddianamenin hiçbir aşamasında anlaşılamamaktadır. Bu haliyle iddianamenin ilk 11 sayfası proje kapsamında değerlendirilen

Gerekçeli kararda Gök'ün savunmalarına "suçtan kurtulmaya yönelik olduğu için itibar edilmediği" ifadesi ise Türkiye hukuk tarihinde yıllarca anımsanacak. Gök'ün dosyası 12 Ocak 2023 tarihinde istinafça onandı. Avukatları Yargıtay'a başvuracaklarını açıkladılar.

Nedim Türfent, Ahmet Altan, Can Dündar ve benzeri iddianameleri çağrıştırmaktadır.

Bu bölümün ardından iddianamede büyük harflerle “SORUŞTURMANIN BAŞLAMASI” ara başlığı atılmıştır. Bu bölümde bir paragraflık açıklamanın akabinde delil değerlendirmesine geçilmiştir. Delil değerlendirmesi bölümünde sırasıyla;

- telefon tapeleri,
- hakkındaki beyanlar,
- katıldığı eylemler,
- hakkındaki açık kaynak araştırmaları,
- hakkındaki ihbarlar

ara başlıkları kullanılmıştır. İddianame savcılığının delillerle ilgili değerlendirmelerinin hiçbirine katılmak mümkün olmasa da, iddianameyi PEN Norveç’in projesi kapsamında incelenen iddianamelerden ayıran olumlu özellik tam da bu noktadır. Yeterli bir sistematığe sahip olmasa da, delillerin elde edilme biçimi, hukukilik değerlendirmesi gibi temel önemde bilgileri içermese de, değerlendirme kısmında yine siyasi motivasyon ve cezalandırma azminin öne çıktığı görülse de proje kapsamında incelenen iddianameler içinde ilk kez delillerin açıkça yazıldığı ve değerlendirildiği bir örneğe rastlanmıştır.

Bu bölümün akabinde iddianame savcısı yine ara başlık kullanmaktan uzaklaşarak isnat edilen suçlama ile deliller arasında bağ kurmaya çalışarak Gök’ün cezalandırılmasını talep etmiştir. Bu kısım da – her ne kadar basmakalıp ifadeler ve suçlama ile deliller arasında olmadığı ilk bakışta anlaşılan bir bağ kurmaya çalıştığı için mantıksal tutarsızlıklar içerse de, hukuken bir iddianamede yapılması gerekeni yapmaya çalışmaktadır.

Bu bağlamda aşağıda daha ayrıntıları ile açıklanacağı üzere aslında teknik olarak bir iddianameden beklenenleri yerine getirmeye çalışan ancak siyasi motivasyon nedeniyle ortaya çıkan bir hukuki belge ile karşı karşıya olduğumuz ileri sürülebilir.

3.2 İddianamenin (ve Soruşturmanın) CMK md. 160 Kapsamında Değerlendirilmesi:

CMK’nın 160. maddesi Cumhuriyet savcısının görevlerini düzenlemektedir. İlgili düzenlemeye göre savcılar ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamakla yükümlüdür. Aslında bilinen bir gerçeğin tekrarından ibaret olan bu madde özellikle önemlidir. Gök hakkındaki iddianame, “soruşturmanın başlatılması” ara başlığında soruşturmanın açılmasını şu şekilde gerekçelendirir:

PKK/KCK terör örgütü adına yurt içerisinde faaliyet yürüten örgüt yanlısı oluşumların koordinesini sağlamak, örgüt kararları doğrultusunda gerçekleştirilmesi planlanan her türlü eylemi organize etmek için kurulan KCK/TM(Kürdistan Demokratik Topluluğu/ Türkiye Masası) yapılanması tarafından yürütülen faaliyetlerin ilimizden koordine edildiği, Diyarbakır ilinin KCK/TM faaliyetlerinin -sözde- merkezi olduğu ve bahse konu yapılanma içerisinde faaliyet yürüttükleri yönünde bilgiler elde edilen şahıslar Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Terör Suçları Soruşturma Bürosu) tarafından yürütülen 2018/5079 sayılı soruşturma kapsamında yapılan operasyonda yakalanarak gözaltına alınmıştır. Şüphelinin KCK/TM KURUMLAR KOORDİNASYONUNA BAĞLI BASIN YAYIN KOMİTESİ içerisinde faaliyet yürüttüğü değerlendirilmiş olup hakkında elde edilen deliller şunlardır; (...)

Bu paragrafın akabinde iddianame delilleri sıralamaya ve değerlendirmeye başlar ancak iddianame esasında daha bu paragrafla hukuken sakatlanmıştır. Zira iddianame boyunca savcıyı CMK md. 160 kapsamında bu tür bir soruşturmaya iten ve lehe yahut aleyhe Gök hakkında delil toplamaya

yönlendiren nedenler anlaşılamamaktadır. Savcının yanıt vermesi gereken iki basit soru söz konusudur:

- Burada atıf yapılan 2018/5079 sayılı soruşturma ile gazeteci Gök arasında nasıl bir bağ vardır?

- Gök hakkında yapılan “KCK/TM KURUMLAR KOORDİNASYONUNA BAĞLI BASIN YAYIN KOMİTESİ içerisinde faaliyet yürüttüğü” değerlendirmesine yol açan “şüphe”nin kaynağı nedir?

İddianamenin bu iki soruya yanıt vermemesi aslında ilgili soruşturmayla ve sonucunda ortaya çıkan iddianameyle ceza soruşturması mantığının ters yüz edilmesi anlamına gelmektedir. Zira CMK 160 iddianame yazım sürecinin öncesine işaret eder ve der ki; “başlangıç şüphen yoksa soruşturamazsın” yani “başlangıç şüphen yoksa lehe ya da aleyhe delil toplama işine giremezsin”. Bu durumda bir savcının iddianame yazmak bir kenara bir kişi hakkında hukuki bir sürece girişmeden önce bir başlangıç şüphesine sahip olması gerekir. Bu şüphenin kaynağının bilinmesi açık ki cezai işlemin konusu olan şüphelinin en temel haklarının başında gelmektedir. Savcının iddianame içeriğinde Gök hakkında neden bir soruşturma başlatıldığını açıklayamamış olması gerek Gök ve avukatları gerekse Türkiye’deki basın örgütleri tarafından sıklıkla dile getirilen “bu soruşturmanın Gök tarafından Kurkut’un fotoğraflarını çekip yayımlayarak örtbas edilmek istenen bir fiili açığa çıkarmasının intikamı” olduğu iddialarını güçlendirmektedir. Bu anlamda iddianame içeriği, iddianamenin neden kaleme alındığından önce Gök hakkında neden bir soruşturma yürütüldüğü sorusuna yol açmaktadır.

3.3 İddianamenin CMK md. 170 Kapsamında Değerlendirilmesi:

İddianamenin CMK ile kurduğu ilişki, CMK düzenlemelerinin ceza soruşturmasındaki işlevinin de özetlendiği bir tablo ile daha iyi anlaşılacaktır:

Madde	Konu	Açıklama	Mevcut İddianame
CMK md. 160	Başlangıç şüphesi	Başlangıç şüphesi yoksa soruşturma yapılamaz, aksi halde işlem baştan sakat doğacaktır.	Yukarıda ayrıntıları ile açıklandığı üzere gazeteci Gök hakkında bu soruşturmanın başlamasını hukuka uygun kılacak “başlangıç şüphesinin” ne olduğuna iddianame içeriğinden erişilememektedir.
CMK md. 170/1	İddianame Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenmelidir.	Aksi düşünüldüğünde iddianame yok hükmünde olacaktır. Uygulamada polis fezlekelerinin iddianameye dönüştüğü görülse de, iddianame bir savcının imzasını içerdiği sürece onun tarafından yazıldığı varsayılacaktır.	İddianame savcının sicil nosu ve imzasını içermekte olup, bu kriter yerine getirilmiştir.

CMK md. 170/2	Yeterli şüphe yoksa iddianame yazılamaz.	İddianame yeterli şüpheyi ortaya koyamıyorsa diğer tüm kriterler karşılanırsa dahi hazırlanan belgenin teknik olarak iddianame vasfını taşıyıp taşımadığı tartışmalı hale gelecektir.	Bu husus aşağıda değerlendirilecektir.
CMK md. 170/3	İddianamede yer verilmesi gereken zorunlu bilgiler (kimlik, tarih, yer vb.)	İddianamenin şekli unsurları olarak kabul edilen bu hususlar olay özgünlüğüne göre farklı düzeylerde önem taşıyabilir. Örneğin atılı suçun tarihi dava açılıp açılmayacağını belirleyecek kadar önemli olabilir. Bu nedenle mutlaka karşılanması gerekir.	Bu maddenin gerekleri yerine getirilmiştir.
CMK md. 170/4	Yüklenen suç oluşturulan olaylarla mevcut delillerin ilişkilendirilerek açıklanması ve yüklenen suç oluşturulan olay ve delillerle ilgili olmayan bilgilerin dışlanması	Bir yandan lekelenmeme hakkı, diğer yandan savunma hakkını doğrudan ilgilendiren bu gereklilik başarılı bir iddianame için oldukça önem taşır.	Olaylar ve deliller – 170/2 kapsamında delil değerlendirmesinde erişilen çıkarımlar ve bu anlamda yeterli şüphe olgusu ayrıca tartışılacaksa da – bir şekilde ilişkilendirilmeye çalışılmış, en azından deliller açıkça sıralanmış, değerlendirme başlığı açılmıştır. Delillerin bir kısmının hukukiliğinin denetlenebileceği bilgilerin bulunmadığı görülmüştür. Bu anlamda birçok iddianameye göre başarılı ancak hala eksik bir iddianamedir.

CMK md. 170/5	İddianamenin sonuç kısmında şüpheli aleyhine olan hususlarla birlikte lehine olan hususlara da yer verilmesi	Savcının görevi kamu davası açmak olmakla birlikte görevini "salt cezalandırma motivasyonu" ile yerine getirmemesini güvence altına alan bu düzenleme savcının nesnelliğini ölçmek için önemli bir araç olup, nesnelliğin yerini dayanaksız cezalandırma alıp almadığını da ortaya koyacağından iddianamenin başarısı bağlamında önemli bir kriterdir.	İddianame içeriğinde şüpheli lehine tek tespit, evinde yapılan aramada suç unsuruna rastlanmadığı hususudur. Bunun dahi belirtilmiş olması, bu iddianameyi incelenen birçok iddianameden ayırtıran olumlu bir noktaya işaret eder. Ancak şüphelinin gazeteci olduğu olguya dayalı gerçek iddianamenin her aşamasında görmezden gelinmiştir.
CMK md. 170/6	İddianamenin sonuç kısmında işlenen suç dolayısıyla öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiğinin belirtilmesi	Yasada düzenlendiği ölçüde bir başarı kriteri olsa da eksikliği bir iddianameyi bütünüyle sakatlamaz.	Bu düzenlemenin gereği yerine getirilmiştir.

Yukarıdaki tablo bir karne olarak düşünülebilir. Ve görüldüğü üzere başlangıç şüphesi konusundaki tartışmalı durum dışında, asıl sorun iddianamenin yeterli şüpheyeye dayanıp dayanmadığında toplanmaktadır. Yeterli şüphe varsa, (başlangıç şüphesi ile ilgili değerlendirme dışta bırakıldığında) iddianame birçok iddianameye oranla oldukça başarılı ve hukuki gerekleri gözetten bir hukuki metin olarak kabul edilecektir. Ancak yoksa, yukarıdaki ölçüm tablosundaki diğer pozitif değerlendirmelerin tamamı önemsizleşecek ve bu iddianamenin hiç yazılmaması gerektiği sonucuna varılacaktır.

Bu haliyle iddianamenin bu yönüyle değerlendirilmesi gerekmiştir.

Yukarıda özetlendiği üzere iddianamede Gök hakkında deliller bir sıra ile açıklanmış, kaynakları değilse de içerikleri kayıt altına alınmış, ardından savcı tarafından değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise savcı bu delilleri örgüt üyeliği ve/veya örgüt propagandası suçunun işlendiğine yönelik yeterli şüphenin kaynağı olarak kabul etmiştir.

İddianame öncelikle telefon tapeleri başlığı altında söz konusu iletişimleri değerlendirmektedir. İlk telefon kaydı kimliği belirsiz bir kişiyle yapıldığı belirtilen bir dizi mesajlaşmadır. Mesajlaşmada kimliği tespit edilemeyen kişi Gök'den mültecilerle ilgili çektiği fotoğraflardan birini kendisi ile paylaşmasını talep etmekte, Gök de kabul etmektedir. Savcılık PKK/KCK basın yayın örgütlenmesi hakkında bir takım bilgiler verdikten sonra bu konuşmayı şu şekilde değerlendirmektedir.

Şüphelinin PKK/KCK terör örgütü içerisinde Basın Yayın Komitesi isimli yapılanma içinde yer aldığı değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmeye giden yol ise okur tarafından hiçbir şekilde takip edilememektedir. Bir gazeteciden, üstelik sınır bölgeleri konusunda belgesel çekmiş bir gazeteciden, kimliği belirsiz bir kişi (bu kişi bir STK çalışanı olabilir, bir başka gazeteci olabilir – bu konuda bizim bir bilgimiz yok, iddianame içeriğinden anlaşıldığı kadarıyla savcılığın da bilgisi yok) sadece bir fotoğraf istiyor. Nerede kullanılacağı konusunda da bir bilgimiz yok. Savcının değerlendirmesine erişebilmek için mesaj atan kişinin örgütsel bir kimliği olduğuna, fotoğrafların örgüt propagandası için kullanılacağına dair "yeterli bir şüphemiz" yani delille desteklenen bir şüphemiz olmalı. Üstelik

mültecilerle ilgili fotoğrafların nasıl bir propaganda içeriğine oturduğunu da anlamamız gerekir. Ancak iddianame bütün bunları tartışmaya gerek duymaksızın doğrudan Gök aleyhine bir değerlendirme yapıyor. Okur için Gök'ün gazeteci kimliğinin doğal uzantısı yani bu anlamda lehine olan bir mesajlaşma içeriği aleyhe bir delil niteliğine büründürülüyor.

İkinci telefon konuşmasında Gök'ü arayan kişi haber ajanslarında geçen bir haber hakkında Gök'den bilgi almak istiyor ve – yasal bir kurum olsun ya da olmasın - bölgede gazetecilik yapan herkesin bilebileceği bir kurum isminin kısaltmasının açılımını soruyor. Gök haberin yer aldığı ajansı ve kurumun açık ismini söylüyor. Konuşma bu kadar. Savcı hepimizi korkutması gereken şu sonuca varıyor:

Görüşme içerisinde, şüphelinin terör örgütünün hedefleri doğrultusunda hareket eden yurtdışı yapılanmaları ile ilişki ve irtibat halinde olduğu anlaşılmıştır.

Okur yine “nasıl anlaşıldı?” sorusu ile başbaşa bırakılıyor ama tedirgin de oluyor. Zira bir örgütün açılımını bilmek tek başına o örgütle ilişki ve irtibatın delili olarak kabul ediliyor.

Ardından bu kez Gök'ün uzunca bir başka görüşmesine yer veriliyor. Bu görüşmede Gök'ün bir gazeteci olarak aşırı heyecanlı bir şekilde hazırladıkları bir haberden bahsettiği, haberi gönderdiği ve haberin yaygınlaşmasını önemseddiği anlaşıyor. Konuşmanın içinde açıkça “haber hazırladık” ifadesi geçiyor. Haber karşısında heyecanlı zira haber içeriğinde google earth'den eriştikleri kimi görüntülerin Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından yapılan açıklamaları çürüttüğünü düşünüyor. Bir gazeteci açısından hakikati ortaya çıkardığı her an heyecan verici olsa gerek. Savcı ise bu görüşmenin bir kez daha Gök'ün Basın Komitesi içerisinde yer almasının delili olduğu sonucuna varıyor. Oysa varılabilecek en etkili sonuç Gök'ün haberinin devlet mekanizması içerisindeki bazı kurumları rahatsız edebileceği ihtimali olmalıyken...

Sonraki görüşmede Gök aradığı kişiye nöbetçi olup olmadığını soruyor, olmadığını öğrenince havadan sudan konuşuyorlar. Ve sonuncu görüşmenin konusu yine açık seçik şekilde bir digital haber içeriği ile ilgili. Savcı bu görüşmelerden de nedenini ve nasılını açıklamadan aynı sonuca varıyor.

Dosyadaki tüm “tape kayıtları” bundan ibaret. Kısacası tamamı bir gazetecinin mesleki faaliyeti kapsamında hayatın olağan akışına uygun, habercilik odaklı konuşmalar.

Ardından ikinci kategori delile geçiliyor. “Hakkındaki Beyanlar” başlığı altında “Sabır” isimli bir gizli tanığın beyanlarına yer veriliyor. Sabır şöyle diyor:

89 NOLU FOTOĞRAF: Ben bu şahsı Abdurrahman GÖK olarak biliyorum. Açık kimlik bilgilerini burada sizlerden; Abdurrahman GÖK (TC:) şahıs olarak öğrendim. Bu örgüt mensubu PKK/KCK terör örgütü elebaşı Abdullah ÖCALAN'ın görüşleri doğrultusunda kurulan ve Terör Örgütünün çatı yapılanması olan

“

İddianame bütün bunları tartışmaya gerek duymaksızın doğrudan Gök aleyhine bir değerlendirme yapıyor. Okur için Gök'ün gazeteci kimliğinin doğal uzantısı yani bu anlamda lehine olan bir mesajlaşma içeriği aleyhe bir delil niteliğine büründürülüyor.

”

adeta PKK/KCK terör örgütünün paralel bir devlet yapılanması biçiminde örgütlenmiş olan KCK'nın Basın Yayın alanında sorumlu örgüt mensuplarından bir tanesidir. PKK/KCK terör örgütünün propagandası temelinde yayın yapan TV kanallarına, gazete, dergi, radyo ve internet sitelerinde PKK/KCK terör örgütünün propagandası içeren haberlerin yayımlanmasını sağlamakta ve PKK/KCK terör örgütünün çıkarları doğrultusunda halkta devlete karşı kin ve nefret duygularının oluşması temelinde yayın yapmalarını sağlar.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

Sabır'ın söyledikleri nasıl yeterli şüpheyi dayanak yaratıyor, okur yine anlayamıyor. Zira Sabır'ın anlatısı tek bir somut olgu içermiyor. Bu haliyle Gök'ün çürütebileceği bir veri de sunmuyor. Bu tür bir beyanı bir denkleme oturtmaya çalışırsak şu şekilde düşünebiliriz:

Sabır isimli gizli tanığın beyanı versus Gök'ün beyanı

Denklem bu kadar basit olduğunda ve taraflardan birinin (Sabır'ın) beyanını destekleyecek yeterli şüpheyi zemin yaracak bir olgu da olmadığında, diğerinin (Gök'ün) herhangi bir şey ispatlamaya çalışması dahi gerekmez. İddianamenin sonucu kısmında kendisini iddianame yazmaya iten ve yeterli bulunduğu **şüphesinin** - neden bu kadar önemsendiğini asla bilemeyeceğimiz, kim olduğunu ve beyanının neden itibar gördüğünü de öğrenemeyeceğimiz – Sabır isimli kişinin beyanlarından ileri geldiğini anlıyoruz. Şöyle diyor Savcı:

Tüm dosya kapsamı ve özellikle 19/01/2018 tarihli gizli tanık SABİR'in verdiği beyanlar ile telefon tapelerinde yer alan görüşmeler, şüphelinin terör örgütü güdümünde yayın yapan tv kanalında yayınlanan basın açıklaması, açık kaynaklardan elde edilen ve şüphelinin yaptığı anlaşılan paylaşımlar ile yurt dışı giriş çıkış kayıtları birlikte göz önüne alındığında...

Telefon tapeleri ve Sabır isimli tanığın beyanları yukarıda zaten değerlendirildi ve yeterli şüpheyi dayanak olamayacakları tespit edildi. Ancak diğer delillere bakıldığında bu ilk ikisinden dahi zayıf oldukları anlaşılmakta. Örneğin; bahsedilen basın açıklamasının basın açıklaması olmadığı zaten iddianamede yazılı. Gök, Kürt Gazeteciler Günü kapsamında düzenlenen bir forumda konuşma yapıyor. Bu bilgiye de ek bir araştırma yapmaksızın iddianameden erişiyoruz. Gök, bu forumda tüm içeriği gazetecilerin karşı karşıya kaldığı sorunlarla ilgili olan ve kendisinin mesleğe yaklaşımını anlattığı etkili bir konuşma yapıyor. Yani ortada bir basın açıklaması yok ve iddianamenin delil değerlendirme bölümünden savcının da ortada bir basın açıklaması olmadığını bildiğini açıkça anlayabiliyoruz. Basın açıklaması yapmak da elbette bir suç teşkil etmiyor ancak kişinin konuşmacı olarak davet edildiği yasal bir forumda yaptığı konuşmanın iddianamenin sonucu kısmında basın açıklaması olarak manipüle edilmesi savcının niyeti ile ilgili soru işaretlerimizi büyütüyor.

Açık kaynaklardan elde edildiği söylenen delillerin tamamı ise Gök'ün sosyal medya paylaşımları... Ve ne ilginçtir ki bu sosyal medya postlarının tamamı haber paylaşımı. Son olarak değinilen yurtdışı giriş çıkış kayıtları ise Gök'ün 2015 ve 2016 yıllarında 7 kez Irak'a "yasal yollarla" giriş çıkış yaptığını gösteriyor.

Şimdi yukarıdaki tabloyu geri dönersek savcının görevinin Gök'ün lehine olan unsurları da değerlendirmek olduğunu anımsayacağız. Gök'ün o tarihlerde Irak'ta savaş muhabiri olarak çalıştığı olgusu savcı tarafından her nedense görmezden geliniyor.

Savcının sonucu kısmında değinmekten imtina ettiği bir diğer husus ise Gök'ün ikametinde yapılan arama. Bu aramada 85 adet farklı basım tarihlerinde gazete ile dijital materyal “ele geçiriliyor”. İddianamede belirtildiği üzere; “dijital materyallerin yapılan incelemesinde herhangi bir suç ve suç unsuruna rastlanılmıyor”. Ancak bu hususa da sonucu kısmında değinme gereği duymuyor savcı.

Nihayetinde değerlendirmeye konu edilen delillerin tamamı Gök'ün iddianamede bir satırda özetlenen savunmasını destekliyor:

Şüpheli alınan savunmasında illegal bir eylem içerisinde olmadığını, gazetecilik faaliyetleri kapsamında çalışmalar yaptığını beyan etmiştir.

Bu aşamadan sonra yukarıdaki tabloya geri dönerek; CMK md. 170/2'nin karşısına mevcut iddianamede bu düzenlemenin gereğinin yerine getirilmediğini yazmak dışında bir seçeneğimiz kalmıyor. Yine aynı satırda ilgili düzenlemenin gereğinin yerine getirilmemesinin sonucu da açıkça belirtilmişti: "İddianame yeterli şüpheyi ortaya koyamıyorsa diğer tüm kriterler karşılansa dahi hazırlanan belgenin teknik olarak iddianame vasfını taşıyıp taşımadığı tartışmalı hale gelecektir."

Bu bağlamda özetle ifade etmek gerekirse, başlangıç şüphesi olmaksızın yürütülen ve en az 2 yıl sürdüğü anlaşılan soruşturma sonucunda yazılan iddianame yeterli şüpheyi dayanmaksızın Gök'ün örgüt üyesi olma ve örgüt propagandası yapma suçlarından cezalandırılmasını talep ederek açıkça CMK md. 170/2'ye aykırılık içeriyor.

3.4 İddianamenin Uluslararası Hukuk ve Savcıların Rolü ile İlgili Düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi:

AİHM'in yerleşik içtihatlarında da belirtildiği üzere; iddianame cezai süreçte çok önemli bir rol oynamaktadır; zira iddianamenin tebliğ edildiği andan itibaren sanık, kendisine yöneltilen suçlamaların olgusal ve hukuki temelini yazılı olarak resmen öğrenmiş olmaktadır.³ Daha önce de iddianame raporlarında altını defalarca çizdiğimiz üzere CMK md. 170'in gereklerini yerine getirmeyen bir iddianamenin AİHS md. 6 kapsamında düzenlenmiş olan adil yargılanma hakkının ihlaline yol açma ihtimali güçlenmektedir. Elbette yargılama aşamasında bu olası ihlallerin oluşmamasını sağlamak mümkündür. Ancak yine de niteliksiz bir iddianamenin masumiyet karinesi ve savunma hakkı başta olmak üzere çok sayıda temel hak ve özgürlüğü zedelediğini tespit etmek gerekmektedir. Hele ki incelediğimiz örnekte olduğu üzere gözaltı işlemi 2018, iddianame tarihi 2020 ve karar tarihi 2022 olduğunda (ki bugün ortada istinaf incelemesinde olan bir hapis cezası da söz konusu iken) en azından 4 yıldır ceza tehdidi altında olan bir kişiden söz ettiğimizde sorunun boyutu daha da iyi kavranabilir.

Yukarıda iç hukuk kapsamında yapılan inceleme bu iddianamenin temel sorununun yeterli şüpheyi oluşturacak yeterli delil olmamasına rağmen iddianame düzenlemekteki ısrardan ileri geldiği anlaşılmaktadır. Savcı, iddianame içeriğinde sadece bir cümle ile ifade özgürlüğüne atıf yapmakta ve Gök'ün eylemlerinin – hiçbir gerekçe belirtmeye gerek görmeksizin- ifade özgürlüğü kapsamında korunamayacağını belirtmiştir. Ancak mesela basın özgürlüğünden söz etmeye gerek dahi duymamıştır. Savcı tarafından Gök'ün gazeteci olarak "kabul edilmediği" anlaşılmaktadır.

Açıkçası iddianamenin bu yapısı bir kez daha şüpheyi ilgisi olmayan ancak şüpheliyi cezalandırmakta ısrarcı olan bir siyasi motivasyona işaret etmektedir. Gök'ün iddianameye de yansıyan haber konularına bakıldığında steril bir gazeteciliği tercih etmediği görülmektedir. Kurkut ile ilgili yaptığı haber

Başlangıç şüphesi olmaksızın yürütülen ve en az 2 yıl sürdüğü anlaşılan soruşturma sonucunda yazılan iddianame yeterli şüpheyi dayanmaksızın Gök'ün örgüt üyesi olma ve örgüt propagandası yapma suçlarından cezalandırılmasını talep ederek açıkça CMK md. 170/2'ye aykırılık içeriyor.

ve çektiği fotoğraflar – yargılamanın sonucundan bağımsız – bir canlı bombanın etkisiz hale getirilmesi olarak kayıtlara geçecek bir polis fiilinin ceza yargılamasına konu olmasına yol açmıştır. Haberlerinin birçoğunda mülteci sorunlarını ele almıştır. İddianameye taşınan telefon konuşmasında TSK'nın resmi açıklamalarını yalanlayan bir haber hazırladığı anlaşılmaktadır. Bütün bu tablo aslında cezalandırılmak istenenin bu uslanmaz gazetecilik tarzı olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Gök'ün iddianamede alıntılanmış forumdaki konuşmasındaki şu ifadeler ister istemez düşündürüyor:

Ben de kürt gazetecilik gününü siz basın emekçilerine, savaş alanlarında canı pahasına bizlere haber ulaştırmaya çalışan, gayret eden yayın emekçilerin[in] bu günü[nü] kutluyorum. Doğrusu da benim konum zordur. Çünkü Kürt gazeteciler ve Kürdistan'da gazetecilik yapanlar hepiniz baskılarla yüz yüze kalıyorsunuz. Onun için hepinizin önünde bunlardan bahsetmek bana biraz zor geliyor. (...) Yıllardır siyaset gittikçe zorlaşıyor, baskılar gün geçtikçe artıyor. Bu baskılardan en çok da nasibini alanlar gazetecilerdir. Yani yayım-yayımlama yeryüzüne çıktığından bugüne kadar bu hep böyle olmuştur. Eğer bir gazeteci hakikatleri yayınlama yükünü omuzuna aldıysa bunun bedeli de daha artıyor ve daha ağırlaşmış oluyor

“

Yalnızca yazılmakla dahi ifade ve basın özgürlüğünde ağır yaralar açan, adil yargılanma hakkını zedeleyen bu tür iddianamelerin yazılmasının önüne nasıl geçilecektir? Gerçekten Türkiye yargı sistemi söz konusu olduğunda sorulması gereken temel sorulardan biri budur.

”

Bu nedenle sorun esasında bir kez daha şüpheliyi cezalandırmaya yönelik şüpheden ileri gelmeyen motivasyon ve temel hak ve özgürlüklerin hiçe sayılmasıdır. Şuan ortaya sadece bir soru olarak bıraktığımız ama kuvvetli şüphelere sahip olduğumuz bu tespit doğru ise söz konusu iddianame ve onu takip eden yargılamanın AİHS'in 18. maddesini ihlal etmiş olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu da belirtmek gerekir.

Bu bağlamda bir kez daha proje kapsamında sıklıkla atıf yaptığımız Birleşmiş Milletler Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nde yeralan 12. İlke'yi anmak gerekmektedir. İlkeye göre;

Savcılar görevlerini hukuka uygun olarak, adil, sürekli ve süratli bir biçimde, insan onuruna saygı gösterip koruyarak, insan haklarının yanında yer alarak yürütürler ve bu suretle adil yargılanmanın gerçekleşmesine ve ceza adaleti sisteminin düzgün işlemesine katkıda bulunurlar.

İncelenen iddianamenin ifade özgürlüğü sınırlarını daraltmaya çalışan yaklaşımı düşünüldüğünde, Savcının 12. İlke'yi tamamen gözardı ettiği rahatlıkla ileri sürülebilir. Aynı Yönerge'de yer alan İlke 13/b'nin de mutlaka hatırlanması gerekmektedir. Bu ilkeye göre, savcılar kamu yararını korumalı, objektif hareket etmeli ve zanlının yararına veya zararına olup olmadığına bakmaksızın ilgili her türlü duruma dikkat etmelidir. Mevcut iddianame bütününde şüphelilerin lehine olan delilleri görmezden gelme tercihi atıf yapılan ilkenin tam aksi yönde hareket etmeyi seçtiği anlamına gelmektedir. Bu iddianamenin savcısının ek olarak 14. İlke'nin de tam aksine hareket ettiğinin belirtilmesi gerekmektedir. 14. İlke'ye göre; savcılar tarafsız bir soruşturmanın isnadın

temelsiz olduğunu gösterdiği durumlarda, kovuşturma başlatmaz veya devam etmezler. Hatta ilke, muhakemeyi durdurmak için her türlü çabayı harcamaları gerektiğinin de altını çizerek. Yukarıda yapılan hukuki tespitler ne yazık ki; incelenen iddianamenin Savcısının harcadığı çabanın tam aksi yönde olduğu izlenimini ziyadesiyle güçlendirmektedir.

Uluslararası Savcılar Derneği tarafından savcılar için hazırlanan Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabında şu ifadeler yer verilir:

Cumhuriyet savcıları yasaları uygular ve uygulandığından emin olurlar. Bunu yaparken savcı kendi adına ya da herhangi bir siyasi otorite adına değil, toplum adına hareket eder ve bu nedenle iki temel gerekliliği gözetmek zorundadır: bir yandan bireyin hakları, diğer yandan da savcının kısmen sorumlu olduğu ceza adaleti sisteminin etkinliğinin gereklilikleri.⁴

Ancak ne yazık ki savcının basın ve ifade özgürlüğünü hiçe sayan yaklaşımı ile bu iki temel gerekliliği yerine getirmede olduğu gibi doğrudan bir cezalandırma motivasyonu ile siyasi otorite adına hareket ettiği izlenimi güçlenmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler:

İddianameye ilişkin eleştiriler bir önceki başlıklarda ayrıntılı olarak ele alındığından sonuç bölümünde tekrarlanmayacaktır. Ancak burada bir patern olduğunu belirtmekle yetinilecektir. Sadece son birkaç ay içerisinde Şebnem Korur Fincancı, Ekrem İmamoğlu da dahil onlarca hak savunucusu, gazeteci yahut iktidardan yana olmayan politikacı hakkında sadece beyanları, röportajları, sosyal medya paylaşımları nedeniyle iddianameler düzenlendi yahut ceza verildi. Yeni yürürlüğe giren dezanformasyon yasası Türkiye’de muhalif olan her bir bireyi otosansüre zorlayan bir içeriğe sahip. Yalnızca yazılmakla dahi ifade ve basın özgürlüğünde ağır yaralar açan, adil yargılanma hakkını zedeleyen bu tür iddianamelerin yazılmasının önüne nasıl geçilecektir? Gerçekten Türkiye yargı sistemi söz konusu olduğunda sorulması gereken temel sorulardan biri budur. Esasında bu soruya defalarca yanıt da aranmıştır.

Daha önce de altını çizdiğimiz üzere, savcılarının sabit bir şablonla çalışmaları, içeriğe ilişkin sorunların tamamını çözmeyecekse de, en azından savcılar için ürettikleri içeriği ve ulaştıkları sonucu test etmeye yarayan bir işlev görebilecektir.

Yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Cezai Adalet Sisteminde Savcılığın Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu (Rec) 2000 19 sayılı Tavsiye Kararınının 7. maddesini bir kez daha anmak gerekmektedir. Gerçekten de tavsiye kararında da altı çizildiği üzere savcılarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerinin savcılar için hem bir hak hem de görevdir.⁵ Yine Tavsiye Kararı’nın 27. maddesi savcılarının tarafsız bir araştırma sonucunda suç isnadının mesnetsiz olduğu ortaya konulduğunda soruşturmayı devam ettirmemesi gerektiği düzenlenmektedir.

Bu çerçevede yukarıda atıf yapılan Uluslararası Savcılar Derneği tarafından savcılar için hazırlanan ve oldukça kapsamlı Savcılar İçin İnsan Hakları El Kitabı önemli bir kaynak olarak kullanılabilir.

Birleşmiş Milletlerce hazırlanan Savcılarının Rolü ve Statüsü başlıklı elkitabında da belirtildiği üzere; bağımsızlık, bütünlük ve tarafsızlık içinde hareket eden etkili savcılık hizmeti içermeyen bir adalet sisteminde hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının korunması beklenemez.⁶

Ancak hepimizin bildiği üzere bu öneriler yapısal sorunun çözümü için yeterli olmayacaktır. Öncelikli olarak savcılar bu tür iddianameleri kaleme almaya iten, teşvik eden yahut bu tür iddiaları iddianameye dönüştürürken onları rahatlatan otoriter, anti-demokratik siyasi iklimin dönüşmesi gerektiği açıktır.

Sonnotlar:

- 1 PEN Norveç'in 2020 ve 2021 İddianame İnceleme Raporlarının derlendiği final raporlarına şu linklerden erişilebilir: PEN-Norvec.pdf (norskpen.no), PEN-Norvec-Iddianame-Projesi-2021_Tr.pdf (norskpen.no)
- 2 KCK'nin açılımı Kürdistan Topluluklar Birliği olmasına rağmen iddianamede bu şekilde yazılmıştır.
- 3 AİHM, Kamasinski/Avusturya, 1989, § 79
- 4 Bkz: <https://www.iap-association.org/Resources-Documentation/IAP-Human-Rights-Manual>
- 5 Tavsiye Kararında sıralanan eğitim başlıkları şu şekildedir: Burada sıralanan başlıklar şu şekildedir:
 - a. görevlerine ilişkin ilke ve mesleki ahlak kuralları;
 - b. şüphelilerin, mağdurların ve tanıkların anayasal ve yasal korunmaları;
 - c. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'de düzenlenmiş insan hak ve temel özgürlükleri ve özellikle Sözleşme'nin 5. ve 6. maddelerinde düzenlenen hakları;
 - d. adli çerçevede çalışma yönetimi, idaresi ve insan kaynakları ilke ve uygulamaları;
 - e. faaliyetlerinin tutarlılığına katkıda bulunan düzen ve unsurlar.
- 6 https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_role_and_status_prosecutors_14-05222_Ebook.pdf

Türkiye’de Gazeteciler “Hedef Göstermek” ile Yargılanıyor

Makale, Şerife Ceren Uysal

Türkiye’de gazeteciler, yalnızca bir savcının ya da hakimin ismini haberleştirdikleri için “terör örgütlerine hedef göstermek” suçlamasıyla yargılanıyor. Bu makale, Anti-Terör Yasası’nın muğlak maddeleriyle, yargının nasıl bir silaha dönüştürüldüğünü ve haberciliğin nasıl cezalandırıldığını gözler önüne seriyor.

Türkiye’de Gazeteciler “Hedef Göstermek” ile Yargılanıyor

Yazar: Şerife Ceren Uysal

Giriş

Türkiye’de yürürlükte olan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun (TMK) muğlaklığı ve geniş uygulama alanı yıllardır önemli bir eleştiri konusu. Kanunun 7/2. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) onlarca ihlal kararının akabinde değişikliğe uğramış olmasına rağmen, muhalif ve/veya eleştirel ifadenin uygulamada hala geniş bir şekilde bu madde kapsamında değerlendirildiği görülüyor. Ancak bu yasa özellikle gazetecileri sıklıkla yargı önüne çıkartan bir başka madde daha içeriyor. 3713 sayılı yasanın “Açıklama ve Yayınlama” başlığını taşıyan 6. maddesinin birinci fıkrası. İlgili düzenleme şu şekilde:

İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır¹

Madde, metninden de anlaşılacağı üzere birden çok fiili suç olarak tanımlayan, eklektik bir düzenleme. Ama daha da önemlisi fazlasıyla muğlak ve yoruma açık. Yürürlüğe girdiği günden bu yana eleştiri konusu olan bu düzenleme, günümüzde özellikle kamuoyunu ilgilendiren yargılamalarla ilgili haber yapan ya da makale yazan gazetecilere karşı uygulanıyor.

TMK md. 6/1 Kapsamındaki Gazeteci Yargılamalarının Sayısı 2023’de Arttı

Adalet Bakanlığı adli istatistik yayınlama sistemini değiştirdiği için artık suç tiplerine göre soruşturma ve kovuşturma kesin sayılarına açık erişim mümkün değil. Bu durum Bakanlık tarafından bir raporlama politikası değişikliği² gibi sunulmuşsa da, esasında şeffaflığın önünde yeni bir engele dönüştü. Türkiye’deki rejimin yargı alanı ile kurduğu ilişkinin analizi için önem taşıyan istatistikler artık kamuoyu ile paylaşılmıyor.

Ancak Türkiye’de basın ve gazeteci örgütlerinin birçoğu meslektaşlarının yargılamalarının takibini kolaylaştırmaya yönelik çeşitli açık veri tabanlarına sahip. Farklı kaynaklardaki bu veriler karşılaştırılarak incelendiğinde 2023 yılında TMK md. 6/1 kapsamında yürüyen ceza soruşturma ve kovuşturmalarında bir artış olduğu görülüyor.

Bu kaynaklara göre 2020 ila 2022 yılları arasındaki üç yıllık süre zarfında hedef gösterme suçlaması nedeniyle yargılanan gazeteci sayısı 22 iken, 2023’ün Kasım ayı sonunda bu sayı 20’ye ulaşmış bile. Bu sayıların gerçek tabloyu tümüyle yansıtmadığını tahmin etmek de güç değil. Zira ilgili veriler çeşitli meslek örgütleri ile daha yakın ilişki içerisinde olan gazetecileri içeriyor. Bu ağlar dışında çalışan internet haberciliği yahut yerel gazetecilik yapan birçok kişi bu verilerde yer alamayabiliyor.

TMK md. 6/1 kapsamında yargılanan gazetecilerin ortak özelliğinin Türkiye’de yargı mekanizması üzerine köşe yazısı yazmaları veya kamuoyunun yakından takip ettiği davalarla ilgili haber

hazırlamaları olduğu da görülüyor. Suçlama genelde haber içerisinde ismi geçen bir savcı ya da yargıcın, salt isminin haberde geçmesi ile terör örgütlerine hedef gösterildikleri iddiasına dayanıyor. Bütün mahkemelerin hakim ve savcılarının isimlerine internetten açık olarak erişilebilmesi mümkünken, bu kişiler hakkında haber yapmanın yargılama konusu edilmesi ilk bakışta abesle iştigal. Ama daha abes olan, TMK md. 6/1'in açıkça "terörle mücadelede görev alan kamu görevlileri"nden söz etmesi. Bir savcı ya da hakim terörle mücadele eden bir kamu görevlisi olarak değerlendirilmesi hem hukuken hata hem de yargı bağımsızlığını ortadan kaldıracak ölçüde sorunlu bir politik yaklaşım. Özellikle bir hakim görev yaptığı mahkemenin niteliği nedeniyle terörle mücadelede görev alan bir kamu görevlisi olduğunu ileri sürmek, o mahkeme önüne gelen tüm yargılamalar yönünden masumiyet karinesinin ihlali anlamını taşıyor.

Yargı ile İlgili Yazan Gazeteciler Risk Altında

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında **Canan Coşkun** aleyhine hedef gösterme suçlaması yöneltilerek düzenlenmiş bir iddianameyi incelemiştik.³ Canan Coşkun'un yargılanmasına yol açan haber⁴ Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştı ve 14 avukatın tutuklanması ile sonuçlanan bir polis operasyonunu konu ediyordu. Coşkun, yorum içermeyen ve olgusal aktarımlardan ibaret olan haberinde soruşturmaya temel teşkil eden ve kamuoyunda tartışmalı bir tanığın ifadesine yer verdiği için yargılandı. Yani Coşkun hakkındaki iddianame bu "tanığı" terörle mücadele eden bir kişi olarak nitelemekteydi. Coşkun, ilk derece mahkemesinde 2 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı, ardından istinaf incelemesi yoluyla beraat etti. Ancak bu dava, Coşkun'un "hedef gösterme" suçundan ötürü yargılandığı tek dava değildi. Coşkun daha önce Gezi Parkı eylemleri sırasında vurulup yaşamını kaybeden Berkin Elvan'ın ceza soruşturması ile ilgili yaptığı bir haber nedeniyle de yargılanmıştı. İlgili ceza soruşturmasında failin tespiti yönünden yaşanan önemli bir gelişmeyi haberleştiren Coşkun, Elvan'ı vurduğu iddia edilen polisin savunması ile ilgili yaptığı bu haberinde⁵, ilgili polisin soyismine yer vermemesine rağmen yargılandı.

Canan Coşkun'un aynı suçlama ile yargılandığı üçüncü dava ise Diken isimli haber sitesinde yer alan haberini⁶ Twitter'da (X'de)⁷ paylaşması üzerine açıldı. İlgili paylaşımın içeriği şu şekildeydi:

Selahattin Demirtaş, Canan Kaftancıoğlu, Sırrı Süreyya Önder ve ÇHD'li avukatlara hapis cezaları veren hâkim Akın Gürlek'in başkanı olduğu İstanbul 14'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'nin değerlendirdiği DİAYDER iddianamesinin delilleri 16 yıl öncesine kadar dayanıyor. Detaylar haberde:

Coşkun'un aylarca yargılanmasına yol açan bu soruşturma, ilgili tarihte hakimlik görevi süren şuan ise Adalet Bakanı Yardımcısı ve Hakim ve Savcılar Kurulu (HSK) doğal üyesi olan Akın Gürlek'in şikayeti ile başladı ve 12 Nisan 2022'de Coşkun hakkında iddianame düzenlendi. Coşkun'a daha önce 2 yıl 3 ay hapis cezası veren de aynı hakimdi. Coşkun bu yargılama sonunda beraat etse de benzer şikayetlerle bu aynı suçtan yargılanan ne ilk gazeteci ne de son gazeteci oldu.

Bir gazeteci açısından aynı suçtan defalarca yargılanmanın çok yıpratıcı etkileri olabileceğini öngörmek güç değil. Coşkun'a bu yargılamaların üzerinde bıraktığı etkiyi sorduğumuzda; Coşkun kendisini uzun zamandır bir yargılama sarmalı içinde hissettiğini belirtti:

"Biri bitiyor diğeri başlıyor. Son zamanlarda hedef gösterme davaları o kadar çoğaldı ki meslektaşlarımızla birbirimize beraat kararlarını ve gerekçeli kararları yolluyoruz. Buna rağmen savcılar cezalandırma istemeye devam ediyor. Geçtiğimiz günlerde gazeteci Ayça Söylemez, eski yargıç Akın Gürlek'in hakkımda verdiği ceza üzerine yazdığı için yargılanmaya başladı. Gürlek'in şikayet ettiği bütün gazeteciler şimdiye kadar hep beraat etti. Söylemez, bununla ilgili bütün kararları mahkemeye sundu, ancak savcı yine de ceza istedi."

Coşkun'un PEN Norveç'e verdiği beyanında bahsi geçtiği üzere **Ayça Söylemez** hakkındaki dava devam ediyor. Ayça Söylemez aleyhine düzenlenen iddianamenin dayanağı kendisinin 18.02.2020 tarihinde Birgün'de yayımladığı "Yetenekli hakim bey" başlıklı köşe yazısı⁸. Söylemez'in ilk duruşması Kasım 2023'de görüldü ve savcının Söylemez hakkında hapis cezasına karar verilmesini istediği mütaalası akabinde 19 Mart 2024 tarihine ertelendi.

Söylemez hakkında düzenlenen iddianamede şu ifadelere yer verilmiş:

Tüm bu izahatlardan sonra anlatıma konu edildiği üzere; şüpheli Ayça SÖYLEMEZ'in https://www.birgun.net/net/amp/haber/yetenekli-hakim-bey-288416?__twitter_impression=true internet adresinde yayınlanan yetenekli hakim bey başlıklı internet haber içeriğinde, olay tarihinde terörle görevli ağır ceza mahkemesi başkanı olan mağduru ismiyle zikrettiği, görevi icabı bakmış olduğu davaları ifşa ettiği, soruşturmaya konu yazı içeriğinin 3713 sayılı yasanın 6. maddesinde belirtilen silahlı terör örgütlerine hedef gösterme ve servis etme mahiyetinde olduğu, bu haliyle şüphelinin hukuki koruma altına alınan terörle mücadele eden kişilerden Akın GÜRLEK'i hedef gösterme eylemini işlemiş olduğu kanaatine varıldığı anlaşılmıştır.

İddianameden yapılan bu alıntıdaki en ilgi çekici nokta görev icabı bakılan davaların ifşa edildiği iddiası. Zira Türkiye'de hakim ve savcı atamaları yapıldığında internet ortamında yayımlanması ve bu bilgilerin kamuoyunun erişimine zaten açık olması nedeniyle bu tür bir ifşa fiilen mümkün değil. Çünkü tüm hakimlerin hangi mahkemede görev yaptığı internet üzerinden erişilebilen bir bilgi. Aynı zamanda Çağdaş Hukukçular Derneği avukatları, Şebnem Korur Fincancı, Sırrı Süreyya Önder, Canan Coşkun, Canan Kaftancıoğlu, Selahattin Demirtaş, Atilla Taş, Murat Aksoy gibi isimlerin farklı ya da aynı mahkemelerde görülen davalarının tamamında ceza kararını verenin aynı hakim olduğu da kamuoyu tarafından bilinmekte. Zira tamamı kamuya açık olarak yürütülmüş, üzerine onlarca haber ve makale yazılmış, büyük kısmı uluslararası sivil toplum örgütleri tarafından da izlenmiş yargılamalar bunlar. Dahası Can Dündar'ı kaçak ilan ederek gayrimenkullerine el koyma kararını veren ya da döneminin tutuklu milletvekili Enis Berberoğlu'nun tahliyesi ile ilgili Anayasa Mahkemesi kararını uygulamayan da aynı hakim. Bu hali ile bu yargılama süreçlerinin ya da yargılama kapsamında verilen kararların kamuoyu önünde tartışılması son derece olağan.

Ayça Söylemez'e devam eden yargılama ile ilgili ne düşündüğünü sordüğümüzda şunları ifade etti:

"Mahkemede de belirttiğim gibi, savcının 'ifşa etmek' diyerek öne sürdüğü sav, baştan yanlış çünkü yıllar önce yazdığım ve suçlama konusu olan yazımdaki tüm ifade ve bilgiler, halihazırda kamuoyunun zaten takip ettiği davaların duruşmalarındaki beyanlara dayanıyor. Yani, kamuya açık yargılamadaki haber değeri taşıyan ifadeleri haberleştirmek gibi çok basit bir gazetecilik faaliyeti nedeniyle suçlanıyorum. 'Hedef göstermek' suçlaması da tamamen temelsiz, yazıda ne hedef gösterme ne de herhangi bir örgüt adı veya adı geçen kişiye doğrudan bir suçlama yöneltiyor"

Coşkun ve Söylemez'den birkaç yıl önce, 23 Mart 2020'de gazeteci **Buse Söğütlü** hakkında da hedef göstermek suçlaması ile iddianame düzenlenmişti. Söğütlü bu suçlamadan 2 yıl süren bir yargılama sonunda, Şubat 2022'de beraat etti.⁹

Bu Davalar Demokles'in Kılıcı

Söğütlü, TMK md. 6/1 kapsamındaki yargılamaların gazetecileri susturmak için yürütüldüğünün altını çizdi ve şunları ekledi:

Son yıllarda bu suçlamayla açılan davaların gazetecilerin üstünde Demokles'in kılıcı gibi sallandırıldığını görüyoruz. Suçlamada ne "terörle mücadelede görev almak" ne de "hedef göstermek" boyutları yeterince açıklanıyor. Bu belirsizlik, gazetecilerin halkın haber alma hakkını gözeterek kamu görevlileriyle ilgili yazdığı neredeyse her haberin bu suçlama kapsamına alınabilmesine neden oluyor. Oysa gazeteciliğin bir yönü zaten kamu görevlilerinin, görevlerini aşan fiil ve davranışlarını ortaya çıkarmak ve bunları kamuya duyurmak.

Her gün yeni yargı skandallarıyla karşılaştığımız, dahası bunun iktidar cenahından bazı isimler tarafından da kabul edildiği bir atmosferde gazetecilerin fiilen adı skandallarla anılan kamu görevlileriyle ilgili haber yapamaz hale getirilmesinin mesajı çok açık: Gazeteciler de gazetecilik mesleği de güvende değil ve makbul olan, iktidarın çizdiği sınırlar içinde yapılan gazetecilik faaliyetleri.

Üstelik yıllarla anılan uzun yargılama süreçleri de davanın nasıl sonuçlandığından bağımsız

olarak bir cezalandırmaya dönüşüyor. Gazetecinin bu suçlamanın ardından ceza almasına gerek yok; zaten bu süreçte yurtdışı çıkışı yasağı gibi adli kontrol «tedbirleri» uygulanıyor ve çok çeşitli biçimlerde gazeteciler tehditkâr bir süreçle karşı karşıya bırakılıyor. Dahası adı geçen isimler «nüfuzlu» kamu görevlileri olduğu için davalara müdahale ettikleri ya da edebilecekleri yönündeki somut olaylara dayalı kaygılar, dava sürecini en başından itibaren bir cendereye dönüştürüyor. Örneğin benim Akın Gürlek'i hedef gösterdiğim iddiasıyla yargılandığım davada, Gürlek henüz hâlâ ağır ceza hakimiyken, dava dosyasına bir yazı yollamış ve «suçu işlemeye devam ettiğimi» iddia etmişti. Çağlayan Adliyesi'nde «nüfuzlu bir ağır ceza hakimi» olan Gürlek, benim suç işlediğime karar vermişti bile! «Şans eseri» beraat ettim ve Gürlek'in bu «müdahale» olarak algılanabilecek hareketi etkisiz oldu ancak bunun sonucu değiştirmesinden bağımsız yapılabilir olması son derece tehlikeli.

Yargılamalar Eleştiri ve Haber Alma Hakkını Engellemeyi Hedefliyor

Eren Keskin, Nazlan Ertan, Mansur Çelik, Derya Saadet, Yağmur Kaya, Rabia Çetin, Fırat Can Arslan, Dilan Balat, İsmail Saymaz, Gökçer Tahincioğlu, Furkan Karabay, Faruk Eren, Sibel Yükler, Delal Akyüz, Evrim Deniz, Evrim Kepenek, Yıldız Tar ve muhtemelen burada ismini atladığımız birçok gazeteci aynı suçlama ile cezai işleme tabi tutuldu. Gazetecileri hedef alan TMK md. 6/1 kapsamındaki yargılamaların büyük kısmı şuan için beraatle sonuçlansa da, gazeteciler için bir ceza ya da tutukluluk riski olmadığını söylemek mümkün değil. Gazeteciler **Ferhat Çelik** ve **İdris Yayla**¹⁰ hakkında aynı suçtan verilmiş 1 yıl 3 ay hapis cezası Kasım 2023'de istinafça onandı. **Fırat Can Arslan**¹¹ ise, Türkiye'de TMK md. 6/1 nedeniyle tutuklanan ilk gazeteci oldu. Daha sonra ilk duruşmada beraat etmişse de Arslan, Temmuz 2023 ile 31 Ekim 2023 tarihleri arasında tutuklu yargılandı.

Bu yargılamalardaki ortak örüntü özel bir önem taşıyor. Fırat Can Arslan (ve Evrim Deniz, Sibel Yükler, Evrim Kepenek, Delal Akyüz) yönünden bakıldığında örneğin, Diyarbakır'da tutuklu yargılanan 18 gazetecinin iddianame savcısı ile davanın ilk duruşmasını gören hakimlerden birinin evli olmalarını haberleştirdikleri için yargılandıkları görülüyor. Oysa ki bu önemde bir dosyada iddianame savcısı ile bu iddianamenin kabulü ve reddi yönünde karar verip akabinde yargılamayı yürütecek kişinin evli olmasının haber değeri olduğu açık.

Eren Keskin'in¹² (ve Nazlan Ertan¹³, Derya Saadet¹⁴) yargılandığı dosyada ise Keskin'in İzmir'de Halkların Demokratik Partisi (HDP) binasına düzenlenen saldırıda yaşamını yitiren Deniz Poyraz ile ilgili yürütülen soruşturmanın etkin yürütülmediğini belirttiği, bu soruşturmayı yürüten savcının Poyraz'ın babasının tepki içeren sözlerini terör propagandası olarak niteleyerek iddianame düzenlemesini eleştirdiği açıklamaları nedeniyle ilgili savcıyı terör örgütlerine hedef göstermekle suçlandığı görülüyor. Keskin ve diğer gazeteciler Haziran 2023'de beraat etse dahi bu beraat kararı yargılamanın ağırlığını ortadan kaldırmıyor.

“

İddianameden yapılan bu alıntıdaki en ilgi çekici nokta görev icabı bakılan davaların ifşa edildiği iddiası. Zira Türkiye'de hakim ve savcı atamaları yapıldığında internet ortamında yayımlanması ve bu bilgilerin kamuoyunun erişimine zaten açık olması nedeniyle bu tür bir ifşa fiilen mümkün değil. Çünkü tüm hakimlerin hangi mahkemede görev yaptığı internet üzerinden erişilebilen bir bilgi.

”

Örnekler artırılabilir, ancak burada verilen sınırlı sayıdaki örnek dahi Türkiye’de gazetecilerin belirli konularda yazmalarının, olguya dayalı bilgileri kamuoyu ile paylaşmalarının istenmediğini ve aslen yargılamalarla amaçlananın da bu bilgilerin kapalı kapılar ardında tutulması olduğunu ortaya koymakta.

Türkiye’deki ceza mevzuatı gazeteciler yönünden adeta bir mayın tarlasını andırıyor. Gazeteciler üzerindeki yargı tehdidi elbette toplumsal yaşamın bütününe etkiliyor. Zira gazetecilik mesleği doğrudan halkın haber alma hakkıyla ilişkili olduğundan esasında bu alandaki baskı ve yargısal taciz geniş kesimler üzerinde sonuç doğuruyor. Bu makalede incelenen örneklerin büyük çoğunluğunda gerek Anayasa gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında korunan ifadenin cezalandırılmasını isteyenlerin hakim ya da savcılar olması ise ayrıca bir endişe kaynağı. Zira Türkiye uygulamasında sıklıkla gözardı edilse de uluslararası meslek ilke kuralları gereği her iki meslek grubu mensuplarının görevleri arasında insan haklarının korunması da yer alıyor.

Türkiye’de yargı alanında çok yapısal sorunlar olduğu ve bu nedenle yapısal bir dönüşümün acil bir ihtiyaç olduğu bugün birçok kurum tarafından yürütülen tartışmaların temel konularından birini ifade ediyor. Gerçekçi bir demokratik dönüşüm için öncelikle ifadenin kriminalizasyonuna son verilmesi gerekiyor.

Sonnotlar:

- 1 mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf
- 2 Revizyon Politikası (adalet.gov.tr)
- 3 Microsoft Word - Canan Coşkun_TİP_TR_Final-1.docx (norskpen.no)
- 4 Nuriye ve Semih’in 14 avukatı tutuklandı (cumhuriyet.com.tr)
- 5 Berkin Elvan’ı vurduğu iddia edilen polis görev yaptığı yeri hatırlamadı (cumhuriyet.com.tr)
- 6 İlgili haber: İBB’ye ‘terör’ teftişine dayanak yapılan DİAYDER iddianamesi kabul edildi - Diken
- 7 Canan Coşkun’un söz konusu tweeti: <https://x.com/canancoskun/status/1476280037406121988?s=20>
- 8 Yetenekli hâkim bey (birgun.net)
- 9 Gazeteci Buse Söğütlü 2 yıl ve 7 duruşma sonunda beraat etti (bianet.org)
- 10 İstinaf mahkemesi, gazeteci Çelik ve Yayla’ya ‘hedef gösterme’ iddiasıyla verilen cezaları onadı (mlsaturkey.com)
- 11 Gazeteci Fırat Can Arslan beraat etti (gazeteduvar.com.tr)
- 12 “Savcı’yı hukuken eleştiren” Eren Keskin’e hapis talebi (bianet.org)
- 13 Yaptığı retweet nedeniyle gazeteci Nazlan Ertan hakkında ‘hakaret’ ve ‘hedef gösterme’ davası açıldı (mlsaturkey.com)
- 14 Gazetecinin ‘retweetine’ beraat (bianet.org)

İddianame İnceleme Raporu: Ayça Söylemez

Florian Bohsung

Ayça Söylemez, BirGün gazetesinde çalışan, insan hakları ve yargı haberleriyle tanınan bir gazetecidir. Söylemez, “Yetenekli Hâkim Bey” başlıklı yazısında tek bir hakim eliyle yürütülen kamuoyuna açık davalar üzerine eleştirel bir makale yazdığı için, bir hakimi terör örgütlerine hedef göstermekle suçlanmış; beraat etmiştir.

İddianame İnceleme Raporu: Ayça Söylemez

Yazar: Florian Bohsung

1. Giriş

Bu raporda gazeteci Ayça Söylemez hakkında 14 Temmuz 2023 tarihinde Cumhuriyet Savcısı Burak Özer tarafından düzenlenen 2023/7513 no.lu iddianame tartışılmaktadır. İddianame Ayça Söylemez'i, 18 Şubat 2020 tarihli 'Yetenekli Hakim Bey' başlıklı yazısında Hakim Akın Gürlek'i terör örgütlerine hedef göstermekle suçlamıştır.

Bu raporun ikinci bölümünde olguların kısa bir özeti verilecektir. Üçüncü bölümde, Türkiye'nin iç hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) kapsamında belirlenen standartların iddianame tarafından karşılanıp karşılanmadığı analiz edilecektir. Sonuç bölümünde ise bundan sonra düzenlenecek iddianamelerin nasıl iyileştirilebileceğine dair bazı tavsiyelerde bulunulacaktır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

İnsan hakları editörü, gazeteci ve köşe yazarı Ayça Söylemez, 18 Şubat 2020 tarihinde BirGün gazetesinde "Yetenekli Hâkim Bey"¹ başlıklı bir yazı yayımladı. Yazıda Söylemez, o dönemde İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olan, şimdiyse Adalet Bakan Yardımcısı Akın Gürlek'in baktığı çok sayıda davayı ele alıyordu. Gürlek'in baktığı ve yazıda bahsi geçen davalar, ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) eski İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu², Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) tutuklu eski eş başkanı Selahattin Demirtaş, Türk Tabipleri Birliği (TTB) önceki dönem Başkanı Şebnem Korur Fincancı, Çağdaş Hukukçular Derneği'nden (ÇHD) avukatlar, Barış İçin Akademisyenler ve Sözcü gazetesi yönetici, yazar ve çalışanları gibi siyasetçiler ve gazetecilerle ilgiliydi.

Önemli bir nokta Söylemez'in yazısında ismini vererek Akın Gürlek'ten söz etmesiydi. Yazının 13 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanmasından yaklaşık beş ay sonra Gürlek, Söylemez hakkında şikayette bulundu ve Söylemez'in terörle mücadelede görev almış bir kişi olarak kendisini terör örgütlerine hedef göstermekle suçladı. Ardından savcılık bu iddialara ilişkin soruşturma başlattı. Söylemez'in ifadeye çağırılması neredeyse üç yıl sürmüş ve Söylemez ifadesinde Gürlek'in baktığı davalar nedeniyle kamuoyunda bilinen bir şahıs olduğunu ve yazı içeriğinde herhangi bir yasadışı örgütten bahsetmediğini iddia ederek kendini savunmuştur. Söylemez savunmasında şöyle demiştir:

[Gürlek'in] Bakmış olduğu davalar ve bu davalar sonucu verilen kararlar ile ilgili zaten kamuya açık olan bilgileri yazdım. Bu sebeple Akın Gürlek'i herhangi bir örgütün hedefi haline getirdiğim söylenemez. Sonuç olarak bahse konu köşe yazısı gazeteci kimliğimle tamamen kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla ve basın ve ifade özgürlüğü çerçevesinde yazdığım yazıdır.³

Söylemez, Gürlek'in daha önce de birçok davada gazetecilere yönelik benzer iddialarda bulunduğunu ve bu iddiaların ya takipsizlikle ya da sanıkların beraatiyle sonuçlandığını

vurguladıysa da savcının 14 Temmuz 2023 tarihinde düzenlediği iddianame on gün sonra İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi. İddianamede Söylemez'in "[Akın Gürlek'i] ismiyle zikrettiği, görevi icabı bakmış olduğu davaları ifşa ettiği, soruşturmaya konu yazı içeriğinin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. maddesinde belirtilen silahlı terör örgütlerine hedef gösterme ve servis etme mahiyetinde olduğu" iddia edilmektedir.⁴

Ayça Söylemez, İstanbul 29. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ilk duruşmasına 22 Kasım 2023 tarihinde çıktı. Söylemez ve avukatı Güçlü Sevimli duruşmada hazır bulundu. Savunmasında, polise verdiği ifadeyi tekrarlayan Söylemez, yazısının ifade özgürlüğü hakkı kapsamında olduğunu ve zaten aleni olmayan bir bilginin kamuya ifşasının da söz konusu olmadığını söyledi.

Savcılık mütalaasında Söylemez'in 'terörle mücadelede görev almış bir kamu görevlisini hedef göstermek' suçundan cezalandırılmasını talep etti.

Mahkeme 19 Mart 2024 tarihinde savunmanın beyanını dinledi ve ardından Söylemez'in tüm suçlamalardan beraatine karar verdi. Mahkemenin bu kararı sevindirici olmakla birlikte, söz konusu iddianamenin hiç yazılmamış olması ya da en azından Mahkeme'nin iddianameyi bu haliyle reddetmiş olması gerektiği hususu hala geçerliliğini korumaktadır.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

Ayça Söylemez hakkında düzenlenen iddianameye ilişkin bu analizin ilk bölümü, iddianamenin Türkiye'deki iç hukukun gerekliliklerini yerine getirip getirmediği sorusuna odaklanmaktadır. Söylemez iddianamesi PEN Norveç tarafından daha önce raporlanan Canan Coşkun iddianamesine çok benzediği ve kusurları da aynı olduğu için, mevcut analiz sadece iddianamedeki sorunların bir özetini sunmakla yetinecek ve bunun yerine Coşkun'un iddianamesinde gündeme getirilmeyen kısımlara daha fazla odaklanacaktır. Ayrıca analiz daha çok AIHS kapsamındaki içtihada odaklanacaktır.

3.1 İç Hukuk

PEN Norveç'in diğer birçok yayınında da ele alındığı üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) md. 170 uyarınca, bir iddianame konu ettiği olaya isnat edilebilecek suç, ilgili suçun unsurlarını dikkate alarak tanımlamak, şüpheli sıfatı yüklenen kişilerin hangi fiillerinin bu suçu oluşturduğunu açıklamak, delille suç arasındaki ilişkiyi ve beraberinde şüphelilerin lehine olan unsurları içermek zorundadır. Bu unsurları içermeyen bir metin, bir iddia içerse dahi hukuki anlamda bir iddianame olarak kabul edilemez.⁵

CMK md. 170/3 her iddianamenin içermesi gereken unsurları tanımlar. Bu gerekliliklerden biri, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekilinin veya kanunî temsilcisinin gösterilmesidir (CMK md. 170/3-d). Yalnızca Söylemez'in yasal temsilcisinden bahseden, ancak Gürlek'in yasal temsilcisini anmayan iddianame bu gerekliliği karşılamamaktadır. Ayrıca, iddianamede Söylemez'in CMK md. 170/3-k uyarınca tutuklu olup olmadığı da gösterilmemiştir. Son olarak, sanık hakkında şikayette bulunulan tarihin iddianame içeriğinde belirtilmesi gerekmektedir (md. 170/3-g). İddianamede bu tarih de eksiktir. Aslında, iddianamede bu şikayetten yalnızca delil listesinin bir parçası olarak ve 'ihbar' kavramıyla bahsedilmektedir. Buna dair herhangi bir ek bilgi iddianamede bulunmamaktadır. Sonuç olarak, iddianame yasal geçerliliği bulunan bir iddianamenin temel gerekliliklerini karşılamamaktadır. Bu eksikliklere rağmen Mahkeme iddianameyi kabul ederek davayı görmeye başlamıştır.

Coşkun hakkındaki iddianameye benzer şekilde, Söylemez hakkındaki iddianamede de kendisi aleyhinde delil olarak kullanılan belgelerin kısa bir listesi yer almaktadır. Bu bölgelerin ihbar, açık kaynak tespit tutanağı, kolluk araştırma tutanağı, şüpheli savunması, adli sicil ve nüfus kayıt örnekleri ile tüm soruşturma dosyası kapsamı olduğu belirtilmiştir. Tıpkı Coşkun davasında olduğu gibi, en kritik kanıt olan Söylemez'in yazısı listede yer almamıştır. İddianame söz konusu yazıyı bütünüyle alıntılandığı için bu formalite sadece dikkatsizlikten kaynaklanan bir ihmal

olarak değerlendirilebilirse de, aynı şey iddianamede hiç atıfta bulunulmayan ‘açık kaynak tespit tutanağı’ veya ‘tüm soruşturma dosyası kapsamı’ için söylenemez. İşin aslı savcı, iddia edilen suç ile iddianameye konu edilen olay arasında net ve şeffaf bir bağlantı kurma girişiminde bile bulunmamıştır. Yazının tamamını alıntılıyıp Söylemez’in karakolda verdiği ifadede bir pasaj aktaran savcı, daha sonra AİHS madde 10 kapsamında güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkı ile buna ilişkin sınırlamalara dair uzun uzadıya genel bilgiler sunmuştur. Savcı aynı şeyi 3713 sayılı Kanun’un 6. maddesi için yapmamıştır. Sunulan bilgilerin spesifik olarak Söylemez’in durumuyla ilişkilendirilmesi konusunda savcı bütünüyle başarısızdır. Bunun yerine savcı, sanığın ‘hukuki koruma altına alınan terörle mücadele eden kişilerden Akın GÜRLEK’i hedef gösterme eylemini’ işlediğinin sabit olduğunu düşünmektedir.⁶ Buradan iddianamenin suçun tanımını ve unsurlarını sunma gerekliliğini yerine getiremediği sonucuna varılmalıdır, çünkü iddianame 3713 sayılı Kanunun 6. maddesine ilişkin herhangi bir açıklamaya veya buna ilişkin herhangi bir içtihada yer vermemekte, bunun yerine sadece AİHS madde 10’un neden bazı durumlarda sınırlandırılabilirliğine dair bir açıklamayla yetinmektedir. Ayrıca, tam olarak hangi spesifik eylemin ya da bu dava özelinde hangi spesifik cümlelerin/paragrafların Gürlek’i terör örgütüne hedef gösterdiği iddianamede belirtilmemiştir. Dolayısıyla, Söylemez’in hangi spesifik eylemlerden dolayı suçlandığı iddianamede gösterilememektedir. Son olarak, yukarıda ana hatlarıyla aktarıldığı gibi, iddianamede sunulan delillerin suçla ilişkisinin kurulduğunu söylemek de mümkün değildir.

“

Tam olarak hangi spesifik eylemin ya da bu dava özelinde hangi spesifik cümlelerin/paragrafların Gürlek’i terör örgütüne hedef gösterdiği iddianamede belirtilmemiştir. Dolayısıyla, Söylemez’in hangi spesifik eylemlerden dolayı suçlandığı iddianamede gösterilememektedir.

”

CMK md. 170/5 uyarınca, iddia makamının sadece sanık aleyhine değil, aynı zamanda sanık lehine olan delilleri de sunması gerekmektedir. Mevcut davada, Söylemez lehine sunulan kanıtlar yalnızca kendisinin yaptığı savunmadır. Başka bir lehte delilden iddianamede bahsedilmemiştir. İddianamenin şüphelinin kendi sözlerine yer vermesi anlamlı olsa da, savcının ‘şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına alma[sını]’ gerektiren CMK md. 160’a uymak için yeterli değildir. Yasa koyucu buna ilişkin sunduğu gerekçelerde, savcının lehte ve aleyhte olan olguları araştırmak için eşit çaba göstermesi gerektiğini daha ayrıntılı olarak belirtmiştir. Söylemez’in iddianamesine bakıldığında, lehte delillerin araştırılmasına hiç zaman harcanmadığı sonucuna varılabilir. Söylemez’in bir gazeteci olduğu ve kamuoyunda bilinen bir hakimin duruşmalarını haberleştirdiği bilgisinden yalnızca kendi ifadesinde bahsedilmektedir. Kendi ifadesinde Söylemez Gürlek’in kariyerini haberleştiren gazetecilere karşı açılan benzer davalardan haberdar olduğunu ve bu davaların ya takipsizlikle ya da sanıkların beraat etmesiyle sonuçlandığını belirtmiştir. Söylemez kendisine yöneltilen suçlamalardan haberdar edilmediği için bu kararlara ilişkin belgeleri karakoldayken sunma şansı olmadığını, ancak savcılığa bu kararların kopyalarını vereceğini söylemiştir. Emsal değeri olan bu kararların hiçbir iddianamede Söylemez’in lehine delil olarak gösterilmemiştir. Böylesine önemli bir delilin, hele ki Söylemez savcıya doğrudan bu delili işaret etmişken dosyaya dahil edilmemesi, savcılığın sanık lehine olan hiçbir delili dikkate almadığını düşündürmektedir. Hatırlatalım, BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi, bir suçlamanın asılsız olduğunun anlaşılması

halinde savcılarının soruşturmaları sonlandırma görevi bulunduğunun altını çizmektedir.⁷ Buna ek olarak, CMK madde 160, savcının ‘maddi gerçeği’ ortaya koymasını, ‘adil bir yargılama yapmasını’ ve ‘şüphelinin haklarını korumasını’ gerektirmektedir. Bu noktada, davanın savcı tarafından ele alınma biçimi, sanık haklarına ilişkin bu güvencelere riayet edilip edilmediği sorusunu gündeme getirmektedir.

Uluslararası hukuk kapsamındaki meselelere geçmeden önce, Söylemez hakkında düzenlenen bu iddianameyle ilgili olarak Türk Basın Kanunu (TBK) bağlamında bir usul meselesinin daha gündeme getirilmesi gerekmektedir. Basın Kanununun 26 maddesinde şöyle denilmektedir: ‘Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden dört ay, diğer basılmış eserler yönünden altı ay içinde açılması zorunludur.’ Söylemez’in yazısı hem günlük bir gazetede hem de BirGün gazetesinin internet sitesinde yayınlamış olduğu için, yasada sözü edilen altı aylık süre yazı için de uygulanabilir. Türkiye’deki tüm haber kuruluşları basılı yayınlarını Cumhuriyet Başsavcılığına (CBS) göndermekle yükümlüdür ve altı aylık süre bu noktada başlamaktadır. Söylemez’in durumunda söz konusu yazı CBS’ye gönderilmemiş bile olsa, TBK’nın 26. maddesi “basılmış eserlerin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilmemesi halinde yukarıdaki sürelerin başlama tarihi, suç oluşturan fiilin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından öğrenildiği tarihtir” demektir. Bu da CBS’nin suç teşkil ettiği iddia edilen yazıdan en geç Gürlek’in 13 Temmuz 2020’de suç duyurusunda bulunduğu sırada haberdar olduğu anlamına gelmektedir. Nihayetinde, Mahkeme’nin Söylemez hakkındaki davayı en geç 13 Ocak 2021 tarihinde açmış olması gerekiyordu. Oysa, iddianame 14 Temmuz 2023 tarihinde düzenlenmiş ve dava 24 Temmuz 2023 tarihinde açılmıştır. Aralık 2022’de TBK’da yapılan değişiklikten bu yana, BirGün gibi haber portalları açıkça bu kanuna tabi hale geldiğinden, ilgili hüküm bu davada da geçerlidir. Bu demektir ki iddianamenin içeriğinden bağımsız olarak, savcı iddianameyi yasada belirtilen süre içerisinde düzenlememiş olduğundan bundan sonra da düzenlemekten kaçınması gerekiyordu. Sonuçta Mahkeme’nin de Söylemez aleyhinde düzenlenen iddianameyi kabul etmemesi gerekiyordu.

Buradan da anlaşılabilir ki üzere, Söylemez aleyhindeki dava açıkça Türkiye’nin iç hukuku kapsamındaki usul standartlarını karşılamamaktadır. Savcılığın düzenlediği iddianame yasalarca öngörülen temel bilgileri içermemektedir. Ayrıca, lehteki delilleri dışarıda bırakmıştır. Son olarak iddianame kanunda öngörülen zaman sınırlamalarına da uymamıştır. İddianamedeki tüm bu hatalar dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesi’nin iddianameyi reddetmesi gerekirken, Mahkeme bunun yerine Söylemez hakkında dava açmıştır.

3.2 AİHM İçtihatları

Söylemez davası AİHM kapsamında birden fazla ihlale sebep olabilir. Yukarıda belirtilen usul hataları, AİHS madde 6 kapsamında adil yargılanma hakkının ihlaline sebep olabilir. Ayrıca davanın esası, AİHS madde 10 kapsamında ifade özgürlüğü hakkı ve buna dahil olan basın özgürlüğü hakkına ilişkin potansiyel ihlallere sebep olabilir.

3.2.1 Madde 6 - Adil Yargılanma Hakkı

PEN Norveç İddianame Projesi’nin önceki raporlarında da tespit edildiği üzere⁸, CMK md. 170’e uygun olmayan bir iddianamenin AİHS madde 6’ya uygun olması da mümkün değildir. Özellikle, madde 6/3-a, sanığın ‘kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden ... ayrıntılı olarak’ haberdar edilmesini gerektirmektedir. AİHM, *Pélissier ve Sassi / Fransa* davasında madde 6/3-a’nın usule ilişkin herhangi bir şart içermediğini belirtmekle birlikte,⁹ “cezaî konularda, kendisine yöneltilen suçlamalar ve dolayısıyla mahkemenin konuya atfedebileceği hukuki nitelik hakkında sanığın tam ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesinin, yargılamanın adil olmasını sağlamak için temel bir ön gereklilik olduğunu” açıkça ortaya koymuştur.¹⁰ AİHS’de düzenlenen bazı hakların askıya alınmasına (derogasyon) izin verilse de, bu uygulamanın her zaman kanunla öngörülmüş olması, demokratik bir toplumda gerekli olması ve meşru bir amaç taşıması gerekir. Bu raporun 3.1. Bölümünde de belirtildiği üzere, iddianame CMK md. 170’in gerekliliklerini yerine getirmemektedir. Bu nedenle, 1) adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ve 2) söz konusu ihlalin kanunla öngörülmemiş olduğu açıktır. Sonuç olarak, Söylemez hakkında düzenlenen iddianame AİHS madde 6’yı ihlal etmektedir.

3.2.2- Madde 10 - İfade Özgürlüğü Hakkı

AIHS madde 10 şöyle demektedir: “Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir.” Kendisi de düşünce özgürlüğünden kaynaklanan bu hak iddianamede belirtildiği üzere ‘demokratik toplumların ilerlemesi ... için temel koşullardan biridir’. İddianame üç paragraf boyunca ifade özgürlüğü hakkının “sözel, çizgisel, yazısal, oyunsal tüm iletişim araçlarını[n] kullan[nı]labilmesine olanak verilme[si]” anlamına geldiğini açıklamaktadır. Çünkü bu özgürlük yalnızca kişisel değil; aynı zamanda toplumsal bir haktır. Ancak, savcı bu iddiaları dile getirdikten hemen sonra, bireylere “özgürlüğü yok etme özgürlüğü verilmesi ... demokrasiyi ortadan kaldırabilir” diye iddia etmektedir. Eğer düşünceyi açıklama özgürlüğü tamamen sınırsız olursa “doğal olarak farklı siyasi düşüncelere sahip kişiler özellikle net siyasî görüşü olmayanların inandırılması, yönlendirilmesi ve onların kazanılması çabası içerisinde olacaklar, bu ise karşıt görüşler arasında çıkar çatışmasını doğuracaktır.” Sonuç olarak savcı, anarşinin kamu düzenini bozacağını ve dolayısıyla kurumsal çerçevenin tehlikeye gireceğini öngörmektedir. Savcı daha sonra, ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasının mümkün olduğunu belirterek, Söylemez’in Gürlek’ten söz eden yazısının Gürlek’i terör örgütlerine hedef gösterdiğini açıkça kanıtlandığı sonucuna varmaktadır. Ancak bunu yaparken ilgili yazının neden ifade özgürlüğü kapsamına girmeyeceğine dair herhangi bir açıklama getirmemektedir.

Yukarıdaki argümantasyon hattı birçok soruyu gündeme getirmektedir. İlk olarak, savcının demokrasi yorumunun, yaygın demokrasi anlayışından hayli ölçüsüz bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. İkincisi ve daha önemlisi, ifade özgürlüğünün bazı koşullar altında sınırlandırılabilmesine ilişkin açıklaması ile Söylemez’e yönelik suçlamanın kanıtlanmış olduğu varsayımı arasında açık bir bağlantı kurulmamıştır. Bu raporun geri kalanında, Söylemez’in yazısının 3713 sayılı Kanunun 6. maddesi ile bağlantılı olarak AIHS madde 10 kapsamındaki ifade özgürlüğü hakkı tarafından korunup korunmaması gerektiği değerlendirilecektir.

Sorulması lazım gelen ilk soru, bu davada AIHS madde 10’a yönelik bir müdahale olup olmadığıdır. Hiç şüphe yok ki bir haberin suç sayılması ifade özgürlüğü hakkına bir müdahale olarak değerlendirilmelidir. AIHS madde 10’a ilişkin bir ihlal olup olmadığını tespit için, müdahalenin kanunla öngörülüp öngörülmediği, meşru bir amaç taşıyıp taşımadığı ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı kontrol edilmelidir.¹¹

3.2.2.1 Müdahalenin Kanunla Öngörülmüş Olması

Savcı, Söylemez’in Gürlek’i terör örgütlerinin hedefi haline getirmesinin kanıtının ondan ismen bahsetmesi olduğunu düşünmektedir. Böyle olursa, Söylemez’in yazısı 3713 sayılı Kanunun 6. maddesi kapsamına girecek ve sonuçta müdahale kanunla öngörülmüş olacaktır. Ancak, daha önce de belirtildiği üzere, iddianame söz konusu yazının 6. madde kapsamına nasıl girdiğini ve Gürlek’in özellikle yazının neresinde hedef gösterildiğini açıklayamamaktadır. Ayrıca, iddianamede Söylemez’in Gürlek’i özellikle hangi terör örgütlerine hedef gösterdiği de belirtilmemiştir. Son olarak, iddianamede bir hakim olan Gürlek’in neden terörle mücadelede görev almış bir kişi olarak görülmesi gerektiğine dair herhangi bir argüman da bulunmamaktadır. Hakimlerin isimleri internette kolayca bulunabilmektedir, dolayısıyla Söylemez’in halihazırda hangi kamuya açık olmayan bilgiyi yayımladığı da belirsizdir. Dolayısıyla, söz konusu haberin 6. maddenin tüm unsurlarını barındırdığına dair ikna edici bir argüman iddianamede bulunmamaktadır.

Savcılığın argümanlarındaki eksiklikler bir kenara, belirli bir fiilin kanun kapsamına girdiğinin net olarak anlaşılabilmesini gerektiren kriterlerin Terörle Mücadele Kanununun 6. maddesi tarafından da karşılanması gerekmektedir. Ayrıca, bu tür fiillerin sonuçlarının kanunda yeterince öngörülebilir olması gerekecektir.¹² Aksi takdirde, söz konusu madde AIHS madde 10’daki anlamıyla ‘kanun’ olarak kabul edilmeyebilir.

3713 sayılı Kanunun 6. maddesi hakkında yakın zamanda bir makale yayımlayan PEN Norveç,¹³ maddenin muğlaklığının savcıların gazetecileri giderek daha fazla hedef almasına nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Daha da önemlisi, bugüne kadar Terörle Mücadele Kanununun 6. maddesi kapsamında gazetecilere karşı açılan tüm davaların ya kovuşturulmadığı ya da

sanıkların beraatiyle sonuçlandığı daha önce belirtilmiştir. Bu nedenle, ilgili maddenin hukuki netlik kriterini karşılamıyor olma ihtimali bir yana, mahkemelerin ortaya koyduğu pratik de bir hakime ilişkin yazılan bir yazının yayınlaması halinde nasıl sonuçlarla karşılaşılacağına yeterince öngörülebilir olmasını engellemektedir. Bu, ulusal mahkemelerin iç hukuku nasıl uygulayacakları konusunda bir takdir marjına sahip oldukları anlamına gelirken, AİHM'in 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesinin söz konusu davada bir müdahale gerektirdiği sonucuna varması pek olası görünmemektedir. Dolayısıyla, AİHM'in AİHS'in 10. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle, geriye kalan meşru amaç ve demokratik bir toplumda gereklilik kriterlerinin üzerinden bu raporda geçmek gerekli değilse de hukuki manzarayı tam olarak ortaya koymak için bunlar kısaca tartışılacaktır.

3.2.2.2 Müdahalenin Meşru Amacı

AİHS madde 10/2'de sunulan kapsamlı listede yetkililerce bir müdahalenin gerekçesi olarak gösterilebilecek olası amaçlar bulunmaktadır. Mahkeme Özgür Gündem / Türkiye kararında mevcut 3713 sayılı kanunun öncülü olan 1991 tarihli 3713 sayılı kanunun 6. bölümünde ulusal güvenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması ile suçun ve kamu düzeninin bozulmasının önlenmesi gibi meşru amaçlar izlenebileceğini kabul etmiştir.¹⁴ Her ne kadar mevcut 3713 sayılı kanun 6. maddesinin lafzında değişiklikler yapılmış olsa da Mahkeme'nin farklı bir yorum getirmesini gerektirecek denli bir farklılık bulunmamaktadır. Dahası, Söylemez davasında yargının otoritesini ve tarafsızlığını koruma amacının da başka bir meşru amaç teşkil edebileceğini ileri sürmek mümkündür. Ancak, meşru bir amaca sahip olmak tek başına yeterli olmayıp, müdahalenin AİHS madde 10'u ihlal etmemesi için demokratik bir toplumda gerekli olması da gerekmektedir ki bu husus son bölümde ele alınacaktır.

3.2.2.3 Demokratik Bir Toplumda Müdahalenin Gerekliliği

Bu son kriter özelinde, 1) Söylemez'in bir basın mensubu ve bu nedenle ifade özgürlüğü hakkı bakımından özel bir statüye sahip oluşunun ve 2) Gürlek'in bir hakim oluşunun ve 'terörle mücadelede bir kamu görevlisi' olarak rolünün altını çizmek gerekiyor.

İddianamede Söylemez'in söz konusu yazıyı bir basın mensubu / gazeteci olarak yazdığı ve yayımladığı hiçbir şekilde dikkate alınmamıştır. AİHS madde 10/1 ifade özgürlüğü hakkının 'haber verme ve alma' hakkını da içerdiğini açıkça belirtmektedir. AİHM birçok durumda,

Madde 10 paragraf 2 kapsamında, ifade özgürlüğü hakkının yalnızca memnuniyetle karşılanan, zararsız görülen ya da kayıtsızlıkla karşılanan değil inciten, sarsan ya da rahatsız eden "bilgi" ya da "fikirler" için de geçerli olduğunu ve çoğulculuk, hoşgörü ve açıkfıkrılığın bunu gerektirdiğini ve bunlar olmaksızın "demokratik toplum"dan söz edilemeyeceğini ifade etmiştir.¹⁵

“

Söylemez aleyhindeki dava açıkça Türkiye'nin iç hukuku kapsamındaki usul standartlarını karşılamamaktadır. Savcılığın düzenlediği iddianame yasalarca öngörülen temel bilgileri içermemektedir. Ayrıca, lehteki delilleri dışarıda bırakmıştır. Son olarak iddianame kanunda öngörülen zaman sınırlamalarına da uymamıştır.

”

“

Bir yargı mensubu olarak Gürlek'in anonim kalma hakkı yoktur. Böyle bir şey adil yargılama hakkına yönelik ağır bir ihlal anlamına gelecek ve aynı zamanda demokrasinin işlemediğinin açık bir işareti olacaktır. Söylemez'in yazısı yargı mensuplarının tam bir dokunulmazlıkla hareket edemeyeceğine ilişkin bir gösterge olarak da okunabilir.

”

AİHM, gazetecilerin yürürlükteki yasalara uyma yükümlülüğünden muaf olmadığını düşünmekle birlikte, basın mensupları bağlamında yetkililerin takdir marjının daha sınırlı olduğunu, zira gazetecilerin hükümetlere ilişkin olarak gerçekleştirdiği 'kamusal bekçilik' rolleri bulunduğunu açıklığa kavuşturmuştur.¹⁶ Mahkeme, gazetecilere karşı verilen mahkumiyet kararlarının kamu yararını ilgilendiren konularda halkı haberdar eden basın mensuplarını caydırmak ve böylece basının bu rolü yerine getirmesini engellemek gibi önemli etkileri olabileceğini kabul etmektedir.¹⁷ Bu bağlamda Özgür Gündem kararının¹⁸ altı çizilmelidir. Mahkeme bu kararda terörle mücadelede yer alan kişilerin kamuya mal olmuş kişiler olması veya isimlerinin zaten kamuya açık olması halinde bu kişilerin kimliklerinin korunmasından elde edilecek yararın önemli ölçüde azalacağına hükmetmiştir, zira bu durumda oluşabilecek potansiyel zarar asgari düzeyde kalacaktır. Şu halde, gazetecilere cezai yaptırımlar uygulanması ve ifade özgürlüğü ile haber verme haklarının kısıtlanması bakımından AİHS madde 10/2 kapsamında haklı gerekçeler bulunduğu düşünülemez.¹⁹ Gürlek'in adının ve Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki hakim olması ve Söylemez'in yaptığı haberin kamuya açık duruşmalar hakkında olması nedeniyle, Söylemez'in ifade özgürlüğü hakkına müdahale etmek için acil bir toplumsal ihtiyaç bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Bunun yanı sıra, Söylemez'in Gürlek'i şahsen değil, yalnızca bir hakim olarak yaptığı çalışmalar dolayısıyla eleştirdiği de belirtilmelidir. Gürlek bir hakim (ve haliyle yargının ayrılmaz bir parçası) olarak sahip olduğu resmi sıfat dolayısıyla kendisine yönelik eleştirilerin sınırlarının sıradan vatandaşlara yönelik eleştirilerden daha geniş olabileceğini kabul etmek zorundadır.²⁰ Yargının esasen temelsiz olan ve kuruma ağır zararlar veren saldırılara karşı korunması gerekirken, yargının işleyişine ilişkin olarak sorulan soruların kamu yararına hizmet ettiği göz önünde bulundurulmalıdır.²¹ Dolayısıyla nasıl Söylemez'in eleştirilerini dile getirmek için ifade özgürlüğü hakkı var ise, kamuoyunun da bu haberi alma hakkı bulunmaktadır. Ayrıca alınan tedbirlerin basını meşru bir kamu yararı tartışmasına katılmaktan caydırabileceği durumlarda, Mahkeme ifade özgürlüğünün sınırlandırılması konusunda üye devletlerin dar bir takdir marjına sahip olduğuna karar vermiştir.²² Yalnızca bir hakim olduğu için Gürlek'in terörle mücadelede görev almış bir kamu görevlisi sayılabileceği ve teröristler tarafından hedef alınabileceği gerekçesiyle onun çalışmalarının inceleme dışı bırakılabileceği varsayımının üye devletlere tanınan takdir marjının dışında kaldığı açıktır. Yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamak amacıyla Gürlek'in şahsına yönelik saldırılardan korunması bir hakim olarak ona yarar sağlayacaktır ve korunmalıdır da. Ancak, Gürlek hakimlik görevini üstlenerek adının ve verdiği kararların kamuya açık olacağını ve yaptığı işin kendisini eleştirilerin hedefi haline getirebileceğini kabul etmiş olmaktadır. Bir yargı mensubu olarak Gürlek'in anonim kalma hakkı yoktur. Böyle bir şey adil yargılama hakkına yönelik ağır bir ihlal anlamına gelecek ve aynı zamanda demokrasinin işlemediğinin açık bir işareti olacaktır. Söylemez'in yazısı yargı mensuplarının tam bir dokunulmazlıkla hareket edemeyeceğine ilişkin bir gösterge olarak da okunabilir.

Yukarıda anlatılanlardan, Söylemez'in ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna varılabilir. Sonuç olarak, bu kriter de AİHS madde 10'un ihlal edildiğini göstermektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu raporun da gösterdiği üzere, Söylemez hakkındaki iddianame asgari hukuki usul gerekliliklerini karşılamamakla kalmayıp, Söylemez'in terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerini hedef gösterme suçunun yasal unsurlarını yerine getirdiğini makul şüphenin ötesinde kanıtlayan herhangi bir gerekçe de sunmamaktadır. İddianamede herhangi bir hukuki gerekçelendirmenin bulunmaması, savcının mesleki yeterliliği konusunda ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. Dahası, bir mahkemenin iddianameyi bu haliyle kabul etmiş olması, masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkı gibi temel hukuk ilkelerini artık dikkate almayan, ifade özgürlüğü gibi insan haklarını artık koruyup kollamayan, giderek aşınmakta olan bir hukuk sisteminin varlığına işaret etmektedir.

Gürlek'in geçmişte başka gazetecilere de benzer suçlamalar yönelttiği düşünüldüğünde, bu suçlama ve iddianame, gücün kötüye kullanılmasını haberleştiren gazetecilere gözdağı vererek basının ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik kasıtlı bir girişim olarak yorumlanabilir. Mahkemeler bu tür girişimlere suç ortaklığı yapmak yerine özgür basının savunucusu olmalı ve yasal dayanağı olmayan iddianameleri reddetmelidir. Bu durum da göstermektedir ki Türkiye hakim ve kamu görevlilerine ilişkin seçim kriterlerini iyileştirmeli, yalnızca kusursuz bir karaktere sahip olanları göreve kabul etmelidir. Görevlerine saygı duymayan ve itidal gösteremeyen yetkililere yargı yetkisini teslim etmenin tehlikelerini hafife almamak gerekir.

Raporda incelenen iddianame aynı zamanda yargının tüm kollarının eğitim kalitesinin artırılması ihtiyacını da açıkça ortaya koymaktadır. CMK md. 170/2'deki gibi temel usul gerekliliklerine uymayı başaramayan ve daha da önemlisi bir suçun işlendiğine dair yeterli şüphe olmadan dava açan bir Cumhuriyet Savcısı, eğitimdeki yetersizliklerin açık bir göstergesidir.

En önemlisi, bu iddianame ülkedeki siyasi ve yargısal iklimi eleştiren gazetecilerin Türkiye tarafından keyfi olarak hedef alındığını bize bir kez daha hatırlatmaktadır. Tavsiyemiz Türkiye'nin ifade özgürlüğüne, bilgi yayma özgürlüğüne ve haber alma hakkına saygı göstermeye başlamasıdır. Demokratik bir sistem, fikir ve düşüncelerin özgürce paylaşılmasını güvence altına almalıdır. Zira demokratik sistem ancak bu şekilde güçlü olup topluma fayda sağlayabilir. Bunun anlamı da ifade özgürlüğünü ve gazetecileri hedef alan saldırıları durdurmak için Türkiye'nin elinden gelen her şeyi yapması gerektiğidir. Sonuç olarak, Söylemez'in 19 Mart 2024 tarihinde beraat etmesi memnuniyetle karşılanmıştır. Yine de Söylemez bu duruma en başta hiç düşmemeli ve asla suçlanmamalıydı.

Sonnotlar:

- 1 Birgün Gazetesi, "Yetenekli Hâkim Bey," Birgün Gazetesi, Şubat 18, 2020, erişim tarihi: Şubat 28, 2024, <https://www.birgun.net/makale/yetenekli-hakim-bey-288416>.
- 2 Kendisine yönelik iddianame PEN Norveç tarafından 2021 yılında incelenmiştir: Şerife Ceren Uysal, "Canan Coşkun İddianamesi İnceleme Raporu," PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi (PEN Norveç, 2021).
- 3 Bkz. Gazeteci Ayça Söylemez'e "hedef gösterme" davası (bianet.org)
- 4 Ayça Söylemez hakkında düzenlenen iddianame
- 5 Örneğin bkz: Şerife Ceren Uysal, "Hikmet Kumli Tunç İddianamesi İnceleme Raporu," PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi (PEN Norveç, 2021), 5-6; Uysal, "Canan Coşkun İddianamesi İnceleme Raporu," 5.
- 6 Ayça Söylemez hakkında düzenlenen iddianame.
- 7 Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi, BM Suçun Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Sekizinci Kongresi 14. İlke (7 Eylül 1990).
- 8 Uysal, "Hikmet Kumli Tunç İddianame İnceleme Raporu," 13.
- 9 Pélissier and Sassi / Fransa, para 53 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Mart 25, 1999).
- 10 Agk., para 52.
- 11 Bu kriter AİHS Madde 10/2'de düzenlenmiştir
- 12 Öztürk / Türkiye, para 54 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Eylül 28, 1999).
- 13 Şerife Ceren Uysal, "Türkiye'de Gazeteciler "Hedef Göstermek" ile Yargılanıyor" (PEN Norveç, 2023).
- 14 Özgür Gündem / Türkiye, para 56 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Mart 16, 2000).
- 15 Stoll / İsviçre, para 101 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Aralık 10, 2007).
- 16 Agk., para 102, 105.
- 17 Agk., para 110.
- 18 Özgür Gündem / Türkiye.
- 19 Agk., para 65.
- 20 July ve Sarl Liberation / France, para 74 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Şubat 14, 2008).
- 21 Morice / Fransa, para 128 (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Nisan 23, 2015).
- 22 July ve Sarl Liberation / Fransa, para 67.

İddianame İnceleme Raporu: Fırat Can Arslan

Heidi Heggdal

20 gazetecinin yargılandığı davada iddianameyi hazırlayan savcının, iddianameyi kabul eden yargıçla evli olduğunun ortaya çıkması kamuoyunda tepki yaratmış ve çiftin görev yerleri değiştirilmiştir. Mezopotamya Ajansı muhabiri Fırat Can Arslan, bu durumu sosyal medyada paylaşmasının ardından “kamu görevlisini terör örgütlerine hedef göstermek” suçlamasıyla tutuklu yargılanmış, ancak sonunda beraat etmiştir.

İddianame İnceleme Raporu: Fırat Can Arslan

Yazar: Heidi Heggdal

1. Giriş

Bu rapor, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı Cumhuriyet Savcısı Ahmet Faruk Karakuş tarafından gazeteci Fırat Can Arslan hakkında düzenlenen 2023/56271 soruşturma ve 2023/2732 iddianame numaralı 3 sayfalık iddianameyi değerlendirmektedir.

2. Olay Örgüsünün Özeti

Fırat Can Arslan (bundan sonra Arslan olarak anılacaktır) Mezopotamya Haber Ajansı'nda muhabir olarak çalışan bir gazetecidir. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu üyesidir.

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Haziran 2022'de başlatılan bir soruşturma, 18 Kürt gazetecinin tutuklanmasıyla sonuçlanmış ve 15 gazeteci Temmuz 2023 tarihine kadar tutuklu kalmıştır. 24 Mart 2023 tarihinde, 18 gazetecinin tamamı hakkında 'terör örgütü üyeliği' suçlamasıyla dava açılmıştır. 11 ve 12 Temmuz 2023 tarihlerinde halka açık olarak gerçekleştirilen ilk iki duruşma PEN Norveç'in de aralarında bulunduğu çok sayıda medya, gazetecilik ve insan hakları kuruluşu tarafından izlenmiştir.¹

Davanın 11 Temmuz 2023 tarihli duruşmasında, gazeteciler hakkındaki iddianameyi hazırlayan Diyarbakır Terör Suçları Soruşturma Bürosu'nda görevli savcı Mehmet Karababa'nın, iddianameyi onaylayan Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Seda Karababa ile evli olduğu ortaya çıkmıştır. Mehmet ve Seda Karababa 17 Temmuz 2023 tarihli Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) kararnameyle Vezirköprü Adliyesi'ne atanmış, kararname normal prosedüre uygun olarak yayımlanmıştır.

18 Temmuz 2023 tarihinde Arslan aşağıdaki tweet'i paylaştı:

"13 ay boyunca tutuklu kalan gazetecilerin iddianamesini hazırlayan savcı Mehmet Karababa ve mahkeme heyetindeki eşi üye hakim Seda Karababa'nın görev yerlerinin değiştirildiği ortaya çıktı! 11 Temmuz'daki duruşmada evli oldukları öğrenilen Karababa çifti, Vezirköprü'ye atandı..."

Arslan bu tweet nedeniyle Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 6/1 maddesi uyarınca 'Terörle Mücadelede Görev Almış Kişileri Hedef Göstermek' suçunu işlediği iddiasıyla 25 Temmuz 2023 tarihinde gözaltına alınmış ve "kaçma riski" olduğu gerekçesiyle tutuklu yargılanmıştır. Arslan, tutuklu yargılandığı süre boyunca hücre hapsinde tutulmuştur.

Arslan'ın tweetini retweet ederek paylaşan Mezopotamya Haber Ajansı muhabiri Delal Akyüz de aynı gün gözaltına alındı. Editörler Sibel Yükler (T24) ve Evrim Kepenek (Bianet) ile gazeteci Evrim Deniz de 25 Temmuz'da gözaltına alındı. Dördü de savcıya ifade verdikten sonra adli kontrol tedbiriyle serbest bırakıldı.

Arslan'ın tutuklama kararına karşı yaptığı 31 Temmuz 2023 tarihli itiraz mahkeme tarafından 9 Ağustos 2023 tarihinde reddedilmiştir. 21 Ağustos 2023 tarihinde yapılan olağan tutukluluk incelemesi neticesinde mahkeme tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. 25 Eylül 2023 tarihinde düzenlenen iddianame mahkeme tarafından kabul edilmiştir. 31 Ekim 2023 tarihinde yapılan ilk duruşmada beraat eden Arslan cezaevinden tahliye edilmiştir. Mahkeme Arslan'ın suç işlemediğine karar vermiştir.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 İddianamenin İç Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) md. 170, savcılarının görevlerini ve bir iddianamede bulunması gereken biçimsel unsurları düzenlemektedir.

CMK md. 170/3-a ile bir iddianamede bulunması zorunlu formaliteleri açıklamaktadır. Arslan hakkındaki iddianamenin bu formaliteleri karşıladığı sonucuna varılmıştır.

İddianamenin giriş bölümünde şüphelinin kimliği, müdafilerin isimleri, mağdurların kimliği, suç tarihi ve yeri, gözaltı ve tutuklama tarihi ile tutuklamanın yakalama emrine istinaden yapıldığı, atılı suç ve sevk maddeleri ile son olarak bir delil listesi yer almaktadır. Ayrıca, iddianame kapsamında tutuklu bir kişinin bulunduğu bilgisi de verilmiştir. Davacı 'Kamu Hukuku' olarak tanımlanmıştır; bu da cezai soruşturmanın 'mağdurlar' tarafından yapılan bir suç duyurusu ile değil, savcılık tarafından başlatıldığını göstermektedir. Kanunda aksi belirtilmedikçe, bu savcının görevi dahilindedir. Dolayısıyla, soruşturma raporunun tarihi olan 21 Temmuz 2023'un soruşturmanın başladığı tarih olduğu varsayılmaktadır. Hem davacının kimliği (170/3-f) hem de davanın tarihi (170/3-g) iddianamede bulunmaktadır.

İddianamenin betimleyici bölümü, daha sonra KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) olarak adlandırılan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) örgütünün tarihini, gelişimini ayrıntılı olarak aktararak başlamakta ve bu örgütün neden bir terör örgütü olarak kabul edildiğini açıklamaktadır. PKK/KCK'ya ilişkin bu kadar ayrıntılı bir betimlemeye ihtiyaç yoktur ve ayrıca bu durum iddianamenin taraflı olduğu izlenimini vermektedir. Savcılarının görevini tanımlayan CMK md. 160'ta da belirtildiği üzere, savcının görevi suçları soruştururken tarafsız ve objektif bir yaklaşım sergilemektir. Yüklenen suçu oluşturan olaylara ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere yer verilmeyeceğini açıkça söyleyen CMK md. 170/4'e bakınız.

CMK md. 170/4'ye göre iddianamede yüklenen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanması gerekmektedir.

"Şüpheli Fırat Can ARSLAN ile İlgili Olarak" başlığı altındaki ilk paragrafta 'Tutuklu Gazeteciler Davası'nın, iddianame kapsamındaki gazetecilerin sayısı, iddianamenin içeriği ve mahkeme tarafından kabul edildiğine ilişkin bilgilerle birlikte açıklanması başlangıçta oldukça nesnel görünmekte, CMK md. 170/4'teki gerekliliklere uygun olarak suçlamaları oluşturan olayları açıklamak için konuyla ilgili arka plan bilgilerini vermektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, savcı Mehmet Karababa'nın hazırladığı iddianame, savcının eşi Hakim Seda Karababa'nın da üyesi olduğu bir mahkeme heyeti tarafından kabul edilmiştir. Ancak, yine de iddianamede bu davaya ilişkin açıklamalar daha kısa tutulabilirdi. Ayrıca savcının ilgili medya kuruluşlarını "PKK/KCK silahlı terör örgütünün medya yapılanması" olarak tanımlamaktan kaçınması gerekirdi. Ayrıca, "... terör örgütüne müzahir basın ve yayın organlarının ilgili soruşturma ve yargılama dosyasının 'Tutuklu Gazeteciler' olarak haberleştirildiği," şeklindeki son cümle, söz konusu davanın tutuklu gazeteciler davası olarak isimlendirilmesi işini yalnızca PKK/KCK ile ilişkili olduğu iddia edilen bazı medya kurumlarının yaptığı izlenimini vermektedir. Oysa bu hiç de doğru değildir, zira dava, insan hakları STK'larının yanı sıra hem ulusal hem de uluslararası medya tarafından tutuklu gazeteciler davası olarak geniş bir şekilde haberleştirilmiştir. Bu tür ifadeler önemsiz kusurlar gibi görünebilir, ancak PKK/KCK ile ilgili olarak başlangıçta yapılan uzun açıklamayla bağlantılı olarak okunduklarında, iddianamenin objektifliğinin kaybolduğu izlenimi edinilmektedir.

Sonraki paragraflarda Arslan'ın attığı tweet alıntılanarak, Karababa çiftinin 'Tutuklu Gazeteciler Davası' ile olan ilişkisi açıklanmakta ve Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun çiftin tayinine ilişkin 'Kararnamesi' anlatılmaktadır. Bu bölümde iddianame CMK md. 170/4 ile uyumludur. Sözü edilen açıklama, davayla ilgili gerçekleri ve bunların iddianamede bahsedilen delil ile (Arslan'ın tweeti) bağlantısını ortaya koymaktadır. Ancak, aşağıdaki analizin de göstereceği gibi, iddianameye konu olabilecek herhangi bir suç işlenmemiştir.

CMK md. 170/5'e göre, iddianamenin sonuç kısmında şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da yer almalıdır. İddianameye göre Arslan ve müdafileri, Arslan'ın 'Hakimler ve Savcılar Kurulu Kararnamesi'ni olduğu gibi paylaştığını belirtmiş ve bu eylemin basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmiştir. İddianame Arslan'ın savunmasını açıkladıktan sonra, HSK'nın kararında Karababa çiftinin ad ve soyadlarının, mevcut çalışma yerleri ile yeni atandıkları yerin yer aldığını belirtmektedir. İlk bakışta, bu yaklaşım savcının ilgili tweetteki bilginin halihazırda yayımlanmış olmasının önemini kavradığı biçiminde yorumlanabilirdi. Ne yazık ki iddianamenin geri kalanı geçerli bir hukuki değerlendirmeden eser taşımamaktadır.

İddianamedeki açıklama şu şekilde devam etmektedir.

... savcılarının yürütmüş oldukları soruşturmalar veya hakimlerin yargılamasına katılmış oldukları dava bilgilerinin kararname içeriğinde yer almadığı...

Bu bilginin tweet'ten önce de kamuoyuna duyurulduğu gerçeğine dair iddianamede tek bir kelime dahi edilmemiştir; oysa bu durum 'Tutuklu Gazeteciler Davası'nın açık duruşmasında ortaya çıkmış ve çeşitli medya organları tarafından da haberleştirilmiştir. Şayet savcı, Arslan'ın sadece zaten yayımlanmış olan bilgileri paylaştığını kabul etmiş olsaydı, ortada işlenmiş bir suç olmadığını da bilecekti.

Savcının Arslan'ın tweeti ile TMK md. 6/1'de düzenlenen suç arasında bağlantı kurmaya çalıştığı kısımda ise öyle zayıf bir hukuki değerlendirme yapılmaktadır ki giderek kafa karıştırıcı hale gelen iddianameyi kaleme alan kişinin bir devlet savcısı olduğuna inanmak zorlaşmaktadır. TMK md. 6/1 birçok açıdan sorunludur. Ancak söz konusu iddianameyi analiz ederken bu maddeyi ayrıca daha geniş bir incelemeye tabi tutmak gereksiz olacaktır.

İddianamede madde 6/1'den alıntı yapılmış ve aşağıdaki cümlelerin altı çizilmiştir:

(...) veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar.

Görülebildiği kadarıyla Arslan terörle mücadele eden kamu görevlilerinin isimlerini ifşa etmekle suçlanmaktadır. TMK madde 6/1 ile cezalandırılan bir suç olduğu iddia edilen eylemse iddianamede şöyle tanımlanmaktadır:

“

İlk bakışta, bu yaklaşım savcının ilgili tweetteki bilginin halihazırda yayımlanmış olmasının önemini kavradığı biçiminde yorumlanabilirdi. Ne yazık ki iddianamenin geri kalanı geçerli bir hukuki değerlendirmeden eser taşımamaktadır.

”

Şüphelinin paylaşım içeriğinde, PKK/KCK terör örgütünün üye veya sempatizanlarında algı oluşturmaya amaçlayıp, terör örgütüne müzahir yayın yapan basın-yayın organlarınca "Tutuklu Gazeteciler" olarak haberleştirilen soruşturma dosyasında görevli Cumhuriyet Savcısı ile dosyanın yargılama aşamasında görev yapan Hakimin ad ve soyad bilgileri ile yeni görev yerlerinin açıkça belirtildiği...

Başka bir deyişle; Arslan "PKK/KCK terör örgütünün üye veya sempatizanlarında algı oluşturma..." niyetiyle suçlanmaktadır. Arslan nasıl bir algı oluşturma niyetindeydi? İddianamede bu belirtilmemiştir. Ayrıca, algı oluşturmak suç değildir. En azından Terörle Mücadele Kanunu madde 6/1'de böyle bir suç düzenlenmiş değildir. İsnat edilen suça ilişkin olarak yapılan tanımın bu ilk kısmı hiçbir anlam ifade etmemektedir. İsnat edilen fiil, madde 6/1'de tanımlanan suç tipi ile örtüşmemektedir.

İkinci cümlede savcı aşağıdaki sonuca varmaktadır ki varılan bu sonuç da öncekinden iyi değildir.

Şüphelinin bu şekilde, kamuoyunu bilgilendirme amacı dışında çıkarak ilgili soruşturma ve yargılama dosyası kapsamında görev yapan hakim ve savcıya ilişkin bilgilerin, katılmış oldukları dosyalarda isnat ve iddiaların yer aldığı PKK/KCK silahlı terör örgütü ile örgüt mensupları tarafından bilinmesine ve bu şekilde terörle mücadelede görev yapan kamu görevlilerinin hedef haline getirilmelerine sebebiyet verdiği anlaşılmakla;

Arslan, kamuoyunu bilgilendirmenin ötesine geçerek Karababa çifti hakkındaki bilgilerin PKK/KCK tarafından bilinmesine neden olmakla suçlanmaktadır. Bu tür bir suçlamanın ciddi bir hukuki belgede yer alması düşünülemez. Tweetteki bilgiler, yani hem Karababa çiftinin yeni görev yeri hem de çiftin 'Tutuklu Gazeteciler Davası' ile ilgili çalışmaları zaten yayımlanmıştı, dolayısıyla 'Tutuklu Gazeteciler Davası' ile ilgilenen herkes Karababa çiftinin davada oynadığı rolden haberdardı.

Buna müteakip, ilgili bilgilerin terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hedef haline gelmesine neden olduğu iddiası da bütünüyle dayanaksızdır. Madde 6/1'e göre suç teşkil eden fiil, bu kişileri hedef göstermektir. Bu durum ise böyle kişilerin hedef alınmasına yol açmaktan farklıdır. İkisi arasındaki fark belki küçüktür ve kanunun İngilizce çevirisinde kaybolmuş olabilir. Ancak Arslan'ın tweetinin Karababa çiftinin hedef alınmasına nasıl yol açtığına dair bir açıklama iddianamede bulunmamaktadır. Savcı, isnat edilen suçu madde 6/1'de düzenlenen suçlarla ilişkilendirmek için çaba dahi harcamamıştır. Ayrıca, suç işleme kastından da bahsedilmemektedir. Arslan, Karababa çiftini hedef gösterme kastıyla mı hareket etmiştir? Bu analizde defalarca belirtildiği üzere, çiftle ilgili bilgiler zaten yayımlanmıştı ve açıkça kamu yararını ilgilendiriyordu.

Dahası, savcı ve hakimlerin 'terörle mücadelede görev almış kamu görevlileri' olmadığı da belirtilmelidir. Savcı ve hakimler suçların tarafsız bir şekilde soruşturulup adil yargılamalar yapılarak adaletin sağlanmasıyla görevlidir, herhangi bir gruba karşı mücadele etmekle değil. Tarafsızlıkları, yansızlıkları ve/veya bağımsızlıkları sorgulanıyorsa, bu bilgi kamu yararınadır ve haberleştirilmesi de adaletin sağlanmasına hizmet eder.

CMK md. 170/2'ye göre bir savcı ancak soruşturma evresi sonunda toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluştuyorsa kovuşturma talep etmelidir. Yukarıdaki analizler, Arslan'ın herhangi bir suç işlediğine dair yeterli şüphe bulunmadığını açıkça göstermektedir. Ayrıca iddianame CMK md. 170/5'e de uygun değildir, zira özellikle Arslan'ın tweetindeki bilgilerin daha önce yayımlanmış olması gibi onun lehine olan hususları nesnel bir şekilde içermemektedir.

Sonuç olarak ciddi kusurlar taşıyan bu iddianame CMK md. 170'e uygun değildir. Savcının madde 6/1'i eği bükerek işlemediği bir suçu Arslan'a isnat etmeye çalıştığı izlenimi edinilmiştir. Arslan'ın bu iddianameye dayanılarak 100 gün boyunca hücre hapsinde tutulması en hafif tabirle trajik bir durumdur. Davada görevini yerine getiremeyen yalnızca savcı değildir, aynı zamanda iddianameyi kabul eden ve bu süre boyunca Arslan'ın tutuklu yargılanmasına gerekçe bulan mahkeme heyeti de Arslan'a adil ve hakkaniyete uygun bir muamele göstermemiştir.

Varılan sonuç iddianamenin iç hukuka uygun olmadığı yönündedir ki bu kanaat, 31 Ekim 2023 tarihinde Arslan'ın beraatine karar veren Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi tarafından da

paylaşılmaktadır. Mahkeme, AİHM ve Yargıtay içtihatlarına dayanarak, sanığın eylemlerinin basın özgürlüğü sınırları içinde olduğu ve suç teşkil etmediği sonucuna varmıştır. Esasa ilişkin kararında mahkeme, ilgili kişilerin kimliklerinin kamuya açık olduğunu ve sanığın paylaşımının kamuoyunu bilgilendirme amacı taşıdığını kabul etmiştir. Tüm bunlar ifade ve haber alma özgürlüğü ilkeleriyle uyumludur. Arslan'a karşı açılan davada tünelin ucunda görünen tek ışık Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nin davaya ilişkin kararıdır.

3.2 İddianamenin Uluslararası Standartlara Göre Değerlendirilmesi

Bir iddianamenin nasıl yazılacağını düzenleyen CMK md 170 aslında çok iyi bir şablon sunmaktadır. Kanunun harfiyen uygulanması durumunda, iddianameler uluslararası standartları karşılamış olacaktır.

Türkiye AİHS'i imzalamıştır ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesine göre ülkenin onayladığı milletlerarası anlaşmalar iç hukukun önündedir. Bu demektir ki AİHS'in ihlal edilmesi halinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da ihlal edilmiş olacaktır.

Bu iddianameyi ilgilendiren uluslararası standartlar AİHS'in "Adil Yargılanma Hakkı" başlıklı 6. maddesi ile "İfade Özgürlüğü" başlıklı 10. maddesi ve Birleşmiş Milletler Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'dir.

İddianame, AİHS madde 6'da "Adil Yargılanma Hakkı" başlığıyla güvence altına alınan adil yargılanma hakkına uygun değildir. İddianame taraflıdır ve savcı işlenmemiş bir suçun varlığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Madde 6'da öngörülen masumiyet karinesi Arslan için uygulanmamıştır. İddianameyi kabul eden ve böylesine zayıf bir iddianameye dayanarak tutuklu yargılama için gerekçe bulan mahkemenin bağımsızlığı konusunda da ciddi şüpheler bulunmaktadır.

2021 yılına ait AİHM istatistiklerine göre, 25 Ocak 2022'de yayımlanan yıllık faaliyet raporunda, Türkiye ifade özgürlüğünün ihlal edilmesinde en yüksek sırada yer aldı. İfade özgürlüğüyle ilgili tüm başvuruların neredeyse dörtte birinden (2021 yılında 44,250 başvurunun 9,548'i) sorumlu idi. Ancak, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü Türkiye Anayasası'nda açıkça güvence altına alınmıştır. Ayrıca Anayasa, herkesin ifade özgürlüğüne sahip olduğunu belirten AİHS'in 10. maddesiyle uyumludur.

"Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar." diyen AİHS madde 10 ile uyumludur.

Lingens kararında (Temmuz 1986), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin hükmü şöyledir:

Basının her ne kadar pek çok amaç yanında "kişilerin itibarını korumak için" belli sınırları aşmaması gerekliyse de görevi halkı ilgilendiren tüm alanlarda olduğu gibi siyasi konularda da haber ve fikir vermektir. Basın nasıl bu tür bilgi ve fikirleri kamuoyuna iletmekle görevliyse, bunları öğrenmek de kamuoyunun hakkıdır.

Arslan'ın tweetinin ifade ve basın özgürlüğü kapsamında olduğuna şüphe yoktur. O halde Arslan bu tweeti attığı için neden tutuklandı? Arslan'ın, açıkça hiçbir suç işlenmemiş olmasına rağmen, tutuklu yargılamaya maruz bırakılması, savcının kanun sınırlarını aşarak olası öfke, intikam alma isteği veya diğer gazetecilere caydırıcı bir etki yapacak mesaj gönderme arzusuyla hareket ettiği ihtimaline işaret etmektedir. Yetkinin kötüye kullanılması anlamına gelen bu durum ne iç hukuka uygundur, ne de savcının rolüne ilişkin uluslararası standartlara.

CMK md. 160/2'ye göre savcı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. Oysa bu davada savcı, şüphelinin haklarını korumak yerine Arslan'ın temel haklarını ihlal etmiştir.

BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'nin 10 ila 20. ilkeleri, savcılarının ceza yargılamalarındaki rolünü özetlemektedir.² İlke 12'ye göre savcılar:

... görevlerini hukuka uygun olarak, adil, sürekli ve süratli bir biçimde, insan onuruna saygı gösterip koruyarak, insan haklarının yanında yer alarak yürütürler ve bu suretle adil yargılamanın gerçekleştirilmesine ve ceza adaleti sisteminin düzgün işlemesine katkıda bulunurlar.

Arslan'a karşı açılan davanın savcısı görevlerini bu gerekliliklere uygun olarak yerine getirmemiştir. Arslan aleyhindeki iddianame ve yargı süreci adil ve muvazeneli olmayıp hem adil yargılanma hem de ifade özgürlüğü haklarını ihlal etmiştir.

BM Yönergesinin 13/a ilkesi savcılarının görevlerini yerine getirirken,

işlerini tarafsızlıkla ve her türlü siyasi, sosyal, dinsel, ırksal, kültürel, cinsel veya başka herhangi bir ayrımcılıktan kaçınarak yürütmesi, gerektiğini söylemektedir.

Arslan'ın cezai kovuşturmayla uğramasının nedeninin tamamen siyasi olduğu ve Türkiye Hükümeti'nin gazetecilere ve ifade özgürlüğüne karşı açtığı on yıllardır devam eden savaşın bir parçası olduğu açıkça görülmektedir. Arslan'ın savunmasında da belirttiği gibi, iddianame aslında siyasi ayrımcılığın bir sonucudur. 'Yargılanan Arslan değil gazetecilik faaliyetinin kendisiydi'.

BM Yönergesi'nin 13(b) ilkesi uyarınca uyarınca savcı,

Kamu yararını korur, objektif bir biçimde hareket eder, zanlının ve mağdurun durumunu gereği gibi dikkate alır ve zanlının yararına veya zararına olup olmadığına bakmaksızın, ilgili her türlü duruma dikkat eder;

Bu iddianamede savcı Arslan'ın savunmasını değerlendirmeye katmamıştır. Savcı Arslan'ın tweetinin kamuya açık bilgileri aktardığı ve herhangi bir kişisel yorum veya eleştiri içermediği olgusunu dikkate almamıştır. Bunun yerine, savcı Arslan'ın niyeti hakkında spekülasyon yapmış ve onu işlemediği bir suçla itham etmiştir. Savcı ortaya koyduğu bu çalışmayla, 1995 yılında Uluslararası Savcılar Birliği tarafından belirlenen standartları da ihlal etmektedir. Bu standartlarla tüm adalet sistemlerinde "cezai suçların adil, etkili, tarafsız ve etkin bir şekilde kovuşturulması[nın]" sağlanması amaçlanmaktadır.³ Bu standartlara göre, bir savcı ceza yargılamasını yalnızca "davanın makul olarak güvenilir ve kabul edilebilir delillere sağlam olarak dayandırıldığı durumda işlemleri sürdürmeleri, bu tür delillerin yokluğunda kovuşturma işlemlerini sürdürmemeleri" gerekir. Kamu yararını korumak, adil ve tarafsız bir kovuşturma yapmak yerine, savcı masum birine karşı bir ceza yargılaması başlatmıştır.

Sonuç olarak Arslan hakkında düzenlenen iddianamenin ne iç hukukta ne de uluslararası standartlarda bir yasal dayanağı bulunmaktadır. Durum o kadar açıktır ki, savcı da bunun farkında olsa gerektir. Sonuç olarak, savcı görevini adil ve tarafsız bir şekilde yerine getirmemiş, aksine muhakemesinin zayıf ve profesyonellikten esasen yoksun olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak Arslan, yasal bir dayanağı olmaksızın 100 gün boyunca

“

Savcı ve hakimler suçların tarafsız bir şekilde soruşturulup adil yargılamalar yapılarak adaletin sağlanmasıyla görevlidir, herhangi bir gruba karşı mücadele etmekle değil. Tarafsızlıkları, yansızlıkları ve/veya bağımsızlıkları sorgulanıyorsa, bu bilgi kamu yararınadır ve haberleştirilmesi de adaletin sağlanmasına hizmet eder.

”

hücre hapsinde tutuklu yargılanmıştır. Bu davada işlenen asıl suç da budur.

4- Sonuç ve Öneriler

Bu projede değerlendirilen diğer birçok iddianame gibi bu iddianame de aslında hiç düzenlenmemiş olmalıydı. Ortada işlenmiş bir suç yoktur. CMK'nın şekil şartlarını karşılamıyormuş gibi görünecek şekilde yapılandırılan bu iddianamede savcı, Arslan'ın eylemlerini ona isnat edilen suçla ilişkilendirememiştir. Savcı olmuş birisinin Arslan'ın tweetinin basın özgürlüğü kapsamına girdiğini bilmemesi pek mümkün değildir. Bu durumda savcının asıl isteğinin Arslan'ı sindirmek ve susturmak olduğunu varsaymak yanlış olmaz.

Bu projede kapsamında verilen tavsiyelerde, savcıların CMK md. 170'e harfiyen uyması gerektiği, çünkü bu maddenin aslında iddianamelerin nasıl yazılacağı konusunda iyi bir rehberlik sağladığı belirtilmelidir. Bu tavsiye hala geçerlidir. Ancak savcının asıl niyetinin basını sansüre uğratmak ve gazetecilerin gözünü korkutup onları işlerini yapamaz hale getirmek olduğu durumda, iddianameler hiçbir zaman ne Türkiye iç hukukuna ne de uluslararası insan hakları standartlarına uygun olacaktır.

Burada bütün suç savcıda da değildir. Mahkeme heyeti Arslan'ın tweetinin suç olmadığını pekala anlamış olsa da iddianameyi ve savcının tutuklu yargılama talebini onaylamıştır. Basın özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından güvence altına alınmış olsa da gazetecilerin kovuşturmalara ve keyfi tutuklamalara karşı bir korumasının bulunmadığını bu durum göstermektedir. Bu nedenle, savcılar çok önemli bir iş icra etmektedirler, zira ceza yargılamasını başlatanlar onlardır. Olumlu tarafından bakıldığında, Arslan'ın beraatine karar veren mahkeme heyeti, iddianameye ve Arslan'ın eylemlerine ilişkin sağlam bir hukuki değerlendirmede bulunmuştur. Bu yalnızca Türkiye hukuku açısından değil, aynı zamanda uluslararası insan hakları standartları açısından da böyledir.

İddianamelerin nasıl yazılacağı konusunda verilecek eğitimlerin yanı sıra, savcılarının savcının rolüne ilişkin bilgilendirilmeye de ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu nedenle CMK'nın savcılarının rolüne ilişkin hükümleri ile BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi'ndeki ayrıntılı tavsiyelerin savcılarının eğitiminin bir parçası haline getirilmesi tavsiye edilmektedir.

Sonnotlar:

- 1 <https://norskpen.no/eng/pen-norway-observes-kurdish-media-case/>
- 2 <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfProsecutors.aspx>
- 3 [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-\(1\)/IAP_Standards_Oktober-2018_FINAL_20180210.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-(1)/IAP_Standards_Oktober-2018_FINAL_20180210.pdf.aspx)

İstanbul Barosu Tehdit Altında

İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi
Avukat Ezgi Şahin Yalvarıcı ile Söyleşi

Arkaplan

İstanbul Barosu Başkanı Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu ve Baro Yönetim Kurulu üyeleri Rukiye Leyla Süren, Hürrem Sönmez, Ahmet Ergin, Metin İriz, Mehmedali Barış Beşli, Yelda Koçak Urfa, Fırat Epözdemir, Ezgi Şahin Yalvarıcı, Ekim Bilen Selimoğlu, ve Bengisu Kadı Çavdar hakkında İstanbul 2 Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen dava Mart 2025'de sonuçlandı. Mahkeme, İstanbul Barosu'nun yapmış olduğu bir yazılı açıklamanın baroların görevi dışında kalan faaliyet olduğu gerekçesiyle, görevden alınmalarına karar verdi.

Kaboğlu ve yönetim kurulu üyeleri hakkında ayrıca "basın yoluyla terörizm propagandası" ve "Basın Yoluyla Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yaymak" suçlamaları ile başlatılan ceza soruşturması ise devam ediyor. Baro yöneticilerinden Av. Fırat Epözdemir ise başka bir soruşturmada ötürü 23 Ocak 2024 tarihinden beri hapistedir.

PEN Norveç, İstanbul Barosu'nun karşı karşıya kaldığı yargılamaların, arka planını, gelişmeleri, söz konusu hukuki sürecin olası etkilerini İstanbul Barosu'nun mevcut yöneticilerinden Av. Ezgi Şahin Yalvarıcı ile konuştu.

PEN Norveç, 65000'e yakın üyesi olan İstanbul Barosu'nun seçilmiş yönetim kurulu üyelerinin karşı karşıya olduğu bu hukuki süreci kaygı ile izlemekte. Bir meslek örgütü olarak baroların ifade özgürlüklerinin ve kamusal tartışmaya katılım haklarının korunması demokratik ve çoğulcu bir toplum için temel bir önem taşıdığı bilinciyle, bu yargılamalara bir an önce son verileceğini umuyoruz.

İstanbul Barosu'na yönelik suçlamaları ve sürecin genel hatlarını açıklayabilir misiniz?

2024 İstanbul Barosu Genel Kurulu, yalnızca mesleki sorunların ciddi şekilde arttığı bir dönemde değil ama, aynı zamanda temel hak ve özgürlüklerin neredeyse askıya alındığı, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının dahi uygulanmadığı, hukukun üstünlüğünün tartışılır hale geldiği bir dönemde gerçekleştirildi. Bu kritik dönemde, 11 ayrı seçim grubunun/adayın yer aldığı seçimlerde İstanbul Barosu üyeleri, Av. Prof. İbrahim Ö. Kaboğlu Başkanlığında bizler, toplumsal adaletin savunulmasının gerekliliği yönünde güçlü bir mesaj anlamına gelecek şekilde görev için seçilmiş olduk.

“

İnsan haklarını savunmak bireyler için bir tercih yahut bir hak olarak düşünülebilir. Ancak avukatlar ve Barolar için bu aynı durum, - mesleğin niteliğinden ileri gelen “etik” gereklerden bağımsız – bir hukuki görev, bu anlamda bir zorunluluktur.

”

İstanbul Barosu yönetimi olarak göreve geldiğimiz andan itibaren meslektaşlarımızın mesleki problemlerini çözmek için adımlar attığımız gibi aynı zamanda da Baroların asli görevi olan hukukun üstünlüğünü, temel hak ve özgürlükleri, insan haklarını savunma görevimizin de bilinci ile hareket ettik. Türkiye’de özellikle son dönemde toplumun her kesimine yönelik baskılar giderek artmaya başladı. Gazeteciler, siyasetçiler ve sanatçılar dahil olmak üzere toplumun geniş bir kesimine karşı keyfi soruşturma ve tutuklamaların gerçekleştiği, seçilmiş belediye başkanlarının kayyım uygulamaları ile görevden alındığı bu dönemde İstanbul Barosu olarak hukuku etkin kılma, insan haklarını savunma görevimiz gitgide daha da artmış durumda.

Baro’dan Gazeteci Ölümleri ile İlgili Açıklama

19 Ekim 2024 tarihinde ulusal basın, her ikisi de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan iki gazetecinin Suriye’de hayatını kaybettiğini haberleşti. Gazetecilik etiği ve ilkeleri ile ilgili bağımsız bir kuruluş olan Basın Konseyi iki gazetecinin ölümüne ilişkin kapsamlı ve etkili bir soruşturma başlatılması çağrısında bulundu. Aynı çağrı, Türk Gazeteciler Cemiyeti ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Basın-İş Sendikası tarafından da yapıldı.

21 Ekim’de iki gazetecinin yaşamını yitirmesine tepki olarak düzenlenen protesto ve basın açıklaması sırasında polis ilgili etkinliklere katılanlara fiziki olarak müdahale etti, üyemiz olan bazı avukatlar da dahil olmak üzere birçok katılımcı gözaltına alındı. Aynı gün İstanbul Barosu olarak bu hukuksuzluklar karşısında sosyal medya hesaplarımızda bir açıklama yayımladık. Açıklamamızda 19.12.2024 tarihinde Suriye’de hayatlarını kaybettikleri ulusal medyada yer alan iki Türkiye Cumhuriyeti yurttaşıyla ilgili olarak çatışma bölgelerinde yer alan gazetecilerin korunmasına dair insan haklarına ilişkin uluslararası hukuk kuralları hatırlatılarak konuyla ilgili etkili soruşturma yürütülmesi ve yine bu ölümlere ilişkin basın açıklaması yaptıkları için gözaltına alınan üyemiz avukatların ve yurttaşların serbest bırakılması talep edildi.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı ertesi gün, İstanbul Barosu açıklaması ile terör propagandası yapma, suç ve suçluyu övme ve gerçek dışı bilgi yayma suçlarının işlendiğini iddiası ile soruşturma başlattığını basına duyurdu. Bizler de çıkan haberlerle hakkımızda soruşturma başlatıldığını öğrenmiş olduk. Soruşturma süreci de, basın yoluyla duyurulması da aslında bu soruşturmanın Baroların, avukatların ve bu bağlamda tüm toplumsal potansiyel eleştiri kanallarının baskı altına alınmasını amaçladığını ortaya çıkartıyor.

Yargının unsurlarından olan savunmayı bağımsızca temsil eden avukatların ifade özgürlükleri ve hukuki güvenlikleri elbette ki özel bir koruma rejimine tabidir. Avukatlık Kanunu’nun 58. maddesi, avukatların görev sırasında işledikleri suçlarla ilgili soruşturmaların, Adalet Bakanlığı izni ile yapılabileceğini belirtmektedir. Ancak, bu yasal düzenlemeye aykırı olarak, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma izni almadan doğrudan soruşturma başlatmış ve soruşturmanın gizliliği ilkesine de aykırı şekilde – şüphelilere bilgi vermeden - basına açıklama yapmıştır. Üstelik, savcılık, soruşturma iznini de Adalet Bakanlığı’ndan ancak üç gün sonra almıştır. Bu hukuki eksiklik, söz konusu soruşturmanın ne denli hukuka aykırı olduğunun açık bir göstergesidir.

İstanbul Barosu’na Açılan Dava Hukuksuzdur

Belirtilen yasal düzenleme uyarınca, soruşturma izni alınmadan önce ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı’nın doğrudan “re’sen” soruşturma yapması mümkün olmadığı halde soruşturma işlemlerine başlanması ve hatta henüz hukuken bir soruşturma olmadığı halde, soruşturmanın gizliliği ilkelerine de aykırı şekilde basına açıklama yapılması hakkımızdaki soruşturmanın hukuka aykırılığını açıkça ortaya koymuştur. Savcılık soruşturmanın “re’sen” başlatıldığı bildirmesine rağmen, yasa gereği alınması gereken izin ancak üç gün sonra Adalet Bakanlığı’ndan alınmıştır.

07.01.20205 tarihinde ise beyanda bulunmak üzere savcılıkta hazır bulunduk. Burada şüpheli sıfatını reddettiğimizi belirtmek zorundayım. İstanbul Barosu Başkanı ve yönetim kurulu üyeleri, “şüpheli” olarak tanımlanmayı reddetmiş ve bu koşullar altında ifade vermeyi kabul etmeyerek, sadece “Beyan Eden” olarak Cumhuriyet Savcılığı’na ifade vermeyi kabul etmişlerdir.

Ceza soruşturması devam ederken 14 Ocak’ta ise İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından

sadece açılan soruşturma sebep gösterilerek İstanbul Barosunun “amaç dışı faaliyetlerde bulunduğu” iddia edilerek Baro Başkanı ve yönetim kurulu üyelerinin görev sürelerinin sona erdirilmesi talebi ile Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açıldı. Bu davanın öğrenilmesi akabinde ise İstanbul Barosu Genel Kurulunu oluşturan tüm avukat ve seçim grupları ile birlikte baroya yönelen hukuksuzluklar karşısında olağanüstü genel kurul kararı alındı.

Bu süreçte Yönetim kurulu üyemiz Av. Fırat Epözdemir, 25.01.2025 tarihinde tutuklandı. Üstelik daha önce takipsizlik kararı olan bir dosyası yeniden açılarak 10 yıl öncesine ait suç teşkil etmeyen olaylar tutuklama gerekçesi olarak kabul edildi. Fırat hakkında yürütülen bu soruşturma ve tutukluluk çok açık bir şekilde Baroyu kriminalize etme çabasının bir parçası. Takipsizlik kararı verilen bir dosyanın Sayın Epözdemir baro yönetim kurulu üyesi olduktan sonra canlandırılması, baroya başlatılan soruşturma sonrasında yurt dışından dönerken gözaltına alınması tutuklama işleminin ne derece hukuka aykırı olduğunu açıkça gösteriyor.

23 Şubat 2025 tarihli Olağanüstü Genel Kurulu, derin bir hukuksuzluk ve adaletsizlik krizinin içinde ancak çok büyük bir dayanışma ve güçle gerçekleştirdi. Kötü hava koşullarına rağmen ülkedeki tüm illerin Baroları, Türkiye Barolar Birliği Başkanı ve yönetim kurulu üyeleri, pek çok farklı ülkeden hukukçular, hukuk kurumları, baro temsilcileri, sivil toplum örgütleri hukuk devletine inanan herkes olağanüstü genel kurulumuza destek olmak ve savunmayı savunmak için bir araya geldi. Olağanüstü genel kurul sonrası ile bu birliktelik açıkça rahatsızlık yaratmış olacak ki hakkımızdaki soruşturma süreci tamamlandı, iddianame düzenlendi. Görevden alınmamız talepli davanın ilk duruşması ise 04.03.2025 tarihinde görülecek.

Baro olarak yaptığınız açıklamaların hukuki sınırları aştığı iddialarına nasıl yanıt veriyorsunuz?

Bu tür iddialara cevap verirken, öncelikle ifade özgürlüğü ilkesi ve bu ilkenin hukuki sınırlarını göz önünde bulundurmak gerekir. İfade özgürlüğü, Türkiye Anayasasının 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınmış bir haktır ve bu hak, yalnızca bireyler için değil, toplumsal düzeni koruma göreviyle yükümlü olan kurumlar için de son derece temel önemdedir.

Baro olarak yaptığımız açıklama, bu çerçevede, yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve toplanma ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel haklara vurgu yapması sureti ile Baroların insan haklarını koruma yükümlülüğünün ayrılmaz bir parçası olarak yapılmıştır. Ayrıca, Baroların görevi hiçbir surette sadece kendi üyelerinin haklarını savunmakla sınırlı değildir. Barolar, aynı zamanda kurulu oldukları ülkelerdeki tüm vatandaşların temel haklarını savunmakla da yükümlüdür. İnsan haklarını savunmak bireyler için bir tercih yahut bir hak olarak düşünülebilir. Ancak avukatlar ve Barolar için bu aynı durum, - mesleğin niteliğinden ileri gelen “etik” gereklerden bağımsız – bir hukuki görev, bu anlamda bir zorunluluktur. Baroların bu görevini yerine getirmesi, Anayasa’nın güvenceleri ile örtüşen ve hukukun temel prensiplerine uygun bir davranış biçimidir. Dolayısıyla, söz

“

Baro olarak yaptığımız açıklama, bu çerçevede, yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve toplanma ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel haklara vurgu yapması sureti ile Baroların insan haklarını koruma yükümlülüğünün ayrılmaz bir parçası olarak yapılmıştır. Ayrıca, Baroların görevi hiçbir surette sadece kendi üyelerinin haklarını savunmakla sınırlı değildir.

”

konusu açıklamalar, hem hukuken hem de etik olarak tamamen yerindedir, olması gerekendir.

İfade özgürlüğünü koruma konusunda İstanbul Barosu'nun özel bir yükümlülüğü var mı? Bu yükümlülük baroların mesleki görevleri arasında nasıl konumlandırılabilir?

Barolar ve avukatlar, hak ve yetkilerini hem ulusal hem de uluslararası hukuktan alır. Türkiye'de, Avukatlık Kanunu'nun 76. maddesi, baroları yalnızca avukatlık mesleğini geliştirmekle yükümlü tutmakla kalmaz, aynı zamanda meslek mensuplarının dürüstlük, güven ve mesleki saygınlık gibi temel değerlerini savunma görevini de onlara verir. Aynı zamanda bu madde, baroların hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunma ve koruma gibi toplumsal sorumluluklarını vurgulamaktadır. Ayrıca, Avukatlık Kanunu'nun 95/21. maddesi, baroların ve özellikle yönetim kurullarının, hukukun üstünlüğünü savunmak ve insan haklarını korumakla ilgili özel bir yükümlülüğü olduğunu belirtir. Bu yükümlülük, baroların toplumun temel haklarının savunulmasındaki kritik rolünü pekiştiren önemli bir unsurdur.

“

İstanbul Barosu, 67.000'e yakın üyesi ile Türkiye'nin en güçlü demokrasi seslerinden biridir.

Demokratik, özgürlükçü ve katılımcı bir anlayışla, insan haklarını savunma ideali ile göreve gelmemizle birlikte artan baskılar ve cezalandırma tehditleri, sadece İstanbul Barosu'nu değil, tüm toplumu hedef alan bir gözdağına dönüşmüştür.

”

Uluslararası hukuk açısından ise İstanbul Barosu'nun bu yükümlülükleri daha da pekişmektedir. Uluslararası Avukatlar Birliği (UIA) Turin İlkeleri, avukatların mesleklerini, herhangi bir müdahale veya kısıtlamaya uğramadan, tam mesleki dokunulmazlık içinde icra etme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (Havana Kuralları) da hükümetlerin, avukatların mesleki faaliyetlerini engelleyen hiçbir baskı, müdahale veya taciz ile karşılaşmamalarını sağlaması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 21 Numaralı Tavsiye Kararı, avukatlık mesleğinin icrasındaki özgürlüğün, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne dayalı olarak korunması ve teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, İstanbul Barosu gibi kamu yararı gözetilen ve yargı erkinin temel ögesi savunmayı temsil eden bir hukuk kurumunun ifade hürriyetini kullanmasının kriminalize edilmesi ve soruşturma başlatılması bizatihi hakkın özüne müdahaledir ve hem ulusal hem de uluslararası hukukun ihlali anlamına gelmektedir.

Anayasa Mahkemesi “kamusal tartışmalara katılan bireylerin hafif bile olsa yaptırıma maruz kalma endişesi taşımalarının onların üzerinde caydırıcı bir etki doğuracağını” ve “kişilerin böyle bir etki altında, ileride düşüncelerini açıklamaktan ve yaymaktan imtina etme riski bulunduğunu” kabul etmiştir. Bu bakımdan Baromuz açıklaması akabinde başlatılan soruşturma süreci avukatlık mesleğinin icrasındaki özgürlüğe, kamudan gelebilecek müdahaleler olmadan saygı gösterilmesini, korunmasını ve teşvik edilmesi için gereken tedbirlerin alınmasına dair pozitif yükümlülüğün de açık ihlalidir.

İstanbul Barosu'nun insan haklarını – ve soruşturma konusu vakada yaşam hakkı ihlal edilen iki gazeteci söz konusu olduğundan- özellikle yaşam hakkını savunma yükümlülüğü, hem hukuki hem de etik bir gerekliliktir.

Bu davanın, Türkiye'deki diğer barolar ve sivil toplum üzerinde bir otosansür baskısı oluşturduğunu düşünüyor musunuz?

Türkiye'de son yıllarda, hukuka aykırı soruşturmalar, nefret söylemleri, hedef gösterme gibi kabul edilemez uygulamalarla, hukukun, ifade özgürlüğü aleyhine adeta bir baskı aracı olarak kullanıldığını görmekteyiz. Barolar, yalnızca avukatların mesleki örgütleri değil, aynı zamanda toplumsal adaletin sağlanmasında, temel hakların korunmasında ve hukukun üstünlüğünün savunulmasında kritik bir rol oynayan, kamu yararını gözeten kurumlardır. İnsan hakları ihlalleri iddialarını araştırmak, kamuoyunu bilgilendirmek ve devletin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi için çağrıda bulunmak, baroların ve avukatların anayasal görevleri arasında yer alır.

İstanbul Barosu, 67.000'e yakın üyesi ile Türkiye'nin en güçlü demokrasi seslerinden biridir. Demokratik, özgürlükçü ve katılımcı bir anlayışla, insan haklarını savunma ideali ile göreve gelmemizle birlikte artan baskılar ve cezalandırma tehditleri, sadece İstanbul Barosu'nu değil, tüm toplumu hedef alan bir gözdağına dönüşmüştür. Hakkımızda başlatılan soruşturma ve görevden alınmamızı amaçlayan dava, baroların insan hakları savunuculuğunu etkisizleştirmeyi ve bağımsızlıklarını zayıflatmayı hedefleyen bir girişimdir.

İfade özgürlüğüne yönelik baskıların artmasının, toplumsal düzeyde caydırıcı bir etki yaratma tehlikesi mevcut. Baroların ve sivil toplum örgütlerinin yönetimlerinin dahi cezalandırılma tehdidiyle karşı karşıya kaldığı izlenimi, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü konusunda geniş bir otosansüre yol açabilecektir. Türkiye'de, daha önce de baro yönetim kurulu üyeleri ve sivil toplum kuruluşları hakkında açıklamaları sebebiyle soruşturmalar açılmıştır. Ancak, böylesine hukuksuz bir biçimde, hem ceza yargılaması hem de görevden alınma talepleri ile karşılaşılacak bir durumla ilk defa karşı karşıya kalıyoruz. Bu durum, baroların ve sivil toplumun bağımsızlıklarını tehdit eden tehlikeli bir gelişmedir.

Bununla birlikte, bu baskıların, hem ulusal hem de uluslararası alanda büyük bir dayanışma yarattığını ve bu dayanışmanın, bizim mücadelemize güç kattığını da belirtmek isterim. Bizler, görevimizi yapmaktan, haklılığımızdan aldığımız güçle aynı kararlılıkla insan haklarını ve savunmayı savunmaya devam edeceğiz. Avukatları baskı altına alma çabası, esasında yalnızca inancımızı ve bu dayanışmayı daha da güçlendirecek, nihayetinde başarısız olacaktır.

Davanızın olası sonuçları, Türkiye'deki hukuk mücadelesi ve avukatlık mesleğinin geleceği üzerinde nasıl etkiler yaratabilir?

Bu dava, yalnızca İstanbul Barosu'nu değil, Türkiye'de hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve savunma hakkını ilgilendiren çok daha geniş bir çerçevede değerlendirilmelidir. Barolar, sadece avukatların meslek örgütleri değil, aynı zamanda insan haklarının, adil yargılanma hakkının ve ifade özgürlüğünün savunucularıdır. Eğer bir baro, yaptığı açıklamalar veya hukukun üstünlüğüne dair duruşu nedeniyle soruşturuluyorsa, bu durum sadece bir meslek örgütünün değil, tüm toplumun adalete erişim hakkının tehdit altında olduğunu gösterir.

Avukatlar ve barolar, görevlerini yerine getirirken baskı altında hissederse, hukuki destek almaya en çok ihtiyacı olan kesimler—hak ihlallerine uğrayan bireyler, gazeteciler, sivil toplum aktörleri—savunmasız kalır. Avukatların özgürce çalışmadığı bir ortamda hak mücadelesi de sekteye uğrar. Yaratılmak istenen şey bu davalar ile avukatlık mesleğinin bağımsızlığını zayıflatılmasıdır. Ancak tarih göstermiştir ki, avukatlar her zaman baskılara rağmen hak savunuculuğuna devam etmiştir. Bugün de hukuk mücadelesi veren avukatlar ve barolar, sadece kendi meslek örgütlerini değil, tüm toplumun haklarını savunmaktadır. Bu nedenle bu dava, sadece hukuki bir süreç değil, aynı zamanda adaletin ve özgürlüklerin geleceği için bir dönüm noktasıdır. Bir hukuk devletinde soruşturma başlatılması bile abes olan bu hukuksuzluklar silsilesine bir an önce son verilmelidir.

Avukatların susturulmasının vatandaşların adalete erişimi üzerindeki etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz? "Savunma hakkı" sizce nerede başlar ve nerede biter?

Avukatların susturulması, bir toplumda sadece bireysel meslek mensuplarına yönelik bir saldırı değildir; bu, herkesin adalete erişim hakkına yönelik sistematik bir müdahaledir. Savunma makamı,

yargının üç temel ayağından biridir ve avukatlar özgürce görev yapamadığında, adil yargılanma hakkı yalnızca bir ilke olmaktan çıkar ve fiilen ihlal edilmiş olur.

Baskıcı rejimler genellikle önce hukukçuları hedef alır çünkü bağımsız avukatlar, keyfi gözaltılara, adil olmayan yargılamalara ve insan hakları ihlallerine karşı en güçlü savunma hattını oluşturur. Savunma hakkı, yalnızca bir bireyin mahkeme önünde temsil edilme hakkı değildir; bu hak, avukatların mesleklerini özgürce icra edebilmesini, müvekkillerini her türlü baskıdan uzak savunabilmesini ve hukukun üstünlüğünü savunma sorumluluklarını yerine getirebilmesini içerir.

Savunma hakkı, bir kişinin suçlamayla karşı karşıya kalmasıyla başlamaz; hukuka aykırı bir uygulama ilk ortaya çıktığında, hatta bu tür uygulamaların önlenmesi için ses yükseltildiğinde başlar. Avukatlar, yalnızca mahkeme salonlarında değil, toplumu hukukun üstünlüğü konusunda bilinçlendirdiklerinde, yasaların keyfi şekilde uygulanmasına karşı çıktıklarında da savunma görevlerini yerine getirirler. Ancak baskıcı rejimlerde savunma hakkı bir lütuf gibi sunulmaya, sınırlandırılmaya veya tamamen ortadan kaldırılmaya çalışılır. Bugün avukatlar hakkında açılan davalar, yalnızca bireysel birer yargılama değildir; bunlar, yargının bağımsızlığına, toplumun adalete erişimine ve temel hak ve özgürlüklere yönelik daha büyük bir saldırının parçasıdır. Avukatların mesleklerini icra ettikleri, hukuksuzluklara karşı ses çıkardıkları veya insan haklarını savundukları için yargılanması, yalnızca bireysel hak ihlalleri değil, yargı bağımsızlığına ve adalete erişim hakkına yönelik sistematik bir tehdit teşkil etmektedir.

Uluslararası hak örgütlerine iletmek istediğiniz bir mesaj yahut eklemek istedikleriniz var mı?

Hukukun üstünlüğü, yalnızca anayasalarda yazılı bir ilke değildir; bu, insan haklarını koruyan en temel güvence mekanizmasıdır. Eğer bir ülkede avukatlar, mesleklerini icra ettikleri, hukuksuzluklara karşı ses çıkardıkları ya da savunma hakkını savundukları için yargılanıyorsa, bu yalnızca bireysel bir baskı meselesi değil, tüm toplumun adalete erişim hakkına yönelik sistematik bir tehdittir. Bugün burada, bir avukat olarak yargılanıyor olabilirim. Ama aslında yargılanan şey, savunma hakkının ta kendisidir. Avukatların baskı altına alındığı bir ülkede, kimse güvende değildir—ne gazeteciler ne akademisyenler, ne de vatandaşlar. Çünkü avukatlar susturulduğunda, haksızlığa uğrayan insanların sesi kesilmiş olur. Muktedir ile birey arasındaki asimetrik ilişkideki en önemli güvencelerden olan bağımsız savunma ortadan kalktığında elimizde kalan şey faşizmdir.

PEN Norveç gibi, uluslararası insan hakları örgütlerinin dayanışması ve bu tür baskılara karşı güçlü bir duruş sergilemesi, yalnızca bireysel vakalar için değil, küresel ölçekte hukukun üstünlüğünün korunması için kritik öneme sahip. Sessizlik otoriterleşmeyi cesaretlendiriyor. Bu bakımdan özellikle bu süreçte aldığımız destek ve dayanışma hepimiz için çok anlamlı. Bu dayanışma yalnızca bizlere değil, adalet arayan, hukukun üstünlüğünü savunan herkese güç veriyor.

İddianame İnceleme Raporu: İstanbul Barosuna Bağlı 18 Avukat

Gerrit Jan Pulles &
Veya Ayra Mandapat

Şırnak'ın Cizre ilçesini de kapsayan ve Kürtlerin çoğunlukta olduğu şehirlerde 2015 yılında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş ve yoğun hak ihlalleri gözlemlenmiştir. Bu durumu protesto etmek isteyen İstanbul Barosu avukatlarından 18'i hakkında "terör örgütü propagandası" suçlaması ile dava açılmış, avukatlar yargılama sonunda beraat etmiştir.

İddianame İnceleme Raporu:

İstanbul Barosuna Bağlı 18 Avukat

Yazarlar: Gerrit Jan Pulles & Veya Ayra Mandapat

1. Giriş

PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi'nin bir parçası olan bu raporun amacı İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 15 Aralık 2017 tarihinde 18 avukat hakkında (2015/121624 Soruşturma no., 2017/37442 Esas no. ve 2017/6940 İddianame no. ile) düzenlenen iddianameyi incelemektir. Değerlendirme, iddianamenin [Türkiye'nin iç hukuku ve] uluslararası insan hakları hukuku standartlarına uygun olup olmadığını belirlemek üzere yapılacaktır. Rapor üç bölüme ayrılmıştır. 2. Bölümde davanın arka planına ilişkin kısa bir özet sunulmaktadır. 3. Bölümde ise iddianamenin hukuki analizi yapılmaktadır. Rapor iddianameyi uluslararası standartlar ışığında, özellikle de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Birleşmiş Milletler (BM) Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi ile BM Avukatların Rolüne dair Temel Prensipler metinleri çerçevesinde değerlendirmektedir. Son olarak, 4. Bölümde bir dizi öneri sunulmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan, Şırnak'ın Cizre ilçesini de kapsayan ve Kürtlerin çoğunlukta olduğu vilayetlerde 2015 yılında sokağa çıkma yasakları ilan edildi. Bu süre zarfında bölgede yaşayan insanların dış dünyayla bağlantıları kesildi, insanlar elektrik, su ve sağlık hizmetlerinden yoksun kaldılar. Yaptırımlar onlarca kişinin hayatını kaybetmesine neden oldu. Söz konusu olaylar nedeniyle, İstanbul Barosu'na bağlı yaklaşık 200 avukat, İstanbul'un kalbi sayılan Taksim Meydanı / İstiklal Caddesi'nde 15 Eylül 2015 tarihinde bir protesto yürüyüşü düzenleme girişiminde bulundu. Protesto yürüyüşü yapmalarına izin verilmeyen avukatlar devletin Cizre'deki faaliyetlerine karşı bir oturma eylemi düzenledi. Kolluk kuvvetleri tarafından uyarılmalarına karşın avukatlar pankart açmaya ve devletin faaliyetlerini kınayan sloganlar atmaya devam etti. Protestoda devleti savaş suçu işlemekle ve insan hakları ihlalleriyle suçlayan konuşmalar da yapıldı. Açıklamalarını tamamlayan avukatlar dağıldı. Herhangi bir olayın meydana gelmediği protesto tamamen barışçıl bir şekilde gerçekleşti.

İki yılı aşkın bir sürenin ardından, protestoya katılan yaklaşık 200 avukattan 18'i hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 maddesinde tanımlanan "terör örgütü propagandası" suçlamasıyla iddianame hazırlandı. Dava daha sonra İstanbul'daki iki farklı Ağır Ceza Mahkemesinde görüldü. Yıllarca süren yargılama sonucunda avukatlar beraat etti.

18 avukatın hangi davranışları nedeniyle suçlandığı söz konusu iddianamede belirtilmemiştir. Haklarında suçlamalar ortaya atılan avukatların hangi davranışları sebebiyle suçlandıkları iddianamede belirtilmediği gibi, söz konusu davranışların neden özellikle bu avukatlara isnat edilmesi gerektiğine dair herhangi bir argüman da bulunmamaktadır.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 Adil Yargılanma Hakkı (AİHS madde 6)

3.1.1 Giriş

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) madde 6 paragraf 1 şöyle demektedir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.”

Hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi için elzem olan adil yargılanma hakkı bu maddede güvence altına alınmıştır. Madde, kendisine cezai bir suçlama yöneltilen herkesin yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil ve kamuya açık bir şekilde yargılanmasını sağlamak amacıyla çeşitli temel güvenceler ortaya koymaktadır.

3.1.2 Yargı Sürecinin Uzunluğu

AİHS davaların “makul bir süre” içerisinde görülmesini gerektirmektedir ki söz konusu dava bağlamında bu önemli bir konudur. Buna göre, ilgili süre davanın yetkili mahkemede açılmasıyla başlar¹ ve tüm yargı süreci tamamlandığında sona erer.²

“Makul sürenin” tam olarak kaç yıla karşılık geldiği AİHM tarafından tayin edilmemiş olsa da Mahkeme’nin önceki içtihatları sadece davanın karmaşık olması halinde “makul sürenin” aşılmasının mazur görülebileceğini ortaya koymuştur.³ Söz konusu karmaşıklık, örneğin birden fazla suçlamanın söz konusu olması veya davanın büyük ölçekli olup birkaç ülkede birden soruşturma yapılmasını gerektirmesi durumlarını içerir.⁴ Neumeister / Avusturya kararında AİHM, dokuz yıl yedi ay süren bir davada müdahil olan kişi sayısından (35) başka bir karmaşıklığın bulunmaması dolayısıyla davanın “makul süre” şartını aştığına karar vermiştir.⁵ Ancak, uluslararası kara para aklama ile ilgili olarak beş yılı aşkın bir süre devam eden, küresel düzeyde soruşturmalar yapılmasını ve mali uzmanlık bilgisi gerektiren bir dava Mahkeme tarafından karmaşık olarak değerlendirilmiş ve bu nedenle “makul süre” şartını aşmamıştır.⁶ Dolayısıyla, “makul sürenin” aşılp aşılmadığı konusunda davanın karmaşıklığı belirleyici bir unsurdur. Ayrıca bu durum, AİHM’in, adaletin kendi etkinliğini ve güvenilirliğini tehlikeye atabilecek gecikmeler olmaksızın yerine getirilmesinin önemini vurguladığını göstermektedir.⁷

Bu durumda, öncelikle inceleme konusu iddianamenin düzenlenme sürecini vurgulamak önemlidir. İşlendiği iddia edilen suç 15 Eylül 2015 tarihinde gerçekleşmekle birlikte, iddianame ancak 15 Aralık 2017 tarihinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla iddianamenin düzenlenmesi iki yıl iki ay sürmüştür. Düzenlenmesi böyle uzun süren iddianameler, adil yargılamaya ilişkin kaygılar doğurmanın yanı sıra, mahkemenin güvenilirliğine ve hukuki kesinlik ilkesine zarar verebilecektir, zira gelecekte başlatılabilecek olası kovuşturmalar konusunda kamuoyunda belirsizlik oluşmasına yol açabilirler.

Üstelik yargılama sonucunda avukatlar beraat etmiş olmasına rağmen, yargı süreci yıllar almıştır. İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi 22 Şubat 2022 tarihinde kararını açıklarken, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi kararını 30 Kasım 2023 tarihinde vermiştir. Avukatlar beraat etmiş olsa da, yargılama yaklaşık sekiz yıl sürmüştür. Neumeister / Avusturya kararında da ortaya konulduğu üzere, iddianamede yer alan avukat sayısı (18) tek başına bu davayı karmaşık bir dava haline getirmemektedir. Ayrıca muhtemeldir ki söz konusu dava birden fazla ülkede karmaşık, büyük ölçekli soruşturmalar yürütülmesini veya özel uzmanlık bilgisi gerektirmemektedir.⁸ Bu nedenle,

sekiz yıl yargı sürecinin bütünü için orantısız bir şekilde uzundur ve davanın görülmesi için “makul bir süre” sayılamaz. Dolayısıyla, bu davadaki yargı sürecinin uzunluğu AİHS madde 6/1’in ihlali anlamına gelmektedir.

3.1.3 İddianamenin Netliği

Madde 6/3-a bendi bir suç ile itham edilen herkesin kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve vasfından en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesini öngörmektedir. Bir önceki paragrafta, söz konusu iddianamenin makul süre şartını aştığı zaten ileri sürülmüştü. Dolayısıyla burada en kısa sürede bilgilendirme gerekliliğinin de yerine getirilmediği ileri sürülmektedir. Bu durum, AİHS madde 6/3-a bendindeki diğer güvenceler için de geçerli olup sebepleri aşağıdaki gibidir.

“

İddianamenin düzenlenmesi iki yıl iki ay sürmüştür. Düzenlenmesi böyle uzun süren iddianameler, adil yargılamaya ilişkin kaygılar doğurmanın yanı sıra, mahkemenin güvenilirliğine ve hukuki kesinlik ilkesine zarar verebilecektir, zira gelecekte başlatılabilecek olası kovuşturmalar konusunda kamuoyunda belirsizlik oluşmasına yol açabilirler.

”

Kişiyi haberdar ederken sağlanacak “ayrıntılı” bilginin kapsamı davadan davaya değişecektir; ancak sanığa en azından kendisine yöneltilen suçlamaların kapsamını tam olarak anlayabilmesi ve uygun bir savunma hazırlayabilmesi için yeterli bilgi verilmelidir.⁹ Sanığa isnat edilen suçlar yeterince sıralanmış, suçun işlendiği yer ve tarih belirtilmiş, Ceza Kanunu’nun ilgili maddelerine atıfta bulunularak mağdurun adı zikredilmiş ise verilen bilginin “ayrıntılı” olduğu söylenebilir.¹⁰ Suçlamanın “nedeni”, sanığın işlediği iddia edilen ve suçlamanın dayandırıldığı fiilleri, “vasfı” ise bu fiillere getirilen hukuki nitelendirmeyi ifade etmektedir.¹¹

İncelemeye konu iddianame onu “ayrıntılı” kılacak unsurları içermekle birlikte, tam olarak hangi avukatların daha sonra suçlanmalarına yol açacak beyanlarda bulunduğu belirsizdir. İddianamede avukatların grup adına konuşmalar yaptığı ve hem basına hem de polise yazılı açıklama sunduğu belirtilmiş, ancak iddianamede hangi avukatların bu konuşmaları veya açıklamaları yaptığı açıklığa kavuşturulmamıştır. Dolayısıyla, belgeyi “ayrıntılı” bilgi içeren bir iddianame olarak sınıflandırmak mümkün değildir.

Ayrıca, iddianamede sözü geçen avukatlar Türkçe konuşuyor olsalar da dilbilgisi kuralları ve organizasyonu bakımından zayıf oluşu nedeniyle iddianamenin anlaşılması zordur. İddianamenin büyük bir bölümünde PKK/KCK ile avukatların eylem sırasında yaptıkları konuşmalar açıklanmaktadır. Ayrıca iddianamenin dili taraflı ve yönlendiricidir; örneğin, avukatların basına yaptıkları yazılı açıklamanın “yanıltıcı ve ayrıştırıcı” olduğu belirtilmiştir.¹²

Avukatlar tarafından işlenen fiillerin ve bu fiillerin avukatların 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 7/2 maddesini ihlal etmelerine nasıl neden olduğunun kapsamlı ve objektif bir değerlendirmesi iddianamede bulunmamaktadır. Dolayısıyla, iddianamede böyle bir netliğin bulunmaması AİHS madde 6/3-a’nın ihlalini teşkil etmektedir.

Ayrıca, yerleşik AİHM içtihadına göre, işlenen suçtaki kişisel sorumluluk kanuna uygun olarak ortaya konulmadığı müddetçe ne mahkûmiyet ne de bir ceza söz konusu olabilir.¹³ Bu içtihadın temelinde, masumiyet karinesi ve kanunilik ilkesi yatmaktadır; buna göre, kişisel sorumluluk tespit edilmeden bir kişiye ceza

verilemez. Benzer şekilde, hiç kimse bir başkası tarafından işlenen bir suçtan sorumlu tutulamaz. Ne var ki, söz konusu iddianame bir suç ortaya koyamamakta ve suçlanan avukatların kişisel (cezaî) sorumluluğunu tespit edememektedir. Suçlanan avukatların tam olarak hangi davranışla suçlandıklarının net olmayışı ve bu davranışın neden suçlanan avukatlara isnat edilmesi gerektiğine ilişkin argümanların bütünüyle eksik olması, AİHS'in ilgili maddelerinin açık bir ihlali ve masumiyet karinesi ile yasallık ilkeleri gibi usule ve esasa ilişkin temel adalet ilkelerinin ihlali anlamına gelmektedir.

Sonuçlar

Buradan söz konusu yargılamaların tamamının AİHS madde 6'nın ihlali anlamına geldiği sonucu çıkmaktadır. Bunun nedenleri aşağıdaki gibidir:

- Yargılama “makul bir süre” içinde gerçekleşmemiştir,
- Dilbilgisi, organizasyon ve söz konusu suçun vasfı ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi bakımından iddianame netlikten yoksundur.
- İddianamede adı geçen 18 avukatın hangi davranışlarından dolayı suçlandıkları belirtilmemiş, dolayısıyla masumiyet karinesi ve yasallık ilkesi gibi temel ilkeler ihlal edilmiştir.

3.1.4 Öneriler

Yukarıdaki analiz doğrultusunda, bundan sonraki iddianamelerin zamanında düzenlenmesi ve yargılamanın tamamının “makul bir süre” içinde gerçekleşmesi sağlanarak iyileşme kaydedilebilir. Türk savcılar AİHM içtihadını göz önünde bulundurarak gelecekte açılacak davaların karmaşık sayılıp sayılmayacağını hesaba katmalıdır. Davaların karmaşık olmaması durumunda AİHS madde 6(1) kapsamındaki “makul süre” şartını ihlal etmeleri olasılığı bulunmaktadır.

Dahası, iddianame net olmalıdır; sadece meydana gelen olayları açıklamak yerine, hakkında iddianame düzenlenen kişiye getirilen suçlamanın nedenini ve vasfını ana hatlarıyla belirtmelidir. Ayrıca, bundan önce incelenen iddianamelerdeki gibi on satırlık cümleler yerine kısa ve öz cümleler tercih edilmelidir.¹⁴ İddianamenin düzenlenmesi, yargılamanın makul bir süre içinde yürütülmesi ve iddianamenin net dilde yazılması gibi tavsiyeleri dikkate alacak olurlarsa, Türkiye makamları temel insan haklarını ihlal etme olasılığını en aza indirirler.

3.2 İfade Özgürlüğü (AİHS madde 10)

3.2.1 Giriş

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 10 paragraf 1 şöyle demektedir:

“Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.”

Bireylerin Devlet müdahalesi olmaksızın kanaat edinebilmelerini sağlayan ifade özgürlüğü hakkı bu maddede güvence altına alınmaktadır. Diğer hakların korunmasının temelini teşkil eden bu hak, demokratik bir toplumun temel dayanaklarından biri ve kişisel tatmin ile toplumsal ilerlemenin¹⁵ bir ön koşul olarak kabul edilmiştir.¹⁶

3.2.2 Yapıldığı İddia Edilen Açıklamalar

Haklarında iddianame düzenlenen avukatların ifade özgürlüğü hakkının kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak için, kendilerine yönelik suçlamanın temelini oluşturan açıklamalarını ve bunları hangi bağlamda söylediklerini çözümlemek gerekmektedir.

İddianame aşağıdaki olguları temel almaktadır.

- Protestoda hazır bulunan 200 avukatın bir bölümü “Kurtuluş yok tek başına ya hep beraber ya hiç birimiz, Direnen halklar yalnız değildir, Biji berhadane Cizre, Biji biratiye gelan, Kürt halkına imha dayatılamaz, Katil devlet hesap verecek, Her yer Cizre her yer direniş, AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) savaş halklar barış istiyor, Katil İŞİD işbirlikçi AKP, Yaşasın devrimci dayanışma, Şehit namının ve Katil AKP işbirlikçi İŞİD” gibi sloganlar atmışlar, kolluk kuvvetleri tarafından suç teşkil eden sloganlar attıkları ve buna son vermeleri gerektiği konusunda uyarılmalarına rağmen slogan atmaya devam etmişlerdir.
- Hazır bulunan yaklaşık 200 avukatın bir bölümü konuşmalar yapmış, bunlar da iddianamede aşağıdaki şekilde özetlenmiştir: “Cizre de Devlet eliyle Cizre halkına şiddet uygulandığı, halkın elektrik, su gibi doğal ihtiyaçlarının kesildiği, su borularının Devlet tarafından patlatıldığı, tamire giden belediye çalışanlarının polis tarafından gözaltına alındığı, polis üniforması giyen sakallı işid militanlarının Cizre sokaklarında dolaştığı, Helikopter ile masum halkın evlerinin tarandığı, Cizre de yaşanan sokağa çıkma yasağının, hukuksuz bir şekilde Cizre halkının yaşadığı baskı ve işkenceyi gizlemek için olduğu”...
- 200 avukatın bir bölümü iddianameye göre “Terör Örgütü PKK’yı öven” HERNEPEŞ isimli marşı söylemiş, yetkililer tarafından bu marşı söylememeleri ikazı yapılmasına rağmen söylemeye devam etmişlerdir.
- Son olarak, iddianame bir basın açıklamasından söz etmekte, bu açıklamanın grup adına Züleyha GÜVEN isimli bir avukat tarafından gerçekleştirildiğini söylemekte ancak GÜVEN’in ismi mevcut davada suçlanan avukatlar arasında yer almamaktadır. Yapılan açıklama daha sonra basına ve kamuoyuna dağıtılmıştır. İddianameye göre söz konusu açıklama “yanıltıcı ve ayrıştırıcı ifadeler” içermektedir. Görünüşe bakılırsa iddianame söz konusu açıklamanın tamamını alıntılar. Aşağıdaki bölümlerde açıklamanın ilgili kısımlarına atıfta bulunacağız.

Yasallık ve masumiyet karinesi ilkesi

Daha önce de belirtildiği üzere, yapılan bu konuşmanın neden hakkında iddianame düzenlenen avukatlara isnat edilmesi gerektiğine dair herhangi bir bilgi veya argüman iddianamede yer almamaktadır. Sırf bu nedenle bile, bu iddianame temel adillik ilkelerini ihlal etmektedir. Buna ek olarak, aşağıda iddianamenin ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiği savunulacaktır.

Olgulara dayanan açıklamalar

İddianamede yer alan açıklamaların birçoğu genel nitelikte ve olgulara dayanan ifadelerdir. Örneğin i) sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini; ii) elektrik ve suyun kesildiğini; iii) insanların yaralandığı ve öldüğünü ve iv) evlerin ve işyerlerinin tahrip edildiği belirtilmektedir. Söz konusu açıklamalar çok genel nitelik taşıdığından tartışmalı olmayan, herkesin ulaşabileceği olgulara dayanan ve doğrulukları kolayca kanıtlanabilen olgusal ifadelerdir. AİHM’in yerleşik içtihadına göre olgulara ilişkin bu türden açıklamalar ifade özgürlüğü kapsamındadır ve AİHS madde 10 paragraf 1’in koruması altındadırlar.¹⁷

Siyasi tartışma

Ayrıca, 200 avukattan oluşan grubun bu eylemi 2015 yılında Cizre’de ve Türkiye’nin Güneydoğusunun diğer yerlerinde gerçekleşen olaylarla ilgili olarak kamuoyunda yürütülen daha geniş siyasi tartışmalar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu tartışmalara aralarında avukatlar, akademisyenler, insan hakları grupları, gazeteciler ve muhalif siyasetçilerin de bulunduğu çok sayıda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılmıştır.¹⁸ Aralarında mevcut iddianamede adı geçen 200 avukatın da bulunduğu pek çok kişi Türkiye hükümetinin 2015 olaylarında oynadığı rolü eleştirmiştir.

Bu tartışma ve eleştiri biçimleriyle ilgili olarak AİHM, demokratik bir sistemde hükümetin eylem ve ihmallerinin yalnızca yasama ve yargı makamlarının değil, aynı zamanda kamuoyunun da yakın denetimine tabi olması gerektiği görüşünü benimsemiştir. Sonuç olarak, AİHM, bir ülkenin hükümetine getirilebilecek eleştirinin sınırlarının çok geniş olduğunu tespitini yapmıştır¹⁹ Aşağıda gösterileceği üzere, bu tür eleştirilere getirilebilecek kısıtlamanın eşiği çok yüksek ve buna ilişkin

takdir marjı çok dardır. Haklarında dava açılan avukatların “halkı kışkırttıkları”, “toplumsal bir kalkışma oluşturdıkları” veya “terör örgütü propagandası yaptıkları” yönündeki asılsız iddialar tamamen yetersiz olup gösterilere katılanların ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına gerekçe olarak gösterilemez.

3.2.3 Avukatlara Sağlanan Özel Koruma

İfade özgürlüğü hakkının korunması, bu hakkın kullanıldığı bağlama göre değişmektedir. Avukatlar söz konusu olduğunda, AİHM avukatların adaletin yerine getirilmesinde çok önemli bir rol oynadıklarını ve bu nedenle ifade özgürlüğü haklarının özel olarak dikkate alınıp korunması gerektiğini kabul etmiştir.²⁰ AİHS madde 10'a ilişkin AİHM içtihadı, hukukun üstünlüğüne dayalı bir devlette asli bir misyonu olan mahkemelerin halk nezdinde güvenilir olmasının sağlanmasında avukatların kilit bir rol oynadığını belirtmekte ve avukatların adaletin sağlanmasında benzersiz bir konum işgal ettiğini kabul etmektedir. Avukatlar adalet sisteminin kilit aktörleridir ve sistemin işleyişine doğrudan katılırlar.²¹

İyi bilinen *Morice / Fransa*²² davasında AİHM, avukatlara sağlanan yüksek koruma seviyesini ayrıntılı olarak ele almıştır:

“Avukatların özel statüsü, kamuoyuyla mahkemeler arasında aracı olarak yargılamanın yürütülmesinde onlara merkezi bir konum bahsetmektedir. (...) Bu nedenle avukatlar, eleştirilerinin belirli sınırları aşmaması kaydıyla, özellikle adaletin idaresi konusunda kamuoyu önünde yorum yapma hakkına sahiptir. (...)”

İfade özgürlüğü meselesi, yargının adil yönetiminin etkin bir şekilde işlemesi için hayati önem taşıyan avukatlık mesleğinin bağımsızlığı ile ilgilidir. Demokratik bir toplumda, savunma avukatının ifade özgürlüğünün -hafif bir cezai yaptırım yoluyla bile olsa- kısıtlanması, ancak istisnai durumlarda gerekli kabul edilebilir.”²³

Morice davasında AİHM, ifade özgürlüğü hakkına getirilecek kısıtlamaların “ağır bir zarara yol açacak ve özünde temelsiz olan saldırılarla” sınırlı tutulması gerektiğini ve bu davada böyle bir durumun söz konusu olmadığını vurgulamıştır.²⁴

Ayrıca, söz konusu kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda, AİHM’in yerleşik içtihadına göre:

“[A]çıklamaların kamu yararını ilgilendiren bir konuyla ilgili olduğu durumlarda, normal olarak ifade özgürlüğüne yüksek düzeyde korunma sağlanacak, yetkililer de böylece özellikle dar bir takdir marjına sahip olacaktır (...). Kamu yararını ilgilendiren bir konunun varlığı göz önüne alındığında, bazı ifadelerin belirli bir seviyede hasımlık ve potansiyel ciddiye taşıması, yüksek düzeyde korumaya sahip olma hakkını ortadan kaldırmaz.”²⁵

“

Haklarında iddianame düzenlenen avukatların ifade özgürlüğü hakkının kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak için, kendilerine yönelik suçlamanın temelini oluşturan açıklamalarını ve bunları hangi bağlamda söylediklerini çözümlemek gerekmektedir.

”

Buradan ifadelerin AİHS madde 10 paragraf 1’de korunan ifade özgürlüğü kapsamına girdiği sonucu çıkmaktadır. Dolayısıyla, mevcut iddianame ve yargılama bu hakkın Türkiye Devleti tarafından doğrudan ihlalidir.

3.2.4 Madde 10’a Getirilen Hukuk(suz) Kısıtlamalar

AİHS madde 10, paragraf 2, devletlerin hangi durumlarda ifade özgürlüğü hakkını kısıtlayabileceğini belirlemektedir. Söz konusu kısıtlamanın ifade özgürlüğü hakkına yönelik bir ihlal teşkil edip etmediğini belirlemek için üç değerlendirme kriteri kullanılmaktadır. İfade özgürlüğüne getirilecek kısıtlama “yasayla öngörülmüş” olmalı, madde 10 paragraf 2’deki anlamıyla “meşru bir amaç” gütmeli ve son olarak, böyle bir kısıtlama “demokratik bir toplumda gerekli” olmalıdır.

Davaların çoğunda, o davanın sonucunu belirleyen bu sonuncu husus olmaktadır.²⁶ AİHM kendi içtihadında, müdahalenin “izlenen meşru amaçla orantılı” olup olmadığını göz önünde bulunduran özerk bir kavram geliştirmiştir. Genel bir ilke olarak, herhangi bir kısıtlamanın “gerekliliği” ikna edici bir şekilde ortaya konmalı ve kısıtlama, ulaşılmak istenen amaca uygun, yeterli ve orantılı olmalıdır.

2017’deki *Beslan Okulu Kuşatması* davasında AİHM, Devletlerin terörizmi veya şiddetin kısıktırılmasını önlemek için önleyici tedbirler alma hakkına sahip olduğuna karar vermiştir. Ancak Devletler bu yükümlülüklerini, ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı gösterecek şekilde yerine getirmelidir.²⁷ Dolayısıyla, ifade özgürlüğüne ilişkin ilkeler, terörle mücadele çabalarının bir parçası olarak ulusal güvenliği ve kamu güvenliğini korumak için alınan tedbirler için de geçerlidir. Ulusal güvenlik temelinde sınırlamalar getirebilmek için, algılanan riskin teorik veya muğlak olmaması gerekir. Söz konusu riskin, demokratik bir toplumdaki kamu düzenine yönelik en azından “makul seviyede bir ciddi rahatsızlık riski” içermesi gerekmektedir. İfade özgürlüğüne getirilen bir kısıtlama ancak o zaman makul ve yasal kabul edilebilir.

“Kısıtlamanın orantılı olup olmadığını belirlemek için,” AİHM “suçlanan açıklamaların içeriği ve bunların yapıldığı bağlam da dahil olmak üzere, müdahaleyi bir bütün olarak davanın ışığında inceler”.²⁸ İfade suçlarının kovuşturulabilmesi için, söylenen sözler ile gerçekten yol açılan ve amaçlanan zarar veya risk arasında doğrudan bir bağlantı kurulması şarttır. Bireyin ifadesi ile meydana geldiği iddia edilen zarar veya risk arasında makul bir ilişki yoksa, söz konusu bağlantı bireysel sorumluluktan söz etmeye imkan vermeyecek denli zayıf demektir.²⁹

Ali Gürbüz / Türkiye davası da burada incelenen dava ile ilgilidir.³⁰ Bu davada da ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve Türkiye’nin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yapılan bir yargılama söz konusuydu. Söz konusu davada, Türk yasalarına göre terörist olarak nitelendirilen örgütlerin liderlerinin açıklamalarını yayınladığı Sayın Gürbüz hakkında bir ceza davası açılmıştı. Yapılan açıklamalarda herhangi bir şiddet, silahlı direniş veya ayaklanma çağrısı yapılmamakta ve herhangi bir nefret söylemi bulunmamaktaydı.

AİHM bu davada devletlerin bireylerin yaptığı yayınların içeriğini veya kamusal tartışmaya yaptıkları katkıyı dikkate almaksızın, onlara karşı cezai kovuşturma başlatması halinde, bu tür yayınları (sistemik olarak) bastırmak için ceza hukukunu kullanmaya çalıştıklarının söylenebileceğine karar vermiştir. AİHM, bu durumun haber ve görüş alma veya verme özgürlüğü ile bağdaşmadığı tespitini yapmıştır.³¹ Bu nedenle mahkeme, söz konusu tedbirin “zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap vermediği ve her hâlükârda, hedeflenen meşru amaçlarla orantılı olmadığı ve bu nedenle, demokratik bir toplumda gerekli olmadığına” karar vermiştir.³² Sonuç olarak AİHM, Türkiye’nin AİHS madde 10’u ihlal ettiğine karar vermiştir.

3.2.5 Sonuçlar

Yukarıdakilerden de anlaşılacağı üzere, ifade özgürlüğünün böyle kısıtlanması ifade özgürlüğü hakkını ihlal etmekte olup, AİHS madde 10 paragraf 2 buna izin vermemektedir.

- İddianamede bahsi geçen açıklamaların birçoğu genel nitelikte, kamuya açık ve kolayca doğrulanabilecek olgulara dayalı ifadelerdir. Bu tür açıklamalar AİHS madde 10, paragraf 1

kapsamında korunmakta olup madde 10 paragraf 2'ye göre kısıtlanmaları mümkün değildir.

- Diğer açıklamalar, kamuoyunda yaşanan daha geniş bir siyasi tartışmanın parçasıydı ve bu tartışma bağlamında Türkiye hükümeti Türkiye'deki birçok kişi tarafından eleştirilmekteydi. Bu ifadelerin hiçbiri 'ağır bir zarara yol açacak ve özünde temelsiz olan saldırılar' olarak nitelendirilemez. İddianamede yer alan barışçıl gösterinin "halkı kızdırttığı", "toplumsal bir kalkışma oluşturduğu" veya "terör örgütü propagandası yaptığı" yönündeki asılsız suçlamalar da bu sonucu değiştiremeyecektir. Bu nedenle, avukatlar AİHS madde 10 paragraf 1 kapsamında koruma hakkına sahiptir ve gösteri sırasında yapılan açıklamalar AİHS madde 10 paragraf 2'ye göre kısıtlanamaz.
- Madde 10'un sağladığı koruma ve ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin eşik bu davada daha da yüksektir zira suçlanan kişiler kamu yararını ilgilendiren bir konuyu ele alan avukatlardır.

İddianamede bahsi geçen açıklamaların birçoğu genel nitelikte, kamuya açık ve kolayca doğrulanabilecek olgulara dayalı ifadelerdir. Bu tür açıklamalar AİHS madde 10, paragraf 1 kapsamında korunmakta olup madde 10 paragraf 2'ye göre kısıtlanmaları mümkün değildir.

3.3 Toplanma özgürlüğü (AİHS madde 11)

3.3.1 Giriş

AİHS madde 11 paragraf 1 şöyle demektedir:

"Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir."

Bu madde, kişilerin çıkarlarını korumak amacıyla toplanma ve örgütlenme özgürlüğü bulunduğunu söylemektedir.³³ Demokratik bir toplumda bu özgürlük ancak ulusal güvenlik veya kamu emniyeti açısından gerekli olması halinde kısıtlanabilir.³⁴

3.3.2 Barışçıl Toplantı

AİHS madde 11 yalnızca barışçıl toplantı hakkını korumaktadır; katılımcıların şiddet uyguladığı veya şiddet uygulama niyeti taşıdığı bir gösteriyi kapsamaz.³⁵ Dolayısıyla, katılımcıların şiddeti teşvik ettiği veya demokratik bir toplumun temellerini başka şekillerde reddettiği gösteriler hariç diğer tüm gösteriler için madde 11'de yer alan güvenceler geçerlidir.³⁶ Başvuranın bu maddenin korumasından yararlanıp yararlanamayacağını belirlemek için Mahkeme, (i) toplantının barışçıl olup olmadığını ve toplantıyı düzenleyenlerin şiddet uygulama niyeti taşıyıp taşımadığını; (ii) başvuranın toplantıya katılırken şiddet uygulama niyeti taşıyıp taşımadığını ve (iii) başvuranın herhangi birine bedensel zarar verip vermediğini değerlendirir.³⁷

Oya Ataman / Türkiye davasında kararında, Ataman Türkiye'deki hapisane koşullarını barışçıl bir şekilde protesto etmiştir. Kamu düzenine yönelik herhangi bir tehdit oluşturmamasına rağmen, Türk makamları Ataman ve birkaç meslektaşını keyfi olarak tutuklamış almış ve onlara biber gazı sıkılmıştır. AİHM bu durumun AİHS madde 11'in ihlali olduğuna karar vermiştir.

Benzer şekilde, söz konusu davadaki avukatlar da barışçıl bir protesto gerçekleştiriyorlardı. Herhangi bir şiddet uygulanmasına gerek duymadan kendi rızalarıyla dağılarak şiddet uygulama niyeti taşımadıklarını gösterdiler. Bununla birlikte, iddianame avukatların hapsedilmesini ve bazı haklardan mahrum bırakılmasını talep etmektedir. *Oya Ataman / Türkiye* kararına benzer şekilde, böyle bir durum AİHS madde 11 kapsamında barışçıl toplanma hakkının ihlali anlamına gelecektir.

3.3.3 Yaptırımlar

Madde 11 göstericilere uygulanan yaptırımların cezai nitelikte olması durumunda, özellikle gerekçelendirilmesi gerektiğini de ayrıca tespit etmektedir.³⁸ Barışçıl bir gösteride, kural olarak, cezai bir yaptırım tehdidi³⁹ ve özellikle de özgürlükten yoksun bırakma tedbiri ile karşı karşıya kalınma durumu söz konusu olmamalıdır.⁴⁰ Dolayısıyla, Mahkeme, şiddet içermeyen davranışlar için ulusal makamlar tarafından uygulanan yaptırımlar arasında hapis cezasının bulunduğu davaları dikkatle analiz etmelidir.⁴¹

Gösteriye katılan avukatlar tamamen barışçıl bir tutum sergilemiş ve herhangi bir şiddet eylemine karışmamış ya da böyle bir eylemi teşvik etmemiştir; dolayısıyla avukatların AİHS madde 11'in tam korumasından yararlanma hakkı vardır.

Mevcut davada, iddianame avukatların hapis cezasına mahkum edilmeleri halinde bazı haklardan mahrum bırakılmalarını talep etmektedir. Ancak, avukatların gösterisi barışçıl olduğu için bu tür bir ceza talebinin iddianamede uygun bir gerekçeye dayandırılması gerekir ki bu bu durumda ispat yükümlülüğü iddia makamındadır.

Dahası, *Kemal Çetin / Türkiye* kararında AİHM bir gösteri sırasında atılan sloganlar ya da taşınan pankartlara içeriklerinden dolayı ceza verilmesini madde 11 uyarınca barışçıl toplantı özgürlüğü hakkına yönelik bir ihlal olarak değerlendirmiştir.⁴² İlgili kararda, bir gösteride PKK örgütünü öven sloganlar ve pankartlar bulunuyordu; ancak AİHM, Türkiye tarafından yasadışı kabul edilen slogan ve pankartların kullanılmasının başvuranın gösteri yapma hakkının engellenmesine gerekçe yapılamayacağına karar vermiştir.⁴³

Bu raporda incelenen iddianame, gösteri sırasında avukatlar tarafından atılan sloganları ve taşınan pankartları ayrıntılı bir şekilde tarif etmektedir. Örneğin "Savaşı, katliamları, diktatörlüğü durduracağız" sloganı atılmış, "Savaşı, Katliamları, Diktatörlüğü, Durduracağız, Yaşasın Halkların Kardeşliği" yazılı pankartlar açılmıştır. İddianamede yapılan hukuki değerlendirme ve varılan sonuç, pankart ve sloganların terör örgütü propagandası yapma suçunu oluşturduğunu ve bu durumun avukatların mahkum edilme olasılığını güçlendirdiğini açıkça belirtmektedir. Ancak, *Kemal Çetin / Türkiye* kararında da görüldüğü üzere, bu tür sözlerin Türk makamları tarafından yasa dışı kabul edilmesi, toplantı hakkının engellenmesine gerekçe gösterilemez. Dolayısıyla, böyle bir ceza AİHS madde 11 ile bağdaşmamaktadır.

3.3.4 Madde 11'e Getirilen Hukuk(suz) Kısıtlamalar

AİHS madde 11, paragraf 2, Devletlerin hangi durumlarda toplantı ve dernek kurma özgürlüğü hakkını kısıtlayabileceğini belirlemektedir. Söz konusu kısıtlamanın ilgili hakka yönelik

bir ihlal teşkil edip etmediğini belirlemek için üç değerlendirme kriteri kullanılmaktadır. Bu hakka getirilecek kısıtlama “yasayla öngörülmüş” olmalı, madde 11 paragraf 2’deki anlamıyla “meşru bir amaç” gütmeli ve son olarak, böyle bir kısıtlama “demokratik bir toplumda gerekli” olmalıdır. İfade özgürlüğü hakkı konusu bir önceki paragrafta özetlenmişti; burada da davaların çoğunda sonucu belirleyen ikinci soru olmaktadır.⁴⁴

Söz konusu tedbirlerin “kamu düzeninin” veya “başkalarının haklarının korunması” ya da her ikisine birden yönelik olması halinde, AİHM bu tedbirlerin meşru bir amaç güttüğünü kabul etmektedir.⁴⁵ Ancak, güdülen amacın bunlarla ilgili olmaması halinde, AİHM muhtemelen meşru bir amaç güdüldüğünü kabul etmeyecektir. *Navalnyy / Rusya* kararında Mahkeme, dava konusu toplantıların herhangi bir rahatsızlığa yol açmadığı olaylarda kamu düzeninin sağlanması amacını geçerli saymamıştır.⁴⁶ Benzer şekilde bu davadaki protesto da tamamen barışçıl olduğundan, muhtemeldir ki Türk mahkemeleri gösteriyi durdurmak ve avukatları suçlamak gayesiyle “meşru amaç” gerekçesini öne süremeyecektir.

AİHM, söz konusu tedbirlerin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığının tayin edilmesinde, Sözleşmeciler Devletlerin sınırsız olmasa da belirli bir takdir marjına sahip olduğunu tespit etmiştir.⁴⁷ Akgöl ve Göl / Türkiye kararında AİHM barışçıl bir gösteride kural olarak cezai bir yaptırım tedbiri ile karşı karşıya kalınma durumunun söz konusu olmaması gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁸ Dolayısıyla Mahkeme, başvuruların madde 11 kapsamındaki haklarına yapılan müdahalenin orantısız olduğuna ve paragraf 2’deki anlamıyla kamu düzeninin korunması için gereksiz olduğuna karar vermiştir. İncelenen davadaki avukatlar da cezai yaptırım tehdidiyle karşı karşıya olduklarından, muhtemeldir ki Türkiye mahkemelerince yürütülen süreç demokratik bir toplumda gereklilik olarak gerekçelendirilemeyecektir. Sonuç olarak, mevcut iddianame ve ceza yargılaması, barışçıl toplantı özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü haklarına yönelik dayanağı bulunmayan bir kısıtlama teşkil etmektedir.

3.3.5 Sonuçlar

Yukarıda yazılanlar, düzenlenen iddianamenin AİHS madde 11’i ihlal ettiği sonucuna bizi götürmektedir. Bunun nedenleri aşağıdaki gibidir:

- Gösteriye katılan avukatlar tamamen barışçıl bir tutum sergilemiş ve herhangi bir şiddet eylemine karışmamış ya da böyle bir eylemi teşvik etmemiştir; dolayısıyla avukatların AİHS madde 11’in tam korumasından yararlanma hakkı vardır.
- AİHS madde 11 ile bağdaşmayan bir diğer durum da iddianamede cezai yaptırım tehdidinin bulunmasıdır, zira protesto tamamen barışçıl olup gösteri sırasında açılan pankartlar veya atılan sloganlar gerekçe gösterilerek bu tür yaptırımlar uygulanamaz.
- Müdahalenin meşru bir amacı olduğu söylenemeyeceği gibi, AİHS madde 11 paragraf 2’deki anlamıyla “demokratik bir toplumda gerekli” de değildir.

3.4 Haklara Getirilebilecek Kısıtlamaların Sınırlandırılması (AİHS madde 18)

AİHS madde 18 şöyle demektedir: “Anılan hak ve özgürlüklere bu Sözleşme hükümleri ile izin verilen kısıtlamalar öngördükleri amaç dışında uygulanamaz.” Söz konusu madde haklara getirilecek kısıtlamaları sınırlandırmakta ve Mahkeme’ye meşru gibi görünebilecek tedbirlerin esasında amacından saptırılarak cezai kovuşturmalarda bir baskı aracı gibi kullanılıp kullanılmadığını soruşturma yetkisi vermektedir.⁴⁹ 18. maddenin yardımcı bir işlevi vardır, yani özerk olmayan bir hükümdür ve kendisine ancak Sözleşme’de bulunan ve sınırlamalara tabii olması gereken bir başka hakla bağlantılı olarak atıfta bulunabilir. Bununla birlikte, onunla bağlantılı bir başka hak ihlal edilmemiş olsa dahi yine de 18. maddenin ihlal edildiğine karar verilebilir.

Yakın tarihli *Demirtaş / Türkiye* (no. 2) [BD] ve *Kavala / Türkiye kararlarında* da görülebileceği üzere, Mahkeme Türkiye’deki muhaliflere, insan hakları savunucularına, gazetecilere ve hukukçulara yönelik süregelen bir baskı örüntüsü gözlemlemiştir. Her iki davada da Mahkeme, AİHS madde 18’in ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Demirtaş davasında Mahkeme şöyle demiştir:

“Mahkeme, yukarıda belirtilen açıklamaları dikkate alarak; özellikle halk oylaması ve Cumhurbaşkanlığı seçimi olmak üzere iki önemli seçim kampanyası döneminde başvuranın tutuklu bulunmasının, çoğulculuğun bastırılması ve demokratik toplum kavramının temelinde yer alan siyasi tartışma özgürlüğünün sınırlandırılması gizli amacını taşıdığından makul şüphenin ötesinde tespit edildiğine karar vermiştir.”⁵⁰

Bu karar Demirtaş’ın hürriyetinden yoksun bırakılmasının ardında Sözleşme’ye uygun olmayan bir amacın yattığına işaret etmekteydi ve Mahkeme Demirtaş’ın derhal serbest bırakılmasına ve böylelikle “Türkiye’de Selahattin Demirtaş’ın, diğer muhalif siyasetçilerin ve genel olarak muhaliflerin akıbeti ile ilgili uzun süredir devam eden siyasi krize kesin bir çözüm” bulunmasına karar verdi.⁵¹ Büyük Daire’nin verdiği kararın önemi gözardı edilemeyecek kadar büyüktür ve karar hukukun üstünlüğüyle yönetilen demokratik bir toplumda siyasi muhaliflerin sahip olduğu özgürlükleri tanımak ve korumakla yükümlü hükümete gönderilmiş açık bir mesaj niteliği taşımaktadır.

Benzer şekilde *Kavala* davasında Mahkeme, “başvuranın özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın yetkili bir adli makam önüne çıkarılma amacından başka bir amaç ile uygulandığı” sonucuna varmıştır.

“[S]avcılığın tutumunun, başvuranın aleyhinde alınan tedbirlerin bir STK aktivisti ve insan hakları savunucusu olarak kendisini susturmak, diğerlerini benzer eylemler gerçekleştirmekten caydırmak ve ülkede sosyal toplumu etkisiz bırakmak şeklinde Sözleşme’ye uygun olmayan bir amaca sahip olduğuna ilişkin iddiasını doğrulayacak doğrultuda olduğu düşünülebilir.”⁵²

Pek çok kişi tarafından gözlemlendiği üzere, Türkiye’de gazetecilere, seçilmiş siyasetçilere, avukatlara ve hükümeti eleştirdiği düşünülen diğer kişilere yönelik keyfi gözaltılar ve art niyetli kovuşturmalar gibi daha geniş bir uygulamanın bir parçası da insan hakları savunucularının hedef alınarak taciz edilmesidir. Bu uygulama Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve insan hakları örgütlerine ait birçok raporla belgelenmiştir.⁵³

Mevcut iddianamenin genel bağlamı göz önüne alındığında, Türkiye’de muhalefete yönelik olarak, aralarında ifade özgürlüğü ile toplantı özgürlüğü hakkının da bulunduğu ve Sözleşme tarafından korunan çeşitli hakların kullanılmasına caydırıcı bir etki yaparak hukukun üstünlüğünün yara almasına neden olan bir baskı örüntüsü görülebilmektedir. Haklarında iddianame düzenlenen avukatlar Türkiye’de insan haklarını savunmak suretiyle hukukun üstünlüğünü korumakla görevli önde gelen kişiler sıfatını taşımaktadırlar ve ifade özgürlüğü haklarını kullanmışlardır. Bu nedenle mevcut iddianame bu kişileri susturmak amacıyla düzenlenmiştir.

3.5 BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler

İddianamenin değerlendirilmesinde dikkat edilecek bir diğer husus BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler belgesidir.

Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (BM Temel Prensipleri)⁵⁴ 1990 yılında Birleşmiş Milletler çerçevesinde geliştirilmiş bir araçtır. Belge, avukatlık mesleğinin icrasının temelini oluşturan ve mesleği koruyan prensipleri ortaya koyan yegane uluslararası belgedir.⁵⁵

BM Temel Prensipleri, bir antlaşmanın getireceği hukuki yükümlülükleri getirmez. Ancak bu prensiplerden bazıları, insan hakları sözleşmelerine (bölgesel mahkemeler tarafından getirilen) yorum ve bağlayıcı ulusal içtihat itibarıyla Devletler için bağlayıcıdır.

BM Temel Prensipleri, mesleğe giriş ve avukata erişim gibi geniş bir yelpazedeki konulara atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte, en önemli ve sıklıkla atıfta bulunulan prensiplerden bazıları (16-18, 23 ve 24) avukatlık mesleğinin bağımsızlığına, yani avukatların korkutma, engelleme, taciz veya yolsuz bir müdahale olmaksızın mesleklerini icra edebilmelerini ele almaktadır. Bu temel prensipler içinde aşağıda sözü geçenler mevcut davayla özellikle ilgilidir.

“İfade ve örgütlenme özgürlüğü” başlığı altındaki 23. prensip daha ayrıntılı bir değerlendirmeyi hak etmektedir.

“Avukatlar, diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç, örgütlenme ve toplantı özgürlüğüne sahiptir. Avukatlar özellikle, hukukla, adalet sistemiyle ve insan haklarının geliştirilmesi ve korunması ile ilgili konularda kamusal tartışmalara katılma ve yasal faaliyetleri veya yasal bir örgüte mensup olmaları nedeniyle mesleki kısıtlamalara maruz kalmaksızın, yerel, ulusal veya uluslararası örgütler kurma veya bunlara mensup olma ve bunların toplantılarına katılma hakkına sahiptir. Avukatlar bu hakları kullanırken, her zaman hukuka ve hukuk mesleğinin kabul görmüş standartlarına ve meslek ahlak kurallarına uygun davranırlar.”

Bu raporda kapsamlı bir şekilde tartışıldığı üzere, hakkında iddianame hazırlanan avukatların ifade ve toplantı özgürlükleri yetkililerce ağır bir şekilde ihlal etmiştir. Yetkililer böyle yaparak BM Temel Prensiplerinin 23’üncüsünü ihlal etmiştir.

3.6 BM Savcıların Rolüne Dair İlkeler Yönergesi

BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi’nin (BM Yönergesi’nin) 10 ila 20 ilkeleri, savcılarının ceza yargılamalarındaki rolünü özetlemektedir.⁵⁶

BM Yönergesinin 12. ilkesine göre:

“Savcılar görevlerini hukuka uygun olarak, adil, sürekli ve süratli bir biçimde, insan onuruna saygı gösterip koruyarak, insan haklarının yanında yer alarak yürütürler ve bu suretle adil yargılamanın gerçekleştirilmesine ve ceza adaleti sisteminin düzgün işlemesine katkıda bulunurlar.”

Yargılamaların mazur görülemez uzunluğu, tutuklama ve iddianamedeki kusurlar ve ifade ve toplantı özgürlüğü haklarının açıkça ihlal edilmesi nedeniyle, hakkında iddianame düzenlenen avukatlara ilişkin kovuşturma kararı, iddianame ve müteakip yargılamalar yukarıda alıntılanan 12. ilke ile uyumlu değildir ve mevcut davada savcılık bu ilkeyi ihlal etmiştir.

BM Yönergesinin 13/a ilkesi savcılarının,

“İşlerini tarafsızlıkla ve her türlü siyasal, sosyal, dinsel, ırksal, kültürel, cinsel veya başka herhangi bir ayrımcılıktan kaçınarak” yürütmesi gerektiğini söylemektedir.

Bu davada avukatlara yönelik iddianame ve cezai kovuşturmanın siyasi bir saik taşıdığı açıkça görülmektedir. Bu durum iddianamenin tarafsızlıktan yoksun olduğunu, siyasi bir amaç taşımakta olabileceğini ve siyasi bir ayrımcılığın sonucu olarak düzenlenmiş olabileceğini göstermektedir.

BM Yönergesinin 14. ilkesi şu şekildedir:

“

Bu raporda kapsamlı bir şekilde tartışıldığı üzere, hakkında iddianame hazırlanan avukatların ifade ve toplantı özgürlükleri yetkililerce ağır bir şekilde ihlal etmiştir. Yetkililer böyle yaparak BM Temel Prensiplerinin 23’üncüsünü ihlal etmiştir.

”

“Savcılar, tarafsız bir soruşturmanın isnadın temelsiz olduğunu göstermesi halinde kovuşturma başlatmaz veya devam etmezler veya muhakemeyi durdurmak için her türlü çabayı gösterirler.”

BM Yönergesinin 23. ilkesi şu şekildedir:

“Savcılar bu Yönergeye uygun davranırlar. Savcılar ayrıca, bu Yönergenin ihlalini önlemek ve ihlal edilmesine aktif bir biçimde karşı çıkmak için ellerinden geleni yaparlar.”

Bu iki ilke ışığında ve mevcut iddianame ile kovuşturmada savcılığın bu Kılavuz İlkeleri çeşitli biçimlerde ihlal ettiği göz önüne alındığında, hakkında iddianame düzenlenen avukatlar aleyhindeki yargılamanın devam etmesi halinde savcılık bu Kılavuz İlkeleri uzun süreli olarak ihlal etmiş olacağından yargılamanın devamına izin verilmemelidir.

4. Sonuç ve Öneriler

Yukarıdakiler ışığında, mevcut davada hakkında iddianame düzenlenen 18 avukata yöneltilen ceza suçlamalarının, özellikle adil yargılanma hakkı, barışçıl toplanma, örgütlenme ve ifade özgürlüğü hakları olmak üzere, Türkiye’nin uluslararası ve Avrupa insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerine uymadığını sonucuna varıyoruz. Bu itibarla, söz konusu suçlamalar AİHS madde 6, 10 ve 11 uyarınca ifade özgürlüğü hakkına yönelik hukuka aykırı bir kısıtlama teşkil etmektedir. Bu demektir ki avukatların mahkûm edilmesi halinde, bu mahkumiyet ifade özgürlüğü hakkına aynı şekilde gereksiz bir müdahale teşkil edecektir. Ayrıca, mevcut iddianame ve izlenen usul, sözü geçen avukatların AİHS kapsamında sahip oldukları hak ve özgürlükleri kasten kısıtladığı için AİHS madde 18’i ihlal etmektedir. Son olarak, bu iddianame, BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler belgesinin yanı sıra BM Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi belgesine de aykırıdır.

Tüm bu hususlar ışığında, görülen davanın niteliğine bakılmaksızın, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası hukukun uygulanmasını öncelikli ilke olarak benimsemeleri Türkiye’deki yargı makamlarına verilebilecek en temel tavsiye olacaktır.

Sonnotlar:

- 1 Poiss / Avusturya, § 50; Bock / Almanya, § 35
- 2 König / Almanya, § 98
- 3 Neumeister / Avusturya, 1968, § 20
- 4 A.g.k.; Arewa / Litvanya, 2021, § 52
- 5 Milasi / İtalya, 1987, §§ 14-20
- 6 C.P. ve Diğerleri / Fransa, 2000, § 30
- 7 H. / Fransa, § 58; Katte Klitsche de la Grange / İtalya, § 61 AİHM
- 8 Bkz. C.P. ve Diğerleri / Fransa, 2000, § 30, H. / Fransa, § 58; Katte Klitsche de la Grange / İtalya, § 61 AİHM
- 9 Mattoccia / İtalya, 2000, § 60
- 10 Brozicek / İtalya, 1989, § 42
- 11 Mattoccia / İtalya, § 59; Penev / Bulgaristan, §§ 33 ve 42
- 12 İddianame, sayfa 5
- 13 Bu husus, AİHS Madde 5 Paragraf 1 (a) bendi, Madde 6 Paragraf 2 ve Madde 7 Paragraf 1'den kaynaklanmaktadır. Bkz. örneğin, Vervara / İtalya, 29 Ekim 2013, no. 17475/09, par. 69; Engel ve Diğerleri / Hollanda, 8 Haziran 1976, § 68, Seri A no. 22; Guzzardi / İtalya, 6 Kasım 1980, § 100, Seri A no. 39.
- 14 PEN Norveç Türkiye'deki Savcılar için İddianame Yazım Kılavuzu, s. 26
- 15 Dichand ve Diğerleri / Avusturya, no. 29271/95, 26 Şubat 2002 tarihli karar, par. 37; Handyside / Birleşik Rallık, 7 Avr. Mahkemesi İ.H. 413 (1976).
- 16 "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 10 Rehberi İfade Özgürlüğü" (Avrupa Konseyi, AİHM 2022) (bundan böyle "Madde 10 Rehberi" olarak anılacaktır).
- 17 Bkz. örneğin, Oberschlick / Avusturya (BD) 23 Mayıs 1991, no. 11662/85. Ayrıca bkz. Madde 10 Rehberi, par. 202 vs.
- 18 Bkz. örneğin "Barış için Akademisyenler" raporları (<https://barisicinakademisyenler.net/node/1>); HDP'nin Cizre Raporu (HDPCizreReport.pdf); Lawyers for Lawyers raporu (<https://lawyersforlawyers.org/wp-content/uploads/Cizre-The-Curfow-Report.pdf>) ve burada belirtilen diğer kaynaklar.
- 19 Madde 10 Rehberi, par. 249 vs. yer alan içtihatı bakınız.
- 20 Sarah Maguire, Ishaani Shrivastava, "Freedom of Expression and Its Relationship with the Right to Respect for Private Life and the Right to a Fair Trial," Mart 2017, https://rolplatform.org/wp-content/uploads/2018/03/free_expression_guide-eng.pdf.
- 21 Madde 10 Rehberi, para. 468 vs.
- 22 Morice / Fransa, no. 29369/10, 23 Nisan 2015 tarihli karar [BD].
- 23 Agk., par. 132-135.
- 24 Agk., par. 168.
- 25 Madde 10 Rehberi, par. 488-492 vs.
- 26 Madde 10 Rehberi, par. 488-492 vs.
- 27 Tagayeva ve Diğerleri / Rusya, no. 26562/07, 13 Nisan 2017 tarihli karar.
- 28 Agk.
- 29 Agk.
- 30 Ali Gürbüz / Türkiye, no. 52497/08, 12 Mart 2019 tarihli karar.
- 31 Agk., par. 77.
- 32 Agk., par. 78.
- 33 AİHS Madde 11(1)
- 34 AİHS Madde 11(2)
- 35 Madde 11 Kılavuzu, sayfa 10
- 36 Kudrevicius ve Diğerleri / Litvanya [BD], 2015, § 92
- 37 Gülcü / Türkiye, 2016, § 97; ve Shmorgunov ve Diğerleri / Ukrayna, 2021, § 491
- 38 Rai ve Evans / Birleşik Krallık (karar), 2009
- 39 Akgöl ve Göl / Türkiye, 2011, § 43
- 40 Gün ve Diğerleri / Türkiye, 2013, § 83
- 41 Taranenko / Rusya, 2014, § 87
- 42 Kemal Çetin / Türkiye, 2020, § 26
- 43 Kemal Çetin / Türkiye, 2020, § 35-39
- 44 Madde 11 Rehberi, para. 48 vs.
- 45 Madde 11 Rehberi, par. 62 vs.
- 46 Navalnyy / Rusya [BD], 2018, para.124-126.
- 47 Barraco / Fransa, 2009, § 42
- 48 Akgöl ve Göl / Türkiye, 2011, § 43
- 49 Helmut Satzger, Frank Zimmermann, Martin Eibach, "Does Art 18 ECHR grant protection against politically motivated criminal proceedings? Rethinking the interpretation of Art 18 ECHR against the background of new jurisprudence of the European Court of Human Rights", EuCLR 4, no. 3 (2014), 106-112.
- 50 Selahattin Demirtaş / Türkiye (No. 2) [2020] başvuru no. 14305/17 (AİHM), para 437.
- 51 "A Judgment to Be Reckoned with: Demirtaş v. Turkey (no. 2) [GC] and the ECtHR's Stand Against Autocratic Legalism" (Strasbourg Gözlemcileri, 2021), erişim tarihi 10 Haziran 2024, <https://strasbourgeoiservers.com/2021/02/05/a-judgment-to-be-reckoned-with-demirtas-v-turkey-no-2-gc-and-the-ecthrs-stand-against-autocratic-legalism/>; ayrıca Başak Çalı, "The Whole Is More than the Sum of its Parts The Demirtaş v Turkey (No 2) Grand Chamber Judgment of the ECtHR" (Verfassungsblog, 2020), erişim tarihi 10 Haziran 2024, <https://verfassungsblog.de/the-whole-is-more-than-the-sum->

of-its-parts/.
52 "Turkey: Release Osman Kavala" (Uluslararası Hukukçular Komisyonu, 2020), erişim
tarihi 7 Haziran 2024, <https://www.icj.org/turkey-release-osman-kavala/>; Kavala /
Türkiye [2020] başvuru no. 28749/18 (AİHM), para 224-230.
53 Id.
54 [https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-princi-](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers)
ples-role-lawyers.
55 Avrupa'da bölgesel düzeyde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayımla-
nan "avukatlık mesleğini icra etme özgürlüğü"ne ilişkin tavsiye kararları özellikle
avukatlık mesleğini ele almaktadır (<https://www.coe.int/en/web/cdcj/cj-av>).
56 [https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-role-prosecu-](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-role-prosecutors)
tors.

İddianame İnceleme Raporu: Aryen Turan

Gerrit Jan Pulles & Laura Vroom

Avukat Aryen Turan üyesi olduğu İzmir Barosu'nun Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada Türkiye'nin sınır ötesi askeri operasyonlarda kimyasal silah kullandığı iddialarına ilişkin bağımsız bir soruşturmanın gerekliliğinden söz etmesi nedeniyle terör örgütü propagandası yapmakla suçlanmış, yargılama sonunda beraat etmiştir.

İddianame İnceleme Raporu: Aryen Turan

Yazarlar: Gerrit Jan Pulles & Laura Vroom

1. Giriş

Bu rapor PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi'nin bir parçasıdır. Raporun hazırlanmasındaki amaç, Avukat Aryen Turan hakkında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 7 Kasım 2022 tarihinde 2022/150348 soruşturma ve 2022/6350 iddianame numarasıyla düzenlenen iddianameyi incelemektir. Değerlendirme, iddianamenin Türkiye'nin iç hukuku ve uluslararası insan hakları hukuku standartlarına uygun olup olmadığını belirlemek üzere yapılacaktır. Rapor dört bölüme ayrılmıştır. Şu anda okumakta olduğunuz 1. Bölümde rapor tanıtılmaktadır. 2. Bölüm davanın arka planına ilişkin kısa bir özet sunmaktadır. 3. Bölümde ise iddianamenin hukuki bir analizi yapılmaktadır. 3.2. Bölümde iddianameyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) madde 6, 10 ve 18 ile BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler gibi uluslararası standartlar ışığında değerlendirmekte ve 3.3. Bölüm ise iç hukukla uluslararası hukuk arasındaki ilişkiye kısaca dikkat çekmekle yetinmektedir. Son olarak, 4. Bölüm kısa bir sonuç sunmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti

Aryen Turan İzmir Barosu'na kayıtlı bir avukattır. Özgürlük İçin Hukukçular Derneği İzmir Şubesi yönetim Kurulu üyesidir.¹

Aryen Turan, Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği'nin 37. maddesi uyarınca, Yönetim Kurulu üyesi olarak İzmir Barosu Genel Kurullarında söz alma hakkına sahiptir. Bu hakkını 22 ve 23 Ekim 2022 tarihlerinde düzenlenen İzmir Barosu Genel Kurulu'nda kullanan Aryen Turan burada bir metin okumuştur. Konuşmasında yargıdaki ve avukatlık mesleğindeki sorunlar ile Türkiye'deki insan hakları ihlallerine değinmiştir. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) sınır ötesi operasyonlarında kimyasal silah kullandığına ilişkin iddiaları içeren mevcut raporlardan da kısaca bahsetmiştir.²

Aryen Turan'ın özellikle Türkiye'nin askeri operasyonlarda kimyasal silah kullandığı iddialarına ilişkin bağımsız bir soruşturmanın gerekliliğinden söz etmesi nedeniyle küçük bir avukat grubu Turan'ı konuşmasının ardından protesto etmiştir. Ayrıca Turan çeşitli medya kuruluşları tarafından da hedef gösterilmiştir. Akabinde basından hakkında cezai soruşturma açıldığı öğrenilmiştir. Turan, 3 Kasım 2022 tarihinde İzmir Terörle Mücadele Şube ekipleri tarafından gözaltına alınmıştır.³

Hakkında herhangi bir arama ve el koyma kararı olmamasına rağmen Turan'ın cep telefonuna el konulmuştur. Ayrıca, kendisinin gözaltına alındığı ve tutuklandığı konusunda ne Turan'ın ailesi ne de Turan tarafından isimleri polise bildirilen avukatları Türkan Aslan Ağaç ve Ali İhsan Güven bilgilendirilmiştir. Aryen Turan kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği konusunda da bilgilendirilmemiştir. Turan'a yönelik suçlamalarla ilgili belgelerin incelenmesi konusunda resmi bir kısıtlama kararı bulunmamasına rağmen, belgelere erişim net bir şekilde kısıtlanmıştır.⁴

4 Kasım 2022 tarihinde savcılığa çıkarılan Turan'ın PKK örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek suçlamasıyla ifadesi alınmıştır. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Turan hakkında bir iddianame düzenlenmiştir. İddianame daha sonra İzmir 18. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmiştir. İddianame 7 Kasım 2022 tarihinde düzenlenmiştir. Mahkeme iddianameyi kabul ederek kamu davası açmıştır.⁵

İddianamede Av. Aryen Turan "Örgüte Bilerek İsteyerek [PKK/KCK] Yardım Etmek" ile suçlanmıştır. İddianamede sevk maddeleri olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220/7 ve 314/3 del. 314/2, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5/1, Türk Ceza Kanunu'nun 63, 53/1, 58/1 maddeleri olarak verilmiştir.⁶

3. İddianamenin Değerlendirilmesi

3.1 Giriş Niteliğinde Açıklamalar ve Usul Kuralları

İddianame uzun olmakla birlikte, olayların açık ve özlü bir özetini içermemektedir. Usule ilişkin hususlar ile başlayan iddianame, atılı suçun yerini, tarihini ve saatini, suçun açıklamasını, gözaltında geçirilen süreyi ve suçun delillerini sunuyor. Takip eden sayfalarda PKK/KCK örgütü hakkında çeşitli metinler ile örgütün ve onu destekleyen kuruluşların yaptığı medya yayınlarına ilişkin referanslar yer alıyor.⁷ Bu açıklayıcı bölüm, kimyasal silah kullanımına ilişkin suçlamaların "asılsız ve gerçek dışı" olduğunu belirten ve Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 20 Ekim 2022 tarihinde yapılmış bir açıklama ile sona eriyor.

Aryen Turan'ın yargılanmasının esasına ilişkin ayrıntılara ise iddianamenin sadece altıncı sayfasından itibaren değinilmektedir. İddianamede Turan'ın açıklamalarının önceki sayfalarda özeti sunulan medya yayınlarına "uygun olarak" yapıldığı belirtiliyor. Bu iddiayı desteklemek için Turan'ın YouTube'da yayınlanan konuşmasının yazılı dökümü, Genel Kurul'da yaptığı konuşmanın yazılı dökümü ve 4 Kasım 2022 tarihinde yaptığı açıklama sunuluyor.

Turan'ın kovuşturmayla temel alınan ifadesi iddianamenin 7. sayfasında alıntılanmış olup ifade şu şekildedir:

"Uluslararası sözleşmelerde yasak olduğu belirtilmesine rağmen Türkiye Devletinin askeri operasyonlarda kimyasal silah kullandığına dair bilgiler ulusal ve uluslararası mecralarda dillendirilmektedir. Ancak yetkililerce bugüne kadar bu bilgilerin soruşturulduğuna dair yalanlamak dışında en ufak bir açıklama yapılmamıştır."

İddianamede bu ifadelerle ilgili olarak Aryen Turan'ın "Türk Silahlı Kuvvetlerinin icra ettiği operasyonlarda kimyasal silah kullandığı yönündeki iddiayı beyan ederek, örgüte yönelik operasyonların durdurulması için PKK/KCK silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçunu işlediği" belirtilmektedir.⁸

3.2 İddianamenin Uluslararası Standartlara Göre Değerlendirilmesi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi, uluslararası hukukun kanun hükmünde olduğu ancak uyumsuzluk olduğu koşulda uluslararası sözleşmelerin esas alınacağını belirtmektedir. Dolayısıyla, aralarında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmaların da bulunduğu uluslararası hukuk Türkiye Devletinin tüm organları için bağlayıcıdır. Bunun anlamı, aralarında yargının da bulunduğu Türkiye Devleti organlarının, ulusal bir bağlamda görevlerini yerine getirirken, uluslararası hukuka uygun hareket etmek zorunda olduklarıdır.

Türkiye, 1954 yılından bu yana Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraftır. Dolayısıyla, tüm Türkiye vatandaşları Sözleşme'de belirtilen standartlar tarafından korunmaktadır. AİHS, sözleşmeye taraf olan her bir devletin kendi yargı yetkisi dahilinde bulunan kişilere sağlanması gereken asgari standartları belirler.

3.2.1 AİHS md. 10: İfade Özgürlüğü

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi şöyle demektedir:

“Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.”

Bireylerin Devlet müdahalesi olmaksızın kanaat edinebilmelerini sağlayan ifade özgürlüğü hakkı bu maddede güvence altına alınmaktadır. Diğer hakların korunmasının temelini teşkil eden bu hak, demokratik bir toplumun temel dayanaklarından biri ve kişisel tatmin ile toplumsal ilerlemenin⁹ bir ön koşul olarak kabul edilmiştir.¹⁰

Turan'ın ifade özgürlüğü hakkının kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak için, kendisine yönelik suçlamanın temelini oluşturan açıklamalarını ve bunları hangi bağlamda söylediğini çözümlemek gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Turan'a isnat edilen suçun odağında, 22 Ekim 2022 tarihinde İzmir Barosu Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada ifade ettiği bir görüş bulunmaktadır. İddianamede alıntılandığı şekliyle açıklaması şöyledir:

“Uluslararası sözleşmelerde yasak olduğu belirtilmesine rağmen Türkiye Devletinin askeri operasyonlarda kimyasal silah kullandığına dair bilgiler ulusal ve uluslararası mecralarda dillendirilmektedir. Ancak yetkililerce bugüne kadar bu bilgilerin soruşturulduğuna dair yalanlamak dışında en ufak bir açıklama yapılmamıştır.”

Bu açıklama, i) (uluslararası) medyanın olası kimyasal silah kullanımına ilişkin haber yaptığını; ii) kimyasal silahların kullanılmasının uluslararası hukuk tarafından yasaklandığını; iii) hükümet tarafından bu haberlere ilişkin herhangi bir açıklama yapılmadığını ifade eden, olgulara dayalı bir açıklamadır. Dahası, açıklama çok genel niteliktedir ve bu nedenle tartışmalı bir nitelik taşımamakta, herkesin ulaşabileceği olgulara dayanmaktadır. Aşağıda gösterileceği üzere, bu ifadelerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığı kolayca doğrulanabilir.

Şunu da vurgulamak gerekir ki Turan'ın açıklamasında doğrudan bir itham bulunmamakta, daha ziyade Türkiye devletinin kimyasal silah kullandığı iddiasına ilişkin bilgilerin medyada kendine yer bulmasına atıf yapılmaktadır. “Bilgiler dillendirilmektedir” denilerek, kimyasal silahların kullanıldığı iddialarına ilişkin herhangi bir değer yargısında bulunulmamıştır. Aksine, Turan bu tür ifadelerin henüz kanıtlanmamış olduğunu ileri sürmüştür yalnızca. Son olarak Turan, yetkililerin kimyasal silahların kullanılmasına ilişkin haberlere dair o zamana değin hiçbir açıklama yapmadıklarına dikkat çekmiştir. Konuşmanın yapıldığı sırada Türkiye konuya ilişkin çok az açıklama yapmış olduğundan, Turan'ın açıklamasının bu kısmı da olgularca desteklenmektedir.

Türkiye, 1954 yılından bu yana Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraftır. Dolayısıyla, tüm Türkiye vatandaşları Sözleşme'de belirtilen standartlar tarafından korunmaktadır. AİHS, sözleşmeye taraf olan her bir devletin kendi yargı yetkisi dahilinde bulunan kişilere sağlanması gereken asgari standartları belirler.

Ayrıca Turan'ın açıklamasını kimyasal silah kullanımına ilişkin kamuoyundaki daha geniş bir söylemin bağlamı içinde düşünmek gerekir ki bu konu hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemli ve acil bir meseledir. Turan'ın konuşması, çeşitli haber ve raporlarda sözü edilen mevcut söylemin, bilginin ve görüşlerin bir kısmını yansıtmaktadır yalnızca. Birçok haber ve raporda da benzer ifadelerle yer verilmiştir. Bunun bir örneği, Turan'ın sözünü ettiğine benzer vakalar hakkında haber yapan Birleşik Krallık menşeli BBC'dir.¹¹ Bir başka örnek de 12 Eylül 2022 tarihinde bir makale yayımlayan Nordik Araştırma ve İzleme Ağı'nın Rusya'nın Türkiye'yi insansız hava araçlarını kimyasal silahlarla donatmayı planlamakla suçladığını bildirmesidir.¹² Son olarak, Eylül 2022'de, uluslararası bir STK olan Nükleer Savaşın Önlenmesi için Uluslararası Hekimler Birliği (IPPNW), Kuzey Irak'ta yürütülen bağımsız bir soruşturmanın raporunu yayımlamış ve raporda Kimyasal Silahlar Sözleşmesi'ni ihlal eden kimyasal savaş ajanlarının kullanıldığını gösterebilecek çeşitli kanıtlar derlenmiştir. Raporun sonuç bölümünde bağımsız bir uluslararası bilgi toplama misyonu oluşturulmasına imkan sağlanması için uluslararası topluma acil bir çağrıda bulunmaktadır.¹³ Bu medya kuruluşlarının hiçbirinin terörist faaliyetleri ya da Türkiye devletine zarar veren diğer faaliyetleri desteklediği iddia edilemez. Tüm bu haber ve raporlar sadece olgulara dayanan bilgiler içermekte ve bunlardan bazıları Turan'ın konuşmasında yer alan ifadelerle benzerlik göstermektedir.

Son olarak, Turan'ın konuşmasında bu açıklamaya neden yer verdiğini göz önünde bulundurmak önemlidir. Avukatlık Kanunu'nun 76/1 maddesi uyarınca, baroların kendi temel amaç ve işlevlerine aykırı faaliyetleri tespit etme ve bildirme konusunda kilit bir sorumluluğu vardır ve hukukun üstünlüğünün uygulanmasını sağlamalıdır. İzmir Barosu üyesi olarak Genel Kurul'da konuşan Turan'ın bu sorumlulukları yerine getirme görevi bulunmaktaydı.¹⁴

Dolayısıyla halkı nefrete veya şiddete teşvik etmekten ziyade, Turan'ın yorumları hukukun üstünlüğüne yönelik tehditler konusunda kamuoyunu bilgilendirme ve kamusal söyleme katkıda bulunma çabası olarak yorumlanabilir. Bunu destekleyen diğer bir olgu da konuşmanın amacının kimyasal silah kullanımına ilişkin raporlar hakkında baro yönetimini bilgilendirmek ve çözüm bulmak için birlikte çalışmak olduğunun hem Turan'ın hem de üyesi olduğu dernek tarafından ifade edilmiş olmasıdır.¹⁵

İfade özgürlüğü hakkının korunması, bu hakkın kullanıldığı bağlama göre değişmektedir. Avukatlar söz konusu olduğunda, AİHM avukatların adaletin yerine getirilmesinde çok önemli bir rol oynadıklarını ve bu nedenle ifade özgürlüğü haklarının özel olarak dikkate alınıp korunması gerektiğini kabul etmiştir.¹⁶ AİHS madde 10'a ilişkin AİHM içtihadı, hukukun üstünlüğüne dayalı bir devlette asli bir misyonu olan mahkemelerin halk nezdinde güvenilir olmasının sağlanmasında avukatların kilit bir rol oynadığını belirtmekte ve avukatların adaletin sağlanmasında benzersiz bir konumu olduğunu kabul etmektedir. Avukatlar adalet sisteminin kilit aktörleridir ve sistemin işleyişine doğrudan katılırlar.¹⁷

Örneğin, iyi bilinen *Morice / Fransa*¹⁸ davasında AİHM, avukatlara sağlanan yüksek koruma seviyesini ayrıntılı olarak ele almıştır.

“Avukatların özel statüsü, kamuoyuyla mahkemeler arasında aracı olarak yargılamanın yürütülmesinde onlara merkezi bir konum bahsetmektedir. (...) Bu nedenle avukatlar, eleştirilerinin belirli sınırları aşmaması kaydıyla, özellikle adaletin idaresi konusunda kamuoyu önünde yorum yapma hakkına sahiptir. Avrupa Baroları ve Hukuk Birlikleri Konseyi (CCBE) tarafından Avrupalı avukatlar için listelenen ve özellikle “itibar”, “onur” ve “saygınlık” ile “yargının adil yönetimine saygı” (...) ilkelerine atıfta bulunan on temel ilkede yansıtıldığı üzere, bu sınırlar Baro üyelerinin davranışlarına getirilen olağan kısıtlamalarda yatmaktadır.

İfade özgürlüğü meselesi, yargının adil yönetiminin etkin bir şekilde işlemesi için hayati önem taşıyan avukatlık mesleğinin bağımsızlığı ile ilgilidir. Demokratik bir toplumda, savunma avukatının ifade özgürlüğünün -hafif bir cezai yaptırım yoluyla bile olsa- kısıtlanması, ancak istisnai durumlarda gerekli kabul edilebilir.”¹⁹

Morice davasında AİHM, ifade özgürlüğü hakkına getirilecek kısıtlamaların “ağır bir zarara yol açacak ve özünde temelsiz olan saldırılarla” sınırlı tutulması gerektiğini ve bu davada böyle bir durumun söz konusu olmadığını vurgulamıştır.²⁰

Ayrıca, söz konusu kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda, AİHM'in yerleşik içtihadına göre:

"[A]çıklamaların kamu yararını ilgilendiren bir konuyla ilgili olduğu durumlarda, normal olarak ifade özgürlüğüne yüksek düzeyde korunma sağlanacak, yetkililer de böylece özellikle dar bir takdir marjına sahip olacaktır (...). Kamu yararını ilgilendiren bir konunun varlığı göz önüne alındığında, bazı ifadelerin belirli bir seviyede hasımlık ve potansiyel ciddiyet taşıması, yüksek düzeyde korumaya sahip olma hakkını ortadan kaldırmaz."²¹

Yukarıda da belirtildiği üzere, Aryen Turan'ın yargılanmasına temel olan ifadeleri, herkesin ulaşabileceği ve doğruluğu kolayca teyit edilebilecek yaygın olarak bildirilen olgulara dayanan çok genel nitelikte ifadelerdir. Bu açıklama CCBE'nin meslek kurallarında belirtilen sınırları hiçbir noktada aşmış değildir. Turan'ın olgulara dayanan açıklaması da "ağır bir zarara yol açacak ve özünde temelsiz olan bir saldırı" değildir. Son olarak Turan, avukat sıfatıyla, kamu yararını ilgilendiren bir konuda ve yargının yönetimini iyileştirmek amacıyla konuşmuştur.

Buradan Turan'ın ifadelerinin AİHS madde 10/1'de korunan ifade özgürlüğü kapsamına girdiği sonucu çıkmaktadır. Dolayısıyla, mevcut iddianame ve yargılama bu hakkın Türkiye Devleti tarafından doğrudan ihlalidir.

AİHS madde 10/2, Devletlerin hangi durumlarda ifade özgürlüğü hakkını kısıtlayabileceğini belirlemektedir. Söz konusu kısıtlamanın ifade özgürlüğü hakkına yönelik bir ihlal teşkil edip etmediğini belirlemek için üç değerlendirme kriteri kullanılmaktadır. İfade özgürlüğüne getirilecek kısıtlama "yasayla öngörülmüş" olmalı, md. 10/2'deki anlamıyla "meşru bir amaç" gütmeli ve son olarak, böyle bir kısıtlama "demokratik bir toplumda gerekli" olmalıdır.

Davaların çoğunda, o davanın sonucunu belirleyen bu sonuncu husus olmaktadır.²² AİHM kendi içtihadında, müdahalenin "izlenen meşru amaçla orantılı" olup olmadığını göz önünde bulunduran özerk bir kavram geliştirmiştir. Genel bir ilke olarak, herhangi bir kısıtlamanın "gerekliliği" ikna edici bir şekilde ortaya konmalı ve kısıtlama, ulaşılmak istenen amaca uygun, yeterli ve orantılı olmalıdır.

2017'deki *Beslan Okulu Kuşatması* davasında AİHM, Devletlerin terörizmi veya şiddetin kısıktırılmasını önlemek için önleyici tedbirler alma hakkına sahip olduğuna karar vermiştir. Ancak Devletler bu yükümlülüklerini, ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı gösterecek şekilde yerine getirmelidir.²³ Dolayısıyla, ifade özgürlüğüne ilişkin ilkeler, terörle mücadele çabalarının bir parçası olarak ulusal güvenliği ve kamu güvenliğini korumak için alınan tedbirler için de geçerlidir. Ulusal güvenlik temelinde sınırlamalar getirebilmek için, algılanan riskin teorik veya muğlak olmaması gerekir. Söz konusu riskin, demokratik bir toplumdaki kamu düzenine yönelik en azından "makul seviyede bir ciddi rahatsızlık riski" içermesi gerekmektedir. İfade özgürlüğüne getirilen bir kısıtlama ancak o zaman makul ve yasal kabul edilebilir.

"Kısıtlamanın orantılı olup olmadığını belirlemek için," AİHM "suçlanan açıklamaların içeriği ve bunların yapıldığı bağlam da dahil olmak üzere, müdahaleyi bir bütün olarak davanın ışığında inceler".²⁴ İfade suçlarının kovuşturulabilmesi için, söylenen sözler ile gerçekten yol açılan ve amaçlanan zarar veya risk arasında doğrudan bir bağlantı kurulması şarttır. Bireyin ifadesi ile meydana geldiği iddia edilen zarar veya risk arasında makul bir ilişki yoksa, söz konusu bağlantı bireysel sorumluluktan söz etmeye imkan vermeyecek denli zayıf demektir.²⁵

Ali Gürbüz / Türkiye davası da burada incelenen dava ile ilgilidir.²⁶ Bu davada da ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve Türkiye'nin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yapılan bir yargılama söz konusuydu. Söz konusu davada, Türkiye yasalarına göre terörist olarak nitelendirilen örgütlerin liderlerinin açıklamalarını yayımladığı iddiası ile Sayın Gürbüz hakkında bir ceza davası açılmıştı. Yapılan açıklamalarda herhangi bir şiddet, silahlı direniş veya ayaklanma çağrısı yapılmamakta ve herhangi bir nefret söylemi bulunmamaktaydı.

AİHM bu davada devletlerin bireylerin yaptığı yayınların içeriğini veya kamusal tartışmaya yaptıkları katkıyı dikkate almaksızın, onlara karşı cezai kovuşturma başlatması halinde, bu tür yayınları

(sistematiik olarak) bastırarak için ceza hukukunu kullanmaya çalıştıklarının söylenebileceğine karar vermiştir. AİHM, bu durumun haber ve görüş alma veya verme özgürlüğü ile bağdaşmadığını belirtmiştir.²⁷ Bu nedenle mahkeme, söz konusu tedbirin “zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap vermediği ve her hâlikârda, hedeflenen meşru amaçlarla orantılı olmadığı ve bu nedenle, demokratik bir toplumda gerekli olmadığına” karar vermiştir.²⁸ Sonuç olarak AİHM, Türkiye’nin AİHS madde 10’u ihlal ettiğine karar vermiştir.

Yukarıda özetlenen içtihat Aryen Turan davasına uygulanabilir niteliktedir. Bunun birinci sebebi Turan’ın davasının yukarıda belirtilen davaya çok benzemesi ve AİHM’in yerleşik içtihadının mevcut davada emsal teşkil edebilecek olmasıdır. İkinci sebebiyse, Turan’ın bir medya çalışanı değil avukat olması dolayısıyla hukuki bağlamı olan konularda ifade özgürlüğünün kısıtlanma eşliğinin Turan için daha yüksek olmasıdır.²⁹

Yukarıdakilerden de anlaşılacağı üzere, Aryen Turan’ın ifade özgürlüğünün Türkiye makamları tarafından kısıtlanmasına AİHS madde 10/2 izin vermemektedir.

3.2.2 AİHS madde 18 - Haklara Getirilen Kısıtlamaların Kullanımının Sınırlandırılması

AİHS madde 18 şöyle demektedir: “Anılan hak ve özgürlüklere bu Sözleşme hükümleri ile izin verilen kısıtlamalar öngöröldükleri amaç dışında uygulanamaz.”

Madde 18’in yardımcı bir işlevi vardır, yani kendisine ancak Sözleşme’de bulunan bir başka hakla bağlantılı olarak atıfta bulunulabilir. Bununla birlikte, onunla bağlantılı bir başka hak ihlal edilmemiş olsa dahi yine de 18. maddenin ihlal edildiğine karar verilebilir.

Buna ilişkin örnekler *Demirtaş / Türkiye* (no. 2) [BD] ve *Kavala / Türkiye* kararlarında bulunabilir. AİHM bu davalarda Türkiye’deki siyasi muhalefete, insan hakları savunucularına, gazetecilere ve avukatlara yönelik süregelen bir baskı örüntüsünün bulunduğunu gözlemlemiştir. Her iki davada da Mahkeme, AİHS madde 18’in ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Demirtaş davasında Mahkeme şöyle demiştir:

“[B]aşvuranın tutuklu bulunmasının, çoğulculuğun bastırılması ve demokratik toplum kavramının temelinde yer alan siyasi tartışma özgürlüğünün sınırlandırılması gizli amacını taşıdığıının makul şüphenin ötesinde tespit edildiğine karar verilmiştir.”³⁰

Büyük Daire’nin Demirtaş davasında verdiği kararın öneminin altı ne kadar çizilse azdır ve karar hukukun üstünlüğüyle yönetilen demokratik bir toplumda siyasi muhaliflerin sahip olduğu özgürlükleri tanımak ve korumak yükümlülüğü bulunan hükümete gönderilmiş açık bir mesaj niteliği taşımaktadır.

Benzer şekilde *Kavala* davasında Mahkeme, “başvuranın özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın yetkili bir adli makam önüne çıkarılma amacından başka bir amaç ile uygulandığı” sonucuna varmıştır:

“[S]avcılığın tutumunun, başvuranın aleyhinde alınan tedbirlerin bir STK aktivisti ve insan hakları savunucusu olarak kendisini susturmak, diğerlerini benzer eylemler gerçekleştirmekten caydırmak ve ülkede sosyal toplumu etkisiz bırakmak şeklinde Sözleşme’ye uygun olmayan bir amaca sahip olduğuna ilişkin iddiasını doğrulayacak doğrultuda olduğu düşünülebilir.”³¹

Pek çok kişi tarafından gözlemlendiği üzere, Türkiye’de gazetecilere, seçilmiş siyasetçilere, avukatlara ve hükümeti eleştirdiği düşünülen diğer kişilere yönelik keyfi gözaltılar ve art niyetli kovuşturmalar gibi daha geniş bir uygulamanın bir parçası da insan hakları savunucularının hedef alınarak taciz edilmesidir. Bu uygulama Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve insan hakları örgütlerine ait birçok raporla belgelenmiştir.³²

Aryen Turan hakkında düzenlenen iddianamenin genel bağlamı göz önüne alındığında, Türkiye’de muhalefete yönelik olarak ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasına caydırıcı bir etki yapan ve hukukun üstünlüğünün yara almasına neden olan bir baskı örüntüsü görülebilmektedir. İddiamız

odur ki incelenen iddianame de Türkiye’de insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü savunan önde gelen bir figür olan Turan’ı susturmak amacıyla düzenlenmiştir.

3.2.3 AİHS madde 6 - Adil Yargılanma Hakkı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6 adil yargılanma hakkını düzenlemektedir. Bu hak temel bir insan hakkıdır ve hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi için elzemdir. Madde, cezai alanda kendisine bir suçlama yöneltilen herkesin yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil ve kamuya açık bir şekilde yargılanmasını sağlamak için çeşitli güvenceler ortaya koymaktadır.

AİHM söz konusu iddianamenin adil yargılanma hakkına uygun olup olmadığının değerlendirilmesine giriş teşkil edebilecek çeşitli hususlar ortaya koymuştur.³³ Öncelikle md. 6/3-a bir suç ile itham edilen herkesin kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesini öngörmektedir.

Madde 6 kapsamındaki haklar iki yönüyle bu davayla ilgilidir. İlk olarak, herkes davasıyla ilgili belgelere erişme, kendisine yöneltilen suçlama hakkında bilgi sahibi olma ve yasal olarak temsil edilme hakkına sahiptir. İkincisi, madde 6 rehberi sanığın, yalnızca kendisine yöneltilen suçlamanın “sebebi” (yani işlediği iddia edilen eylemler ve suç isnadının gerekçesi) konusunda bilgilendirilme hakkına değil, aynı zamanda söz konusu eylemlere atfedilen hukuki niteliği gösteren, suçlamaların “mahiyeti” konusunda bilgilendirilme hakkına da değinmektedir. Sanığı bilgilendirme görevi tümüyle savcılık makamında olup, söz konusu bilgi savunmanın dikkatine sunulmadan yalnızca pasif olarak erişilebilir kılındığında bu görev yerine getirilmiş olmaz.³⁴

Aryen Turan’ın AİHS madde 6 kapsamındaki hakları ve güvenceleri yetkililer tarafından aşağıdaki durumlarda ihlal edilmiştir.

Öncelikle, Aryen Turan kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği konusunda bilgilendirilmemiştir. Dahası, Aryen Turan’ın isimlerini polise ilettiği avukatları, yetkililerce Turan’ın yakalandığı ve gözaltına alındığı konusunda bilgilendirilmemiştir. Ayrıca, Aryen Turan’a veya gözaltı işlemi sırasında kendisini ziyaret etmelerine izin verilen avukatlara kendisinin gözaltında tutulması ile ilgili hiçbir belge verilmemiştir.

İkinci olarak, Aryen Turan iddianamenin yazıldığı Türkçe dilini anlasa bile, kötü organizasyonu ve içeriği nedeniyle iddianamenin gerçek içeriğini anlamak çok zordur. İddianamenin büyük bölümü PKK/KCK örgütü ve medya paylaşımları hakkında genel tanımlamalar içermekte, ancak atılı suç ile deliller arasında etkili bir bağlantı kuramamaktadır. Bu da sanığın kendisine isnat edilen suçun niteliğini tespit edememesine yol açmaktadır. Ayrıca, iddianamede Aryen Turan’ın atılı suçu işlediğini kanıtlamak için yeterli hukuki veya olgusal gerekçe sunulmamaktadır.

3.2.4 BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler

İddianamenin değerlendirilmesinde dikkat edilecek bir diğer husus BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler belgesidir.

Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipler (“BM Temel Prensipleri”)³⁵ 1990 yılında Birleşmiş Milletler çerçevesinde geliştirilmiş bir araçtır. Belge, avukatlık mesleğinin icrasının temelini oluşturan ve mesleği koruyan prensipleri ortaya koyan yegane uluslararası belgedir.³⁶

BM Temel Prensipleri, devletlere bir antlaşmanın getireceği hukuki yükümlülükleri getirmez. Ancak bu prensiplerden bazıları, insan hakları sözleşmelerine (bölgesel mahkemeler tarafından getirilen) yorum ve bağlayıcı ulusal içtihatlar itibarıyla Devletler için bağlayıcılık kazanmıştır.

BM Temel Prensipleri, mesleğe giriş ve avukata erişim gibi geniş yelpazedeki konulara atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte, en önemli ve sıklıkla atıfta bulunulan prensiplerden bazıları (prensip 16 ile 18, 23 ve 24) avukatlık mesleğinin bağımsızlığını, yani avukatların korkutma, engelleme, taciz veya yolsuz bir müdahale olmaksızın mesleklerini icra edebilmelerini ele

almaktadır. Bu temel prensipler içinde aşağıda sözü geçenler mevcut davayla özellikle ilgilidir.

“Avukatlık Faaliyetinin Güvencesi” başlığı altındaki 16. prensip şöyle demektedir:

“Hükümetler avukatların (a) Hiçbir baskı, engelleme, taciz veya yolsuz bir müdahaleyle gerek karşılaşmadan her türlü mesleki faaliyeti yerine getirmelerini; (b) ...; (c) Kabul görmüş meslek ahlak kurallarına, görevlerine, standartlarına uygun faaliyette bulundukları için kovuşturma veya idari, ekonomik veya başka bir yaptırımla sıkıntı çekmemelerini veya tehditle karşılaşmamalarını sağlar.”

Aryen Turan’ı mesleki görevlerini yerine getirirken yaptığı bir açıklama nedeniyle yargılayan yetkililer ayrıca 16. Prensibi ihlal etmişlerdir. “Avukatlık Faaliyetinin Güvencesi” başlığı altındaki 22. prensip şöyle demektedir:

“Hükümetler, avukatlar ile müvekkilleri arasında mesleki ilişkiler kapsamındaki bütün haberleşme ve görüşmelerin gizli olduğunu kabul eder ve buna saygı gösterir.”

Aryen Turan’ın cep telefonuna el konulması, müvekkilleri ve meslektaşları ile kendisi arasındaki gizliliğin doğrudan ihlalini teşkil ettiğinden, 22. prensip de ihlal edilmiş olmaktadır.

“İfade ve örgütlenme özgürlüğü” başlığı altındaki 23. prensip daha ayrıntılı bir değerlendirmeyi hak etmektedir:

“Avukatlar, diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç, örgütlenme ve toplantı özgürlüğüne sahiptir. Avukatlar özellikle, hukukla, adalet sistemiyle ve insan haklarının geliştirilmesi ve korunması ile ilgili konularda kamusal tartışmalara katılma ve yasal faaliyetleri veya yasal bir örgüte mensup olmaları nedeniyle mesleki kısıtlamalara maruz kalmaksızın, yerel, ulusal veya uluslararası örgütler kurma veya bunlara mensup olma ve bunların toplantılarına katılma hakkına sahiptir. Avukatlar bu hakları kullanırken, her zaman hukuka ve hukuk mesleğinin kabul görmüş standartlarına ve meslek ahlak kurallarına uygun davranırlar.”

Bu raporda kapsamlı bir şekilde tartışıldığı üzere, Turan’ın ifade özgürlüğü yetkililerce ağır bir şekilde ihlal etmiştir. Böylelikle 23. prensip de ihlal edilmiş olmaktadır.

Bu maddeler ışığında ve yukarıdaki değerlendirmeler göz önüne alındığında, Aryen Turan’ın iddianameye konu olan değerlendirmesi kovuşturmayı değil korumayı hak eder niteliktedir.

3.2 İddianamenin İç Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 170. maddesi ve diğer ilgili hükümleri incelendiğinde, Türkiye’deki iddianame ve soruşturmalara ilişkin yazılı düzenlemelerin uluslararası hukukla uyumlu olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, avukatların korunması ve savcılarının insan haklarını koruma yükümlülüğü, hukukun üstünlüğü gibi temel prensipler Türkiye dahil tüm ülkeler için geçerlidir. Hal böyleyken, uluslararası hukukla örtüşmeyen bir iddianamenin Türkiye’nin iç hukukuna uygun olmasını beklemek mümkün değildir. Üstelik iddianamede Aryen Turan ve konuşması dışında davayla ilgisi olmayan pek çok detaya yer verilmesi de Türkiye iç hukuku bağlamında ek bir ihlale işaret etmektedir. Yine Aryen Turan’ın baro genel kurulunda yaptığı konuşmanın avukatlık mesleğinin bir parçası olduğuna dair herhangi bir değerlendirmeye iddianamede yer verilmemiş olması, savcının şüpheli lehine olan olguları da göz önünde bulundurma sorumluluğunu yerine getirmediğini ortaya koymaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Yukarıda belirtilenler ışığında, Aryen Turan’a yöneltilen suçlamaların, Türkiye’nin uluslararası ve Avrupa insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerine, özellikle de ifade özgürlüğü hakkına uygun olmadığı sonucuna varıyoruz. Bu itibarla, söz konusu suçlamalar AİHS madde 10

uyarınca ifade özgürlüğü hakkına yönelik hukuka aykırı bir kısıtlama teşkil etmektedir. Ayrıca, söz konusu iddianame ve yargılama AİHS madde 6 ve 18'i ihlal etmektedir. Dahası, bu iddianame BM Avukatların Rolüne Dair Temel Prensipleri de ihlal etmektedir.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında Türkiye yargı makamlarına verilebilecek en temel tavsiye, önlerine gelen vaka ne olursa olsun, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası hukukun uygulanmasını öncelikli bir ilke olarak benimsemeleri olacaktır.

Sonnotlar:

- 1 PEN Norveç, "Background Information on the Indictment of Aryen Turan" (PEN Norveç, 16 Şubat 2023).
- 2 Agb.
- 3 Agb.
- 4 Agb.
- 5 Agb.
- 6 Agb.
- 7 K.H / Aryen Turan, No. 2022/6350, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, 7 Kasım 2022.
- 8 Agb., s. 9-10.
- 9 Dichand ve Diğerleri / Avusturya, no. 29271/95, 26 Şubat 2002 tarihli karar, par. 37; Handyside / Birleşik Krallık, 7 Avr. Mahkemesi İ.H. 413 (1976).
- 10 "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 10 Rehberi İfade Özgürlüğü" (Avrupa Konseyi, AİHM 2022) (bundan böyle "Madde 10 Rehberi" olarak anılacaktır).
- 11 "Turkey doctors' chief sentenced over call for chemical weapons investigation", <https://www.bbc.com/news/world-europe-64236416>.
- 12 Abdullah Bozkurt, "Russia Accused Turkey of Planning to Equip Bayraktar Drones with Biological/Chemical Weapons - Nordic Monitor," [nordicmonitor.com](https://nordicmonitor.com/2022/09/russia-accused-turkey-of-planning-to-equip-bayraktar-drones-with-bio-chemical-weapons/), 12 Eylül 2022, <https://nordicmonitor.com/2022/09/russia-accused-turkey-of-planning-to-equip-bayraktar-drones-with-bio-chemical-weapons/>.
- 13 Josef Savary vd., "Is Turkey Violating the Chemical Weapons Convention? An Independent Investigation into Possible Violations of the Chemical Weapons Convention in Northern Iraq Is Urgently Needed," Eylül 2022, https://www.ippnw.de/commonFiles/bilder/Frieden/2022_IPPNW_Report_on_possible_Turkish_CWC_violations_in_Northern_Iraq.pdf.
- 14 PEN Norveç, "Background Information on the Indictment of Aryen Turan" (PEN Norveç, 16 Şubat 2023).
- 15 Agb.
- 16 Sarah Maguire, Ishaani Shrivastava, "Freedom of Expression and Its Relationship with the Right to Respect for Private Life and the Right to a Fair Trial," Mart 2017, https://rolplatform.org/wp-content/uploads/2018/03/free-expression_guide-eng.pdf.
- 17 Madde 10 Rehberi, para. 468 vs.
- 18 Morice / Fransa, no. 29369/10, 23 Nisan 2015 tarihli karar [BD].
- 19 Agk., par. 132-135.
- 20 Agk., par. 168.
- 21 Madde 10 Rehberi, par. 488-492 vs.
- 22 Agy.
- 23 Tagayeva ve Diğerleri / Rusya, no. 26562/07, 13 Nisan 2017 tarihli karar.
- 24 Agk.
- 25 Agk.
- 26 Ali Gürbüz / Türkiye, no. 52497/08, 12 Mart 2019 tarihli karar.
- 27 Agk., par. 77.
- 28 Agk., par. 78.
- 29 Bkz. yukarıda tartışılan Morice / Fransa davası.
- 30 Selahattin Demirtaş / Türkiye (no. 2), no. 14305/17; 22 Aralık 2020 tarihli karar, para. 437.
- 31 Kavala / Türkiye, no. 28749/18, 10 Aralık 2019 tarihli karar, par. 224-230.
- 32 "Turkey: Release Osman Kavala"; "Submission by Human Rights Watch, the International Commission of Jurists, and the Turkey Human Rights Litigation Support Project" (İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2020), <https://www.hrw.org/node/376936/printable/print>.
- 33 "Madde 6 Rehberi" (Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2014) (bundan böyle "Madde 6 Rehberi").
- 34 Agk.
- 35 <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers>.
- 36 Avrupa'da bölgesel düzeyde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayımlanan "avukatlık mesleğini icra etme özgürlüğü"ne ilişkin tavsiye kararları özellikle avukatlık mesleğini ele almaktadır (<https://www.coe.int/en/web/cdcj/cj-av>).

Gazetecilere yeni engel: “Dezenformasyon Yasası”

Makale

Dezenformasyon Yasası olarak bilinen düzenleme, yalnızca gazetecileri değil, sosyal medya kullanıcılarını da her paylaşımda cezai riskle karşı karşıya bırakıyor. Bu makale, belirsiz ifadelerle yazılmış bu yasanın, ifade özgürlüğünü nasıl baskı altına aldığını belgelerle ortaya koyuyor.

Gazetecilere yeni engel: “Dezenformasyon yasası”

Makale*

Giriş

Medyada ilk olarak “sansür yasası” diye haberleştirilen, sıklıkla dezenformasyon yasası diye kısaltılan düzenleme, yani Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 217/A. maddesindeki “halka yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçu, 13.10.2022 tarih ve 7418 sayılı Kanun’un 29. maddesi ile yasalaştı.

Yasayla, gazetecilerin ve aslında sosyal medya kullanıcıları dahil kamuya açık söz söyleyen herkesin, kurduğu her cümleyle cezai yaptırımla karşı karşıya gelmesinin önü açıldı.

İktidarın sesi Anadolu Ajansı, dezenformasyonun anlamıyla ilgili iki yıl önce yaptığı haberinde, kavramın olası sonuçlarını şöyle açıklıyordu: “Dezenformasyon, çarpıtılmış ve yanlış bilgi ile kamuoyu oluşturmak ya da kaosa yol açmak için sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Dezenformasyon faaliyetleri, belirli kişi ve gruplar aracılığıyla küçük bilgi kırıntılarının topluma yayılmasıyla başlar ve infiale neden olacak şekilde büyüyebilir. Sosyal medya kullanıcıları tarafından sehven ya da kasten büyütülen teyit edilmemiş bilgiler, kitleleri hızla manipüle eder ve karmaşanın daha büyük boyutlara taşınmasına yol açar.”

Bu tür haberlerle ve hükümetin “dezenformasyon ve yalan haberle mücadele” iddiasıyla gündeme gelen yasayla ilgili açıklama yapan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Grup Başkanvekili Mahir Ünal, düzenlemenin “sansür” niteliği taşımadığını söylemişti:

“TCK 218 açıktır. Haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştirici amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. Nokta... Dezenformasyon tek başına hakaret değildir. Dezenformasyon tek başına gerçekdışı bir bilgiyi yaymak değildir. Dezenformasyon bunların toplamını koordineli bir şekilde ortak bir amaca dönük belli bir süre içerisinde yayma işidir. Bir bilgi ya da haberin yanıltıcı olduğuna yargı karar verecek. ...Doların 40 lira olacağını söyleyen bir kişi, deprem tahminlerini paylaşan bilim adamı bu suç kapsamına girmez. Kanunu okuduğunuzda bunu net bir şekilde görürsünüz.”

Ünal’ın verdiği dolar örneği manidar çünkü araştırmacı-yazar Erol Mütercimler’in 2016 yılında katıldığı bir televizyon programında ABD Doları kuruyla ilgili yaptığı tahmin (10 lira olacağını söylemişti) nedeniyle yargılandığı dava sonuçlandığında dolar 19 liraydı. Mütercimler, bu tür tahminler nedeniyle yargılanan tek kişi de değildi.

Kısacası bu düzenlemenin uygulaması Mahir Ünal’ın açıklamasındaki gibi olmadı. Gazetecilerin yanı sıra birçok sosyal medya kullanıcısı bu suçlama nedeniyle hakim karşısına çıktı.

33 Kişi Tutuklandı, 12 Kişi Ceza Aldı

3 yıla kadar hapis öngören düzenlemeyle ilgili Adalet Bakanlığı istatistiklerini, geçen yılın Kasım ayında AKP Milletvekili ve Adalet Komisyonu üyesi Nurettin Alan paylaştı.

TBMM tutanaklarına yansıyan ve Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği’nin (MLSA) haberleştirdiği bu verilere göre yasanın uygulandığı 18 Ekim 2022 ile 10 Ekim 2024 tarihleri arasındaki iki yıllık sürede 4 bin 590 kişi hakkında “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçlamasıyla soruşturma açıldı.

Bu suçlamadan dolayı 2022 yılında açılan 139 soruşturma dosyasında 216 kişi, 2023 yılında açılan

2 bin 381 soruşturma dosyasında 2 bin 515 kişi, 10 Ekim 2024 tarihi itibarıyla açılan 1 bin 668 dosyasında ise 1 bin 859 kişi şüpheli olarak yer aldı.

Bu verilere göre, 2023 yılında 223 soruşturma dosyası, 2024 yılında ise 161 soruşturma dosyası davaya dönüştü. 2023 yılında açılan davaların 5'inde mahkumiyet, 72'sinde beraat kararı verilirken, 15 tanesinde Hükümün Açıklanmasının Geriye Bırakılması (HAGB) kararı verildi. 2024 yılında açılan 7 dava mahkumiyet, 77 dava da beraat ile sonuçlanırken, 16'sında HAGB kararı verildi.

Yasa nedeniyle 2022'de 3 kişi, 2023'te 24 kişi ve 2024'te 6 kişi olmak üzere toplam 33 kişi tutuklandı. Ancak kaç kişinin gözaltına alındığıyla ilgili herhangi bir veri açıklanmadı.

56 Gazeteci ve Yazara 66 Soruşturma

MLSA verilerine göre yaptıkları haber, yorum ve sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek en az 56 gazeteci ve yazar ile internet sitesi yöneticisi, sayfa sahibi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 217/A maddesinde düzenlenen "Halkı yanıltıcı bilgiye alenen yayma" suçunu işledikleri iddiasıyla 66 farklı soruşturma açıldı.

Gazeteciler Ahmet Kanbal hakkında 4, İsmail Arı ve Gökhan Özbek hakkında 3'er, Medine Mamedoğlu, Oktay Candemir, Fırat Bulut, Dinçer Gökçe ve Zübeyde Sarı hakkında ise 2'şer soruşturma açıldı.

Yedi Gazeteci Tutuklandı

Gazeteci Mehmet Güleş, Fırat Bulut, Serdar Akinan, İlknur Bilir, Dinçer Gökçe (2 defa), Cengiz Erdiç, Sinan Aygül, Ali İmat, İbrahim İmat, Nilay Can, Gökhan Özbek, Furkan Karabay ve Tolga Şardan bu suçlama kapsamında gözaltına alındı. Sinan Aygül, Ali İmat, İbrahim İmat ve Tolga Şardan tutuklandı.

Bu suçlama özellikle 6 Şubat 2024 depremleri, Elazığ İliç'teki maden kazası ve seçim haberleri yapan gazetecilerin yargılamalarında kullanıldı.

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın (TGS) verilerine göre, Ekim 2022- Nisan 2024 arasında 40 gazeteciye bu suçlamayla toplam 46 soruşturma açıldı, 10 gazeteci gözaltına alındı, dört gazeteci tutuklandı. Soruşturmalar neticesinde 14 dava açıldı, beş davada beraat kararı verildi. Bir dava ise 10 ay hapis cezasıyla sonuçlandı. Sekiz davada ise yargılama devam ediyor. TGS raporunda, halihazırda 13 gazeteci ve medya çalışanının farklı suçlamalarla cezaevinde olduğu bilgisi yer alıyor. Yüzlerce gazeteci de halihazırda yargılanıyor.)

Her Konuda Soruşturma ve Dava

Suçla ilişkin düzenlemenin ve suçun unsurlarının muğlaklığı nedeniyle yazılan her haber, yargılama konusu olabiliyor.

Örneğin, Halktv.com.tr Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Dinçer Gökçe ve Gazete Pencere Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nilay Can, "Yenidoğan çetesini çökerten savcıya el çektirildiği" haberleri üzerine başlatılan soruşturma kapsamında "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" suçlamasıyla gözaltına alındı. Aynı soruşturma kapsamında 23 haber sitesi ile 13 sosyal medya hesabı incelenmişti. İki gazeteci adli kontrol uygulamasıyla serbest bırakıldı.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Aralık 2024'te gazeteci Özlem Gürses hakkında, YouTube kanalında yayınladığı videoda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile ilgili sözleri nedeniyle "halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" şüphesiyle resen soruşturma başlattı. Gözaltına alınan Gürses, 21 Aralık'ta konutu terk etmeme ve yurtdışına çıkış yasağı adli kontrol şartlarıyla serbest bırakıldı. Gürses adli kontrolün kaldırıldığı 12 Şubat'a dek TV programını evinden sundu.

Başka bir soruşturma da gazeteci Furkan Karabay hakkında, yerine kayyum atanan Esenyurt Belediye Başkanı Ahmet Özer hakkındaki soruşturma sürecine dair haber ve sosyal medya

paylaşımlarını gerekçe gösterilerek açıldı. Soruşturma kapsamında 8 Kasım 2024'te gözaltına alınan Karabay, 9 Kasım'da tutuklandı, 9 gün cezaevinde kaldı.

Gazeteci Ruşen Takva hakkında da, Türkiye'nin Suriye'deki Kürtlere yönelik politikasına dair 3 Aralık 2024'te yaptığı bir paylaşım nedeniyle Van Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" şüphesiyle soruşturma açıldı.

Gazeteciler Cihan Bilgin ve Nazım Daştan'ın Suriye'de öldürülmesine dair haber ve sosyal medya paylaşımları gerekçesiyle, T24 haber sitesi ve Gerçek Gündem Genel Yayın Yönetmeni gazeteci Seyhan Avşar hakkında 21 Aralık 2024'te, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu tarafından "örgüt propagandası yapmak" ve "yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" şüphesiyle soruşturma başlatıldı.

Yani gazeteciler, çok farklı haber ve değerlendirmeleri sebebiyle soruşturmalara ve bazen de gözaltı ve tutuklamalara maruz kaldı. Üstelik haberlerin doğru bilgiye dayanması ve buna dair belgelerin mahkemelere sunulması da yargı sürecini durdurmuyor.

Anayasa Mahkemesinden Ret

Yasaya yapılan kanuni itirazlar ise Yüksek Mahkeme'den döndü.

Yasanın iptali için başvuru Anayasa Mahkemesi (AYM), "bilginin yayılma hızının günümüzde teknolojik gelişmelerle oldukça arttığına" dikkati çektiği kararında, "gerçeğe aykırı bilgilerin doğruların yerini almasının, bireylerde özgün kanaat oluşumunu olumsuz yönde etkilediğini" ifade etti.

8 Kasım 2023'teki oturumunda, 5'e karşı 7 üyenin oyuyla yasa maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığını belirterek iptal talebini reddeden AYM'nin gerekçeli kararında, düzenlemenin kanunilik şartını taşıdığı, suçun maddi ve manevi unsurlarının, suça ilişkin yaptırımın niteliğinin ve miktarının, suçun nitelikli hâllerinin kuralda herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlendiği, bu nedenle kuralın belirsiz ve öngörülmez olmadığı ileri sürüldü.

Dolayısıyla yasanın muğlak içeriğinin yargıya çok geniş bir takdir yetkisi verdiği ve ifade ile basın özgürlüğüne aykırı olduğu şeklindeki itirazlar yüksek mahkemede karşılığını bulmadı.

"Yeni sopa": Etki Ajanlığı Yasası

Bu yasa çerçevesinde gazetecilere yönelik soruşturma ve davalar devam ederken henüz yasalaşmamış olan "etki ajanlığı" düzenlemesi gerekçe gösterilerek menajer Ayşe Barım'ın tutuklanmış olması ise yargıda başka bir eşiğin daha aşıldığını gösteriyor.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin şu anda sadece komisyonda kabul edilmiş olan "etki ajanlığı" suçlamasına dair değerlendirmesi de durumun vahametini gözler önüne seriyor: "Bu madde ile neyin ve kimin cezalandırılacağı asla belirlenemeyecektir. Toplumda infial yaratan, şok eden, rahatsız eden bilgi ve düşüncelerin susturulması bu yolla da mümkün olabilecektir. Düzenlemenin ne olduğu, neyi cezalandırdığı belli değildir. Açık ve anlaşılır değildir. Düzenleme basın ve düşünceyi ifade özgürlüğünü zedeleyecektir, gazeteciler açısından yeni bir sopa olarak kullanılabilir."

* Yazar isminin yayımlanmasını tercih etmemiştir. Kimliği PEN Norveç tarafından bilinmektedir.

Etki Ajanlığı Düzenlemesi: “Kitleseel Kriminalizayona Giden Yol”

Makale, Burcu Karakaş

Türkiye’de tartışılan “etki ajanlığı” düzenlemesi, yalnızca fikir beyan edenleri ajan ilan etmenin önünü açıyor. Bu makale, devletin güvenliği gerekçesi ile tartışılan bu yasal düzenlemenin, gazetecileri, hak savunucularını ve sivil toplumu nasıl hedef tahtasına oturttuğunu ortaya koyuyor.

Etki Ajanlığı Düzenlemesi:

“Kitleseel Kriminalizayona Giden Yol”

Yazar: Burcu Karakaş

Türkiye kamuoyunda “etki ajanlığı” olarak bilinen, “Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”nin 16. maddesi ile Türk Ceza Kanunu’na eklenmek istenen yasa maddesi, Meclis Adalet Komisyonu’nda kabul edildikten sonra Kasım 2024’te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulu’na getirilmeden geri çekildi.

Bu hamleyle kamuoyunda tartışma yaratan madde aynı sene içinde ikinci kez geri çekilmiş oldu. Söz konusu durum her ne kadar önemli bir başarı olsa da, taslağın yeniden düzenlenerek bir kere daha ülke gündemine gelme ihtimali nedeniyle tehlike henüz ortadan kalkmış değil. Peki yasa taslağı neden “tehlike” arz ediyor?

Taslağta yer alan madde, “Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler hakkında üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir” diyor.

Tartışmalı Düzenleme: Tehlike Ne Kadar Büyük?

İktidar tarafından “muhalif” olarak görülen her kesimin ayırım gözetilmeden hedef alınmasının yolunu açabilecek yasa teklifi, sivil toplum örgütleri, gazeteciler ve ifade özgürlüğünü kullanan sosyal medya kullanıcılarını kriminalize etmek için araçsallaştırılma riski taşıyor.

Türkiye’deki sivil toplum camiası ve basın örgütlerinin maddenin gündeme geldiği günden beri kamuoyunda farkındalık yaratmak için istikrarlı bir şekilde çalışmalar yürütmesi, muhalefet partilerini de harekete geçirdi. Hak savunucuları ve hukukçular, yasa taslağının muğlaklığına ve keyfiyetine özellikle dikkat çekiyor.

Düzenlemenin hukukun en temel ilkelerini yok sayan bir baskı aracı olduğunu savunan TBMM Adalet Komisyonu üyesi, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Muğla Milletvekili Gizem Özcan, maddenin “muğlak” ve “keyfi” yorumlara açık olduğunu belirterek, “Fail ile fiil arasındaki bağı kanıtlamaya gerek duymadan, yalnızca ‘Muhalef olmak yeterlidir’ mantığıyla hazırlanmış. Amaç, gazetecileri, akademisyenleri, sivil toplum temsilcilerini ve gençleri susturmak, sindirmek ve kriminalize etmek” diyor.

Hak Savunucuları ve Hukukçuların Eleştirileri

Özcan, yasa metninde geçen “devletin güvenliği veya siyasal yararları aleyhine” ifadesinin, Türk Ceza Kanunu’nda sıklıkla kullanılan ama belirsiz bir kavram olduğunu ifade ediyor. Suçun açık ve net biçimde tanımlanmamasının yargıya sınırsız bir takdir yetkisi tanıdığını, somut delil gerekmeksizin sadece şüphe üzerinden bir kişiye ceza verilmesinin önünün açılacağını ekliyor.

Af Örgütü Türkiye Ülke Direktörü Ruhat Sena Akşener de düzenlemenin “son derece muğlak ifadeler içerdiğini” dile getirerek, konjonktürel veya politik olarak kötüye kullanılabileceğinin altını çiziyor. PEN Norveç’e açıklamalarda bulunan Akşener, “keyfi şekilde hak savunucularının, sivil toplum aktivistlerinin, gazetecilerin suç olmayan fiillerini suçmuş gibi göstererek cezalandırılmasını kolaylaştırıyor” diyor.

Akşener’e göre, söz konusu taslak metinde yer alan “stratejik çıkar”, “talimat”, “organizasyon”, “devletin iç veya dış siyasi yararları” gibi son derece geniş ve muğlak kavramların nasıl tespit edileceği belli olmamakla beraber, “iç ve dış siyasal yarar” ifadesiyle neyin kastedildiği belirsiz ve öngörülemez... Teklifin yasalaşması halinde “devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda gerçekleştirilen” tanımsız ve belirsiz “fiillerin” suç kapsamına alınacağını vurguluyor.

Ayrıca, yasa taslağının öngörülebilirlik gibi temel bir hukuk kavramını içeren “suçta ve cezada kanunilik ilkesi”ni ihlal ettiğini, bu durumun uluslararası hukuka ve Türkiye’nin anayasası ile iç hukukuna da aykırı olduğunu belirtiyor! Gizem Özcan da düzenlemenin Anayasa’ya açıkça aykırı olduğunu ifade ederek, “Türkiye’nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 7. maddesi ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 15. maddesi gereği de bu suç tanımının belirsizliği, hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmamaktadır” diyor.

Ruhat Sena Akşener’e göre, “etki ajanlığı” yasa tasarısı uzun yıllardır Türkiye’de sivil toplum ve basına yöneltilen baskıların, kamuoyunda bilinen isimleriyle “Dezenformasyon Yasası” gibi, “Kitle İmha Silahlarının Finansmanının Önlenmesi Yasası” gibi yasaların bir devam hamlesi olarak değerlendirilebilir.

“Zaten mevcut baskıcı ve muğlak yasalarla çalışmalarını zorlukla sürdürmeye çalışan, hak savunuculuğu yapmaya, izleme ve raporlama yapmaya çalışan sivil toplum ve hak örgütleri için ‘Ne yaparsanız etki ajanı olursunuz?’ sorusunun cevabını kestirmek bile yasa tasarısı metninde çok zor.”

CHP’li Özcan ise taslakta yer verilen suçun benzerlerinin genellikle ağırlaştırılmış müebbet hapis ile cezalandırıldığına dikkat çekiyor. Tam da bu nedenle “etki ajanlığı” yasası için üç ila yedi yıl arasında hapis cezası öngörülmesinin iktidar tarafından bilinçli olarak tercih edildiği kanaatinde. PEN Norveç’e konuşan Özcan’a göre, teklifin yasalaşması halinde çok daha geniş kesimlerin kolaylıkla suçlanabilmesi için bir kapı aralanacak:

“Öte yandan, ‘etki ajanlığı’ suçunun yanı sıra, kişi başka bir suçtan da yargılanıyorsa, iki ayrı suçtan birden ceza alması mümkün hale geliyor. Bu da, yasayı uygulayanlara kişiye göre muamele yapma yetkisi veriyor.”

Hukukçu Gizem Özcan, “etki ajanlığı” düzenlemesini “tehdit yasası” olarak görüyor ve iktidarın basın ve ifade özgürlüğünü tehdit ederek toplumda korku iklimi yaratmayı amaçladığını söylüyor.

“

Af Örgütü Türkiye
Ülke Direktörü Ruhat
Sena Akşener de
düzenlemenin “son
derece muğlak ifadeler
içerdiğini” dile getirerek,
konjonktürel veya
politik olarak kötüye
kullanılabileceğinin altını
çiziyor. PEN Norveç’e
açıklamalarda bulunan
Akşener, “keyfi şekilde
hak savunucularının, sivil
toplum aktivistlerinin,
gazetecilerin suç
olmayan fiillerini
suçmuş gibi göstererek
cezalandırılmasını
kolaylaştırıyor” diyor.

”

Diğer Ülkelerden Örnekler: Rusya, Gürcistan ve Macaristan

Türkiye’deki “etki ajanlığı” düzenlemesinin dünyada da örnekleri var. Hak savunucuları, teklifin Rusya’dan başlayıp yayılan otoriterleşme dalgasının izdüşümü olduğunu, benzer yasaların Rusya’nın yanı sıra Macaristan ve Gürcistan’daki örneklerden yola çıkarak oluşturulduğunu ifade ediyor.

Gürcistan’da geçtiğimiz sene yürürlüğe giren “yabancı ajan” yasasını “hukuk yoluyla otoriterliğin” kanıtı olarak gören Heinrich Böll Stiftung Tiflis Ofisi Direktörü Dr. Sonja Schiffers, bu yasayla sivil toplum ve internet medyası üzerinde kurulan baskının yasal olarak meşrulaştırılmasının amaçlandığını söylüyor. Gürcistan’da da yasanın anayasaya ve uluslararası hukuk standartlarına aykırı olduğu yönünde değerlendirmeler yapıldığını ancak ülkede yargının bağımsız olmadığını ifade ediyor.

PEN Norveç’e konuşan Schiffers “Gürcistan’da insan hakları durumu giderek kötüleşiyor” diyor ve iktidardaki Gürcü Rüyası Partisi’nin Mayıs 2024’te kabul edilen “yabancı ajan” yasasını henüz uygulamaya başlamamış olmasına rağmen yasanın tedirgin edici bir etki yarattığını ekliyor.

Türkiye’de de benzer bir şekilde henüz yasalaşmayan teklifin sonuçları olduğu görülüyor. Örneğin, Gezi Parkı soruşturması kapsamında gözaltına alınan ve 27 Ocak’ta “hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüse yardım etme” suçundan tutuklanan menajer Ayşe Barım’ın sevk yazısı, şaşkınlık yaratmıştı. Mahkeme yazısında, Barım’ın menajerlik şirketine bağlı oyuncuların Türkiye’deki orman yangınları ve depremler için başlatılan #HelpTurkey” kampanyasına eş zamanlı olarak katıldıklarının tespit edildiği, bu paylaşımların Türkiye’yi uluslararası arenada yetersiz gösterdiği belirtildi. Bu nedenle de Barım’a ait şirketin faaliyetlerinin amacının dışına çıkarak “etki ajanlığına yöneldiği” iddia edildi.

Schiffers, Gürcü Rüyası Partisi’nin tartışmaların başından beri taslağı, Rusya’da 2012 yılında yürürlüğe giren “yabancı ajan yasası”nı yansıttığına yönelik suçlamaları bertaraf etmek için ABD’deki “Yabancı Ajanlar Kayıt Yasası”nın (FARA) bir kopyası olarak tasvir ettiğini söylüyor. Türkiye’de ise Erdoğan hükümeti “etki ajanlığı” yasa tasarısının gerekçesini “yeni tip ajanlık faaliyetleriyle mücadele”ye dayandırıyor. AKP iktidarına göre, mevcut ceza kanununda yer alan “casusluk” suçu günümüzde farklı tekniklerle işlenebilen suçlarla mücadele etmek için yeterli değil.

Türkiye’de yasalaşması istenen taslakta, “Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise faile sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir” deniliyor. Ayrıca, suçun “milli güvenlik açısından stratejik önemi olan kurum ve kuruluşlarda çalışanların” işlenmesi durumunda, cezanın iki katına çıkartılması öngörülüyor. TBMM Adalet Komisyonu Özcan, “Bu ifadeler de oldukça muğlak; kimlerin bu kapsama girdiği net değil” diyor.

Yasada yer alan diğer casusluk ve devlet sırlarıyla ilgili Adalet Bakanlığı’ndan izin şartı aranmazken, “etki ajanlığı” suçu kapsamında savcılar doğrudan soruşturma açabilse de yargılama aşamasına geçilebilmesi bakanlık iznine bağlı. CHP Milletvekili Gizem Özcan’a göre, bu izin şartı da siyasi müdahale riski doğurabilir.

PEN Norveç, Türkiye’de ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve sivil toplum örgütlerinin hukukun üstünlüğüne ve savunma hakkına yönelik devam eden ihlalleri izleme çalışmalarını giderek daha fazla tehdit eden bu durumu yakından takip etmeye ve belgelemeye devam edecektir.

“Dört Duvar Arasına Uzanan Her Ses, Özgürlük İçin Güçlü Bir Yankıya Dönüşüyor”

KAOSGL.org’un tutuklu Genel Yayın Yönetmeni
Yıldız Tar ile söyleşi

Arkaplan

KaosGL.org’un Genel Yayın Yönetmeni, gazeteci ve insan hakları savunucusu Yıldız Tar, 18 Şubat 2025 tarihinde, Halkların Demokratik Kongresi’ne (HDK) yönelik gerçekleşen İstanbul merkezli bir operasyonda, Ankara’daki evine düzenlenen baskınla gözaltına alınmıştır. 21 Şubat’ta İstanbul 6. Sulh Ceza Hakimliği tarafından tutuklanmıştır.

Gözaltı gerekçeleri arasında, 10 yıldan fazla süre önce katıldığı barışçıl protestolar ve gazetecilik faaliyetleri bulunmaktadır. Tar’ın tutuklanması, Türkiye’de basın özgürlüğüne ve LGBTİ+ hakları mücadelesine yönelik baskıların arttığı bir dönemde gerçekleşmiştir.

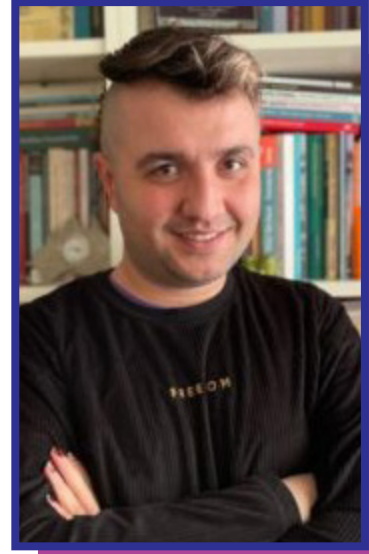
Silivri Hapishanesi’nden sorularımızı yanıtlayan Yıldız Tar, bir yandan Türkiye’deki baskı ortamını ayrıntıları ile anlatırken, diğer yandan zorlu hapishane koşullarına rağmen herkese umutlu olma çağrısı yapıyor.

PEN Norveç olarak Yıldız Tar ve tutuklu tüm diğer gazetecilerle dayanışmamızı sürdürmeye ve maruz kaldıkları hukuksuzlukları belgelemeye ve duyurmaya devam edeceğiz.

Güncel olarak Türkiye’de LGBTIQ+’ların durumu, geride kalan 10 yılda karşılaştıkları baskılar, gündelik yaşamlarındaki riskler üzerine düşündüğünüzde nasıl bir tablo görüyorsunuz?

2015 yılında İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşüne gerçekleştirilen polis saldırısı ile hükümetin LGBTİ+ politikasında dramatik bir değişikliğin başladığına şahit olduk. O yıla kadar barışçıl şekilde yapılan, 100 bine yakın kişinin katıldığı bir yürüyüşe polis saldırısı istisnai bir durum olmadı.

2015 öncesindeki anlayış koruyucu önlemleri almayan, nefret söylemi ve cezasızlığı teşvik eden bir anlayıştı. Ancak derneklere kapatma davalarını paranteze alırsak, ifade ve örgütlenme özgürlüğünü görece daha az ihlal eden bir anlayış hakimdi. Güllük gülistanlık bir iklimden bahsetmesek de nispeten baskının daha az olduğunu söylemek mümkün. Ancak 2015 sonrası

“

2015 sonrası devletin tüm kurumlarının LGBTİ+’lara karşı seferber edildiği bir dönem başladı.

”

devletin tüm kurumlarının LGBTİ+'lara karşı seferber edildiği bir dönem başladı. Olağanüstü hal döneminde Ankara'da ilan edilen süresiz LGBTİ+ etkinlik yasakları, sadece yürüyüşlerin değil bir bütün olarak bütün etkinlerin engellenmesine yol açtı. Bu yasakçı anlayışa karşı açılan davaları LGBTİ+ dernekleri kazansa da maalesef bu kararlar emsal olarak görülmedi ve valilik, kaymakamlık gibi yerel mülki idarelerin yeni yasak kararları almasını engelleyemedi

Diğer yandan; Radyo ve Televizyon Üst Kurumu (RTÜK), Ticaret Bakanlığı, Aile Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) gibi kurumlar hem uyguladıkları yasaklar hem de geliştirdikleri nefret söylemiyle LGBTİ+ karşıtı siyasal şiddetin üretim merkezlerine dönüştü. Ezcümle, 2015 sonrası 10 yıllık dönemi tek bir kavramla özetlemek gerekirse "siyasal şiddet" demek gerekir.

2025'in "Aile Yılı" ilan edilmesi ve kamuoyuna yansıyan LGBTİ+'ların her türlü ifade özgürlüğünü kullanmasını hapis ile cezalandırmayı hedefleyen kanun teklifi taslağı 10 yıllık bu sürecin son halkası. Kanun eğer bu haliyle geçerse artık yerel idarelerin yasak kararı almasına dahi gerek kalmadan LGBTİ+'larla ilgili her türlü faaliyet bir ceza yargılamasının konusu haline gelecek. ABD Başkanı Donald Trump'ın "biyolojik cinsiyet" kararnamesinin bir kopyası olan bu teklif toplu gözaltı ve tutuklamalara yol açabilir.

Bütün bunlar olurken nefret cinayetleri de hız kesmeden sürüyor. Bir gazeteci olarak yakından takip ettiğim Hande Buse Şeker davası, Mira Güneş davası Türkiye'de nefret cinayetlerinin nasıl gerçekleştiğinin en görünür örnekleri. Bu iki dava gibi onlarca, yüzlerce cinayet ve saldırıdan bahsetmek mümkün. Ancak bu nefret saldırılarının çoğunda kamuoyu bile yaratılamıyor. Deyim yerinde ise "öldürüldükten sonra öldürüldüğünüzü bile gündeme getirmeniz" yasaklarla engelleniyor.

KaosGL.org'u ve oradaki genel yayın yönetmenliği faaliyetlerinizi kısaca anlatabilir misiniz?

2014'ten beri KaosLG.org internet gazetesinin genel yayın yönetmenliğini yürütüyorum. Öncesinde çeşitli internet siteleri, ajanslar ve radyolarda muhabir, editör, programcı olarak çalıştım. 2009-2014 arasında ise Lambda İstanbul ve İstanbul LGBT+ derneklerinin gönüllüsüydim. Yine 2014'ten günümüze gelene kadar KaosGL.org dışında medya kuruluşlarında da çeşitli pozisyonlarda gazetecilik yaptım.

KaosGL, 1994 yılında bir dergi olarak yola çıkan bir LGBTİ+ örgütü. KaosGL.org ise Kaos GL Derneği çatısı altında günlük LGBTİ+ haber yayıncılığı yapan bağımsız bir internet gazetesi. KaosGL.org' ta hak haberciliği anlayışını benimseyerek "sessizlerin sesi" olmaya çalışıyor, hak ihlallerinin gündemleştirilmesinin yanı sıra LGBTİ+'ların kendilerini ifade edebileceği bir zemin yaratmaya çalışıyoruz. Genel yayın yönetmeni olarak ben de haber merkezimiz ve ülkenin dört bir yanındaki gönüllü ve telifli çalışan muhabir ve yazarlarımızla bu yolculuğun 11 yıldır parçasıyım. Ana akım ya da alternatif medyadaki LGBTİ+ görünmezliği ve sansürüne karşı bir patika açmaya ve kendi hikayelerimizi kendi dilimizden anlatmaya çalışıyoruz.

Etki ajanlığı yasa tasarısı, dezenformasyon yasası, ifade özgürlüğünü etkileyen diğer düzenlemeler... Bütün bu kısıtlayıcı yasalar KaosGL.org'daki faaliyetlerinizi nasıl etkiledi?

İfade özgürlüğünü kısıtlayan düzenlemeler yasalasmasa bile büyük bir korku iklimi yaratıyor ve otosansüre yol açıyor. Gözdağı verme, korkutma ve yıldırma amacı taşıyan etki ajanlığı ve dezenformasyon yasaları kadar önemli bir "LGBTİ+ propaganda yasağı" denebilecek bir düzenleme ufukta görünüyor. Taslaklar değişebilir ancak iktidarın bu önerilerle zaten amacının büyük bir bölümüne ulaştığı fikrindeyim.

KaosGL.org olarak bu düzenlemelerin dışında yoğun bir internet sansürü ile de karşı karşıyayız. Geçtiğimiz yıl sitemiz "güvenli internet" kapsamında engellendi. Bu da okurlarımıza ulaşabilmemiz açısından büyük sorun yarattı.

Keza muhabir ve yazarlarımızın haber ve yazılarından dolayı adli soruşturma ve davalarla karşılaştığını da belirtmek gerekiyor. Neredeyse her hafta bir muhabir veya yazarımızın iş hayatı ya

da sosyal yaşamında sorun yaşadığı için müstear isim kullanma talebi ile karşılaşılıyor. Yayımladığımız her haber ve yazıyı bir risk analizinden geçirmek durumundayız. Ve bu durumun mevcut hukuki düzenlemelerle ilgisi de yok. Çünkü LGBTİ+’ lar ve hakları söz konusu olduğunda hukukun kendisi de bir siyasal şiddet aracına dönüşüyor.

Aleyhinize süren ceza yargılaması hakkında bize bilgi verebilir misiniz? Tutuklanmanıza neyin sebep olduğunu düşünüyorsunuz?

Sorularınızı yanıtladığım 13 Mart 2025 tarihi itibarıyla 20 gündür tutukluyum. Öncesinde 4 gündür gözaltındaydım. Ve henüz iddianame hazır değil. Ancak emniyet ve savcı sorgularından anladığım kadarıyla “terör örgütü üyesi olmakla” suçlanıyorum. Boğaziçi Üniversitesi’nde öğrenci olduğum 2012 ve gazeteciliğe başladığım 2013 yıllarına ait telefon dinlemeleri dışında herhangi bir soruyla karşılaşmadım. Bu telefon dinlemelerinin hukuksuz olduğunu belirtmeye gerek var mı bilmiyorum. Ancak bu dinlemelerin içeriği de fıkra gibi. Öğrenci olduğum dönemde kampüste yapmayı planladığımız 8 Mart kutlaması, mensubu olduğum LGBTİ+ öğrenci topluluğunun faaliyetleriyle ilgili telefon görüşmeleri ve aradan 13 yıl geçtiği için eşyanın doğası gereği hatırlamadığım bazı görüşmeler soruldu. 2013 yılıyla ilgili ise bir muhabir olarak 1 Mayıs’ta Şişli’de DİSK binasından editörüne haber için bilgi geçmem soruldu. Tamamen yasal olan ve yüzden fazla siyasi parti, sendika, dernek ve vakfın oluşturduğu, bütün faaliyetlerini kamuya açık şekilde senelerdir sürdüren Halkların Demokratik Kongresi (HDK) bir «terör örgütü» olarak tanımlanıyor. Benim de faaliyetlerine «yoğun olarak katıldığım» öne sürülüyor. Bizim hakkımızda tutuklama kararı verilirken Çağlayan Adliyesi önünde HDK’nın bir basın açıklaması yapıyor olması ise fıkranın son halkası.

Bu süreçte hem hak savunuculuğum hem de gazeteciliğim cezalandırılıyor. Seneler önceki bazı telefon dinlemelerinin hukuksuz bir şekilde tam da 2025 Aile Yılı ilan edilmişken LGBTİ+ haklarını merkezine alan bir internet gazetesinin genel yayın yönetmeninin tutuklanmasına gerekçe gösterilmesini yorumlamayı ise size bırakıyorum.

Hapishane koşullarınızı sorabilir miyiz? Herhangi bir keyfi kısıtlama ile karşılaşılıyor musunuz?

Sudan gerekçelerle tutuklanmanın kendisi keyfi bir kısıtlama ancak cezaevi koşulları bu kısıtlamaların arttığı, cezaevindeki sosyal, sportif hakları kullanmanın keyfi bir şekilde engellendiği bir ortam. Bir aya yakın bir süredir kaldığımız cezaevinde en büyük sorun kalabalık. Cezaevi yönetmeliğinden ve haberlerden hatırladığım kadarıyla 7 kişinin kalması için inşa edilen L Tipi hapishanesinde biz 42 kişi kalıyoruz. Toplam 2 tuvalet ve 2 banyo var. Haliyle hijyen koşullarını sağlayabilmek epey güç. Yine her hafta sağlanması gereken açık ve kapalı spor salonu kullanımı ayda 1 ya da 2 kere sağlanıyor. Orada da kapalı salona gitmemize izin veriliyor. Açık salon ise bir futbol sahasından ibaret. Yine sosyal aktivitelerin hiçbirine katılamıyoruz. Ayda bir kez sinema dışında faydalanabileceğimiz resim, dil, müzik kursları engelleniyor. Öğrenebildiğim kadarıyla buna

“

Bu süreçte hem hak savunuculuğum hem de gazeteciliğim cezalandırılıyor. Seneler önceki bazı telefon dinlemelerinin hukuksuz bir şekilde tam da 2025 Aile Yılı ilan edilmişken LGBTİ+ haklarını merkezine alan bir internet gazetesinin genel yayın yönetmeninin tutuklanmasına gerekçe gösterilmesini yorumlamayı ise size bırakıyorum.

”

gerekçe olarak “güvenlik” öne sürülüyor. Açık hava futbol sahasına da bütün koğuş çıkmamız aynı gerekçeyle engelleniyor, kısa sürelerle 10’arlı gruplar halinde çıkabiliyoruz. Önemli sorunlar arasında revir de yer alıyor. İlaçlarımız ya hiç gelmiyor ya da çok geç geliyor. Revirde üstünkörü muayeneler dışında bir işlem yapılmıyor. Hastaneye sevk edilmenin kendisi de meşakatli ve yorucu bir sürece dönüşüyor. Kargolar çok uzun süre verilmiyor. Öğrenebildiğimiz kadarıyla bunun sebebi kargoları koklaması gereken köpeğin uzun süredir “izinde” olması. Bu durum koğuştaki şakalaşmamıza yol açsa da ayakkabı, kıyafet gibi ihtiyaçlarımıza ulaşabilmek için görevli köpeğin izinden dönmesini beklemek Godot’u beklemekten daha zor...

Onur yürüyüşlerinin her yıl ağır saldırılarla karşılaştığını görüyoruz ve yine de her yıl bir şekilde sokağa çıkılmaya çalışılıyor. Bu nasıl oluyor?

Bir yürüyüşün yapılabilmiş sayılabilmesi için herhangi bir yasak ve polis müdahalesi ile karşılaşmaması gerekir. Ancak Türkiye’de böyle bir durum yok. Fedakar bir topluluk olarak LGBTİ+ aktivistleri, bütün şiddet ve baskıya rağmen her yıl bazen güzergah ve mekan değiştirerek bazen kentin dört bir yanına dağılarak, bazen Mersin’de olduğu gibi denizde, bir biçimde bir araya geliyor. Ancak bu toplaşmalar geniş ve kitlesel bir yürüyüş niteliğine kavuşamıyor. Çünkü polis şiddet uygulayarak engelliyor.

Bu durumu genç LGBTİ+ aktivistleriyle görüştüğümüzde daha net anlıyorum. Onur Yürüyüşlerinin özgürce yapılabilirdiği adeta büyük bir coşku seline benzediği dönemlere şahit olabilmek genç kuşaklara henüz nasip olmadı. Onur Yürüyüşü denildiğinde maalesef akla artık gözaltı ve şiddet geliyor.

Musa Anter Gazetecilik Ödüllerinde özel ödüle layık görüldüğüm sene ödülümü o dönem tutuklu olan siyasetçi Sebahat Tuncel’e ve tüm baskılara rağmen her yıl bir araya gelerek yeni yollar arayan onur yürüyüşlerine adamıştım. Hala aynı fikirdeyim. Bütün bu karanlık tabloda sokağa çıkan bazen tek başına bazen kalabalık biçimde varlığını haykıran tüm onur yürüyüşçülerine bütün bir toplum olarak teşekkür borçluyuz.

Türkiye’de tüm baskı dönemlerine rağmen bu süregelen direniş ve hak savunucularının dirayeti bizlere umut oluyor. Peki siz umutlu musunuz? Nasıl bir Türkiye hayal ediyorsunuz?

Umutluyum çünkü LGBTİ+ hak savunucularının toplumu nasıl dönüştürdüğünün birinci elden şahidiyim. Kaos GL’ nin Homofobi Karşısı Yerel Buluşmalar etkinliklerinin 40’den fazla şehri gezdiğine, bu etkinliklerden konuşma yaptıklarımızda sadece metropollerde değil küçük şehirlerde bile bir toplumsal eşitlik algısının geliştiğine şahidim. Şu an uygulanan bu siyasal şiddetin amacı LGBTİ+’ larla toplumun geri kalanı arasına bir duvar örerek daha eşit ve daha özgür bir yaşama doğru dönüşümü durdurmak. O duvarı aşabilecek bir toplumsal dayanışmayı öğelersek güzel günler göreceğiz.

PEN Norveç olarak sizinle dayanışma içerisinde olduğumuzu bilmenizi isteriz. Bize ve uluslararası hak örgütlerine bir mesajınız var mı?

Dayanışmanız için teşekkür ederim. Dört duvar arasına uzanan her ses, özgürlük için güçlü bir yankıya dönüşüyor...

Sonuç ve Öneriler

2020 yılından bu yana PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi bilhassa ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve yargı bağımsızlığı ile ilgili davalarda, Türkiye'nin yargı sisteminde kökü derinde bulunan kimi kusurların var olduğunu ortaya çıkarmıştır. Projenin bulguları temel hakları koruması gereken hukuki çerçevenin esasında gazetecileri, insan hakları savunucularını ve muhalif sesleri susturmak için sistematik olarak kötüye kullanıldığını ortaya koymaktadır.

İncelenen iddianamelerdeki en dikkat çekici husus temel hukuki standartlara uyulmuyor oluşudur. İddianamelerin sıklıkla hukuki bir dayanaktan yoksun olduğu, muğlak iddialara dayandırıldığı ve genellikle suçlamaların niteliğini açıklığa kavuşturmak yerine belirsizleştiren, konuyla ilgisiz ya da ihtiyaç duyulanan çok üzerinde bilgi içerdiği görülmektedir. Gizli tanık ifadeleri, terörle mücadele yasalarına getirilen geniş yorumlar ve suçlama ile bağlantısı zayıf biçimde kurulan deliller üzerine inşa edilmiş pek çok dava hem adil yargılanma hakkını hem de masumiyet karinesini zedeler niteliktedir.

Yargının kurumsal bağımsızlığını kaybetmesi bu endişeleri daha da arttırmıştır. Yürütme organının Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) üzerindeki kontrolünün artması, siyasi saikler taşıyan kovuşturmaları daha yaygın hale getirerek kamuoyunun hukukun üstünlüğüne olan güvenini erozyona uğratmıştır. Cengiz Çandar, Sedef Kabaş ve Ekrem İmamoğlu davaları gibi siyasi kaygıların hukuki muhakemeyi galebe çaldığı yüksek profilli davalarda bu durum özellikle belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Gazeteciliğin ve avukatlığın suç sayılması temel bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. İnsan hakları ihlalleri, yolsuzluk veya Kürt meselesi hakkında haber yapan gazeteciler sistematik bir sindirme ve tutuklamanın yanı sıra usul adaletinden yoksun yargılamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Benzer şekilde, siyasi tutukluları ve gazetecileri savunan avukatlar da giderek artan bir şekilde kendilerini müvekkilleriyle birlikte yargılanırken bulmakta ve bu durum adil biçimde yasal olarak temsil edilme hakkına erişimi daha da kısıtlamaktadır.

İddianamelerde suçlamayla ilgisiz delillerin yer almasını engellemeyi amaçlayan 2021 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (170. madde) gibi küçük ölçekli yasal reformlara rağmen, yapılan

değişiklikler kapsamı daha geniş olan sisteme içkin sorunları ele almakta başarısız olmuştur. Türkiye'deki hukuk sisteminde sahici bir reform yapılmasına yönelik kararlılık bulunmadığı sürece, sistem bir adalet mekanizması olmaktan ziyade siyasi baskı aracı olarak kullanılmaya devam edecektir.

Öneriler

Bu raporun bulguları, özellikle ifade özgürlüğü, adil yargılanma hakkı ve hukukçuların bağımsızlığı ile ilgili davalarda, Türkiye'nin yargı sisteminde derin ve kalıcı zorluklar bulunduğunu ortaya koymaktadır. İddianameler adaletin mihenk taşı olarak hizmet etmeli, şeffaflık, hukuki açıklık ve adil bir yargılama süreci sağlamalıdır. Ne var ki, sisteme içkin sorunların (terörle mücadele yasalarının kötüye kullanılması, savcı bağımsızlığının yokluğu, gazeteciliğin ve avukatlığın suç sayılması gibi) tespit edilmiş olması, güçlü bir dönüşüme duyulan acil ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu endişelerin giderilmesi sadece yasal ve usule ilişkin değişiklikler yapılmasını değil, aynı zamanda ifade özgürlüğü, adalet ve hesap verebilirlik yaklaşımlarında da köklü bir değişim olmasını gerektirmektedir. Bu düşünceden hareketle PEN Norveç, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, savcılık makamının meslek etiğinin sağlamlaştırılması ve yargının muhalefeti bastırmak değil de asıl amacı olan adaleti sağlamak amacına hizmet etmesinin temin edilmesi amacıyla aşağıdaki tavsiyeleri sunmaktadır.

1-Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü

Yargılamaların adil olmasının sağlanması ve iddianamelerin siyasi saiklerle düzenlenmesinin önlenmesi için yargı ve savcılık hizmetlerinin bağımsızlığı yeniden tesis edilmelidir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu, yürütme organından bağımsız olarak çalışmalı ve siyasi sadakat yerine hukuki uzmanlık ve mesleki dürüstlüğe öncelik veren şeffaf atama süreçlerine sahip olmalıdır. Ayrıca, hakimler ve savcılar hükümetin müdahalesinden ve belirli bir şekilde karar vermeleri yönündeki kamuoyu baskısından korunmalıdır.

2-İddianamelerin Düzenlenme Tarzında Reform

Türkiye'deki iddianame düzenleme süreci, sürecin hem iç hukuk standartlarını hem de uluslararası insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlayacak şekilde elden geçirilmelidir. Savcılar, düzenlenen her iddianamenin açık, spesifik ve iyi desteklenmiş iddialar içermesini ve delilleri atılı suçla doğrudan ilişkilendiren bir içeriğe sahip olmasını sağlamalıdır. İlgisiz davaların içeriğinin kopyalanarak kullanılması uygulamasına son verilmeli ve adli makamlar temel yasal gereklilikleri karşılamayan iddianameleri reddetmelidir. Tüm bunlara ek olarak, hükümet yetkililerinin ve hükümet yanlısı medyanın devam eden davalar hakkında önyargılı beyanlarda bulunmaları engellenerek masumiyet karinesi korunmalıdır.

3-İfade Özgürlüğü ve Basının Korunması

Gazeteciliğin kriminalize edilmesine son verilmelidir. Türk Ceza Kanunu'nun 299. (Cumhurbaşkanına hakaret) ve 301. (devleti aşağılama) maddeleri yürürlükten kaldırılmalı veya uluslararası insan hakları standartları doğrultusunda önemli ölçüde değiştirilmelidir. Terörle Mücadele Kanunu (TMK) yeniden düzenlenerek, meşru gazetecilik faaliyetleri ile kamu güvenliğine gerçekten tehdit oluşturan fiiller arasında ayırım yapılmalıdır. Ayrıca, gazeteciler, yazarlar ve aktivistlerin kullandıkları barışçıl ifadeler nedeniyle haklarında devam eden tüm kovuşturmalar derhal düşürülmeli ve geçmişte verilen mahkumiyet kararları adaletin yanlış tecelli edip etmediği açısından gözden geçirilmelidir.

4-Savcı Eğitimlerinde ve Hukuk Eğitiminde Reform

Yargı reformuna yönelik kritik bir adım, iddianamelerin kalitesini arttırmak ve daha adil olmalarını sağlamak için savcılara kapsamlı eğitim verilmesidir. Bu raporun tespit ettiği kusurların birçoğu, usul hukukuna ve iddianame düzenleme süreçlerine ilişkin en iyi uygulamalara uyulmamasından

kaynaklanmaktadır. PEN Norveç'in hazırladığı Türkiye'deki Savcılar İçin İddianame Yazım Kılavuzu, iddianamelerin yapısı, içeriği ve delil temelinin iyileştirilmesi için net bir çerçeve sunmaktadır. İlgili kılavuz savcılara verilen örgün hukuk eğitime ve sürekli mesleki eğitime entegre edilmelidir.

Ayrıca, Ceza Muhakemesi Kanunu'yla ve uluslararası hukuk ilkeleriyle uyumlu standart bir iddianame düzenleme şablonunun geliştirilmesi, tutarlılığın ve hukuki netliğin sağlanmasına yardımcı olacaktır. Eğitim programlarında savcılarının etik sorumlulukları da ele alınmalı; tarafsızlığın önemi, adil yargılamaya saygı ve siyasi saikli kovuşturmalardan kaçınma gibi konulara yer verilmelidir.

5-Adil Yargılanma ve Yasal Olarak Temsil Edilme Hakkı

Yasal olarak yeterli seviyede temsil edilme hakkı korunmalıdır. Avukatlar müvekkillerini savundukları için kovuşturmaya uğramamalı ve savcılık yetkilerinin istismar edilmesini önlemek amacıyla hukukçulara karşı açılan davalar bağımsız incelemeye tabi kılınmalıdır. Baroların bağımsızlığı korunmalı ve hükümet müdahalesi olmaksızın faaliyet gösterebilmeleri sağlanmalıdır. Mahkemeler sadece gizli tanık ifadelerine dayanan iddianameleri tespit ederek reddetmelidir, zira şeffaflıktan yoksun olan bu tür deliller adil yargılanma hakkını zedelemektedir.

6-Hesap Verebilirlik ve Uluslararası Gözetim

Türkiye'nin yargı sistemi, temel haklara yönelik ihlallerinden dolayı sorumlu tutulmalıdır. Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler ülkenin AİHM kararlarına uyumunu izlemeye devam etmeli ve gerektiğinde diplomatik baskı uygulamalıdır. İfade özgürlüğü davalarında mahkemelerce verilen haksız mahkumiyet kararlarını incelemek üzere bağımsız bir komisyon kurulmalı ve hukuki zulme uğrayanlara tazminat ödenmelidir.

Sonuç

Muhalefeti susturmak ve bağımsız gazeteciliği baskılamak için yargının sistematik biçimde kötüye kullanılması, Türkiye'nin demokratik geleceği için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu raporun bulguları hem bir uyarı hem de bir eylem çağırısı niteliğindedir. Temel hak ve özgürlükleri korumayan bir yargı sistemi adaleti sağlayamaz.

Gerçekten bağımsız bir hukuk sistemi, özgür bir basın ve tarafsız bir yargı ulusal güvenliğin veya istikrarın önünde engel değildir. Aksine, bunlar adil ve hakkaniyetli bir toplumun temelleridir. Uluslararası toplum Türkiye'de bu temel haklar için mücadele eden sivil toplumu, hukukçuları ve gazetecileri desteklemeye devam etmeli, Türkiye'deki yetkililer ise kalıcı istikrar ve refahın anahtarının baskı değil adalet olduğunu kabul etmelidir.

PEN Norveç, yargının istismar edilmesini ifşa etmeye, yasal reformları savunmaya ve daha adil, hakkaniyetli bir Türkiye için mücadele edenlerle dayanışma içinde kalmaya kararlıdır.

Yazarlar

Barbara Spinelli

Barbara Spinelli, Bologna'da (İtalya) faaliyet gösteren bir insan hakları avukatıdır. Spinelli aynı zamanda Demokrasi ve Dünya İnsan Hakları için Avrupalı Avukatlar Derneği (ELDH) Eş Başkanı ve aynı zamanda Bologna Barosu İnsan Hakları Komisyonu ve İtalya Barolar Konseyi Akdeniz Bölgesi İlişkiler Komisyonu üyesidir. Uzun yıllar Türkiye'deki davaları izleyen Spinelli kadın cinayetleri üzerine bir kitap yazmış ve uluslararası hukuk gözlemcileri için yazılan bir el kitabında ortak yazarlık yapmıştır.

Burcu Karakaş

Burcu Karakaş, Türkiye'nin İstanbul şehrinde yaşayan bağımsız bir araştırmacı gazetecidir. İnsan hakları, göç, ifade özgürlüğü ve toplumsal cinsiyet meseleleri üzerine habercilik yapmaktadır. Yıllar içinde Türkiye'deki etnik, cinsel ve dini azınlık gruplarının hikâyelerine odaklanmıştır. Güneydoğu Türkiye'deki kadınların şüpheli ölümleri üzerine yaptığı habercilikle Avrupa Birliği Araştırmacı Gazetecilik Ödülü de dâhil olmak üzere birçok ödül kazanmıştır. Türkiye'de azınlık meseleleri ve basın alanıyla ilgili dört kitabın yazarıdır. 2019 yılında Carey Institute of Global Good'da Logan Kurgusal Olmayan Yazarlık bursiyeri olarak bulunmuştur.

Ezio Menzione

Ezio Menzione ceza hukuku alanında uzman bir avukat olup, birçok defa Pisa Ceza Hukukçuları Birliği'nin başkanlığını üstlenmiştir. Kendisi Ceza Hukukçuları Birliği Konseyi'nin üyesi olup,

ulusal anlamda önem taşıyan çok sayıda yargılamada savunma avukatı olarak görev almıştır. Menzione, cinsel yönelim konusu başta olmak üzere azınlık tüm meslek yaşamı boyunca azınlık hakları ile ilgilenmiştir. Bu konu ile ilgili olarak çok sayıda makale ve deneme yayımlamış olup, yanı sıra 1996 senesinde "Homoseksüellerin Hakları" başlıklı bir kitap da yayımlamıştır. Kendisi sıklıkla azınlıkların sorunlarının ele alındığı konferans ve seminerlere katılım göstermektedir.

Florian Bohsung

Florian Bohsung, genç bir insan hakları aktivisti ve araştırmacıdır. Hollanda'daki Groningen Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku alanında eğitim görmüştür. Geçtiğimiz yıl boyunca Yunanistan'daki Lesvos Hukuk Merkezi'nde çalışmıştır.

Gerrit Jan Pulles

Gerrit Jan Pulles, TACT Advocaten'de avukatlık yapmakta ve Amsterdam Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Kendisi ayrıca Lawyers for Lawyers üyesidir. Amsterdam ve Oxford'da uluslararası hukuk eğitimi almış ve Amsterdam Barosu yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Mesleki hukuk etiği ve uluslararası insan hakları hukuku alanlarında uzmanlaşmıştır.

Heidi Heggdal

Heidi Heggdal Oslo Bölge Mahkemesinde görevli bir yargıçtır. Norveç Yargıçlar Birliği'nin İnsan Hakları

Komitesi üyesidir. Yıllardır Türkiye'den davalarla ilgili çalışmalar da yapmaktadır.

Helen Duffy

Helen Duffy Leiden Üniversitesi'nde Uluslararası İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk profesörü olup, Uygulamada İnsan Hakları programı direktörüdür. Araştırma alanları arasında stratejik insan hakları davaları, terörizmle mücadele, iklim adaleti, silahlı çatışmalarda insan hakları (insan hakları ve insancıl hukukun etkileşimi), yargı bağımsızlığı ve devlet dışı aktörler yer almaktadır.

Jørgen Watne Frydnes

Jørgen Watne Frydnes, PEN Norveç'in direktörüdür. Aynı zamanda her yıl Nobel Barış Ödülü'nün sahiplerini belirleyen Norveç Nobel Komitesi'nin Başkanıdır.

Frydnes, İngiltere'deki York Üniversitesi'nden Uluslararası Politika alanında yüksek lisans derecesine sahiptir. Sınır Tanımayan Doktorlar ile 12 yıllık deneyimi, ayrıca Norveç Helsinki Komitesi'nde (Doğu Avrupa ve Orta Asya'ya odaklanan bir insan hakları kuruluşu) yönetim kurulu üyeliği geçmişi vardır. 2011 – 2023 yılları arasında Utøya Adası'nın CEO'su olarak görev yapmış, 22 Temmuz 2011'de gerçekleşen ve modern Norveç tarihinin en travmatik olayı olarak kabul edilen terör saldırısının ardından adanın yeniden inşası ve sahiplenilmesi çalışmalarına liderlik etmiştir.

Laura Vroom

Avukatlar için Avukatlar (L4L) bünyesinde staj yapmakta

olup, L4L'in Türkiye Odak Grubu'nun bir üyesidir. Laura, Utrecht Üniversitesi Hukuk ve Siyaset bölümünden dereceyle mezun olmuştur. Gelecek yıl Amsterdam Üniversitesi'nde Uluslararası Hukuk ve Avrupa Hukuku alanında yüksek lisans yapmayı planlamaktadır.

Lawyers for Lawyers

Avukatlar İçin Avukatlar (L4L) hukuk mesleğinin özgürlüğü ve bağımsızlığını korumayı merkeze alarak hukukun üstünlüğünün nizami işleyişinin teşvikini amaçlayan bağımsız ve siyasi olmayan Hollanda merkezli bir kuruluştur. Avukatlar İçin Avukatlar örgütü 2013 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin özel danışmanlık statüsüne hak kazanmıştır.

Şerife Ceren Uysal

Şerife Ceren Uysal İstanbul'da çalışmış bir insan hakları avukatıdır. 2015 yılından bu yana Çağdaş Hukukçular Derneği'nin genel merkez yönetici olan Ceren Uysal Avusturya'da 2016 Aralık'ında Dr. Georg Lebiszcak İfade Özgürlüğü Ödülü'ne layık görülmüştür. Demokrasi ve Dünya İnsan Hakları için Avrupalı Avukatlar Derneği (ELDH) örgütünün eş genel sekreterlik görevini sürdüren Ceren, PEN Norveç'in Türkiye Hukuk Danışmanıdır.

Tony Fisher

Tony Fisher İngiltere Essex'de kurulu Fisher Jones Greenwood LLP hukuk bürosunun genel direktörüdür. Tony bugüne kadar çok sayıda uluslararası yahut iç hukuka ilişkin insan hakları dosyaları üstlenmiş ve birçok

durumda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi süreçlerinde savunmanlık yürütmüştür. Kendisi Essex Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi'nde akademisyen ve İngiltere ve Galler Hukuk Cemiyeti İnsan Hakları Komitesi'nin eski başkanı ve halen üyesidir. Tony, Essex bölge temsilcisi olarak İngiltere ve Galler Hukuk Cemiyeti Konseyi'nde ve topluluğun uluslararası çalışmalarını yürüten Uluslararası Komitesi'nde yer almaktadır.

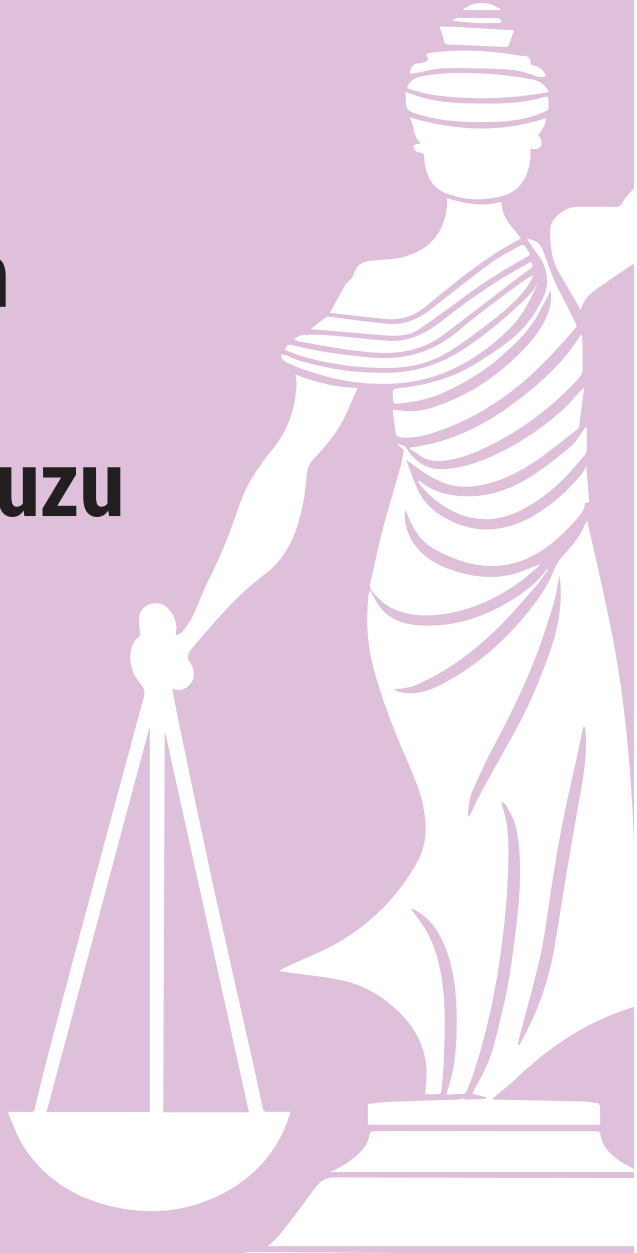
Veya Ayra Mandapat

Veya Ayra Mandapat, Lawyers for Lawyers'ta staj yapmış ve burada PEN Norveç Projesi üzerine yoğunlaşmıştır. Veya, Amsterdam Üniversitesi'nden Uluslararası ve Ulusötesi Ceza Hukuku alanında bir LLM derecesine sahiptir. Şu anda finansal teknoloji sektöründe çalışmakta, müşterilere AB hukuku hakkında danışmanlık yapmakta ve ulusötesi finansal suçları araştırmaktadır.

Kısaltmalar

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
AV:	Avukat
AYM:	Anayasa Mahkemesi
BM:	Birleşmiş Milletler
BM İlkeleri:	Birleşmiş Milletler Savcılarının Rolüne Dair İlkeler Yönergesi
CBS:	Cumhuriyet Başsavcılığı
CCBE:	Avrupa Barolar ve Hukuk Birlikleri Konseyi
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CMK:	Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇHD:	Çağdaş Hukukçular Derneği
DiAYDER:	Din Alimleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
DiHA:	Dicle Haber Ajansı
DISK:	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
ELDH:	Demokrasi ve Dünya İnsan Hakları için Avrupalı Avukatlar Derneği
ETA:	Euskadi Ta Askatasuna (Bask Ülkesi ve Özgürlük)
HDP:	Halkların Demokratik Partisi
HDK:	Halkların Demokratik Kongresi
HSK:	Hakimler ve Savcılar Kurulu
ICCPR:	Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
IPPNW:	Nükleer Savaşın Önlenmesi için Uluslararası Hekimler Birliği
İBB:	İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı
İŞİD:	Irak ve Şam İslam Devleti
KCK:	Kürdistan Topluluklar Birliği
L4L:	Avukatlar için Avukatlar (Lawyers for Lawyers)
MLSA:	Medya ve Hukuk Araştırmaları Derneği
OHAL:	Olağanüstü Hal
PKK:	Kürdistan İşçi Partisi
RSF:	Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (Reporters Without Borders)
RTÜK:	Radio ve Televizyon Üst Kurumu
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TAPE:	Telefon dinlemeleri sonucu elde edilen ses kayıtları
TBK:	Türk Basın Kanunu
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC:	Türkiye Cumhuriyeti
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TEM:	Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü
TGS:	Türkiye Gazeteciler Sendikası
TİHV:	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TMK:	Terörle Mücadele Kanunu
TTB:	Türk Tabipleri Birliği
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri
UIA:	Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats)
YSK:	Yüksek Seçim Kurulu

Türkiye'deki Savcılar İçin İddianame Yazım Kılavuzu

Bu kılavuza PEN Norveç'in sitesinden İngilizce ve Türkçe olarak çevrimiçi ulaşılabilir.

**P E N
N O R W A Y
2025**